

ห้องขจร
294.304
น445พ
2470

๑
๒๙๔.๓๐๔

๔๖ ๔๔-๕๗

๘ ๒๔๗๐

บริจาค

พระโสตร์พมาลีนี เทสนา

มีกรรมสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

13 พ.ย. 2556

THE LIBRARY
THE COLLEGE OF EDUCATION
BANGKOK THAILAND

โรงพิมพ์ไท ถนนรองเมือง จังหวัดพระนคร

พิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๐

A ๒๗๔/๖๑

คำนำ

“ธรรมวินัยที่เราแสดงบัญญัติแล้ว จักเป็นคำสดาของท่านทั้งหลาย” ^๕ นี่ เป็นพระพุทฺธพจนฺตรัตโนมหาปรินิพพานสมัย, แสดงว่าแม่พระคำสดาเจ้า ทรงดับขันธปรินิพพานมาแล้ว ๒๔๗๐ ปี, ส่วนสาวกหาชื่อว่ามีคำสดาอันดับแล้วไม่, เพราะพระธรรมวินัยยังดำรงอยู่, ก็นับว่ามีคำสดาอยู่เดิม. ^๕ ฉะนั้น คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อดำรงอยู่, ก็เป็นคำสดาเพื่อให้อริยทรัพย์ประคอง. อันการประคองให้ถูกนั้น ย่อมอาศัยปริยัติเป็นมูล. ^๕ ผู้อ่านปริยัติแล้ว ทราบทางดีทางเสีย, จึงดำเนินตนให้ถูกทางได้, แล้วก็ประกาศความที่พระพุทฺธเจ้าตรัส ^๕ วิชา ^๕ ความที่พระธรรมเป็นธรรมที่สมควร, และความที่พระสงฆ์ปฏิบัติ ^๕ ถูก. เพราะเหตุนี้ ที่ขุนโสดิอักษรการ เจ้าของโรงพิมพ์ไท ทำอุปการแก่ปริยัติ จัดพิมพ์พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทฺธเจ้าให้แพร่หลาย ย่อมเป็นกิจที่มีผลอันดีดังดังงามเจริญใหญ่ยิ่ง เท่ากับ ^๕ หว่านพืชลงในที่ดินอุดมฉะนั้น, ^๕ อันผู้ใคร่ให้พระคำสดาดำรงนานจะต้องดำเนินวิธี ^๕ แด. อาศัยข้อนี้เป็นปัจจัย ^๕ ชนนิกรจะพึงประสพบุญอันมีค่าซึ่งอำนวยความสะดวกใหญ่. ^๕ ข้าพเจ้าขออนุโมทนาในมหาคุณ จรรยาน. ^๕

นาคะประทับ

จังหวัดพระนคร

ถึงหาคม ๒๔๗๐

สารบัญ

ปณามคาถา	หน้า ๓
พระดำรัสตรึงเจ้าปวราภพระพุทธรุณ	” ๓
อานัตตังตังขรรณ	” ๕
เรื่องช้างชอปาเวระ	” ๓๓
เรื่องพระศรีราชาตมณะเถระ	” ๓๖
เรื่องพระปติมัตตเถระ	” ๓๘
เรื่องพระขัมมารามเถระ	” ๔๔
เรื่องพระภิกษุหุกติบุร	” ๔๗
เรื่องยักขินมารดาปียังครยักข	” ๓๓
คโยปคคตต	” ๓๔
เทวทหปรมต	” ๓๘
เรื่องตักกดินบัว	” ๔๒
เรื่องนกแซกเถา	” ๔๕
ธรรมปฏิถันการ	” ๕๐
รัตนคตยานุตตวรรณะ	” ๕๓
ธรรมการวระ	” ๕๕
เรื่องภิกษุเห็นไฟไหม้ป่า	” ๖๓
เรื่องภิกษุเห็นพระยบแดดตะฟองน้ำ	” ๖๖

รัตนคัศยคารวะ	หน้า ๖๘
เรื่องมณฑกะเทวบุตร	" ๗๐
เรื่องค่างคาวตูกหนู	" ๗๑
อัญชัน	" ๗๒
เรื่องภิกษุต้องดีหาย	" ๗๕
เรื่องพระดีวัด	" ๗๘
เรื่องภิกษุดำมดีรูป	" ๘๑
เรื่องพระอินทร์เห็นบุพพนิมิตต์หาประการ	" ๘๓
เรื่องสุพรรณเทวบุตร	" ๘๕
เรื่องพระเจ้าศรีทศชาติสัตว์	" ๘๗
เรื่องหญิงคำขาวเปิดอก	" ๘๙
เรื่องคติธรรม	" ๙๓
เรื่องบิดาพระโศคนเถระ	" ๙๕
เรื่องกนกเทวบุตร	" ๙๘
เรื่องหาดนชายพระดำริบุตรเถระ	" ๑๐๑
เรื่องดีหายพระดำริบุตรเถระ	" ๑๐๔
เรื่องพรานเบ็ดช้ออริย	" ๑๐๖
เรื่องภิกษุหำร้อยรูป	" ๑๐๘
เรื่องมาณพหำร้อยรูป	" ๑๑๑
มคคกถา	" ๑๑๔

ธรรมทาน	หน้า ๑๑๖
พระอินทร์ทูลถามปัญหา	” ๑๑๘
พระดำริบุตรเถระปรารภธรรม	” ๑๒๐
เรื่องพระองค์มุตเถระ	” ๑๒๓
พุทธกิจหนึ่ง	” ๑๒๕
ธรรมกายหนึ่ง	” ๑๒๘
อานิสต์ดำรุการเทศนา	” ๑๓๐
เรื่องบุคคลเอก	” ๑๓๒
เรื่องวิชาดีกขาบท	” ๑๓๔
เรื่องพระธรรมิกเถระ	” ๑๓๕
เรื่องภิกษุเจริญพระกรรมฐานอยู่ในป่า	” ๑๓๘
เรื่องพราหมณ์คนหนึ่ง	” ๑๔๑
เรื่องตุงพระดำริบุตร	” ๑๔๒
เรื่องเจ้าหัตถกกุมาร	” ๑๔๖
เรื่องให้นาอมฤตเป็นทาน	” ๑๕๔

พระโศตัพพมาตินี

เทศนา

นมคฤ.

“ปุพฺพพุทฺธเจจ ฐมฺมเจจ ติสฺสเจจ รตนคฺคยํ
ทุตฺถกํ ปวริ เตวฺจํ ปสฺสนโน หิ นมามิ ตํ.
ชินฺตาสฺนมารพฺภ กิณฺณิ มคฺคํ สุภาวิตํ
ภาตีสฺสํสามิ ยถาสติ ตํ สุณฺนาถ ยถาตถา.
โศตฺถกาโม จ โศตพฺพ สํพุทฺธเชน เทสํ
สํชุกฺคํ นิสํเมถ พุทฺธสฺสํ กโรธาติ.”

“อหิ” ข้าพระพุทธเจ้าผู้คนกรรณาจารย์ “ปสฺสนโน” มีกมล
ปลื้มนการเลื่อมใสได้มนต์ปริตรว่า “นมามิ” ขอถวายอภิวาทซึ่งพระ
รัตนัตถยาทิคุณทั้งสามประการ คือ พระพุทธรัตน พระธรรมรัตน พระ-
ตังฆรัตน “ปวริ เตวฺจํ” อันอุดมดำเิดหาผู้จะเปรียบปานมิได้ “ทุตฺถกํ”
แก้วทั้งสามประการ ยากที่บุคคลจะได้พบได้เห็น เกิดมาในสังสาร
วัฏชาติ พันชาติ หมื่นชาติ แสนชาติ ร้อยกัป พันกัป มิได้พบมิได้เห็น
มิได้ฟังข่าวแก้วสามประการเดยก็มี เหตุฉะนั้น จึงว่าแก้วทั้งสามนี้ ยาก
ที่บุคคลจะได้พบได้เห็น ยากที่จะได้สดับฟัง เราท่านเกิดมาทุกวันนี้ มี

บุญดาภมากมายนักหนา จึงได้พบพระบวรพุทธศาสนา สมเด็จพระ
มหากรุณาธิคุณเจ้า และได้ตั้งบริบรต์พระสังฆกรรมเทศนา ตามสติ
ปัญญาแห่งตน “ชินสาธน์मारण” ข้าพระพุทธเจ้าขอปรารภเอาคำสอน
แห่งพระทศพลสัมมาสัมพุทธบพิตร พิชิตมารอนาวรณญาณศัพท์ปัญญา
พุทธเจ้าเป็นอารมณ์แล้ว ข้าพระพุทธเจ้าจักแก้ไขซึ่งอรรถาธิบาย ใน
คัมภีร์พระโศกพิพัฒน์ อันวิจิตรไปด้วยอรรถรสสุภาสิต อันสมเด็จพระ
มหากรุณาสัมมาสัมพุทธบพิตร โปรดประทานพระสังฆกรรมเทศนาไว้
“สาธุคุณ” มีอรรถอันไพเราะควรจะฟังฟัง ประดับศรัทธาและปัญญา
“ยถาสติ” ข้าพระพุทธเจ้าจะวิดิชันนาโดยอันควรแก่กำลัง “สุณณ”
ท่านทั้งหลายผู้มีดวงเจตนา จงอุทิศหะตย์เกิด อันผลดีอันเกิด
ประเสริฐนักหนา อาจสามารถจะกระทำให้สิ้นทุกข์ ให้ได้สำเร็จเอกนิค
บรมสุขกล่าวคือ พระอมตมหานิพพาน.

“โยปี โส ภควา” สมเด็จพระบรมศาสดาจารย์เจ้า ผู้ทรงพระ-
พุทธวิโรธภาคพระองค์ใดนั้น “สัพพคุณา วิสสุโข” ประเสริฐด้วยพระ-
พุทธคุณทั้งปวง มีดีด้นั้น และดีมาช้นเป็นต้นเป็นประธาน “สัพพ-
ญะยขมฺมปารคโต” ผู้ถึงซึ่งฝั่งแห่งพระสังฆกรรม กล่าวคือ ครีดีรู้ใน
ญะยธรรมทั้งปวง ดั้นเสร็จหาเศษมิได้ “สัพพสตุคฺคฺตโม” สมเด็จพระ
พุทธองค์เจ้านั้น อุดมกว่าสรรพสัตว์นิกรทั้งหลาย แต่บรรดามี
อยู่ในปริมนทตใดกรพ “อตฺถิโส อปฺปฏิตโม” หาผู้จะเสมอ หา
ผู้จะเปรียบเทียบถึงตองมิได้ “เอโกว อนุคฺตโร” ประเสริฐแต่พระ-

องค์เดียว ไม่มีใครเสมอปรุปรน “อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ” สมเด็จพระศาสดาจารย์ หักเสี้ยนแล้วซึ่งกำกวมแห่งสงสารจักร ตรีษฐ์พระดีธรรมด้วยพระองค์เอง ด้วยอาการมิได้วิปริต “สัพพสัคคหิตสุโข” พระพุทฺธขององค์ประธานซึ่งประโยชน์และความสุขให้แก่แคว้นยถารพสัตว์ทั้งหลายจะนับประมาณมิได้ “อัสสเยยุปารมิปารคโต” พระพุทฺธขององค์เจ้าถึงซึ่งฝั่งแห่งอสงฺไฮยบารมี กล่าวคือได้สำเร็จผล ได้ด้วยผลแห่งบารมีทั้งปวง ที่พระองค์ได้สร้างสมจะคนนานับมิได้ “อุปฺเปเมยฺยานุภาวสมฺปนฺโน” พระพุทฺธขององค์เจ้าประกอบด้วยฤทธาคักกตานุภาพหาที่จะประมาณมิได้ “ตถาคโต” มาสู่พุทฺธภูมิตามคันติประเพณีแห่งสมเด็จพระพุทฺธเจ้าทั้งหลายอันได้มาอุปบัติตรัสในโลกัน “โลกนาถ” อันเป็นที่พึ่งที่พำนักแห่งสัตว์โลก “มหาการุณิก” ประกอบด้วยพระมหาการุณาแก่สัตว์โลก ประกอบด้วยพระคุณจะประมาณมิได้ “อิมสมํ โลกเก สเทวเก สมารเก สพรหมเก” สัตว์ทั้งหลายแต่บรรดามิในโลกนี้ กับทั้งเทวโลก และมารโลก และพรหมโลกนั้น ผู้ใดผู้หนึ่งจะนับจะประมาณพระคุณแห่งพระพุทฺธขององค์เจ้ามิได้ อาศัยเหตุดังนี้.

พระสารีบุตรเถรเจ้าปรารภพระพุทฺธคุณ

ในกาลครั้งนั้น พระสารีบุตรมหาเถรเจ้าผู้มีอายุ ท่านปรารภซึ่งพระพุทฺธคุณเป็นอารมณ์ ด้วยยังความเลื่อมใสในพระพุทฺธคุณนั้น ให้บังเกิดในสันดาน ครั้นแล้วพระสารีบุตรเถรเจ้า ก็มีความปราถนาจะ

ให้สัตว์ทั้งปวงรู้ว่า พระพุทธรุคณนั้นหาที่จะนับจะประมาณมิได้ จึงนำ
 เขาความเลื่อมใสของอาตมานั้น เข้าไปกราบทูลแด่สมเด็จพระบรมครู
 ผู้เป็นพระศาสดา เรื่องราวนี้มีพิสดารอยู่ในคัมภีร์ปฐกถา ในคัมภีร์
 ที่ขนิทาย ปาฏิกวรรค ท่านนำมาไว้ในที่นี้ เพื่อให้เลื่อมใสในพระ
 ศักดิ์ธรรมแห่งสมเด็จพระพุทธรองค์ โดยนัยดังเชพบว่า พระพุทธรุคณ
 มากกว่ามาก จะนับจะประมาณมิได้ แล้วจะให้เลื่อมใสในพระสงฆ์
 อันเป็นสาวกต้นทั้งนั้น “คัมภีร์สุตตะปฐกถา” ท่านทั้งหลายผู้สำเร็จ
 ศักดิ์ปฐกฐา จงกระทำจิตต์ให้ปลื้มนาการเลื่อมใส ในสมเด็จพระพุทธรองค์
 เจ้า และพระธรรมเจ้า และพระสงฆ์เจ้า แล้วพึงออกสู่สหคัมภีร์พระศก-
 ธรรมเทศนาโดยสังเขปเกิด จะบังเกิดผลานิสงส์เป็นอันมาก อาจิ
 สามารถจะให้สำเร็จมนุษย์สมบัติ สวรรคสมบัติ นิพพานสมบัติ คุณ
 มโนรคความปราณา.

“คิณณํ รตนานํ ปณามํ ภควา” ศาสดาผู้ประเสริฐทั้งหลายผู้มีดวงนา
 การเจตนา ปราณาจะพึงพระศกธรรมเทศนานั้น พึงกระทำประณาม
 เคารพแก่พระรัตนตรัย ด้วยกายวาจาจิตต์ พึงประพฤติอ่อนน้อม
 แก่พระรัตนตรัย พร้อมทั้งกายวาจาจิตต์ เมื่อประพฤติอ่อนน้อมด้วย
 กายวาจาจิตต์ พร้อมทั้งสามสถานดังนี้แล้ว สดับฟังพระศกธรรม
 เทศนานั้น จะมีผลานิสงส์อันดีเกิดประเสริฐนักหนา อันผลที่สดับฟัง
 พระศกธรรมเทศนานั้นมีผลมาก แต่อยู่ในอิริยาบถก็มีผลอันดีถึงห้า
 ประการ “อสุคัมภีร์สุตตะ” ธรรมสิ่งใดที่ตนมิได้เคยฟังมาได้ฟังประการ

หนึ่ง “ตุคฺ ปริโยทเปติ” ธรรมดังใดที่ตัวได้ฟังมาแล้วเคลิบเคลิ้ม
หลงสติไป ได้ฟังอีกก็จำได้สนิทถนัดประการหนึ่ง “กงฺขํ วิตรติ”
ที่สงสัยสงสัยแต่ห้อยอยู่นั้น ครั้นได้ฟังก็จะหายสงสัยสงสัยแต่ห้อยประการหนึ่ง
“ทิวฺจิจฺ อุชฺชุกโรติ” จะเป็นดั่งมาทิวฺจิจฺเห็นผิดและชอบ เห็นบุญและบาป
ด้วยอำนาจที่ได้สดับฟังนั้นประการหนึ่ง “จิตฺตํ ปสาทติ” จิตต์แห่งผู้
สดับฟังพระธรรมเทศนานั้น จะเสื่อมใสในการกุศลนั้นประการหนึ่ง
มีผลตามดังถึงห้าประการดังนี้ ในอิทฺถกถาให้ผลเห็นแจ้งประจักษ์
มิได้เนิ่นช้า สดับไปในปรโลกเบื้องหน้า อานิสงส์พังธรรมเทศนานั้นจะให้
ดำเร็จสมบัติทั้งปวงอันเป็นโลกีย์และโลกุตระ จะปราณาสัมมัตต์ประการ
ใด ๆ ย่อมจะได้ดำเร็จมโนรลความปราณาสทุกสิ่งทุกประการ.

อนึ่งท่านผู้ศรัทธาแต่โบราณนั้น ถึงมาตราบว่าหาที่หนึ่งฟังมิได้
ลงไปยืนอยู่ในน้ำประมาณเพียงศอกก็ดี ท่านก็มีได้ยอห์ออดุสหาหะตังใจ
ฟังพระธรรมเทศนา เหมือนนิทานเรื่องหนึ่ง พระอาจารย์เจ้าผู้แต่ง
พระคัมภีร์ นำมาสาธกไว้ว่า—

อานิสงส์พังธรรม

ดังได้ยินมา มีนางเทวธิดาองค์หนึ่ง ตั้งอยู่ในต้นไม้กาคะทิง
แทบประตูกุฎีที่เรือนชื่อว่านาคเดเนนบรรพตวิหาร ในดังกาทวูป มีภิกษุ
หนุ่มองค์หนึ่ง อาศัยอยู่ในกุฎีที่เรือนนั้น ภิกษุหนุ่มนั้นดูขุ่นในเวลา
ปัจจุตมัยจะไถ่รุ่ง แดวกดังวชิรายซึ่งพระมหาตมัยผู้ตรว่า “เอวม.

ก็มีอาจอยู่ในป่ามหาวันนั้นได้ ก็ถอยออกมาจากป่ามหาวัน แล้วก็
ถอยออกไป ๆ คว้าบ่าถึงที่สุดเกาะชมพู ครั้นเทพดาที่มีอำนาจพามา
มากชน ข้าพเจ้ามีอาจอยู่ในเกาะชมพูนั้นได้ จึงมาตั้งดังกาทอปั่นแล้ว
ข้าพเจ้าก็ยืนอยู่ในป่าชมพูการ ตั้งแต่ปรารภว่าจะฟังพระดีทธรรม
เทศนา เทวดาที่มีอำนาจพามากมาอีก มามากชน ๆ ข้าพเจ้าก็ถอย
ออกไป ๆ คว้าบ่าถึงที่สุดหลังเกาะดังกา ถึงเพียงนั้นแล้วยังว่าหา
ได้อยู่ในที่นั้นไม่ ต้องถอยออกไปอยู่ในมหาสมุทร ไปยืนอยู่ในน้ำ
ประมาณเพียงคอ ข้าพเจ้าก็ไม่ย่อท้อ ยืนฟังพระดีทธรรมเทศนา อยู่
ในน้ำอันลึกประมาณเพียงคอนั้น.

ครั้นนางเทวธิดา ส้มเต๋จพระมหากรุณาตรัสเทศนา กับประเทศ
ที่ท่านยืนอยู่นั้น โกลดกว่าโกลดนักหนา “ศุว สัตถาวร ปัสสั” ท่านแ
เห็นองค์สมเด็จพระศาสดาหรือ หรือว่ามีได้เห็น.

ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า เป็นไรพระผู้เป็นเจ้าจึงว่าดังนี้เล่า อัน
พระคุณสมเด็จพระพุทธเจ้ามหาตมได้ พระองค์เสด็จอยู่ไกลก็เหมือน
ว่าอยู่ใกล้ ข้าพเจ้าดำคณใจว่า พระพุทธองค์เทศนาเฉพาะหน้า
ข้าพเจ้า ทอดพระเนตรดูข้าพเจ้ามิได้ขาด ข้าพเจ้านั่งถอยอายพระ
พุทธองค์เจ้าเดี่ยอีก.

ครั้นนางเทวธิดา เมื่อพระมหากรุณาตรัสเทศนา พระมหาสมัย
ผู้ทรงงานนี้ ได้ยินว่า เทวดาบรรดถึงพระอรหันตมคคญาณถึงโกฏิหนึ่ง
ก็ตัวท่านได้สำเร็จพระอรหันตมรรคญาณหรือ.

ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ข้าพเจ้าหาได้สำเร็จพระอรหัตต์ไม่ เมื่อหา
ได้สำเร็จพระอรหัตต์แล้ว ท่านได้อุณาคามหรือประการใด.

ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ข้าพเจ้าหาได้อุณาคามไม่ ฉะนั้นท่านได้
สักกาทาคามหรือ.

ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ข้าพเจ้าหาได้สักกาทาคามไม่.

คุกรนางเทวธิดา เราได้ยินว่า เทวดาที่ไต่ถึงซึ่งมรรคทั้งสาม คือ
พระโศดาปัตติมรรค พระสักกาทาคามิมรรค พระอุณาคามิมรรค ในครั้ง
นี้จะนับจะคนนามได้ เราสงสัย ตัวท่านได้สำเร็จพระโศดาปัตติ
มคคญาณหรือ.

ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ๆ นี้ไม่ควรจะถามก็ถาม นางเทวธิดาว่าอื่น
เชื่อนไปฉะนี้ ก็ริยว่านางเทวธิดานั้น ได้พระโศดาปัตติมคคญาณ อัน
ธรรมดาพระอริยเจ้าจะบอกมรรคและผลที่ตนได้นั้น มักมีความระอาย
มิใคร่จะบอก อาศัยเหตุฉะนี้ นางเทวธิดาจึงว่าอื่นเชื่อนไป.

ถ้าฉะนั้น ภิกษุหนุ่มจึงว่า คุกรนางเทวธิดา ท่านจงแสดงกาย
ให้อาตมาภาพเห็นจะได้หรือมิได้.

ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ข้าพเจ้ามีอาจแสดงให้เห็นสักกายทั้งปวงได้
ถ้าจะแสดงแต่นวมอให้พระผู้เป็นเจ้าเห็นนั้น พอจะแสดงให้เห็นได้ ว่าดัง-
นั้นแล้วนางเทวธิดาก็นวมอชนนวงหนึ่งต้องชนที่ชองดาน รัศมีนวมอ
นั้นก็ต้องสว่างเข้าไปในกุฎที่เรือนนั้น ดังพระอาทิตย์และพระจันทร์บนชน
นผดดวง แล้วนางเทวธิดาให้โอราบทสั่งสอนแก่ภิกษุหนุ่มว่า “อุปปมคฺตา

ภนุเต” ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ๆ อย่าได้ประมาท จงอุตสาห์เจริญสมณะ
ธรรม ว่าท่านนั้นแล้วนางเทวธิดาก็นมัสการดา แล้วอันตราหานหาย
ไปจากสถานทีนั้น ภิกษุหนุ่มนั้นก็อุตสาห์มนสิการในพระกรรมฐาน
เพียรไปโดยอนุกรมลำดับ ก็ได้สำเร็จพระอริยมรรคพระอริยผลในภพ
เบื้องหน้า.

พระสังฆกรรมเทศน์ว่า ถ้าบุคคลมีจิตตเอื้อเพื่ออุตสาห์ตั้งใจฟัง
แล้วก็อาจให้สำเร็จมรรคผลถึงความปรารถนา ผู้มีปัญญาฟังอุตสาห์
ลำดับฟังเอาเยี่ยงอย่างนางเทวธิดาที่ยืนอยู่ในน้ำประมาณเพียงคอ มิได้
ย่อท้ออุตสาห์มนสิการลำดับฟัง และได้สำเร็จพระโสดาปัตติมรรคญาณ
นั้นเถิด นิทานนางเทวธิดาตั้งอยู่ในไม้กาละทิงก็จบลงเพียงนี้.

“อิธ สัพพะเหว ธนุณิธินเนหิ สทฺธชาตีสถุคฺคณฺธมฺปนฺเนหิ”
ศุกรสัปบุรุษทั้งหลาย ผู้ประกอบด้วยศรัทธาคุณและศีลคุณและสุกฺคณ
ประพาศิทรมาณอินทรีย์ มีอชฌาตยนิบัติในการกุศล แต่บรรดาที่มา
สถโมสธณฺ์ประชุมพร้อมเพรียงกันในที่นี้ ท่านทั้งหลายจงมีความนิบัติ
ปรีดาปราโมทย์ ในการลำดับฟังพระสังฆกรรมเทศน์เถิด อันผลานิสงส์
ที่ลำดับฟังพระสังฆกรรมเทศน์นั้นเถิดเกิดประเสริฐยิ่งนัก อาจสามารถจะ
ป้องกันได้ซึ่งภัยอันตรายทั้งปวง มิได้ละเพาะให้ผดแต่ในปรโลกเบื้อง
หน้า ถ้าบุคคลผู้มศรัทธากด้าเชื่อถือนั้นอยู่ ผลที่ฟังพระธรรมเทศนา
นั้น ก็อาจบำบัดทุกข์บำบัดภัยอันตรายทั้งปวง ในปัจจุบันชาตินี้ได้
มีเยี่ยงอย่างมาแต่ปางก่อน.

เรื่องมารดาเจ้าธรรมบาล

ดังได้ยินมา ในดงกาฬวันนั้น ครั้นถึงวันอุโบสถแล้ว คนทั้งหลายย่อมบ้าวร้องชักชวนกันรักษาพระอุโบสถศักดิ์ แล้วพากันไปสู่จิตตดาบรพตวิหาร ในเพลาสายัณห์ตะวันขึ้น ไปสโมสรประชุมพร้อมเพรียงกันอยู่ เพื่อฟังพระภิกษุแสดงพระดีทธรรมเทศนา ในเพลาราตรี ครั้นนั้น มีสตรีผู้หนึ่งอยู่ในบ้านกัมมบีคาม สตรีผู้นั้นปรารถนาจะฟังพระดีทธรรมเทศนา จึงอุ้มลูกไล่ตะเขวออกไปสู่จิตตดาบรพตวิหาร ครั้นไปถึงจึงให้ลูกนั้นนอนอยู่ในภายใต้ร่มไม้ต้นหนึ่งแล้ว ตัวเองนั้นยืนอยู่ในที่สุกดิบวิสุทธิ ขณะนั้น พอพระธรรมกระตักเกราะขึ้นสู่ธรรมาสน์ปรารภเพื่อจะแสดงธรรม สตรีผู้นั้นกระทำอุญชฎิการประณมน้อมนมัสการแล้วจึงดำริว่า อาตมานี้ตั้งใจมาว่าจะฟังพระดีทธรรมเทศนา ครั้นจะนั่งฟังกลัวว่าภินิหารจะครอบงำให้ซบเซาหาวนอน จะเสียเวลาที่ฟังพระดีทธรรมเทศนา จำอาตมาจะยืนฟังเถิด คิดดังนี้แล้ว สตรีผู้นั้นก็นั่งฟังธรรมอยู่ในที่อันควรข้างหนึ่ง ตั้งจิตกำหนดตามบทบาทแห่งพระดีทธรรมเทศนา “รตฺติภาคตมฺนฺนฺตเว” ในลำดับแห่งราตรีเที่ยงคนนั้น มีทมิฬชาติตัวหนึ่งเตลยมาโดยทิศข้างหนึ่ง ก็ซบเขาทารกที่นอนหลับอยู่นั้น ทารกนั้นครั้นกำลังพิชแห่งอสรพิษเบียดเบียดพกมีกายอันสั้นกัมปนาทหวาดหวั่นไหวกดับตัว แล้วร้องได้คำเดียวก็หายเสียงดังดับไปด้วยกำลังพิษเผาะผาญ ร้อนทั่วสัถกกาย อุจุกคุดเอาคบหนุ่มาจนทั่วสรรพางค์กาย สตรีผู้เป็นมารดาเมื่อได้เห็นอสรพิษกัดเอาถูกชายของตนก็มีจิตคิดหม่นไหม้ด้วยความโศก ดำริว่า

ถ้าอาตมาจะร้องไห้จนว่างหูบดกับดิน ก็หน้าที่จะเป็นอันตรายนแก่พระ
 ธรรมเทศนา ถูกของอาตมานจะเป็นประการใด ก็ตามแต่กรรมเกิด
 แต่อาตมานี้เวียนตายเวียนเกิด เขากำเนิดอยู่ในวัฏฏสงสารนี้ เป็น
 อันมากกว่ามาก บุตรคนนั้นแต่เป็นลูกของเรานี้ ก็มากกว่าร้อยครั้ง
 อันจะหาบุตรนักมีผู้ยากนัก จะหาพระดีที่ธรรมนอกหายากนักหนา
 อาตมาจะอุทิศสาธุะตั้งใจฟังพระดีที่ธรรมเกิด จะผูกพันรักใคร่ในพระ
 ธรรมนี้จะประเสริฐกว่าบุตร คำวโรกาสแล้ว ดศร์นั้นก็อุทิศสาธุะถนุ
 ซึ่งความโศก ตั้งใจฟังพระดีที่ธรรมเทศนา ฟังไป ๆ ดศร์ดศร์พัก
 หนึ่งก็ดศร์มีความโศกขึ้นอีกเท่า เหตุใด เหตุว่าน้ำใจแห่งดศร์นรักบุตร
 ยักนักเป็นกรรมดา ถูกนมนิไช้ถูกชั่วช้า เป็นอุบายอดเด่นหา “อศุค-
 ดมฺภารา” อันกรรมดาว่าถูกน ได้ชื่อว่าเป็นของอันเกิด เป็นของ
 ยอดรักแห่งดศร์ทั้งปวง ดศร์อื่น ๆ นั้นจะรักก็ไม่เหมือนกันกับด้วยบุตร
 เหตุฉะนั้นดศร์นมีอาตมาดศร์ให้เที่ยงตรงไปได้ ความโศกนั้นกดับไป
 กดับมา ภายหตงดศร์นจึงเอาวิจารณ์ปัญญาเข้ามาหักห้ามว่าอาตมา
 ท่องเที่ยวอยู่ในวัฏฏสงสารนี้จะนับชาติมิได้ ชาตินี้อาตมามีบุตร และ
 บุตรที่บังเกิดในอุทรแห่งอาตมานี้ จะนับจะประมาณมิได้ ถึงพุทธ
 ญาณจะกำหนดกดับอัน บุตรนั้นอาตมาจะได้ไม่ยากนัก อันจะได้ดศร์
 วัชรพระดีที่ธรรมเทศนาอีกได้ยากนักยากหนา เมื่อมีวิจารณ์ญาณ
 พิจารณาเห็นแท้นั้นแล้ว ดศร์นั้นก็หักความโศกถนุได้ ก็นั่งฟัง
 พระดีที่ธรรมเทศนาอยู่ ดศร์นราตรีดศร์ยาม “เทศนานุสาเรน อศุคตมฺนา”
 เมื่อดับทุกข์อันบังเกิดแต่ความรักถนุได้แล้ว น้ำใจก็ผ่องแผ้วกดับ

เดื่อมิได้ตามกระแสพระสังฆกรรมเทศนา สัตว์นั้นก็ได้บรรลุซึ่งพระ
โศตัพพตติผล เป็นอริยบุคคลอันวิเศษ ครั้นได้พระโศตัพพตติผลแล้ว
พอจบพระสังฆกรรมเทศนา “สัจจกิริยัม กโรติ” สัตว์นั้นก็กระทำ
สัจจกิริยาว่า พ้อทุกข์ระทมของมารดา ตัวเจ้านั้นมิใช่ว่าจะไม่เป็น
ทวิภักของมารดาน่าหามิได้ ความที่มารดารักเจ้านั้นมากกว่ามากนัก
แต่ที่ว่ามารดาเคารพในพระธรรม มารดาจึงอุทิศหาอดกลั้นความ
โศกไว้ ตั้งใจฟังพระสังฆกรรมเทศนา ตัวเจ้าเป็นที่ยอดรักของมารดา
อยู่แต่ แต่ทว่ามิได้เท่าฟังพระสังฆกรรมฯ นั้นเป็นที่ยอดรักแห่งมารดา
ยิ่งขึ้นไปกว่าตัวเจ้า อันนี้เป็นความสัตย์จริง ด้วยเดชความสัตย์อัน
ขอให้พิษงูที่กัดมุดกต้อยในกายแห่งเจ้านั้น จงระงับดับหายจากกาย
ณบัดนี้ นางผู้เป็นมารดากระทำสัจจกิริยานั้นแล้ว ก็เอามืออุบดงที่
ศีรษะแห่งลูกชาย บัดเดียวใจพิษแห่งอสรพิษนั้นก็ลงไปสู่แผ่นดินสิ้น
กุมารนั้นล้มตายนั้นแล้วก็ถูกชนนั่งอยู่โดยสิริสวัสดิ ปราศจากอัน
ตรายด้วยอาณภาพแห่งความสัตย์ นางผู้เป็นมารดาที่ชื่นชมโสมนัส
ยกอรอุยชาติประณมมัสการพระภิกษุสงฆ์แล้ว ก็สรรเสริญพระคุณ
แห่งพระสังฆกรรมว่า “สวากุขาโต สัพพพุทฺเธหิ ธมฺโม” แท้จริง
พระสังฆกรรมนั้น สมเด็จพระพุทธเจ้าทั้งหลายครั้นเทศนาไว้เป็นอันดี
“สุนฺติโกโร” พระธรรมนั้นทำให้ระงับทุกข์ระงับอุปัทวันตรายสิ้นเสร็จหา
เศษมิได้ บุคคลผู้ใดประกอบด้วยญาณปรีชาเป็นชาติบัณฑิต และมี
จิตต์ปราณาเพื่อจะระงับทุกข์ระงับภัยทั้งหลายนั้น พึงอุทิศหาตั้งใจ
ฟังซึ่งพระสังฆกรรมเทศนาเถิด จะบังเกิดสิริสวัสดิความเจริญและความ

ดูในอิชโลกและปรโลก ดรรชนีพระดัชธรรมเทศนาด้วยประการ
ฉะนี้แล้ว จึงให้ชอถูกลายว่ากรรมบาด เหตุว่าถูกลายรอดชีวิตด้วย
อำนาจพระดัชธรรม จำเดิมแต่นั้นไป คนทั้งหลายก็เรียกดัชนั้นว่า
มารดาเจ้ากรรมบาด เมื่อมารดาเจ้ากรรมบาดนั้นดรรชนีคุณแห่ง
พระธรรมแล้ว ก็อุ้มถูกลายนั้นกลับไปอยู่ที่อยู่แห่งคน นิทานก็จบ
เพียงนี้.

พระธรรมนี้ ถ้าผู้ใดอุตสาหะตั้งใจฟังโดยตั้งใจเคารพแล้ว ก็อาจ
ให้ผลเห็นประจักษ์แจ้งมีได้เนิ่นช้า ท่านผู้มีปัญญาได้ฟังพระดัชธรรม
แล้ว ฟังอุตสาหะปฏิบัติตามธรรมแห่งสมเด็จพระพุทเจ้า ฟังชวน
ชวนในที่จะรอดตนชนจากวิญญูทุกข์ กระทำอาการกิริยาให้เหมือนช้าง
ดำ อันรอดตนชนจากเบือกคม นิทานช้างดำอันรอดตนชนจากเบือกคม
นี้ พระอาจารย์เจ้าผู้แต่งพระคัมภีร์ ท่านนำมาด่าชกไว้ว่า—

เรื่องข้างชอปาเรวกะ

สมัยหนึ่ง สมเด็จพระพุทของคัมภีร์ทรงพระพุทศิริโสภา อาศัย
ซึ่งเมืองสาวัตถี เป็นที่โคจรบิณฑบาต เสด็จอยู่ในพระเชดวัน
มหาวิหาร ในกาลครั้งนั้น พระเจ้าโกศดราธิให้ปล่อยช้างมงคลหัด
อันแก่ชราตัวหนึ่ง ข้างควนชอว่าปาเรวกมงคลหัด เหมือนหนุ่มอยู่นั้น
ประกอบด้วยกำลังวังชากดำหาญยิ่งนัก ถ้าเข้าสู่สงครามแล้วมีชัย
ชนะโดยมาก พระเจ้าโกศดราธิรักใคร่นักหนา อยู่มาเมื่อช้างนั้นแก่
เฒ่าชรากำลังทุพดภาพแล้ว พระเจ้าโกศดธิให้ปล่อยเสีย ช้างนั้นก็ไป

ตามอัธยาศัย วันหนึ่งข้างนั้นลงไปกินน้ำในสระใหญ่ก็คิดเบื่อกทมอยู่
 มีอาจารย์คนหนึ่งได้ คนทั้งหลายเห็นกับบอกกันค่อย ๆ ไปจนทราบถึงพระ
 กรรม พระเจ้าโกศลจึงตรัสใช้ให้นายความข้างออกมาเพื่อจะให้ช่วย
 ข้างนั้นให้ชนพ้นจากเบื่อกทม นายความข้างออกมาเห็นพนักด้วยที่
 บุคคลผู้ใดคนหนึ่งจะหลุดพ้นได้ นายความข้างนั้นจึงคิดหาอุบายให้
 เสนายกโยธาทางหลายต่อได้เบญจารุณแล้ว ให้ตั้งเป็นพยุหสงคราม
 แล้วให้ศึกถองรบ แด่ดงอาการอย่างประหนึ่งว่าจะรบพุ่งกัน ยังเสนา
 ทั้งหลายให้ให้ถ่มน้ำเนียรนาทหวาดหวั่นไหว ข้างนั้นเคยในการณรงค์
 เมื่อได้ยินเสียงถองรบ ได้เห็นเสนาอันยกมาเป็นกระบวนพยุหสงคราม
 ก็ให้บังเกิดตื่นเริงบันเทิงใจทางหูทางโยกตัวไป ๆ มา ๆ แล้ว
 ก็โดดชนด้วยกำลังแห่งตน จนถึงตกอนไถ่ณภาดครงนั้น.

เมื่อข้างมกคหัตถ์ รอดชนพ้นจากเบื่อกทมได้ในครั้งนี้ ภิกษุ
 ดังฆทั้งหลายเห็นเหตุอันนั้น จึงนำความมากราบทูลแด่สมเด็จพระมา
 หารุณา ๆ จึงมีพระพุทธรูปภาควัดว่า ดูภิกษุทั้งหลาย ข้างมกค
 หัตถ์รอดพ้นจากเบื่อกทมได้ด้วยตนเอง ฉนี้ใด ท่านทั้งหลายก็พึงร
 อดให้พ้นจากกิเลสให้อยู่ในที่ดอนกว่าคือ กิเลส กระทำอาการให้
 เหมือนข้างนั้น ดูภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้จะมาเป็นที่พึ่งแก่ตน
 นั้นหาไม่ได้ ตัวเองก็เป็นที่พักแก่ตนเอง ตัวผู้มีปัญญาอุคตชำระปฏิบัติ
 ตามพระดีที่ธรรมเทศนาแห่งศาสดาแล้ว ผลที่ตนปฏิบัติตามพระดีที่
 ธรรมเทศนานั้น ก็จะเป็นที่พักแก่ตนเอง “หม่มที่ป่า หม่มธรรมา”
 สภาปฏิบัติพระดีที่ธรรมนั้น เป็นที่พักอันใหญ่หลวง เป็นเกาะเป็นฝั่ง

เป็นที่ดำนักอาศัยแห่งสรรพสัตว์นิกรทั้งหลาย ในปริมณฑลแห่งไตรภพ
 เหตุฉะนั้น ท่านทั้งหลายควรชวนช่วยในที่จะกระทำตนให้เป็นที่พักแก่
 ตน ด้วยอำนาจที่ปฏิบัติตามครองแห่งพระดีธรรมเทศนา คุณรณิก
 ทั้งหลาย บุคคลที่มีสติสัมปชัญญะ มีเพียรในที่ชอบ ประกอบในพระ
 สติปัฏฐานภาวนา คือ กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน เวทนานุปัสสนาสติ
 ปัฏฐาน จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน ธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน
 สติปัฏฐานทั้งสี่ประการนั้น แล จะบันเทาเสียซึ่งอวิชชาและโทมนัสนั้น
 ให้ระงับจากสันดาน ปฏิบัติดังนี้แล ได้ชื่อว่ากระทำตนให้เป็นที่พักแก่
 ตน คุณรณิกทั้งหลาย บุคคลอันมีสติสัมปชัญญะ มีเพียรในที่ชอบ
 ประกอบในสติปัฏฐานภาวนา ดังพรรณนามาฉะนี้ แลจะบันเทาเสีย
 ได้ซึ่งอวิชชาและโทมนัสให้ระงับจากสันดาน กระทำได้นั้นแล้วก็ได้ชื่อ
 ว่ากระทำตนให้เป็นที่พักแก่ตน มีอุปไมยดังข้างมงคลหัตถ์แห่งพระเจ้า
 โกศลอันกระทำเพียรของตนให้พ้นจากเบือกคม มีพระพุทธเจ้าตรัสดังนี้
 แล้ว ก็โปรดประทานพระดีธรรมเทศนา ด้วยบาทพระคาถาว่า คุณ
 รณิกทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงยินดีในที่จะรักษาไว้ซึ่งอัปมาทธรรม
 อย่าได้ประมาณ ท่านทั้งหลายจงอุทิศหาการรักษาไว้ซึ่งจิตต์แห่งตน อย่า
 ให้จิตต์ยินดีไปในการอกุศลต่าง ๆ พึงสดกจิตต์ไว้ให้อยู่ในที่มั่น คือ
 สัมมภาวนา เมื่อรักษาไว้ได้แล้ว ท่านทั้งหลายก็จะรอดตนพ้นจาก
 ดังสารทุกข์อันบุคคลจะข้ามได้ยาก คุณดังข้างอันตกจมอยู่ในเบือกคม
 แลจะรอดตนพ้นได้พ้นจากเบือกคมนั่น.

เมื่อจบพระดีธรรมเทศนา รณิกทั้งหลายก็ได้บรรลุถึงพระอร-

หัตถ์ผล เปนทักขิณียบุคคลอันประเสริฐ “สาตถิกิยา สาตา.” พระดี-
 ธรรมเทศนานั้นบังเกิดเป็นประโยชน์แก่คนทั้งหลายเป็นอันมาก บรรดา
 ที่มาถึงและได้รับประทานฟัง เรื่องปาเววกหัตถ์จบเพียงนี้.

พระดีธรรมเทศนานี้ ถ้าผู้ใดตั้งใจฟังโดยตั้งใจเคารพแล้ว ก็อาจ
 ให้สำเร็จมรรคและผล ยกตนออกจากวัฏฏสงสาร บรรลุถึงวิโมกข
 มหานครนิพพาน ข้ามเลยซึ่งกันดาร คือ ชาติ ชรา พยาธิ มรณะ และ
 ความโศกาอาลัยว่าไร้อะไร^๕ หาย บุคคลอุทิศหาหัตถ์ฟังพระดี-
 ธรรมเทศนานี้ มาตราว่ามีปัญญาน้อยฟังมิได้เข้าใจก็ดี และมีจิต
 เดือมิได้โสมนัสปรีดา ต่อกระแฉะแฉะดังธรรมนั้นแล้ว ก็อาจ
 ให้สำเร็จผลอันเป็นอสังขาร^๖ โดยคำแต่ปลาในน้ำ ได้ยินเสียงภิกษุ
 ดังวิรยายธรรมและเดือมิได้ ยังได้ด้วยความแห่งกุศลนั้นเป็นอันมาก
 กว่ามากนักหนา เยี่ยงอย่างมีมาแต่ปางก่อน.

พระสัทธาสมณะเถระ

ดังได้ยินมา ยังมีพ่อค้าทั้งหลายเป็นอันมาก ปราถนาจะไปค้า
 ขายในลังกาทวิป จึงขนสินค้าย่างบรรทุกด้ามภาเดี๋ยแล้ว ก็ถอนส้ม
 ขอบใบ ไข่ใบด้ามภาไปในท่ามกลางมหาสมุทร มีภิกษุไปด้วยองค์หนึ่ง
 เมื่อแค้นไปด้ามภาต้องลมตีไปสะดอก พระภิกษุนั้นนั่งดังวิรยาย ซึ่ง
 พระอภิธรรมมาติกาว่า “กุสลาธมฺมา อกุสลาธมฺมา อพฺยาการามฺมา”
 เปนอาทิสัน^๗ ครั้นนั้น มีปลาใหญ่ตัวหนึ่ง ว่ายมาใกล้ด้ามภา ปลาใหญ่
 ตัวนั้นครันได้ฟังเสียงพระภิกษุดังวิรยายพระอภิธรรมมาติกา ก็มีจิต

เดิมได้ยินดีในเสียงพระภิกษุสงฆ์วิชายธรรม ปลานั้นกระทำจิตต์เป็น
อันหนึ่งอันเดียวแล้ว ตั้งใจฟังพระภิกษุสงฆ์วิชายธรรม เมื่อว่าไป ๆ
ตามคำเขาไปจนถึงท่า ชนทั้งหลายอันอยู่ที่ริมฝั่งเห็นปลาตัวนั้น ก็
ได้ทิ่มแทงฆ่าให้ตายแล้วก็นำไปเป็นอาหาร ด้วยผลานิสงส์ที่ได้สั่งดับ
ฟังพระอภิธรรมมาตिका ปลานั้นกระทำกาตกริยาแล้ว ก็ได้ไปบังเกิด
เป็นลูกตระกูลอันมีทรัพย์สมบัติบริบูรณ์ในโคหนชนบท ในดังกาทวูป
ขณะเมื่อทหารก่อดอกจากกรรมมารดานั้น ญาติทั้งหลายมีจิตต์ชื่นชม
โสมนัสยินดี อาศัยเหตุนี้ ญาติทั้งหลายจึงให้ชื่อทหารนั้นว่าเจ้า
สมณะ ๆ นั้นเมื่อค่อยวิวัฒนาการเจริญวัยใหญ่ขึ้น ได้เห็นพระภิกษุสงฆ์
ทั้งหลายที่มารดาบิดาหมิ่นตมำฉนในเรือนนั้นเนื่อง ๆ ก็มีจิตต์ปลื้มนา
การเดิมได้ จะไคร่บรรพชาในพระศาสนา จึงอำตามารดาบิดา ๆ ทั้ง
สองก็ร้องให้ปดอบโยนโถมเจ้าเอาใจด้วยถ้อยคำมีประการต่าง ๆ เพื่อ
จะมีให้บวช ลูกนั้นก็ไม่ว่าจึงยังมารดาบิดาให้อนุญาตแล้ว กุมารนั้น
ก็ออกบวชเป็นสามเณรในพระศาสนา “ปพฺพชิตกาทโต ปญฺชาย”
จำเดิมแต่บรรพชาแล้วก็เล่าเรียนพระสุตตันตปิฎกและพระอภิธรรมปิฎก
ได้ชำนาญชำนาญ ครั้นมีวัยครบยี่สิบห้าได้อุปสมบทแล้ว ก็เรียนพระ
วินัยปิฎกได้ชำนาญชำนาญ “ติปิฎกขโร ชาโต” บังเกิดทรงไว้ซึ่งพระ
ไตรปิฎกได้ทั้งนี้ ก็เพราะผลที่ตนได้ฟังพระอภิธรรมมาตिका แต่ครั้ง
บังเกิดเป็นปลานั้น เมื่อพระภิกษุหนึ่งทรงซึ่งพระไตรปิฎกได้ฉะนี้ก็ปรากฏ
ในดังกาทวูปคฤพระจันทร์เมื่อวันเพ็ญอันต้องสว่างอยู่ในอากาศ อาศัย
เหตุที่ออกบวชด้วยศรัทธา คนทั้งหลายจึงเรียกพระภิกษุนั้น ว่าพระ

ธรรมาสนะเถระ ในกาลครั้งหนึ่ง พระธรรมาสนะเถระนั้นปรากฏา
จะไปในมัตถการพระเจดีย์ในนาครทวิป “นาครทวิป คโต” พระมหาเถระ
เจ้าจึงไปสู่นาครทวิป ไปเห็นสวนพระอุทยานแห่งพญาทักษิณทวารวดี อัน
มีอยู่ในระวางแห่งภูเขาจุลลิตีรบรรพต มีจิตต์ชื่นชมโฉมนี้ดีปรดา
พิจารณาเห็นประเทศที่นั่นสงบดังดี สมควรเป็นที่อยู่ของภิกษุอันมีเพียร
จะอาศัยกระทำสมณะธรรม “หตุปาทตัตต กตุวา” พระเถระเจ้า
จึงตักเอาน้ำมาชำระมือและเท้าแล้ว ก็เข้าไปอาศัยณภายใต้ต้นไม้
ใหญ่ต้นหนึ่ง “ปตฺตงกั อากุชิตวา” ก็เข้าซึ่งพืชมะม่วงเชิง ดังจิตต์
พิจารณาพระพุทธรูปเป็นอารมณ์แล้ว ก็ได้ดำริแจ้งพระอรหัตตผล
รวดเร็วฉับพลันทันทนา ได้สำเร็จทั้งนี้ก็อาศัยผลที่ตนพึงพระอธิธรรม
มาติกาโดยสังเขปแต่ครั้งบังเกิดเป็นปณานัน.

อันผลที่พึงพระดีธรรมเทศนาโดยสังเขปแล้ว เป็นที่น่ามาซึ่ง
ประโยชน์อันถ้าเกิด บุคคลอันเป็นบัณฑิตชาติ จะกระทำโทษทั้งปวง
ให้พินาศนิพหายปราศจากอันตรายอาตมาได้ ก็อาศัยแก่ได้ดับฟังพระ
ดีธรรมเทศนา จะได้สำเร็จคุณวิเศษทั้งปวงแล้ว ก็อาศัยได้ฟังพระ
ดีธรรมเทศนา ๆ นี้ เป็นที่จะให้บังเกิดศรัทธาและปิติ เป็นที่จะให้รู้-
จักซึ่งอดีตและพยานะอันดีและตน ได้ฟังแล้วเป็นที่จะนำมาซึ่งความ
สุขแก่ได้ เป็นที่จับจิตต์ ให้จิตต์นั้นอ่อนน้อมปราศจากยกตนข่มท่าน
เป็นที่จะยังกรุณาให้บังเกิดในจิตต์ อันอุตุดาหะดับฟังพระดีธรรม
เทศนาเป็นปัจจัยที่จะให้ชำระปัญญาให้บริสุทธิ์ ปราศจากความวิมฤติ
กังขาราคีทั้งปวง อนึ่งเป็นปัจจัยจะให้ได้ละเว้นหตุกตเพียงเดียวซึ่งหนทาง

อันผิด กล่าวคือเห็นผิดเป็นมิจฉาทิฏฐิ ผลที่ดับพระสังฆธรรมเทศนาน
 อาจให้ดำรงสุขในมนุษย์ และสัตว์รค และนิพพาน และอาจให้ได้ดำ-
 ริ้วจรรยาคฤหัสถ์นิพพานสุข อันเป็นปรมัตถยอดยิ่งมกฏแห่งความ
 สุขทั้งปวง แท้จริง พระสังฆธรรมเทศนาอันสมเด็จพระมหากรุณาธิม-
 มาธิมพุทธเจ้าตรัสเทศนาไว้ ประกอบด้วยองค์เก้าประการ คือ สุขต
 เคยย เวชยาภรณ์ คาลา อุทาน อติวุตตก ชาติก อัมภุชกรรม เวทิตถ
 พระภิกษุแสดงกัถ ภิกษุณเณแสดงกัถ อุบาสกอุบาสิกาแสดงกัถ โดยคำ
 จนแต่ทาดักระเดียดกระชอนน้ำแสดงกัถ ผู้มีปัญญาอย่าฟังประมาท ฟัง
 อุคสาหะฟังโดยตั้งใจเคารพ เมื่อฟังโดยเคารพแล้ว ถ้าวาสนาบารมีแก่
 กดำ ก็อาจดำริ้วจรรยาคฤหัสถ์ และผด ถ้าวาสนาบารมียังมีได้แก่กดำ ก็จะ
 ได้ดำริ้วจรรยาคฤหัสถ์ และสัตว์รคสมบัติ อันฟังพระสังฆธรรมเทศนาน
 มีคุณมากกว่ามากนัก มาตราว่าท่านผู้ที่เป็นธรรมกถึกผู้แสดงธรรม
 นั้น ท่านเทศนาเฉพาะผู้อื่นและตัวได้ฟังกัถ ถ้ามีปัญญาจำเอาไว้เป็น
 ข้อวัตรปฏิบัติของตนแล้วก็อาจให้ได้ดำริ้วจรรยาคฤหัสถ์ อาจยกตนให้
 หนีจากวิญญูทุกข์ได้ มีเยี่ยงอย่างแต่ปางก่อน.

เรื่องพระปิตมัตถเถระ

“กิริ” ดังได้ยินมา มีกุมารผู้หนึ่ง เป็นบุตรแห่งตระกูลอันสูง
 ศักดิ์ กุมารนั้นรักใคร่ในการมวยการปล้ำจำเดิมแต่น้อย ๆ นั้น อาศัย
 เหตุฉะนั้น จึงมีนามปรากฏว่าเจ้าปิตมัตถกุมาร ๆ นั้นมีกำลังวังชามาก
 พอใจที่จะปล้ำนยงนัก ถ้าได้ยินว่ามีกรณักชดตฤกษ์ใด ก็ไปต่อสู้กับ

ถ้าคนทั้งหลายในนิคมชนบทราชธานีใด ๆ เถื่อนการมหรสพ ตกแต่ง
 ภายนุ่งผ้าห่มผ้าย้อมด้วยสีต่าง ๆ ทัดทรงดอกไม้ธูปได้ของหอมแล้ว
 ไปประชุมกันในสนาม เพื่อจะดูนักเลงปล้ำ ขณะเมื่อนักเลงทั้งหลาย
 ตกแต่งกายเข้าไปในกลางสนามคมมือแล้วให้ร้อง ออกท่าปล้ำใน
 กลางสนามนั้น เจ้าปิติมัตถกุมารเห็นแล้วก็วิ่งเข้าไปในกลางสนาม ถ้า
 ตัวนั้นอยู่ในสนามก็ถูกขึ้นโถมเข้าไปด้วยกำลัง ค่อยสู้กับนักเลงปล้ำ
 ทั้งปวง ๆ ก็มีอาชงหนาทนกำลังเจ้าปิติมัตถะได้ เจ้าปิติมัตถะจับเข้า
 ที่ไหนตั้งว่ากระตุกจะแตกทำลาย นักเลงปล้ำทั้งหลายมีอาจต่อสู้ได้
 เจ้าปิติมัตถะจับมัดตึงจับทารกน้อย ๆ หามิผู้ที่จะสู้ได้ไม่ แต่เที่ยว
 ปล้ำถึงสามเมืองแล้วหาใครจะชนะไม่มีเลย อยู่จำเนียรกาลมา เจ้า
 ปิติมัตถะนั้นลงไปสู่ท่าชื่อว่าคัมพลิตี ลงสู่ลำภากับด้วยพ่อค้าทั้งหลาย
 ไปถึงกทวูป ถวายตัวเป็นโยธาของสมเด็จพระมหากษัตริย์ในลังกา
 ทวูป ๆ นั้นก็ประทานยศศักดิ์ให้เป็นอันมาก เมื่อไปอยู่เป็นโยธาของ
 สมเด็จพระมหากษัตริย์ในลังกาทวูปนั้น วันหนึ่งเจ้าปิติมัตถะออกไป
 จากนครเดินทางไปโดยประตูศาลากับด้วยมหาชนเป็นบริวาร ไปถึง
 วิหารอาวตแห่งหนึ่งอยู่ใกล้มรรคา “เอโก ทหริกขุ” มีพระภิกษุหนุ่ม
 องค์หนึ่งอยู่ในวิหารนั้น เรือนอยู่ทึบนอน ผืนหน้าออกไปข้างช่องหน้าต่าง
 ต่าง แล้วเธอก็ตั้งวิธยายซึ่งคัมภีร์มหากวรรค เจ้าปิติมัตถะได้ยินพระภิกษุ
 ทำนตั้งวิธยายคัมภีร์มหากวรรค เดินเข้าไปใกล้แล้วยืนฟังอยู่ในที่ข้างหนึ่ง
 ฟังไป ๆ ก็บังเกิดปีติปราโมทย์ ความยินดีนั้นคิดผ่องเข้าไปจน
 สมองอัญญิ เจ้าปิติมัตถะจึงดำริว่าแท้จริง รูปฉนั้ เวทนาฉนั้ ตัญญา

เรื่องพระปิตมัตถเถระ

๒๑

ชั้น^๕ ถึงฆราวาสชั้น^๕ วิญญานชั้น^๕ น พระเจ้าเทศน์ว่ามีใช้อาตมามีใช้
ของอาตมา “ตุณฺณํ สํญญ” มีธรรมาวุธญเปต่าหาแก่นสารมิได้ คนอัน
พาดนั้นแต่รักใคร่นับถือซึ่งเบญจชั้นว่างามว่าดี พระพุทธองค์หาถือ
ว่างามว่าดีไม่ หารักใคร่ในเบญจชั้นไม่ พระองค์เทศน์ว่าละเบญจ
ชั้นเสียได้นั้นแนบงเกิดความสุข เราอุคสาหะปฏิบัติตามพระวัตรธรรม
เทศน์เกิด เห็นจะเป็นประโยชน์แก่อาตมา คิดแล้วเจ้าปิตมัตถะกลับ
มาจากสถานทีนั้น เข้าไปสู่สำนักสมเด็จพระมหาภิกษุตรีภกราบทูตลา
“อนุชาณาเปตฺวา” ยังพระมหาภิกษุตรีให้ทรงอนุญาตแล้ว เจ้าปิต-
มัตถะก็ออกไปสู่วิหาร เข้าไปสู่สำนักพระภิกษุสงฆ์ทั้งปวงแล้ว ก็ขอ
บรรพชาและอุปสมบท ได้บรรพชาและอุปสมบทแล้ว ก็เรียนมาติกา
ทั้งต้องให้ชานิชานาญ แล้วก็เรียนซึ่งกรรมฐานโดยอันควรแก่จริต แล้ว
ก็พาเพื่อนภิกษุสามเณรไปอาศัยกระทำสมาธิธรรมอยู่ในราวป่า
แห่งหนึ่ง พระปิตมัตถเถระเมื่อไปทำสมาธิธรรมอยู่ในป่าครั้งนั้น ท่าน
ยังอยู่ด้วยอิริยาบถทั้งสอง คือ อิริยาบถเดินประการหนึ่ง อิริยาบถ
ยืนประการหนึ่ง ประพฤติอิริยาบถแต่สองประการนั้น เพื่อจะมีให้
กัมมัตถะนั้นครอบงำในสันดานได้ เมื่อพระมหาเถระเจ้าเที่ยวจงกรม
ไปๆ เทำทั้งสองก็พุพองขึ้นแตกเป็นพุพองโพโสหิต เมื่อเที่ยวจงกรมด้วย
เท้ามิได้แล้ว พระเถระเจ้าก็จงกรมด้วยเข่า เมื่อจงกรมไป ๆ มา ๆ
ด้วยเข่า นายพรานคนหนึ่งไปเห็นเข้า ไม่ทันพินิจพิจารณาสำคัญว่าเนื้อ
นายพรานที่พุงด้วยหอกอันคมกล้า ถูกธนูข้างของพระเถระเจ้าทะลุ พระ
เถระเจ้าถามว่า “โก มํ วิชฺชติ” ใครนั้นๆ มาแทงเรา นายพรานได้ยิน

A 274161

12131

เดี๋ยวพระเถระเจ้าก็ตกใจจึงประกาศนการหนีไปจากสถานทีนั้น พระ
 ภิคิมัตถเถระจึงร้องเรียกพระภิกษุสงฆ์ทั้งปวง มาประชุมพร้อมกันแล้ว
 พระผู้เป็นเจ้าชักหอกออกจากกาย เอาหญ้าและใบไม้ม้วนเข้าจุบขาด
 แผลไว้ แล้วพระเถระเจ้าก็นั่งลงเหนือหลังแผ่นศิลาอันราบ ในที่สุดแห่ง
 จงกรม ให้พระภิกษุทั้งปวงหลัดออกไปจากที่นั้นแล้ว พระเถระเจ้าก็
 พิจารณาซึ่งกรรมฐาน เจริญวิปัสสนาปัญญาสืบต่อขึ้นไป พระเถระ
 เจ้าก็ได้ซึ่งพระอรหัตต์ พร้อมด้วยพระปฏิสัมภิทาญาณ เมื่อได้สำเร็จ
 พระอรหัตต์แล้ว พระผู้เป็นเจ้าก็ให้สัญญาแก่พระภิกษุทั้งปวง ๆ ก็
 มาประชุมพร้อมกัน พระเถระเจ้าก็กล่าวซึ่งพระอรหัตต์อันตนได้แก่สงฆ์
 ทั้งปวง ด้วยอุทานวาจาว่า แท้จริง พระพุทธุกักสัมเด็จพระมหา
 กรุณาผู้ตรัสรู้พระจุตราริยัตถ์จรรวมทั้งสี่อันประเสริฐ ครัตติเทศนา
 ว่า “ ภิกษเว ” คูกรภิกษุทั้งหลาย รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ
 มิใช่อาตมามิใช่ของอาตมา หาแก่นสารมิได้ ท่านทั้งหลายจงสดละละ
 เลีย อย่ารักใคร่อาตมยอาวรณ์ในรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ
 ะนเอย สังขารธรรมทั้งหลายมีสภาวะไม่เที่ยงไม่แท้ บังเกิดแล้วก็ดับ
 สูญทำลายไป ถ้าบุคคลผู้ใดดับสังขารเสียได้และสำเร็จแก่พระนิพพาน
 บุคคลผู้นั้น จักได้ชื่อว่าถึงซึ่งเอกันตบรมสุขดำเถิดประเสริฐเที่ยงแท้ทุก
 หนาว พระภิกษุทั้งหลายนั้นก็สาธุการแก่พระเถระเจ้าว่า ข้าแต่พระผู้
 เป็นเจ้า ๆ ได้ความลำบากเวทนานักหนาแล้ว ยังอุทิศหาต้งสติเจริญ
 สมณธรรมกระทำให้สำเร็จกิจได้ นี่หากว่าสมเด็จพระพุทธรของค้เจ้า
 เสด็จนิพพานดวงไปแล้ว ถ้าพระองค์ยังมีพระชนม์อยู่ นำที่จะยินดี

ด้วยพระผู้เป็นเจ้า จะยื่นพระหัตถ์มาแตะชมพูทวิปชาตมฤตมาถิงถึงกา
ทวิปนี แล้วจะปรามาสเห็นอเคียรเกล้าของพระผู้เป็นเจ้าในกาลบัดนี้
นิทานพระปิตมัตถเถระยุคเพียงนี้.

พระธรรมเทศนานี้ แม้ที่ท่านผู้เป็นธรรมกถึกแสดงแก่ผู้อื่นก็
ถ้าได้ฟังแล้วจำไว้เป็นข้อควรปฏิบัติ ก็อาจให้สำเร็จมรรคและผล ยก
ตนออกจากวัฏฏทุกข์ได้เที่ยงแท้นักหนา.

“ธำรงโว” คุกรตัมปบุรุษทั้งปวง บรรดามาประชุมกันในที่นี้ จง
กระทำจิตต์ให้เป็นไปด้วยความเลื่อมใส อย่างจิตต์ไปในที่อื่น ฟัง
อุตสาหะมนติการกำหนดไปตามกระแสพระสัทธรรมเทศนา “อตุลคม-
ภีโร เทธนาคมภีโร ปฏิเวธคมภีโร” อันพระสัทธรรมเทศนานี้ มีอรรถ
ถกถาคัมภีรภาพยงนัก อรรถถกถก เทศนาถกถก จะตรัสรู้ถกถก จะ
รู้จักในอรรถนัยเป็นอันยาก จะตรัสรู้ซึ่งอรรถและจะนำมาแสดงให้ผู้อื่น
ฟังก็แสดงด้วยยากนักหนา ที่จะว่าให้ผู้อื่นฟังเข้าใจ ผู้ใดได้สดับฟังแล้ว
และจะเข้าใจไปตามอรรถที่เทศนานั้น ก็เข้าใจเป็นอันยากกว่ายาก พระ
สัทธรรมเทศนานี้ บุคคลเห็นเป็นอันยาก พระสัทธรรมเทศนานี้จะเอื้อม
ประณตบรรจงยิ่งนัก ผู้ใดผู้หนึ่งมีอาจคิดด้วยกำลังความคิดของตน
อันจะตรัสรู้พระสัทธรรมน แต่บันทึกชาติจำพวกเดียว คนอันขพาถ
แล้วก็มีอาจตรัสรู้ พระสัทธรรมนเป็นที่จะบันเทิงด้วยซึ่งความมัวเมา
อยู่ด้วยราคะ และความอยากในกิเลสกำมพัตตุกามทั้งปวง พระสัท-
ธรรมนเป็นที่จะถอนเสียซึ่งอาตัยในราคะ เป็นที่ที่จะตัดเสียซึ่งวัฏฏสง-
สาร เป็นที่ที่จะทำให้สิ้นคันหาแล้ว และให้สำเร็จพระนิพพาน อัน

หน่วยจากราคะ พระปริยัติธรรม^๕ เพราะในเบื้องต้น เพราะในท่าม
กลาง เพราะในเบื้องปลาย ประกอบด้วยอรรถและพยัญชนะอันบริ-
บูรณ์หาที่สุคติได้ ผู้ใดได้ฟังแล้วผู้หนึ่งอาจให้ดำริถึงความสุขอันเป็น
โดยง่ายและโดยง่าย เหตุฉะนั้น ผู้มีปัญญาพึงออกสู่ห้วงกว้างโดยดุษฎี
เคารพเกิด จะบังเกิดประโยชน์ในชั่ววันและชั่วหน้า บุคคลอันระลึกถึง
พระดีทศธรรม^๕ เรื่อง ๆ พิจารณาซึ่งพระดีทศธรรม^๕ เรื่อง ๆ นั้น จะได้
ดำริวิโมกข์สุข คือ พระนิพพาน สุขพระขัมมรามเถระในพระศาสนา
สมเด็จพระมหากรุณาเจ้าแห่งเรา^๕.

เรื่องพระขัมมรามเถระ

“กิ” ดังได้ยินมา เมื่อสมเด็จพระมหากรุณาธิคุณเจ้า กระทำซึ่ง
พุทธกิจโปรดเวไนยสัตว์ตลอดทั่ว ถ้วนคำรบดีสิบห้าพระองค์แล้วแต่ได้
มาประทับในป่าวยเจตีย์ ใกล้เมืองเวสาธนคร รับอาราธนาพญามาร
แล้วปลงพระชนมายุตั้งชาล ตรัสแก่พระสงฆ์ทั้งปวงว่า “ภิกษุเว”
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ตถาคตจะได้เข้าสู่มฤตมัจจุซึ่งเชยชมมฤตมัจจุ กิ
เป็นที่สุขอยู่แต่ภายในดีเดอนนถ เบื้องหน้าแต่ดีเดอนนถ ตถาคตจะ
มิได้เชยชมมฤตมัจจุสืบต่อไปแล้ว เมื่อมีพระพุทธเจ้าตรัสดังนี้ พระ
สงฆ์ที่เป็นบุรุษก็มีอาภรณ์น้ำตาไว้ได้ น้ำตาไหลลงพราก ๆ ด้วยเหตุ
ที่จะจากสมเด็จพระมหากรุณา พระสงฆ์ที่เป็นชนาตพัตถ์นาคะก็เกิด
ขึ้น ก็บังเกิดธรรมสังเวชสดใจ จำเดิมแต่นั้นไป พระสงฆ์ทั้งหลายก็มา
ประชุมกันเป็นพวก ๆ บรรลุทุกกันด้วยเรื่องสมเด็จพระพุทธองค์จะ

แต่เจ้าเข้าดูพระปรินิพพาน.

ครั้นนั้น มีภิกษุองค์หนึ่ง ชื่อว่าพระขัมมรามภิกษุ ๆ นั้น จะ
ได้มาประชุมด้วยภิกษุองค์ใดองค์หนึ่งหาไม่ได้ ดำริว่า แท้จริง สมเด็จพระ
มหากรุณาธิมมาตม์พุทธเจ้าจะนิพพานเร็วอยู่แล้ว อาตมาจะประ-
มาทอยู่ณนี้ จะมีได้เห็นพระพุทธรูปยังทรงพระชนม์อยู่
จะรำพึงเอาพระธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นอารมณ์ ปดเปิดองศา
ลายเสียงซึ่งบังเกิดมาร ให้ได้ทันเห็นพระพุทธรูปยังมีพระชนม์อยู่
ณนี้ แล้วพระขัมมรามภิกษุก็เข้าไปอยู่ในที่สงัดแต่ผู้เดียว กระทำซึ่ง
สมณธรรมโดยอันควรแก่ขณิกชาติแห่งตน พระสงฆ์ทั้งหลายที่ยังไม่
ได้ปริจิตตวิชขานันท์กราบทูลสมเด็จพระมหากรุณาว่า พระพุทธรูปเจ้าข้า
จำเดิมแต่พระองค์ปลงพระชนมายุตั้งชรา พระสงฆ์ทั้งหลายมาประ-
ชุมกันเป็นเหล่า ๆ แล้วก็ปรบทุกขกันด้วยเรื่องที่พระองค์เจ้าเข้าดูพระ
ปรินิพพาน แต่พระขัมมรามภิกษุนั้น จะได้มาสู่ที่ประชุมสงฆ์ทั้งหลาย
หาไม่ได้ เพิกเฉยอยู่มิได้พูดถึงเรื่องที่พระองค์เจ้าจะเสด็จนิพพาน กระ-
หม่อมฉันทั้งหลายดำริว่าพระขัมมรามภิกษุของกัน หาวักไควพระ
องค์ไม่.

สมเด็จพระผู้มีพระภาค จึงมีพระพุทธปฏิภาณให้หาพระขัมมราม
ภิกษุมาแล้ว ตรัสถามว่า ดูกรภิกษุ ท่านไม่ได้มาสู่ที่ประชุมแห่งสงฆ์
จริงหรือประการใด.

พระพุทธเจ้าข้า กระหม่อมฉันหาได้มาไม่ เหตุไฉนท่านจึงมิได้
มา ท่านคิดเป็นประการใดหรือ พระพุทธเจ้าข้า กระหม่อมฉันดำริว่า

พระพุทธองค์จะเสด็จเข้าสู่นิพพานอยู่แล้ว อาตมายังเป็นปุถุชนอยู่ จำ
จะอุทิศหาพระดังถึงพระดังธรรม ปฏิบัติตามพระดังธรรมที่พระองค์
ตรัสเทศนาไว้ จะยังตนให้พ้นจากบ่วงกิเลสได้ ให้ทันเห็นพระองค์ยัง
ทรงธรรมอยู่ คิดดังนี้แล้วกระหม่อมฉันก็หัดถ้อยออกมาจากหมู่จากคณะ
เข้าไปอยู่ในที่สงัดแต่ผู้เดียว กระทำสมณธรรม เหตุฉะนั้นกระหม่อมฉัน
จึงมีได้มาสู่ที่ประชุมแห่งสงฆ์ พระองค์ได้ทรงฟังจึงยกซึ่งหัตถ์เบื้องขวา
อันงามดุจวงช้างเอราวัณ แล้วตั้งสาธุการว่าสาธุๆ คุณริกา
ท่านนี้ ถ้าภิกษุองค์ใดมีความรักใคร่ถากถาง ภิกษุองค์นั้นจึง
ประพฤติกุศลอย่างหม่อมราชวงศ์เกิด ตรัสดังนี้แล้วก็โปรดประ-
ทานพระดังธรรมเทศนาว่า คุณริกาทั้งหลาย ภิกษุองค์ใด มีความ
รักใคร่ในพระดังธรรมแห่งถากถาง ระลึกถึงซึ่งพระดังธรรมแห่ง
ถากถางนี้เอง ภิกษุนั้นจะได้นิพพานเสียจากพระนวลอกุศลธรรม คือ
มรรคและผลและนิพพานนั้นหาได้ มีพระพุทธเจ้าตรัสเทศนาเป็นใจ
ความนี้ “เทศนาปริโยสาน” เมื่อจบพระดังธรรมเทศนา พระ
หม่อมราชวงศ์ก็ได้สำเร็จพระอรหัตผล พระดังธรรมเทศนานั้น
ประกอบด้วยประโยชน์แก่คนเป็นอันมาก.

อันพระดังธรรมนี้ ถ้าบุคคลผู้ใดอุทิศหาตั้งใจฟังโดยตั้งใจเคารพ
บุคคลผู้นั้นจะรู้จักซึ่งชนธ ชาติ และอายตนะ จะรู้จักลักษณะแห่ง
พระอนิจจัง พระทุกข์ อนัตตา มิใช่แต่เท่านั้น จะรู้จักซึ่งชาติทุกข์
ชราทุกข์ พยาธิทุกข์ มรณทุกข์ จะรู้จักลักษณะค้นหาอุปาทาน
ธรรมดังที่ปวง ด้วยอำนาจที่อุทิศหาตั้งใจฟังพระดังธรรมเทศนา อัน

การจะฟังธรรมนั้น อย่าได้ระเพาะ อย่าได้เลือกที่ฟังเลย สมณะ
พราหมณ์อุบาสกอุบาสิกา ผู้ใดผู้หนึ่งที่ท่านธรรมนั้น แต่ดั่งแต่
ควรจะสดับฟังโดยตั้งใจเคารพ โดยคำนึงแต่เพียงขับ ถ้าประกอบด้วย
พระดีทธรรม คือพรรณนาไปตามพระไตรลักษณ์ ประกอบด้วยพระ
อนิจจัง พระทุกขัง พระอนัตตา แต่ก็ควรที่บุคคลผู้เป็นดีปบุรุษจะฟัง
สดับตรับฟัง บุคคลทั้งหลายแต่ก่อนได้ฟังเพียงขับแห่งหญิงเก็บผัก อัน
กล่าวเป็นพระไตรลักษณ์และบังเกิดธรรมดังเวช ได้จำเริญมรรคและ
ผล ได้พ้นทุกข์ เพราะเหตุที่ได้ฟังเพียงขับ อันประกอบด้วยพระไตร
ลักษณ์นั้น พระอาจารย์เจ้าผู้ตกแต่งพระคัมภีร์ นำมาสาธกไว้เป็น
ตัวอย่าง.

เรื่องพระภิกษุหกสิบรูป

ครั้งใดนิมา มีบ้านตำบลหนึ่ง อยู่ในดงกาทวป บ้านนั้นหนา
แน่นบริบูรณ์ด้วยโคะทิงมหิงษา ทรัพย์ข้าวเปลือกข้าวสาร ไร่กด้วย
ไร่อ้อย ไร่ถั่ว ไร่เงาะ พักแฝงแตงน้ำเต้า ข้าวเปลือกเจ็ดประการ มี
บริบูรณ์ในบ้านนั้น ในที่ใดตำบลนั้นมีสระใหญ่สระหนึ่ง มีท่าราบ
รื่น มีน้ำเย็น ประกอบด้วยปทุมชาติทั้งหลายต่าง ๆ บ้างตุมบ้างบาน
สด้างสดอน ควรจับซึ่งน้ำใจ ชอบสระนั้นคนตาชด้วยผักบุ้งและ
แพงพวย สบายสบายดังตบกระจับตบเต้า สรรพจะมีในสระนั้น ริม
ขอบสระนั้นประกอบด้วยพฤษชาติต้นไม้ต่าง ๆ ทรงดอกและผลมี
ประการต่าง ๆ สุกถบายนักหนา คนทั้งหลายอันกระทำนานนั้น ย่อม

อาศัยน้ำไปแต่สระนั้น มีนางทวาริกันน้อยคนหนึ่ง ไปเฝ้าหาอยู่ใน
สถานที่นั้น เมื่อเวลาเช้าก่อกำเนิด นางทวาริกันน้อยนั้นไปเที่ยวที่ขอบ
สระ แดเห็นดอกปทุมชาติทั้งหลาย อันบานกระจายก่อกำเนิดและทรง
เกสร ดังกลิ่นฟุ้งจรดตบ มีหมู่ภุมรทั้งหลายบินมาคั่งเคล้าเอา
ชาติเรณูระของเกสร อาภรณ์ไปด้วยปักชำชาติทั้งหลายต่าง ๆ คือ
นกยูง นกยาง นกคัมภีร์ นกจะเข้ นกพิราบ นกเขาไฟ มาอาศัยแด่
หาอาหารอยู่เป็นอันมาก นางทวาริกาเห็นแล้วก็ได้มนต์ปริชา เษยชม
หมู่ปักชำทั้งหลาย แล้วเก็บดอกปทุมชาติมาชม ครั้นแล้วนางทวาริกา
ก็เป่าซึ่งวาจาเป็นเพลงขับว่า ท่านทั้งหลายจงเสด็จแลดูซึ่งดอกปทุม
ชาติ อันมีลิลิตวิจิตรงดงาม หอมกลิ่นเกสรเป็นที่เจริญใจ ดอกบัว
มิใช่จะงามดั่งอยู่เป็นปกตินี้หามิได้ มีขำมีนันทะไร ที่จะเหี่ยวแห้ง
ด้วยแสงพระอาทิตย์ จะวิปริตแปรปรวนปราศจากกลิ่นอันหอมใน
เบ้องหน้า.

ในกาลนั้น มีสัตว์คนหนึ่ง มาเที่ยวเก็บใบไม้เครื่องแกงอยู่ข้าง
สระข้างหนึ่ง สัตว์นั้นได้ยินเสียงนางทวาริกาน้อยขับดังนั้น ก็ขับตอบว่า
ดูกรน้องหญิง คำแห่งเจ้าจริงนักหนา ท่านผู้มีปัญญาพึงพิจารณาเอา
เป็นบรรทัดฐาน เหมือนรูปกายแห่งเราท่านเกิดมาในโลกนี้ เมื่อชรา
กรรมยังมีไต่ย้ายก่อกำเนิดขึ้น เป็นทรวรณเจริญใจ มีขำมีนันทะ
ก่อกำเนิดแปรแก่ชราไป ไม่ยั้งไม่ยืน ที่สดด้วยรวงรณนั้น ก็จะเหี่ยวแห้ง
เลี้ยเลี้ยดินทุกประการ ดังดอกบัวอันเหี่ยวแห้งไป ด้วยแสงแห่งพระ
อาทิตย์นั้น.

นางทวาริกันน้อยนั้น จึงขับเพลงต่อไปอีกว่า กัดบดอกปทุมชาติ
ทั้งหลาย จะมีศิริไธภากย์อันถ้าเกิด งามประเสริฐขอบใจชนทั้งหลาย
นั้น ก็แต่เมื่อยังมิได้เหี่ยว ถ้าว่าเหี่ยวนั้นย่าย ก็จะได้ดีได้ยกดิน ทุก
สิ่งสรรพจะเลี้ยดินควรจะดังเขเวทนา.

สตรีที่เก็บผักนั้น จึงขับต่อไปอีกว่า สัตว์โลกทั้งหลายที่มี
เมื่อยด้วยรูป มิได้คิดแสวงหาซึ่งการกุศล อันรูปจะงามอยู่ตลอด
นั้นหาไม่ได้ ความชรามาย้ายแล้วเมื่อใด รูปก็จะเหี่ยวแห้งหดหู่เป็น
เกลียวเดียวไป ดังดอกบัวอันเหี่ยวแล้วสรรพจะเลี้ยฉะนั้น.

นางทวาริกาจึงขับต่อไปอีกว่า ดอกบัวทั้งหลายนั้น ย่อมบาน
เมื่อพระอาทิตย์ขึ้น บานด้วยแสงพระอาทิตย์ เมื่อบานกระจายแล้ว
แล้ว ก็มีหมู่ภุมรมาคืบคลานเอาชาติเรณู และดอกบัวทั้งหลาย จะ
งามจะดีจะหอมฟุ้งอยู่นั้นแต่ยังมีไธเหี่ยว เมื่อเหี่ยวแล้วก็จะเลี้ยไป มิ
ได้งามอยู่เป็นปกติ ดอกบัวอันบานงามรุ่งเรืองปรากฏนั้น เมื่อแสง
พระอาทิตย์เฝ้ามฉายให้เหี่ยวแห้งไป ฉนั้นใด กายแห่งมนุษย์นี้กรทั้ง-
หลายนั้น ชราที่คุกคามตามฉายให้เหี่ยวแห้งไป มีอุปไมยดังนี้.

ครั้นนมภิกษุหกสิบรูป ไปกระทำสมณธรรมในประเทศอันสมควร
แก่พระกรรมฐาน พระภิกษุหกสิบรูปนั้นมิได้ตั้งนาอันปรารภ
พากเพียรอยู่ตั้งทั้งกลางวันและกลางคืน เพศเข้าถือเอาบาตรและจีวร
แล้ว เดินเข้าไปสู่บ้านเพื่อบิณฑบาต ได้ยินเสียงสตรีทั้งสองอันขับ
โต้ตอบกันอยู่ ฉนั้น พระมหาเถระผู้ใหญ่อจึงให้สติแก่ภิกษุทั้งหลายว่า
ดูกรอาวุโส ถ้อยคำของหญิงทั้งสองกล่าวฉนั้น จริงเที่ยงแท้ รูปกายแห่ง

สัตว์ทั้งหลาย เมื่อยังหนุ่มยังสาวอยู่ก็งามประณีตบรรจง เหมือนดอกไม้
 บัวที่ยังสดอยู่ เมื่อแก่ชราแล้วก็มีได้งาม เหมือนดอกไม้ที่เหี่ยวแห้ง
 ไป คุณธาวุธได้ตั้งข้าราชการทั้งหลายนี้ มีสภาวะไม่เที่ยงแท้ เรา
 ท่านทั้งหลายควรจะเบือนหน้าจากตั้งข้าราชการเถิด “เต ธพเพ ธัมมคัง
 ปฏิจจตถตา” พระสงฆ์ทั้งหลายนี้ได้ธรรมดังเวชทุก ๆ องค์ ต่างก็
 เจริญพระวิปัสสนาให้แก่กล้าแล้วกับบรรลุถึงพระอรหัตต์ พร้อมด้วย
 พระปฏิสัมภิทาญาณในสถานนั้น ว่ามาทางนี้ จะให้เห็นว่า พระธรรม
 นี้โดยที่ลุดประกอบอยู่ในเพลงขับ บุคคลฟังโดยเคารพแล้วปฏิบัติตาม
 ก็อาจให้สำเร็จมรรคผล คุณกิจทุกหุดิรูป.

อันสติบัพพะพระสังฆกรรมเทศนานั้นคุณมากกว่ามาก หากวิธชา
 มิได้ก็จะได้มีสังฆาสน หากศีลมิได้ก็จะได้มีศีลชน ไม่เป็นพหุสุตก็จะ
 เป็นพหุสุตชน หากบุญญา มิได้ก็จะมิมีบุญชน ดัดฉันท์และธัมมชา
 อันมิได้บริบูรณ์ก็จะบริบูรณ์ชน ด้วยอำนาจได้สติบัพพะพระสังฆกรรม
 เทศนา และหาณามิได้ก็จะมิมีณชน หากวิปัสสนาบุญญา มิได้ ก็
 จะมิมีบุญญาวิปัสสนาชน หากมรรคหาณมิได้ ก็จะได้มรรคได้ผล หาก
 อภิญาณมิได้ก็จะได้อภิญา จะได้ทิพยจักขุ ปรจิตตวิชาบุพเพนิวาส
 ญาณ อิทธีวิและอาตวักขะสันอาตวักเกต อาศัยเหตุที่ได้สติบัพพะ
 พระสังฆกรรมเทศนา ถ้ามิได้สติบัพพะพระสังฆกรรมเทศนาแล้ว ก็มีอาจ
 ดำรงคงความปราณา ถึงว่าตนบารมีเปี่ยมอยู่แต่ก็ดั่ง ก็ยังมีอาจ
 ครวัตรซึ่งมรรคและผลก่อน ยกเถี่ยแต่พระธัมมมาธัมมพุทธเจ้า นอกจาก
 นั้นแล้ว ก็ยอมครวัตรซึ่งมรรคและผลด้วยฟังพระสังฆกรรมเทศนาทางต้น

จะว่าอื่นไกลไปใยเล่า แต่พระดำริบุตรมหาเถรเจ้า เป็นอัครสาวกเบื้องขวา ของพระมหากษัตริย์กบฏไปด้วยพระปัญญาอันวิสารทะกตัญญู ถิ่นคกตงเต็มทั่วทั้งจักรวาล ตกช้านานกับปีหนึ่ง หยาดเมื่อดัดฝนจะ มากน้อยเท่าใด พระดำริบุตรมหาเถรเจ้าก็อาจนับถ้วน พระดำริบุตรมิ ปัญญามากถึงเพียงนั้นแล้ว ก็ยังมีอาจตรัฐซึ่งมรรคและผลโดยดำพิง ตนเองได้ ต่อได้ฟังพระสถัธรรมเทศนาในด้านักพระอัสสสิเถรเจ้าจึง ได้พระโสดา มาภายหลังได้ฟังพระสถัธรรมเทศนาในด้านักพระพุทธ เจ้า จึงดำริเจ้าสาวกบารมีญาณ จะได้พระโสดา จะได้พระสถิ- ทาคา พระอนาคา พระอรหัตต์ ตัดกิเลสเป็นสมุจเฉตปหาน ได้ดำ- ริเจ้าสาวกบารมีญาณนั้น ก็อาศัยได้ฟังพระสถัธรรมเทศนา อาศัยเหตุ- ฉะนั้น จึงว่าดับฟังพระสถัธรรมเทศนานั้น มีคุณมากกว่ามากดังพรรณ นามาฉะนี้.

เรื่องยักขินีมารดาของปิยังคะ

ถึงเพนยักขินีเปเรตกัตถ์ ถ้ามัศรัทธาเลื่อมใสอุทิศสาธุสดับฟังพระ สถัธรรมเทศนาแล้วก็จะได้อำริจรรคมผล เหมือนนางยักขินีผู้เป็น มารดาเจ้าปิยังคะ นางนั้นอุ้มลูกได้ระเอดแล้วไปหลังพระเชตวันเที่ยว แดงหาอุจจาระปัสสาวะเส่มหะเชพะกินเป็นอาหาร.

“คทา อนุรุทฺตคุเถโร” ในกาลครั้งนั้น พระอนุรุทธเถรเจ้าผู้มีอายุ ดำราญวิริยาบถอยู่ในป่าใหญ่ กอปรด้วยไม้ดอกคำ ใกล้เคียงกับพระ เชตวันมหาวิหาร ป่าไม้ดอกคำนั้น มหาชนทั้งหลายเขาเห็นเป็นที่สังค

ควรจะเป็นที่สบายแก่พระสมณะ เขาจึงได้ชวนกันกระทำเป็นกุฏิและ
 เสนาสนะที่สบายกลางคืนที่สบายกลางวัน กระทำทั้งที่บริเวณจงกรม
 สมควรแก่สมณะดำรง ถวายแก่พระอนุรุธเถระ ๆ ท่านดำรง
 อริยาบถอยู่ในกุฏิสมาธิวิหาร ใกล้กับพระเชตวันาราม พระผู้เป็นเจ้าของ
 อนุรุธเถระนั้นอุปถัมภ์ด้วยอาจารย์ ๕๕ เพลาคะวันบ่ายเย็นแล้วออกจาก
 กุฏิเที่ยวปักกวาดรอบบริเวณวิหาร พระผู้เป็นเจ้าของชำระเสร็จแล้วนั่ง
 ระวังกระวนกระวายที่ชำระบริเวณนั้นถึงเวลาปฐมยาม “คโค อุต-
 ตริคฺคา” ครั้นเวลาถึงเช้ามัชฌิมยาม พระผู้เป็นเจ้าของจากที่บริเวณ
 พระวิหาร เข้าสู่กุฏิที่ยาสน์จำวัดระวังกาย ถึงเวลามัชฌิมยามแล้ว
 พระผู้เป็นเจ้าของจากที่ที่ยาสน์ ชำระกายแล้วถึงวิสัยพระอัปมาท
 ธรรม ที่พระพุทธเจ้าโปรดประทานพระดีทธรรมเทศนาไว้ ใจความ
 ว่า บุคคลผู้ฉลาดมิได้ประมาณหมิ่น อุดสาหะกระทำกุศลเป็นนิจดิน
 มิได้ขาด ตามกิจสมณะและฆราวาส กุศลกรรมที่ตนได้กระทำนั้น
 เป็นอุบายจะให้ถึงซึ่งพระอมตมหานิพพาน มิได้รู้ตายรู้เกิดต่อไป ใน
 สังสารวัฏฏ์โดยเป็นอันขาด บุคคลที่มากไปด้วยความประมาณ คือมี
 สติมิได้มั่นคง หลงกระทำแต่การอกุศลนั้น เป็นเหตุจะให้ตายไม่รู้แล้ว
 ตายแล้วเกิดแล้วเกิดแล้วตายแล้ว ไม่รู้ต้นสุดในวัฏฏ์สงสาร ถึงมาตราบ
 ี่ชีวิตยืนอยู่ไปนาน ท่านก็ว่าเหมือนกับคนตายแล้วเหมือนกัน บุคคลที่
 ไม่ประมาณ มักเจริญกุศลเนื่อง ๆ นั้น ถึงตายแล้วก็จักได้ชื่อว่ามีชีวิต
 อยู่เป็นสุข เหตุว่าหมายพันทุกขคือ พระนิพพาน ถึงสงสารมิได้รู้
 ตายดับต่อไป บุคคลประมาณตะมิกุศลเสียแล้ว ถึงยังเป็นอยู่ก็ดี ก็

ได้ชื่อว่าตายแล้ว เมื่อตนมีชีวิตอยู่นั้นไม่คิดอ่านกระทำการกุศล ตายแล้วจะไปทนทุกข์เวทนาไม่รู้แล้ว ตายแล้วเกิดเด่า เกิดแล้วตายเด่า พระผู้เป็นเจ้าอนุรุธเถระตั้งวิชยด้วยสุรเสียงไพเราะ ในเพลา บัฏฐัตถ์มัยจะโกตรุง “ดาบี โห ยักขินี” นางยักขินผู้เป็นมารดา บียักระยักขิน พาเจ้าบียักระยักขินถูกชายเที่ยวหาอาหาร วันนั้น นางยักขินมาสู่ที่โกถักฎีพระอนุรุธเถระเจ้า ได้ยินเสียงพระผู้เป็นเจ้า ตั้งวิชยพระอุปปมาทธรรม กระแต่เสียงพระผู้เป็นเจ้าไพเราะจับ ใจ ประหนึ่งว่าจะคิดผัวหนึ่งหยั่งลงไปจับเอาเยื่อกระดูก นางยักขิน พังไป ๆ เพติดเพติดมิได้คิดที่จะไปหาอาหาร ยืนนิ่งใจนั้นผูกพันเอา เสียงพระผู้เป็นเจ้าที่ตั้งวิชยพระอุปปมาทธรรม ฝ่ายเจ้าบียักระ ยักขินถูกชายนั้นยังเด็กไม่รู้ว่ามารดาขึ้นพังธรรม “ซิฆจุฉาย ปิพิโต” ถูกชายนั้นแสบท้องจึงว่า ข้าแต่มารดา เหตุไฉนมารดาจึงยืนนิ่งอยู่ เด่า ข้าตุกริยามารดา ดังว่ามน้ำใจยินดีปรัดด้วยดังอันใด แม่ม่า ไปเที่ยวแสวงหาอาหารเกิด ข้าแสบท้องหนักหนาแล้ว ถูกชายว่าถึง สองครั้ง นางยักขินก็ไต่ยิน เหตุว่าใจนั้นประวัดอยู่ในเสียงตั้งวิชย ธรรม ถูกชายเคื้อนถึงสามครั้ง นางยักขินจึงห้ามถูกชายว่า เจ้า อย่าอึ่งไป แม้จะพังธรรม เจ้าไต่ยินหรือไม่ พระภิกษุท่านตั้งวิชย ธรรม พังไพเราะนัก ควรจะนำเข้ามาไว้ในจิตต์ จะได้ตั้งใจปฏิบัติ ตามธรรมที่ท่านจำแดงทงนั้นจะได้ผิดหามได้ พังไป ๆ แง้งใจทุกถึง ทุกอัน เราอุตุสาหะปฏิบัติตามได้แล้วเมื่อใด เห็นจะพ้นจากเป็นบีค่าจ เป็นอันเที่ยงแท้ นางยักขินว่าจะถูกชายแสบท้องจึงไปพึ่งพระอุปปมาท

ธรรมจนจบแล้วจึงไปเที่ยวแสวงหาอาหาร “อายุทวีโยธามะ” นาง
ยักษิณธรรมานกายอยู่ต้นกาดกำหนดอายุ ครั้นจุติจากกำเนิดยักษิณแล้ว
อาภิสังข์ ที่ตนได้ฟัง พระสังฆกรรม ที่พระอนุรุทธมหาเถระ ท่านตั้งวิชยา
นั้นก็นำกำเนิดให้ไปบังเกิดในสุคติภูมิ ตลอดจนมาตราบเท่าถึงพระอมต
มหานิพพาน

ท่านผู้เป็นสาวกชนกุศลมากอย่าประมาทหมิ่นในเทศนา อุตสาหะ
ฟังให้จงได้ กุศลนั้นจะเป็นนิรันดร์ให้พ้นทุกข์ ด้วยสุข คือ สวรรค์และ
นิพพาน.

ตโยปคคตสูตร

“เอกธัมมิ สัมเม” สัมมัยครั้งหนึ่ง สัมเด็จพระพุทฺธเจ้า พระองค์
ดำราญพระทัยอยู่ในพระเชตวันมหาวิหาร อาศัยเมืองสาวัตถีเป็นที่
โคจรบิณฑบาต พระองค์โปรดประทานเทศนาตั้งตอนสัตว์ เพราะ
ในเบื้องต้น เพราะในท่ามกลาง เพราะในที่สุด ฝ่ายบุคคลที่สดับรับ
ฟังนั้นยากที่จะกำหนด ยากที่จะรู้ว่าเพราะในเบื้องต้น เพราะในท่า
กลาง เพราะในที่สุด คอบุคคลที่มีวาสนาปัญญาดีกระหายใจ จึงจะ
อาจกำหนดบทบาทพระสังฆกรรมให้แจ้งได้ ทั้งเบื้องต้นและท่า
กลาง และเบื้องปลาย ที่มีปัญญาน้อยก็ไม่อาจหยั่งรู้เห็น เหตุที่อวิชฌา
ดิ้นคานต่าง ๆ กันเป็นลุ่มจำพวก สัมมด้วยพระพุทฺธจักการดีเทศนา
ซึ่งตโยปคคตสูตรในที่ประชุมสงฆ์ว่า “ตโยเม ภิกฺขเว ปุคฺคตา”
คุณภิกษุทั้งหลาย อันบุคคลมีปรีชาญาณจะรองรับพระสังฆกรรม

๕๕ หน้ตามจำพวก บุคคตตามจำพวกนั้นเป็นอย่างไ ๕ บุคคตมีบัญญัติ
 ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐
 ๑๐๑ ๑๐๒ ๑๐๓ ๑๐๔ ๑๐๕ ๑๐๖ ๑๐๗ ๑๐๘ ๑๐๙ ๑๑๐ ๑๑๑ ๑๑๒ ๑๑๓ ๑๑๔ ๑๑๕ ๑๑๖ ๑๑๗ ๑๑๘ ๑๑๙ ๑๒๐ ๑๒๑ ๑๒๒ ๑๒๓ ๑๒๔ ๑๒๕ ๑๒๖ ๑๒๗ ๑๒๘ ๑๒๙ ๑๓๐ ๑๓๑ ๑๓๒ ๑๓๓ ๑๓๔ ๑๓๕ ๑๓๖ ๑๓๗ ๑๓๘ ๑๓๙ ๑๔๐ ๑๔๑ ๑๔๒ ๑๔๓ ๑๔๔ ๑๔๕ ๑๔๖ ๑๔๗ ๑๔๘ ๑๔๙ ๑๕๐ ๑๕๑ ๑๕๒ ๑๕๓ ๑๕๔ ๑๕๕ ๑๕๖ ๑๕๗ ๑๕๘ ๑๕๙ ๑๖๐ ๑๖๑ ๑๖๒ ๑๖๓ ๑๖๔ ๑๖๕ ๑๖๖ ๑๖๗ ๑๖๘ ๑๖๙ ๑๗๐ ๑๗๑ ๑๗๒ ๑๗๓ ๑๗๔ ๑๗๕ ๑๗๖ ๑๗๗ ๑๗๘ ๑๗๙ ๑๘๐ ๑๘๑ ๑๘๒ ๑๘๓ ๑๘๔ ๑๘๕ ๑๘๖ ๑๘๗ ๑๘๘ ๑๘๙ ๑๙๐ ๑๙๑ ๑๙๒ ๑๙๓ ๑๙๔ ๑๙๕ ๑๙๖ ๑๙๗ ๑๙๘ ๑๙๙ ๒๐๐

ตลกาคเรียกว่า อวฤณณปัญญบุคคล เหตุว่ามีปัญญาทรงจำไว้มิได้ เหมือนภาชนะที่คว่ำไว้ ไม่อาจรับน้ำใช้และน้ำฉัน จัดเป็นบุคคลจำพวกหนึ่ง.

“กตโม อัจจุจกปณโณ” บุคคลมีปัญญาที่เรียกว่า อัจจุจก-
ปัญญบุคคลนั้นเป็นอย่างไรรู้ฤทธิพิศุขทั้งหลาย บุคคลในพระศาสนา
ตลกาค อุตสาหะไปพึงธรรมเทศนาเนื่อง ๆ ฝ่ายภิกษุที่ทำงานเทศนา
ธรรมนั้นเพราะด้วยอรรถและพยัญชนะ ทั้งบทต้นและบทกลางและบท
เบื้องปลายบริบูรณ์ ย่อมดำรงซึ่งมรรคพรหมจรรย์และดำเนินพรหม
จรรย์ บุคคลมีปัญญาฟังเทศนานั้นก็กำหนดกฎหมายไว้จำไว้ว่า
เป็นคน นี้เป็นคนกลาง นี้เป็นที่สุด เข้าใจดี ครั้นถูกจากที่หนึ่งนั้นแล้ว
เดินไปเรื่อย ดิ้นพันเพือนด้นเดียวจนสิ้นจนหมด ไม่รู้ว่าบทหนึ่งบท
ให้พันเพือนด้น ครั้นฤทธิพิศุขทั้งหลาย บุคคลมีปัญญาอย่างนั้นเหมือน
บุรุษพวกนี้ อันธรรมาบุรุษพวกนี้ เมื่อนั่งอยู่หีบเอวของกินเดิน
ต่าง ๆ เป็นต้นว่าถั่วขามของกัฏฏ ถูกพูดทราดะมุกที่ตนได้ฟังไว้
ปรารถนาจะเอาไปกินบ้านเรือนตน บุคคลผู้นั้นเป็นคนมีสติเคลิบเคลิ้ม
ครั้นถูกชนจากที่หนึ่งดังของที่ได้อยู่ในปากนั้นก็กลืนเรี่ยราย ครั้นบุรุษ
นั้นเดินไป ๆ ของนั้นก็กลืนเสีย เหตุว่าสติของตนนั้นเคลิบเคลิ้ม ไม่
สำคัญว่าของได้อยู่ในปาก ของนั้นจึงตกหาย ครั้นฤทธิพิศุขทั้งหลาย บุรุษ
พวกนี้แต่ มีอุปมาฉันใด บุคคลมีปัญญาอย่างว่ามานี้ ก็มีอุปมา
เหมือนดังนี้ บุคคลมีปัญญาอย่างจำพวกนี้ ตลกาคเรียกอัจจุจก-
ปัญญา เหตุว่ามีปัญญาอย่างพวกนี้ จัดเป็นบุคคลจำพวกหนึ่ง.

“กตโม ปุณฺณโณ” เรียกว่าบุคฺคชนบัญญัติบุคฺคตนเป็นอย่างไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคฺคตในศาสนาตถาคตที่มีศรัทธาอุตสาหะไปพึ่งเทศนา พระภิกษุท่านแสดงธรรมไฟเราะในเบื้องต้นและท่ามกลางและเบื้องปลาย บริบูรณ์ไปด้วยอรรถและพยัญชนะ ดับข้อต่อเรื่องดำรงบริสุทธิ ทั้งมรรคพรหมจรรย์และดำเนินพรหมจรรย์ บุคฺคตมีบัญญัติกำหนดได้ ว่าบทนเป็นต้นบทนเป็นกลางบทนเป็นปลาย จิตตนนั้นก็กำหนดในบทบาท ไม่คดลาดเคลื่อนจำได้ทุกสิ่งทุกอัน ครั้นถูกจากที่นั่งนกกังยังไม่ลืมจำได้แน่นอน โดยที่ผู้แต่อกัษรหนึ่งก็มีได้ พี่นเพื่อน อุปมาเหมือนภษณะของรองรับน้ำนมราชสีห์ มีรูปภพร้องเท่าไรก็เท่านั้นไม่ยิ่งไม่หย่อน อันนั้นใด บุคฺคตมีบัญญัติอย่างว่ามานี้ ก็มีอุปไมยเหมือนดังนั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคฺคตจำพวกนั้น แด ตถาคตเรียกว่าบุคฺคบัญญัติบุคฺคต เหตุมีบัญญัติมากรับรองไว้ได้ซึ่งพระดีทธรรมเทศนา.

สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อพระองค์ตรัสเทศนา ว่าด้วยบุคฺคตมีบัญญัติต่างกันเป็นตามจำพวกดังพรรณนามาฉะนี้ แดวจึงตรัสสรรเสริญซึ่งบุคฺคตที่มีบัญญัติชื่อว่าบุคฺคบัญญัตินั้นต่อไปว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคฺคตมีบัญญัติทรงธรรมมิได้ทั้งต้องจำพวกนั้น ตถาคตเรียกว่าไม่ประเสริฐ อันบุคฺคตมีบัญญัติมากบัญญัติแน่นหนา สามารถทรงไว้ได้โดยพระบาดีและเหือกความ จำได้แต่ข้ออุตสาหะปฏิบัติตามคำสอนแห่งตถาคต บุคฺคตจำพวกนั้นแแต่ เทียงแท้ที่จะเป็นสุขในอิริโลกและปรโลก เมื่ออาตมายังมีชีวิตอยู่ในชาตินี้ เตะอำนาจกุศลที่

คนปฏิบัติตามคำสั่งสอนตกาศด จักคุ้มครองป้องกันเสียซึ่งอุปัทว
อันตรายต่าง ๆ นานา แต่บรรดาจะมาบังเกิดแก่ตนในอิหโลก ครั้น
ตายจากโลกนี้แล้วไม่แคล้วสัตว์รศและนิพพาน ถ้าว่าตนบารมียัง
อ่อนไม่ควรจะสำเร็จพระอริยมรรคพระอริยผลในปัจจุบนันชาตินี้ ตาย
ลงจะตรงไปบังเกิดในสัตว์รศด้วยสมบัติเป็นโอฬาริกภาพ จะได้เพิ่ม
บุญบารมีต่อไปในเบื้องหน้า ไม่นานไม่ช้าก็จะสำเร็จพระอริยผล เหตุคน
มีปรีชาญาณยิ่ง จักเป็นที่พึ่งพันทุกขด้วยสุข คือ พระนิพพาน.

“สาธโว” ดูกุรตปบุรุษทั้งหลาย แต่บรรดาดันนิบาตประชุม
พร้อมกัน แต่ด้วยมีศรัทธาจงเร่งอุทิศชำระฟังพระสัทธรรมเทศนา จะได้
แต่จะครั้งละหนเป็นอันยากนักหนา “สัมพุทโธ” สัมเด็จพระพุทฺธองค์
ทรงสร้างพระบารมี ดื้อดงไชยแสนกัปป์ เหตุกรุณาจะใคร่เทศนา
โปรด ต่างคนต่างจะได้ยกตนให้พ้นจากสังสารวัฏฏ์ ที่วนเวียนมาช้านาน
ครั้นพระพุทฺธองค์ได้ตรัสแก่พระปรมาภิเชกสัมโพธิญาณแล้ว ก็
เทศนาโปรดสัตว์ในนิคมชนบทราชธานี ดังพรรณนามาฉะนี้.

เทวทหปรมสูตร

“เอกั สมยั” สมัยครั้งหนึ่งสมเด็จพระสรวเพชญ์พุทฺธเจ้า ทรง
พระพุทฺธดำเนินไปสู่บ้านน้อยเมืองใหญ่ เป็นแคว้นแคว้นแดนเมืองโกศล
ราชธานี มีพระสงฆ์สาวกตามเสด็จเป็นบริวาร พระทศพลญาณ
เสด็จไปถึงบ้านพราหมณ์แห่งหนึ่งอยู่ในเทวทหนคร ๆ นั้นเป็นแดนเมือง
โกศลราช “อสุโสสุโธ” แต่บรรดาพราหมณ์คฤหบดี ชนชาวเมือง

เทวทหะรูปร่างว่าองค์พระมหากรุณาพาพระองค์ทั้งปวง เด็ดเจ้าถึง
เมืองตน ก็เอิกเกริกโกດาหนดรเสริญพระคุณว่า ดูกรชาวเวราราม
แต่บรรดาอยู่ในขอบเขตต์มาเมืองเทวทหราชธานี บัดนี้พระสมณ
โคดมบรมครู ผู้เป็นพระราชโอรสพญาศากยราช ดัดดัดบัตถออก
ทรงบรรพชา ได้ตรัสแก่พระปรมาภิเชกสมโพธิญาณ บัดนี้พระองค์
อุตสาเหตเจ้าถึงเมืองเรา “กิตติสัทโ” มหาชนคนทั้งปวง เขา
ชวนกันสรรเสริญคุณแห่งพระสมณโคดมนี้มากมายนักหนา คำคน
ทั้งปวงเขาสรรเสริญคุณพระสมณะว่า “โธ ภควา” พระผู้มีพระ
ภาคเจ้านั้น “อรห” หักเศียรซึ่งงกกำแห่งดั่งดาร์จักรมิให้พัดผันไป
ในไครภูมิภวัญญได้ดังหนดั่ง “สมมาสมพุทโ” ตรัสรู้ซึ่งญะย
ธรรมทั้งปวง มิได้วิปริตผิดจาก พุทธประเพณี พระพุทธเจ้าแต่ปางก่อน
“วิชาจรณสมฺปนโน” พระองค์ทรงวิชาแปดและจรณดับห้า “สุก-
โต” พระองค์ทรงพระดำเนินไปสู่ที่อันเกษมสุข คือ พระอมตมหา
นิพพาน “โลกวิทู” พระองค์ทรงตรัสรู้ซึ่งดั่งชาวโลกและภษณะโลก
และโอกาสโลก “อนุตฺตโร ปุริสทมมสารถิ” พระองค์ประเสริฐในที่
ทรมาณซึ่งบุคคลเป็นมิจนาทิจูธิดิให้พ่ายแพ้ เหมือนนายดาร์ถผู้
ฉลาดทรมาณม้านม้พษให้เชื่องด้วยไม้แต่ “สตุถา เทวมนุสฺสณ”
พระองค์เป็นครูช่วยชักนำเทพามนุษย์ ให้พ้นจากชาติกัณดาร ชรากัณ-
ดาร พยาธิกัณดาร มรณกัณดาร ปานประหนึ่งว่าพ่อค้าเกวียนผู้ใหญ่
เป็นประธานแก่พ่อค้าเกวียนทั้งปวง “พุทโ” พระองค์ตรัสรู้ซึ่งพระ
จตุราริยต์จตุสัประการ “ภควา” พระองค์มีพระภาค คือ กุศลสม-

การได้ก่อสร้างมา เป็นองค์พระพุทธรูปเจ้าอันประเสริฐ ดูกรชาวเรา
ทั้งปวง คนทั้งโลกเขาถือว่าพระสมณโคตมพระองค์นี้ เขาย่อมครัด
รู้ซึ่งอชฌาตย์แห่งหมู่สัตว์ทั้งปวง ทั้งมนุษย์โลก ทั้งเทวดา ทั้ง
มารโลก และพรหมโลก ย่อมรู้ไปในจิตแห่งสมณและพราหมณ์แต่
บรรดาสัตว์เกิดมาในมนุษย์และสัตว์ดิรัจฉานคติต่าง ๆ “สย อภิญา-
ตจณิกคฺคา” รู้ด้วยปัญญาของพระองค์เอง ไม่มีใครจะแนะนำให้หา
มิได้ “ปเวเทติ” รู้แล้วก็แนะนำให้ชนทั้งหลายพดลด้วย “โศ-
กมฺมิ เทเตติ” พระสมณโคตมนี้เทศนาเพราะในเบื้องต้น เพราะ
ในท่ามกลาง เพราะในที่สุด “ธาคฺคํ ธพฺยณฺณํ” กอปรด้วยอดีต
และพหุณฺณะ บริบูรณ์ไม่บกพร่อง แด่คงให้แจ้งในมรรคพรหม
จรรยฺ แด่ดำเนินพรหมจรรยฺ “อรหคฺคํ ทสฺสํ” ตกว่าชาวเรา
ทั้งปวงได้มาประสพพบพระสมณโคตมบรมครู เป็นพระอรหันต์ลัภ-
พัญญอันประเสริฐ เห็นปานดังคนทั้งปวงเขาสรรเสริญดังนี้ แด่จะ
นำมาซึ่งประโยชน์แท้จริง.

“อถโฆ” ในกาลครั้งนั้น พราหมณ์และคฤหบดีชนชาวเทวทหะ
นครต่างคนต่างสโมสรกันสโมสรกันที่จะได้เชยชม พระรูปพระโฉมสม-
เด็จพระพุทธรูปเจ้า แด่จะใคร่ได้ฟังพระสัทธรรมเทศนา พระพุทธรูป
เจ้าเสด็จอยู่ในสถานที่ใด พราหมณ์คฤหบดีในชนบทเมืองเทวทหะนั้น
ก็พากันไปสู่สำนักพระพุทธรูปองค์เจ้าในสถานที่นั้น ครั้นถึงจึงนมัสการ
กระทำสักการบูชา ถวายปัญหาข้อสงสัยต่าง ๆ ที่คนไม่เข้าใจ
พระพุทธรูปเจ้าจึงตรัสเทศนาแด่คฤหบดีพรหมวิหารสามประการ คือ ทิพพ

วิหารหนึ่ง อริยวิหารหนึ่ง พรหมวิหารหนึ่ง.

ทิพพวิหารนั้น พระพุทธรูปองค์ศรีรัตนเทศนาด้วยประเภทแห่งฌาน คือ
ปฐมฌาน ทุตติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน.

พรหมวิหารนั้น พระพุทธรูปองค์ศรีรัตนเทศนาด้วยเมตตาพรหมวิหาร
กรุณาพรหมวิหาร มุทิตาพรหมวิหาร อุpekขาพรหมวิหาร.

อริยวิหารนั้น พระพุทธรูปองค์ศรีรัตนเทศนาด้วยธัมมابัคคหิกประการ
คือ บัญญัติธัมมบัคคหนึ่ง สัญญาธัมมบัคคหนึ่ง อธิสัญญาธัมมบัคคหนึ่ง
เนวธัญญานาธิสัญญาธัมมบัคคหนึ่ง อวิภุตธัมมบัคคหนึ่ง นิโรธธัมมบัคคหนึ่ง
แปดธัมมบัคคหิกประการด้วยกัน พระพุทธรูปประธานโปรดพราหมณ์
และคบคิดชาวเมืองเทวทหะ.

“เทสนาวธานะ” ครั้นจบพระสังฆกรรมเทศนาถงคังนมหาสน
ชาวเมืองเทวทหะ ได้สำเร็จมรรคผลธรรมวิเศษต่าง ๆ มีพระโสดา
แปดคัมมัฏเฐนพระอรหันตผลเป็นที่สุดตามวาทนา.

“เอวํ คุณํ วิทิตฺวา” ตำราอุปบุรุษทั้งหลายแต่บรรดาประชุมกัน
ครั้นนี้ รู้เท่าว่าพระพุทธรูปเจ้ากรุณาแก่สัตว์ดังนี้แล้ว จงเร่งชวนกันตั้งใจ
รับคำสั่งสอน จักเป็นสุขสัถยาพรตวิบัติมิงคต คัมภีร์ครองบิ้องกันอันตราย
ตลอดไปตราบเท่าถึงพระอมตมหานิพพาน.

“สัทธมฺโม” พระสังฆกรรมเทศนาของพระพุทธรูปเจ้ายากที่เราท่าน
ทั้งหลายจะได้ฟัง ท่านทั้งหลายจงเร่งตั้งใจให้เป็นเอกัคคตาธัมมาธิ ตั้ง
ใจตดดับให้จงดี อันพระธรรมเทศนาของพระชินสีห์แล้ว แม้บุคคล
ผู้ใดผู้หนึ่งจะนำเอามาแสดงก็ดี จงเร่งตั้งใจฟังอย่าให้บาปกรรมเข้า

มาประปนในต้นตาน จงตั้งใจบนอบเหมือนฟังพระพุทธเจ้าตรัสเทศนา
อย่าพึงคิดว่าพระพุทธเจ้าเทศนาจึงได้สำเร็จมรรคผล อย่าพึงคิดอย่างนี้
ถึงผู้นอกดี ถ้าได้ฟังมาแต่ด้านกของพระพุทธองค์แล้วนำมาแสดงแก่ตน
ถ้าตั้งใจฟังจะเป็นผลประโยชน์ยิ่งเสมอกัน เหตุพระมาตว่า ชรรณ
เทศนานมิตายอย่าง คือ พระพุทธเจ้าเทศนาประการหนึ่ง พระปัจ
เจกพุทธเจ้าเทศนาประการหนึ่ง ฤษัมนุเทศนาประการหนึ่ง เทวดา
เทศนาประการหนึ่ง ย่อมประกอบด้วยบาดีและเนื้อความมิได้วิปลาศ
ควรที่นักปราชญ์ฟังฟังเป็นประโยชน์แก่ตน จะสาธกมาว่าด้วยเทวดา
แสดงธรรมผู้ตั้งใจฟังได้สำเร็จมรรคผล.

เรื่องลักกลิ่นบัว

“เอกั ธมมัย” ธรรมัยครั้งหนึ่ง พระภิกษุองค์หนึ่ง มีนามแตะโคตร
มิได้ปรากฏ พระภิกษุน้อยในราวป่าใหญ่ ใกล้โกสัตรราชธานี วันหนึ่ง
พระภิกษุไปเที่ยวบิณฑบาตในบ้านชาวนครโกสัถ ได้จึงหันฉันยังชีวิต
ให้เป็นไปแต่วกัดเดินมาตามราวป่า พบสระบัวหนึ่งงามได้วกรอบด้วย
ใบแก่อ่อน มีดอกแย้มกตบชยายเกสรบ้างตูมบ้างบานระบัดใบน้ำไคร้ดู
มีเหต้ามแดงฝงภูบิณมากดวเกิดอก เขาตะอองเกสรไปทำรัง พระ
ภิกษุนั้นแต่เห็นดอกบัวหดวงมีจิตศัณด์ิ์ เดินเข้าไปริมฝั่งสระ โบกขรณ
แล้วโน้มเอาดอกบัวที่บ้านดอกหนึ่งเข้ามาดม พระภิกษุนั้นรู้ว่าหอมเปน
ที่ขอบใจคน จิตศัพระภิกษุนั้นหวนไหวด้วยกลิ่นดอกบัว.

“อถไซ เทวดา” ในกาลครั้งนั้น รุกขเทวดาองค์หนึ่ง ถึงอยู่

ที่พฤษภใหญ่ใกล้สระโบกขรณี ครั้นเห็นกิริยาพระภิกษุ^๕นั้นกระทำผิด
กิจสมณะ โน้มน้ำวดอกบัวเข้าดมกลิ่น จึงคิดว่านานไปใจพระภิกษุจะ
กำเริบราคะจิตต์จักบังเกิดให้ประพฤติกิเลสเข้าเข้าทุกที่ ๆ ที่ไหนพระ
ภิกษุ^๕ของ^๕คนจะพ้นอบายภูมิ ตกว่าพระภิกษุนั้นบวชเสียเปล่าไม่มีผล จัก
นำคนไปดื้อบยายเหตุว่าใจกำเริบ จำอาตมาจะอนุเคราะห์ช่วยว่ากล่าว
ให้ภิกษุ^๕ได้สำนึกเพราะถ้อยคำอาตมา รุกขเทวดาดำริฉนั้นแล้ว จึง
แสดงกายให้ปรากฏกล่าวเป็นคาถาดังตอนพระภิกษุว่า ดูกรภิกษุ เหตุ
ไฉนพระผู้เป็นเจ้าจึงเห็นยวโน้มน้ำเอาดอกบัวของเขามาดม “คนุชโคโน”
ท่านกระทำไม่สมควร ดักกดินบัวดวง ตัวท่านปราณจะยกคนให้
พ้นจากห้วงแห่งสังสารเหตุไฉนจึงกระทำฉนั้นเล่า.

พระภิกษุนั้นได้ยินก็ตกใจจึงตอบว่า ดูกรเทวดา อะไรที่ท่านว่า
เรา^๕ดัก เราจะได้หักเค็ดเอาดอกบัวนั้นหามิได้ เราเพียงแต่ดมดู ควร
หรือท่านว่าเราดักกดินบัว ท่านเจรจาจะได้สมควรหามิได้ ในขณะเมื่อ
พระภิกษุกับเทวดาด้นทะนากันครั้งนั้น “เอโก บุริโส” มีบุรุษผู้หนึ่งเดิน
มายังสระโบกขรณีนั้น ครั้นถึงชุกรากตะเภาเก็บดอกหักใบได้พอแรง
แล้วก็กลับไป พระภิกษุนั้นจึงว่า ดูกรเทวดา ชายคนนั้นแน่แท้ว่าดัก
บัว ชุกรากกระชากทั้งคัน เก็บทั้งฝักและใบอ่อนดอกตูมบานแบก
เอาไปพอแรง เหตุไรท่านจึงไม่ว่าเขาดักเล่า แต่เราดมเท่านั้นท่านว่า
เราดักกดินบัว ท่านว่าเห็นสมควรแล้วหรือ “ด้า เทวดา” รุกขเทวดา
นั้นได้ฟังพระภิกษุว่า จึงตอบว่า พระผู้เป็นเจ้าจะทำไมกับเขา ๆ เปน
ฆราวาส น้ำใจยังไม่ปราศจากโลภ ๆ ยังคิดซาบอยู่ในสันดานปาน

ประหนึ่งว่าหม้อใส่น้ำมัน ชายนั้นจะกระทำฉันใดก็ตามแต่ขอชาตัย
 จะว่าเขาไปไม่ต้องการ แต่ตัวของพระผู้เป็นเจ้าของเขาเพศเป็นสมณะ
 ปราศจากจะตะเลี้ยซึ่งโลก ตั้งใจจะแสวงหาแต่ถึงอันภิชโยเป็นประโยชน์
 แก่ตน จะไต่ยกตัวออกให้พ้นจากวิฏฐสงสาร อันมาทำการดังนี้เป็นที่
 เจริญราคะ เห็นสมควรแล้วหรือ บัดนี้ตัวของพระผู้เป็นเจ้าของเขาอุปมาเหมือน
 บุคคลเดินทางด้าย ไม่มีเบือกคมหัดมหลุมขุดแล้ว จะมาเดินทาง
 ไม่ค้ำเบือกคมเก่า พระผู้เป็นเจ้าของเขาจงทราบใจให้สมควรที่ตนเขาเพศ
 เป็นสมณะนั้นเกิด พระภิกษุนี้ได้ฟังก็บังเกิดความยินดี จึงตอบว่า
 ตูกรเทวดา ท่านว่าจริงทุกสิ่งทุกประการ ท่านนั้นอนุเคราะห์แก่เราเป็น
 นิกหนา ตั้งแต่นี้ไปเราจะไม่กระทำดังนี้อีก พระภิกษุนี้ได้ฟังเทวดา
 ตั้งส่อนก็บังเกิดสังเวชใจยิ่งนัก แต้นั้นมาพระภิกษุนี้ก็มีได้ประมาท
 อุตสาหะพยายามเจริญสมณธรรม เจริญไปไม่ช้าไม่นานก็ได้สำเร็จ
 พระอรหัตผลในภายในสี่เดือน ด้วยดำมารกรูทเทวดาช่วยตักเตือน
 ตั้งส่อน.

อันพระดีทธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้า บุคคลผู้ใดผู้หนึ่งนำมา
 แต่งย้อมประกอบด้วยคุณานุภาพเห็นปานนี้ ฝ่ายบุคคลผู้มีปัญญา
 แท้จริงเร่งเคารพฟังพระดีทธรรมเป็นอารมณ์ จะได้สำเร็จความดีธรรม
 ตามปราณาดังวิสัยนานา.

พระดีทธรรมแห่งสมเด็จพระพุทธเจ้า บุคคลจะได้ฟังแต่ครั้ง
 เป็นอันยาก ถ้าบุคคลผู้ใดฟังแล้วจำได้อุตสาหะเจริญได้ตามทางธรรม
 กุศลนั้นจะเป็นปัจจัยนำให้สำเร็จพระอมตมหานิพพาน โดยที่ลุดลงไป

แต่สัตว์วิเศษนั้นก็ ถ้ามีบุคคลฝึกหัดสอนให้ตั้งวิชัยพระดังธรรม
ภาวนาด้วยภาษามนุษย์ “อนาคตภวตเต” กุศลที่สัตว์วิเศษภาวนา
ธรรมนั้นจักเป็นปัจจัยอุปการให้สำเร็จพระนิพพาน ในอนาคตกาลถึง
ร้อยชาติเป็นกำหนด “ตถะหิ วตถุ” เรื่องราวนกแซกเต่านี้ จะ
นำมาให้เห็นเป็นอุทาหรณ์ว่าสัตว์เดียรฉานภาวนาธรรม.

เรื่องนกแซกเต่า

“กิริ” ดังได้ยินมา คนพื่อนคนหนึ่งมีนามและโคตรมิได้ปรากฏ
เที่ยวแสดงศึคปศาศตร์ปราถนาจะได้ตามสักการ จึงเอาเครื่องเงิน
ราชบริวณของดำหริบตัว เทียวไปในนิคมชนบทราชธานี้อยใหญ่ คน
พื่อนนั้นเทียวไปได้นกแซกเต่าตัวหนึ่ง ดอนให้ภนพุดภาษามนุษย์
นกนั้นก็พูดได้ คนพื่อนพานกแซกเต่านั้นเทียวไปในนาประเทศ อยู่
มาวันหนึ่งคนพื่อนนั้นไปอาศัยนอนในสำนักนางภิกษุณี ระวังกายหลับ
ไปตื่นขึ้นเห็นแสงเงินแสงทองชนกตกใจลุกขึ้นโดยเร็ว เก็บเครื่องเงิน
ตะตือตะตือรีบไปจากสำนักนางภิกษุณี ถิ่นนกแซกเต่านั้นไว้ในที่ตน
อาศัย คนพื่อนนั้นก็เที่ยวเล่นเล่นว่าไปตามปราถนา ครั้นเพลาอรุณรุ่ง
นางดามเณรมาดูที่อยู่ของคนพื่อนเห็นนกแซกเต่าที่คนพื่อนถ่มไว้ นาง
ดามเณรดีใจเอามาเลี้ยงไว้ในที่อยู่ของตน จึงให้นกแซกเต่านั้นชื่อว่า
พุทธภักชิต นกนั้นพุดภาษาคนได้ อยู่มาเพลาวันหนึ่ง นกแซกเต่าบิน
ไปจับตรงหน้าพระเถรผู้ใหญ่ พระเถรเรียกนกแซกเต่าว่า คุณพุทธ
ภักชิต นกแซกเต่าว่า พระแม่เจ้าว่าอะไร เจ้าข้า พระเถรนั้นจึงว่า

คุกรพุทธรักขิต ตัวเจ้ามาอยู่ในสำนักบรรพชิตเห็นปานนี้ คุกรจะ
 มนติการกำหนดเอาภาวนาบทใดบทหนึ่งให้จงได้ อนึ่งเด้าตัวเจ้าจะ
 ภาวนาให้ลึกไปที่ไหนจะเห็น จงภาวนาแต่คืน ๆ เกิดว่า อหฺมึ อหฺมึ เท้า
 ภาวนาร่ำไปให้ขึ้นใจ เราจะอธิบายให้เจ้าฟัง “ปดฺธ อหฺมึ มยฺ เคหฺ”
 พุทธรักขิต เจ้าจงพิจารณาดูเรือน คือ ร่างกายนี้เกิด แต่ดวันแต่ไป
 ด้วยกระดูกสันหลัง “นหารุชชปเวฏฺจิตฺ” เอ็นน้อยและเอ็นใหญ่
 ย่อมผูกมัดรัดไว้มิให้ขาดออกจากกัน “มฺถปคฺคิตฺ” เหนือพอก
 ซึ่งร่างกระดูกมีหนังหุ้มอยู่ภายนอก “เกตฺติณฺณจุณาทิตฺ” ตัวของเจ้า
 พุทธรักขิต มีหนังหุ้มอยู่ภายนอก คือ ขนขนทวดสรรพางค์กาย ภาย
 ในนั้นแต่ดวันเครื่องอดุจฺจิได้โครก แต่ภายนอกนั้นดูกลมเกลี้ยงงาม
 ภายในนั้นแต่ดวันเครื่องเบียดเน่า “กุณฺณโมว” อุปมาเหมือนหม้อได้
 มุตรคูลของที่หมิ่น ประคับประคองให้เห็นภายนอกงาม คุกรเจ้าพุท
 รกขิต เจ้าจงพิจารณาตามเราสอนเกิด อย่าประมาท จงเร่ง
 มนติการกำหนดในภาวนาว่า อหฺมึ อหฺมึ บ่นร่ำไป เมื่อเจ้าพุท
 รกขิตฟังพระเถรท่านสอนจึงรับว่า ข้าแต่พระแม่เจ้า ดัดแล้ว ข้าพเจ้าจัก
 ภาวนา จำเดิมแต่เนิ่นนานจนกระทั่งตั้งใจภาวนาว่า กองกระดูก ๆ
 ภาวนาร่ำไป จะไปไหนก็ดังวชิรยามิได้ขาด วันหนึ่งนกแซกเต้า
 นั้นจับอยู่บนเสาหลังบันไดใกล้ที่อยู่นางภิกษุณี แฉ่หางกางปีกตากดม
 สบายใจ ปากก็บ่นไปตามคำพระเถรสอน มีเหยี่ยวตัวหนึ่ง เห็น
 นกแซกเต้านั้นก็โฉบลงด้วยกำลังอันเร็ว ได้ปีกแซกเต้าแล้วขยิบจะ
 บินพาไปกินเป็นภิกษา นกแซกเต้านั้นก็กลัวความตายก็ร้องเดี้ยงกรีด ๆ

หวิด ๆ ตามเนรทิงหลายได้ยืนเคียงกันคว่นวายเป็นเหยี่ยวเฉยเอา
เจ้าพุทธรักษิตไปแล้ว บ้างก็ฉวยได้ไม้ค้อนก้อนดินตามทิ้งปราณา
จะให้เหยี่ยวนั้นปล่อยเสีย เหยี่ยวตกใจจึงวางนกแขกเต้าตัวกับหนี
ไป ตามเนรทิงได้ตัวเจ้าพุทธรักษิตแล้วก็พามาวางลงเฉพาะหน้าพระ
เถรี ๆ จึงถามว่า ดูกรเจ้าพุทธรักษิต เมื่อเหยี่ยวเฉยเจ้าไปนั้น เจ้า
คิดอย่างไรบ้าง.

เจ้าพุทธรักษิตจึงตอบว่า ข้าแต่พระแม่เจ้า ข้าพเจ้าไม่ได้คิด
อย่างไรเลย คิดแต่ว่ากองกระดูก ๆ เท่านั้น พระภิกษุณีจึงตั้งสอน
เจ้าพุทธรักษิตสืบไปว่า “ยถา เอตํ ตถา อิทํ” ดูกรเจ้าพุทธรักษิต
เจ้าจงกำหนดดูเถิด ภายของเราท่านทั้งปวงนี้ แต่ล้วนเป็นกองกระดูก
สิ้นทั้งนั้น เจ้าก็ย่อมจะเห็นอยู่บ้าง กองกระดูกมีในที่ต่าง ๆ นั้น ฉันทิ
ภายของเราท่านทั้งปวง ก็เหมือนกองกระดูก ฉันทิ เจ้าจึงอุทิศหา
เจริญอย่าให้ขาด จักเป็นบุญวาสนาติดตัวไปในอนาคตภพภาคหน้า
เจ้าพุทธรักษิตกับคำพระเถรี มิได้ประมาณอุทิศหาเมตติการกำหนด
ในภาวณาว่า อัมมฐิ สุธมฺมํ ฯ ครั้นนกแขกเต้าตายแล้วได้ไปบังเกิด
ในตระกูลอันมั่งคั่งในอนุราชบุรี ในลังกาทวีป ครั้นเจริญรุ่นขึ้น
เห็นภิกษุถือปฏักด้วยศัสตราจรวัดร ก็ให้ฉีกรักอยากจะบวชในพระพุทธ
ศาสนา จึงถามารดาบิดา ๆ ให้อนุญาตแล้วก็ไปบวช “กมฺมฐ-
จํ นํ คเหตฺวา” แต่พอบวชแล้วพระอาจารย์และอุปัชฌาย์กับบอกซึ่ง
ทวัตรกิจสารการกรรมฐานให้ภิกษุหนุ่มนั้นเจริญเป็นอารมณฺ์ พระภิกษุ
หนุ่มนั้นครั้นเจริญอาการดำดียบต้องมีเกศาเป็นต้น มีมัตถดุจดังเป็น

ที่สุด เจริญแต่ถึงอัฐิกรรมฐานจนปรากฏแจ้งชัด เหตุว่าอัฐิกรรมฐานพระภิกษุเคยเจริญมาแต่ชาติเป็นนกแขกเต้านั้น เป็นนิสัยยึดติดตามมาจึงปรากฏแจ้งยิ่งกว่ากรรมฐานอื่นทั้งนั้น พระภิกษุหนุ่มก็ยกหน่วงเอาอัฐิกรรมฐานเป็นอารมณ์เป็นนิจันต์มีได้ขาด อยู่มาวันหนึ่งเป็นเพดาเข้าพระผู้เป็นเจ้าเดินตามมรรคา ปรากฏจะไปบิณฑบาตในอนุราธบุรี “เอกา อิตถิ” หญิงคนหนึ่งอยู่ในอนุราธบุรี ทะเดากับผิวแต่เพดากดงคั้น ครั้นเพดารุ่งเข้าหญิงนั้นก็เดินออกจากอนุราธบุรี ปรากฏจะไปสู่ตระกูลญาติของตน “ดีดี โอคุยหิตวา” หญิงนั้นเอาผ้าคลุมศีรษะเดินไปตามมรรคา พระภิกษุหนุ่มนั้นได้เห็นพันต์ตรมีจิตตั้งवेว่า กองกระดูกเรี่ยรายอยู่ในที่ทั้งปวงนั้น ก็เหมือนพื้นของหญิงคนนั้น พระภิกษุหนุ่มยืนนิ่งอยู่ในที่นั้น พิจารณาเอาซึ่งกระดูกพื้นของหญิงนั้นเป็นอารมณ์ จึงเปรียบเทียบกับอัฐิกรรมฐานที่ตนเรียนมานั้น พิจารณาเห็นเป็นอตุลพิงเกิดยัตว่า กระดูกแห่งสัตว์พลัดตัวทั้งปวงนั้นเป็นแก่นสาร ย่อมเป็นสสารณที่เยวคกเรี่ยไปในที่ต่าง ๆ มิใช่ของตัวของตนทั้งนั้น แต่บรรดากระดูกมีอยู่ทั่วสารพางค์กายแห่งสัตว์พลัดตัวทั้งปวง แต่ตัวนั้นเป็นอนิจจังไม่เที่ยงแท้แต่จะนิพ-
 หายไปเป็นธรรมดา เมื่อกระดูกบังเกิดมีแล้ว ก็ย่อมให้ความทุกข์แก่สัตว์ทั้งปวง เหตุว่าสัตว์จะมีทุกข์เวทนานก็อาศัยเพราะด้วยอาการตามสืบสอง มีเกศาเป็นต้นมีมัตถลุดคังเป็นที่ลุด กระดูกนั้นก็สืบเข้าไปในอาการตามสืบสอง เมื่อพระภิกษุหนุ่มนั้นมีปัญญาเห็นแจ้งดังนี้ เพราะอุปนิสัยหนหลัง ก็บังเกิดวิปัสสนาปัญญา หน่วงเอาพระไตร

ลักษณะ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา จิตต์พระภิกษุนี้ก็ตายไปตามทางวิปัสสนา ได้สำเร็จพระอรหัตต์พร้อมด้วยปฏิสัมภิทาญาณอันประเสริฐ ด้วยอำนาจอิทธิกรรมฐานที่ตนได้ตั้งสมาธิแต่ชาติเป็นนกแขกเต้านั้นเป็นอุปนิสัยให้สำเร็จพระอรหัตต์เป็นขีปภาปัญญา.

“นิลุตยานิสังสั ทถ์เสถควา” พระอาจารย์ผู้วิเศษแสดงอันดังตั้งแห่งอุปนิสัยญาณาดังนี้แล้วจึงกล่าวนิคมคาถาว่า “โธ สุโวปฏโก” นกแขกเต้านั้นเป็นสัตว์เดียรฉานมีกำเนิดอย่างต่ำ เป็นอเหตุกปฏิสันธิ แต่ทว่าได้เจริญธรรมของพระพุทธเจ้าว่า อริย สัมมา สัจจะ ครั้นตายแล้วไปบังเกิดเป็นมนุษย์บริสุทธด้วยชาติ เป็นไตรเหตุกปฏิสันธิวิญญาณ ธรรมที่ตนเจริญมาแต่เบืองบุพพชาติเป็นนิสัยยวาค์นามาตั้งให้ “อริยมคฺคํ ปพฺพตฺติ” จึงได้ตรัสรู้พระอริยมรรคอริยผล เป็นบุคคลอันวิเศษในพระพุทธศาสนา “อิติ วตฺวา” . บุคคลชายหญิงแต่บรรดาบังเกิดมาพบพระพุทธศาสนา เมื่อรู้แท้ว่าสัตว์เดียรฉานเจริญธรรมยังได้สำเร็จพระนิพพาน จึงเร่งตั้งใจฟังพระสัทธรรมแล้วอุคตสาเหจริญอย่าได้ขาด จักเป็นนิสัยยวาค์นาติดตามตัวไปในอนาคตกาลเบื้องหน้า.

“ชินนมโม” พระสัทธรรมเทศนาขององค์สมเด็จพระศาสดาจารย์เจ้า เราท่านทั้งหลายอุคตสาเหเร่งตั้งใจสดับตรับฟัง แม้ตั้งใจฟังโดยคำพแต่้ว จักเป็นผลเป็นประโยชน์แก่ตน เหมือนลูกชายเด็กรัถย์นิครนถ์ได้ฟังธรรมแล้วเลื่อมใสในพระธรรมเทศนา จะชักเรื่องราวมาให้เห็นใจความว่า—

ธรรมปฏิสนธการ

“กิริ” ดังได้ยินมา มีมาณพหุ่่ม ๆ ถูกขายเด็ยรถัย มีพวกเพื่อนหลายคนด้วยกัน ถูกขายเด็ยรถัยนั้นคบหาสมาคมกับพวกด้มมาทิกฐิฐผู้เลื่อมใสในพระพุทศศาสนา ถึงวันอุโบสถก็ชวนกันนั่งชาวห่มขาว สมาทานรักษากุโบสถกอบปรักด้วยองค์แปดประการ ละเด็ยซึ่งกิจการงานทั้งหลายมิให้ปะปนเปนมณทิน จิตต์ห้วงเอาจิตต์กตณสมาทาน อุดสาหะกำจัตซึ่งน้ำใจอันจะดำรงกายทุกจจิต วจ้ทุกจจิต มโนทุกจจิต อุดสาหะยังน้ำจิตให้ตั้งอยู่ในกายสุจจิต วจ้สุจจิต มโนสุจจิต คอยบำบัตซึ่งบาปกรรมที่ตามกัที่ตะน้อย ๆ กุศลก็ค่อยเจริญมากขึ้นในสันดาน บุคคลเปนพาดแล้วได้ต้องเสพด้สมาคมกับกัถยานมิตรที่มีจิตต์กอบปรักด้วยศรัทธาและคัถเปนพหุ่่มสุด มักบริจาทาน บัญญากัถดำหาญเห็นคุณแะโทษ แะบรรดาบุคคลที่เปนด้มมาทิกฐิฐินั้น มีมากทั้งหุ่่มแะปะปานกลาง ถึงวันอุโบสถแล้วต่างคนต่างออกจากที่อยู่ของตนมาประชุมกันในด้านักพระทศพลญาณ เพื่อประโยชน์จะฟังเทศนา “ติคฺคิยปฺกฺคา” ฝ่ายถูกเด็ยรถัยทั้งหลายที่ไปคบหากับพวกด้มมาทิกฐิฐ ครั้นถึงวันอุโบสถเห็นเขานั่งชาวห่มขาว มีถือเครื่องด้กการบูชาพากันไปฟังธรรมเทศนา ถูกเด็ยรถัยทั้งหลายก็พากันไปด้ววิหารด้วยเพื่อจะฟังพระธรรมเทศนา ครั้นนั้น ส้มเด็จพระบรมครูเสด็จมาด้ที่ประชุมประทับนั่งเหนือธรรมาสน์ในท่ามกลางบริษัททั้งหลาย แล้วครัดเทศนาตามอชฌาย์ด้คัถที่มีบุพพวาคณา ได้สร้างสมอบรมมาแต่บุพพ

ชาติปางก่อนให้ได้มรรคผลและนิพพาน พระศาสดาจารย์เจ้าแจ้งเห็นอุปนิสัยผู้ถูกชายเดียรรักทั้งหลาย จึงโปรดประทานเทศนาสมควรแก่อัชฌาศัย ผู้ถูกชายเดียรรักทั้งอยู่ในพระไตรสรณคมน์.

“เทศนาว่าเน” ครั้นจบเทศนาลงแล้ว ผู้ถูกชายเดียรรักทั้งหลายจึงกลานเข้าไปแทบใกล้พระบาท ถวายอภิวาทพระสัพพัญญุตญาณแล้วก็ถามว่า ท่านต่างตากลับเคหาแห่งตน จึงบอกยุบลเหตุนี้แก่มารดาบิดาว่า ข้าแต่มารดาบิดา ข้าจะเข้าไปบวชในสำนักพระพุทธเจ้า มารดาบิดาอย่าเศร้าโศกเลย จงให้อนุญาตแก่ข้าในกาลบัดนี้.

“มาตาปิโตร” ฝ่ายมารดาบิดาของกุมาร ครั้นได้ฟังผู้ถูกชายตากักกันโศกเศร้าเสียใจ จึงห้ามบุตรของตนว่า ดูกรเจ้าผู้เป็นที่รักของมารดาบิดา เจ้าย่าไปบวชเลย อันเทศนาของพระสมณะนั้นจะได้สมควรแก่เจ้าหามิได้ ฝ่ายว่าบุตรนั้นก็จึงวอนมารดาบิดามีประการต่าง ๆ มารดาบิดามีอาทิที่จะทัดทานบุตรไว้ได้ ก็บังเกิดความโศกเศร้าเป็นกำลัง “มาตกา ตํ สุตฺวา” ครั้นนั้นชนทั้งหลายที่เป็นญาติของเดียรรักได้ฟังเสียงปริทวนการกักกันมาห้ามปรามว่า ท่านทั้งหลายจะโศกเศร้าไปโดยไม่ต้องการ เราจะสมัครรักใคร่บวชในสำนักพระสมณโคตมก็ตามอัชฌาศัยเขาเถิด อย่าขัดข้องให้เคืองใจ เดียรรักผู้เป็นมารดาบิดาได้ฟังห้ามจึงว่าถูกลูกชายว่า ถ้ากระนั้นเราจะพาไปมอบให้พระสมณโคตม ครั้นว่าแล้วก็พากันกุมารเหล่านั้นไปสู่สำนักพระมหาสมณโคตม กับด้วยหมู่คณาญาติเป็นอันมากชวนกันมาสู่พระวิหาร.

“ตทา ปน สุตฺวา” กาลครั้งนั้นสมเด็จพระบรมครูสัมมาสัม-

พุทธเจ้า พระองค์ทรงพิจารณาอุปนิสัยของเดียรถย์ว่าจักมีหรือไม่ พระองค์ก็แจ้งพระทัยว่ามีวาสนา ครั้นเดียรถย์พากันมาถึงพระวิหาร ชวนกันนั่งอยู่ในที่สมควรแล้ว พระองค์ก็ปฏิสันถารทักถามโดยทางธรรมแล้วตรัสเทศนาด้วยพระคาถานี้ว่า—

“เย ตตฺตา” นรชาติชายหญิงทั้งหลายใด มีต้นคานโศตเขาเห็น วิปริตผิดจากทางธรรม เห็นซึ่งสิ่งหาโทษมิได้มาดำคัญว่ามีโทษ ถึงที่ เปนโทษกลับว่าหาโทษมิได้ “มิจฺฉาทิฏฺฐิ จิตฺมาทาโน” เปนไปทั้งนั้นก็ อาศัยดำคัญวิปลาศด้วยสามารถเปนมิจฉาทิฏฐิเห็นผิด ครั้นดับจิตต์ แล้วไม่แค้นตัวทุกศคฺคิณฺมิ จักทนทุกข์เวทนาต้นคานช้านาน “วชฺชณฺณ วชฺชโต ฌตฺวา” บุคคลนี้มีปัญญากล้าหาญเปนมัตถมาทิฏฐิ มีปัญญา เห็นชอบตามระเบียบบวรียประเพณี ถึงที่ว่าเป็นโทษนั้นก็ว่าเป็นโทษ ถึงที่หาโทษมิได้นั้นก็ว่าหาโทษมิได้ ถ้อยถูกต้องตามครองธรรมฉะนี้ ครั้นกระทำกาถกิจริยาตาย จักไปบังเกิดในสวรรค์ศคฺคิณฺมิเปนเที่ยงแท้.

“เทตฺถนาถาเน” ขณะเมื่อจบเทศนาลงครั้นนั้น พวกเดียรถย์ทั้ง- หายก็ตั้งอยู่ในพระไตรสรณคมน์ มีจิตต้นอ่อนนิยมนไปในพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ และพระดังฆคุณ ละเสียซึ่งมิจฉาทิฏฐิ แจกจ่าย ซึ่งทรัพย์สินสิ่งของกระทำพุทธบูชา ธรรมบูชา ดังฆบูชา จึงอนุญาติให้ ถูกบวชในพระพุทธศาสนา แล้วอุทิศสาหะไปสู่วิหารฟังธรรมเทศนา เนื่อง ๆ มิได้ขาด ก็ได้พระโศตาทบัตติผลพ้นจากอบายภูมิ เปนไปทั้งนี้ ก็อาศัยเพราะได้ฟังธรรมเทศนา.

“เอวํ วิทิตฺวา” แต่บรรดาจารย์ชนลับปฐษทั้งหาย เมื่อเห็น

ผลประโยชน์นั้นแล้ว อย่าได้ส่อแตกตัวกินแห่งในเทศนา อุตสาหะ
ตั้งใจฟังโดยเคารพ อาณิสต์ก็จะเปนปัจจัยให้พบพระพุทธอุปาทาศำสนา
ของสมเด็จพระพุทธเจ้าอนันจะมีมาตรัสในโลกภายในภาวหน้า ครั้นได้
ฟังธรรมเทศนาในสำนักพระพุทธเจ้า ก็จะได้สำเร็จพระอริยมรรคพระ
อริยผล ครั้นวายนจากชาติหนึ่งก็ดับขันธเข้าสู่พระอมตมหานิพ-
พาน ตัณภพสังขารมิได้ติดต่อก่อเกิดในเบื้องหน้า.

“สารโว” คุณท่านผู้เป็นสัปบุรุษทั้งหลายจงตั้งจิตห่มงเอา
พระรัตนตรัยเป็นอารมณ์เป็นพระตั้ง อุตสาหะคำนึงถึงคุณพระพุทธ
เจ้า และพระธรรมเจ้า และพระสงฆ์เจ้าไว้ให้มั่นในชั้นต้นดาน ครั้น
มั่นในชั้นต้นดานแล้วจะกลัวอะไรกับภัยอันตราย ความสะดุ้งตกใจจะ
ได้บังเกิดมีแก่อาตมาหามิได้ จะชักเรื่องความปัจจุบันนี้มาไว้ให้เห็น
ประจักษ์ว่าบุคคลถือพระรัตนตรัยมั่นแล้ว จะได้สะดุ้งตกใจจนพอง
ตยของเกศาหามิได้.

รัตนัตถยานุสัณณะ

“ที่ชวาปี เจติยมหิ” ครึ่งหนึ่งมหาชนเขาชวนกันก่อพระเจดีย์
ในที่ชวาปีวิหาร ในเกาะลังกา “เอโก ทหริภิกขุ” มีพระภิกษุหนุ่ม
องค์หนึ่ง กระทำเจดีย์กับด้วยพระสงฆ์เป็นอันมาก พระภิกษุหนุ่มนั้น
ถือเอาปูนโบกพระเจดีย์ โบกชนไป ๆ สูงขึ้นทุกที เมื่อจะลงมา
นั้นลงมิได้ไม่มีที่จะยัดหน่วง จะชนไปอีกก็มิได้ จะลงมาก็ลงไม่
ได้ เพราะพระเจดีย์สูงใหญ่ ภิกษุนั้นกลัวจะตกตาย “เหฺนุสาจิติ”

มีภิกษุองค์หนึ่งยืนอยู่ที่ด้านพระเจดีย์ เห็นพระภิกษุหนุ่มนั้นไม่มีที่ยึดห่วงจะตกลงมา จึงร้องขึ้นไปให้สดับว่า ดูกรอาตุโธ ท่านอย่าประมาท จงพิจารณาอุชัคคปริตรนั้นเถิด “โธ มรณภาโต” พระภิกษุหนุ่มนั้นไม่มีที่ยึดถ่วงตาย ครั้นได้ยินอุบายดังนั้นจึงออกวาทว่า พระอุชัคคปริตรจงรักษาข้าพเจ้าเถิด ว่าท่านนั้นแล้วจึงเจริญอุชัคคปริตรตามวาระพระบาลี ที่สมเด็จพระพุทธรองค์เจ้าโปรตประทานไว้ว่า “อรัมเบ รุกขมุเต วา ๑๓๑ โดมให้โธ น เหตุสุดดี” อธิบายความว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ท่านจงอยู่ให้สบายในอรัญญิกาวาสและรุกขมุตอพโภกาถก็ดี ที่ทั้งนยอมนเปที่ดังดี เมื่อตกใจกลัวแล้วท่านจงระลึกถึงคุณพระพุทธรเจ้าโดยประนามแก่ประการ มีพระอรหันต์เป็นต้น มีภควาเป็นปรีโยธาน เมื่อระลึกถึงคุณพระทศพลญาณนั้นแล้ว ความสะดุ้งตกใจก็จะอันตรธานหาย จะมีได้ปรากฏมีแก่อาตมา.

“โน เจ พุทฺธิ” ถ้าจะมีได้ระลึกถึงคุณพระพุทธรเจ้าอันประเสริฐเกิดกว่าบุคคลในโลกแล้ว จงระลึกถึงคุณพระธรรมที่สมเด็จพระพุทธรเจ้าตรัสเทศนาไว้ เพื่อจะให้เข้าถึงหัวใจให้พ้นสังสาร พระพุทธรองค์ประทานไว้ว่า “ธวากุขาโต ๑๓๑ วิญญูหิตี” ให้ระลึกถึงคุณพระธรรมดังนี้.

ถ้ามีนิมิตระลึกถึงคุณแห่งพระสงฆ์ว่า “สุปฏิปันโน ๑๓๑ โลกสุตฺตติ” ให้ระลึกถึงคุณพระสงฆ์ทั้งปวงดังนี้ว่า “เฮว พุทฺธิสรวณานํ” เมื่อบุคคลระลึกถึงคุณพระพุทธรเจ้า ด้วยประการดังนี้

ถามถึงพระดำริถึงคุณพระธรรมก็ดี และคุณแห่งพระสงฆ์ก็ดี ดัง
พรรณนามาฉะนี้แล้ว ความตะคุ่งตกใจกลัวและชนพองดยของเกล้าจะ
ได้มีแก่บุคคลผู้หนึ่งหาไม่ได้ เมื่อภิกษุหนุ่มเจริญไปตามวาระพระบา
ดฉะนี้แล้วตั้งอธิษฐานว่า ขอเดชพระปริตรจงรักษาข้าพเจ้า อย่าให้
เป็นอันตรายเลย “คตัส วจนตุตธานนฺตฺร” ภิกษุนั้นว่ายังไม่ทันขาดคำ
อิฐกัในพระเจดีย์นั้นก็ยื่นยาวออกมาต้องแผ่น พอพระภิกษุนั้นเหยียบ
ย่นได้ อิฐกันั้นก็ทอดเป็นบันไดค่อย ๆ ลงมา ภิกษุหนุ่มนั้นก็ปรา
ปราโมทย์ถวายนมัสการพระพุทธเจ้า และพระธรรมเจ้า และพระสงฆ
เจ้า ด้วยความยินดีหาที่อุปมาไม่ได้ ครั้นพระภิกษุนั้นลงมาถึงพื้นพสุธา
แล้ว อิฐกันั้นก็กลับคืนเข้าที่อย่างเก่าหาร่องรอยมิได้.

“เอวํ รตฺตนคฺตฺยานุสฺตฺธธณฺ” บุคคลระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย
ดังพรรณนามาฉะนี้ นานที่ก็จะบังเกิดขึ้นได้ซึ่งอันตรายต่าง ๆ นานา
บุคคลมีปัญญาจงกำหนดในคุณพระรัตนตรัย เร่งตั้งใจระลึกถึงคุณ
แก้วด้ามประการโดยเคารพ พระรัตนตรัยนั้นจะบังเกิดขึ้นภัยอันตราย
ทั้งปวงมิให้บังเกิดแก่อาตมา.

กรรมการวระ

“หิ” ดังจะได้พิสดารในตำนานนิทานเรื่องชื่อว่า “เอโธ ภควา”
พระผู้มีพระภาคเจ้าของเรา เมื่อพระองค์เป็นพระบรมโพธิสัตว์ ยัง
มิได้ตรัสเป็นพระพุทธเจ้า พระองค์จะเสด็จราชสมบัติออกทรงบรรพชา
แทบฝั่งแม่น้ำอนโนมานที เมื่อพระองค์จะได้ตรัสนั้นแต่ตั้งจิตเห็นอ

รัตนบัตตั้งก็ภายในคฤหาสน์พระศรีมหาโพธิ์ แล้วตั้งตั้งจากฐานว่า ถ้า
 อาตมาจะได้ครีตเป็นพระพุทธเจ้าในครั้ง^๕นี้ จะมีได้ดูจากที่บัตตั้งกันโดย
 “อัญจนมิตเต สตรีเย” ครั้นเวลาย่ำเย็นถึงวันนั้น^๕ พระองค์ก็ผจญด้วยซึ่ง
 พญามาราริราช กับเสนามารให้ไปถาตนาการหนีไป พระองค์ก็เสด็จ
 นั่งอยู่บนรัตนบัตตั้งก็ เพลาปฐมยามพระองค์ก็ได้นุพเพนิวาสญาณ
 พิจารณาเห็นจุติปฏิสันธิแต่ชาติก่อน ครั้นล่วงเข้ามัชฌิมยาม พระองค์
 ก็ดำริถึงทิพพจักขุญาณ ครั้นย่างเข้าปัจฉิมยามเป็นที่สุด พระองค์ครีต
 รู้ปัจจัยการทราบซึ่งเหตุปัจจัยแห่งสังขารนามรูปโดยแจ้งชัด ว่าสัง-
 ขารทั้งสามประการ ย่อมบังเกิดขึ้นแต่อวิชชาเป็นปัจจัย “อรุณकुคมเน
 เยว” ขณะเมื่ออรุโณทัยขึ้นมาพระองค์ก็ได้ครีตแก่พระสัพพัญญุตญาณ
 พิจารณาเห็นเบญจขรรวมทั้งหลาโดยหาเศษมิได้ พระองค์ก็ยังเสด็จ
 ประทับอยู่เห็นรัตนบัตตั้งก็ ทรงนั่งอยู่ภายในคฤหาสน์พระศรีมหาโพธิ์ประมาณเจ็ด
 วันแล้ว พระองค์เสด็จออกจากรัตนบัตตั้งก็ ทรงนั่งอยู่ในที่แห่งหนึ่ง
 ประมาณเจ็ดวัน เพ่งดูพระมหาโพธิ์มิได้กะพริบพระเนตร ตถา^๕ทันทนั้นขอ
 ว่าอนิมิตตังคเจตีย์ พระองค์เสด็จอยู่ในที่นั้นเจ็ดวันแล้วจึงเสด็จมาอยู่
 ในเรือนแก้วเจ็ดวัน พระองค์เสด็จจากที่นั้นมายพระพักตร์ไปสู่อชปาล
 นิโครธ เสด็จอยู่ไต่ร่มคันไทรเป็นที่อาศัยแห่งพวกเดียวงพะประมาณ
 เจ็ดวัน ขณะนั้นพระองค์ทรงพระปริวิตกว่า “ทุกขัง โส อคารโวลิต”
 อันกรรมคาบูกคดอยู่ตามอำเภอใจ ไม่มีบุคคลผู้ใดเป็นครูเป็นอาจารย์
 เป็นที่เคารพนบนอบของอาตมาแล้วไม่สบาย ดังตถาคตร่ำพึงว่าสมณะ
 พราหมณ์คนใดคนหนึ่ง ควรที่ตถาคตจะเคารพนบนอบไม่มีแล้ว บัดนี้^๕

ตถาคคจะเควรวไฟไครเต่า พระองค์พิจารณาวิสัยแห่งสมเด็จพะพุท
เจ้าแต่ก่อน ๆ ก็แจ้งด้วยพระญาณปรีชาว่า “เย จ อติศา” พระพุท
เจ้าทั้งหลายดั่งไปแล้วกิด^๕ พระพุทเจ้าทั้งหลายจะมาตรัสในเบื้อง
หน้ากิด^๕ และพระพุทเจ้าได้ตรัสในกาลบัดนี้กิด^๕ ท่านจะเควรวพนบ
บุคคตผู้ใดหาได้^๕ ท่านเควรวพระดั้ทธรรมที่ท่านตรัสรู้เอง.

“อถโ” ในกาลครั้งนั้น ทรงพระปริวิตกว่าพระดั้ทธรรมแปด
หมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์ที่ตถาคคได้ตรัสรู้กับคนดั่งละเอียดยัก^๕ ยากที่
บุคคตจะเห็น ยากที่บุคคตจะเข้าใจง่าย ๆ พระดั้ทธรรมนั้นเป็นวิสัยแห่ง
บุคคตผู้มปัญญา หมู่สัตว์บังเกิดมาทุกวันนี้นรมย์อยู่ในอาตัยแล้ว
ยากยิ่งนักที่จะเห็นดั่งสถานที่ คือ ปฏิจจุสมุปบาทและนิพพานที่ร่ำรับ
สรวพดังซาร ดั่งคั่นอุปธิทงปวง ถ้าหากตถาคคจะแสดงธรรมดั่ง
ด่อน ดั่งคว้นไม่รู้ทั่วถึงธรรมของตถาคคไซริ อันนั้นก็จะเป็นความ
เห็นด้อยความดำบากของตถาคค ไม่ดำเร้วประโยชน์คุณทางอมต
บทแก่สัตว์อนได้ เมื่อพระผู้มพระภาททรงพิจารณาอย่างนั้น จิตต์ของ
พระองค์กั่นอมไปเพื่อความเป็นผู้มชวณชวายน้อย ไม่น้อมไปเพื่อจะ
ทรงแสดงธรรม เพราะเหตุพระองค์มีจิตต์น้อมไปในวิเวก ด้วยเสวย
วิมุตติสุขมานานถึงยี่สิบแปดวันนั้นเป็นอุปนิสัยดั่งปัจจย หากอาศัยพระ
คุณ คือ พระกรุณาในสัตว์ทั้งหลาย แดดุสัตว์โลกด้วยพุทจักมูเห็น
เวเนยยสัตว์ควรวะตรัสรู้ โลกุตตรธรรมมีอยู่มาก จึงได้ปรารภเพื่อจะ
ทรงแสดงธรรม.

พระคันถรจนาคารยั้งแสดงความว่า ลำดับแห่งพระหฤทัยของ

พระผู้มีพระภาคเจ้าหม่อมไปเพื่อทรงชวนชวนน้อยเดียดงั้น ท้าวด้หัม
 บัดพรหมทราบพระพุทธชัชยาชัยแล้วจึงลงมาจากพรหมโลก กราบทูล
 อารารณาเพื่อให้ทรงแต่งตั้งธรรม อ้างว่าสัตว์ผู้มักเกิดบางเบาอาจรู้ได้
 ก็มีอยู่ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงพิจารณาด้วยพระญาณก็เห็นสัตว์
 มีประการต่างๆ เปรียบดุจดอกบัวต่างชนิดอันจะบานในวันลำดับกัน
 ดงนั้นแล้ว ก็ทรงรับอารารณาของท้าวด้หัมบัดพรหม เพื่อทรงแต่งตั้ง
 ธรรมโปรดสัตว์ ดังนี้ฐานเห็นว่า เรืองกล้าถวายพระพุทธานุ
 ปรารภการแต่งตั้งธรรมเทศนาเป็นบุคคลาธิษฐาน เหตุการณ์ดงนั้น
 เมื่อทอดใจความแต่งตั้งโดยธรรมาธิษฐาน พรหมนั้นมีเมตตากฤณาเป็น
 วิหารธรรม กล่าวถึงท้าวด้หัมบัดพรหมก็คือ กล่าวถึงพระมหากฤณา
 ในสัตว์โลกนั่นเอง กล่าวถึงพรหมกราบทูลอารารณา ก็คือ กล่าวถึง
 พระกฤณาทำให้ทรงพระปรารภถึงการแต่งตั้งธรรมอีกเล่า กล่าวถึง
 ทรงรับอารารณาของพรหม ก็คือ ทรงเปิดช่องแก่พระมหากฤณาให้
 เป็นปุเรจาริก คือ ไปข้างหน้า แด้นั้นพระองค์ให้พระญาณเป็นไปโดย
 ประการเป็นอนันต์ แด่ที่ประดิษฐานคำดังด่อน ทรงกำหนดประเทศ
 ทงหลายที่ควรจะประดิษฐานพระศาสนานกาดเบืองต้น หรือกาดท้าย
 ห้าง แล้วดูอุปนิสัย อริมุตติ ปกติจิวิต การคบมิตร และของดบาย
 เป็นต้นของเวเนยยสัตว์เหล่านั้นๆแล้ว ทรงทราบซึ่งประชุมชนทง-
 หลายทงสัตว์และบุรุษ ว่าควรเพื่อจะประกอบในดัมมาปฏิบัติอย่างต่ำ
 อย่างกลางอย่างยิ่ง แด่ทรงพระปริวิตกถึงเวเนยยสัตว์ซึ่งจักตรัสรู้
 ได้ก่อนนั้นต่อไป เห็นอาพารดาบส อุทกดาบส ว่ามีปัญญาสามารถ

ตรัสรู้โดยพณ แต่มาทำลายชนชั้นชีพเสียก่อนแล้ว จึงทรงระดัดถึง
ภิกษุบัญญัติค้ำยที่ปฏิบัติพระองค์ เมื่อครั้งทรงประพบัติทุกกรกิริยา
อยู่นั้น อันตะพระองค์เสียแล้วไปอยู่ณป่าอิติปตนมฤคทายวัน ใกล้เมือง
พาราณสี พระองค์เสด็จจากคองไม้้อชปาณโคจร ทรงพระดำเนินไป
พบอุปกาชัฏกณท่ามกลางระวางมรรคา แดนพระมหาโพธิและแม่น้ำ
คยาต่อนั้น.

พระอัญญอุทถาว่า ในเช้าวันขึ้นสิบสี่ค่ำแห่งเดือนอาสาฬหะ คือ
เดือนแปด ทรงพระดำเนินไปโดยทางที่จะไปเมืองพาราณสี อันเป็น
นครหลวงแห่งชาวกาตี พระพุทธรองค์เสด็จไปวันนั้นนำอัครรรย ใจ
ความว่า อาชัฏกผู้หนึ่งช้ออุปกะเดือนดวงทางไปไม่ดังเกต เดินดวงเข้า
ในประเทศระวางพรรวัคมี พระรังสีของพระพุทธรเจ้าจับเอากายอุปกา-
ชัฏกๆ เห็นตัวของตัวนี้กประหลาดใจ จึงรำพึงว่านี่จะเป็นอะไรหนอมา
ต้องตัวเรา จะว่าเป็นน้ำหรือเพลิง ถ้าเป็นน้ำในกายของเราจึงไม่
เปียกเต่า หรือดังนี้จะเป็นเพลิง ถ้าเป็นเพลิงแล้วไซ้ เป็นไรกายของ
เราไม่ร้อนเต่า ครั้นนั้นอุปกาชัฏกก็บังเกิดพิศวงสงสัย แดข้างซ้ายแล้ว
ก็แดข้างขวา แดข้างหน้าแล้วก็แดข้างหลังก็เห็นองค์พระพุทธรเจ้า อุป-
กาชัฏกก็ตายจากตระหนกตกใจ เดินกั้มกายเข้าไปใกล้พระพุทธรเจ้า
แล้วถวายนมัสการ พระองค์ก็กระทำปฏิสันถารทักถาม อุปกาชัฏก
กั้ชนมยินดีโธมนัดในพระพุทธรเจ้าแล้วถาเดินไปตามมรรคา.

“อถ ภควา” ลำดับนั้นพระพุทธรองค์เสด็จดำเนินไปสันมรรคา
ใกล้ดับแปดโยชน์ ถึงป่าอิติปตนมฤคทายวัน ใกล้เมืองพาราณสี

พดยได้พระอรหัตผลในขณะนั้น เทวดาและพรหมบริษัทนออกออกไป
จากพรหมทั้งสิบแปดโกฏีที่ได้พระอรหัตต์นั้น บ้างก็ได้พระโสดา และ
พระสกิทาคา และอนาคามีผล เป็นอันมากมายนักหนา ขณะเมื่อจบ
พระธรรมจักกัปปวัตตนสูตรครั้งนั้น.

“เอว วิญญา ปรีโส” บุรุษพุทธมามกะบริษัททั้งห้ายผู้เมธี
มีปรีชา ปราณาจะให้เป้นประโยชน์ได้คติผลแก่ตนแล้ว จึงตั้งใจ
แสดงธรรมให้ผู้อื่นฟัง อุตสาหะประพฤติปฏิบัติกายวาจาและใจ ผีกล
ทรมาณจิตต์ให้ต้องตามพระพุทธานุสสติที่ตรัสเทศนา พุทธการว
รัมมการวดา สังฆการวดา แล้วจึงอุตสาหะนอบนบเคารพในพระพุทธ
เจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ดำรงจิตต์ตั้งตนไว้ในสุจริตกุศลกรรมบถ
ทั้งสิบประการ จึงตั้งใจแสดงธรรมให้ผู้อื่นฟังเพื่อเป้นนิสสัยวาสนาแห่ง
ตน ๆ อย่าเพ่งอามิสมุ่งหมายดินจ้างเลย อานิสงส์แจกธรรมให้เป้น
สาธารณประโยชน์ แก่ประชุมชนผู้ยังต้องเกิดแก่เจ็บตายเหมือนกับตน
อานิสงส์ผลที่แสดงธรรมมิได้เพ่งซึ่งโลกามิถันนั้น จักให้ผดมากมายนัก
หนา จะกำหนดว่าเท่านั้นกับปีศณนานับมิถันได้ ความที่ประกอบให้
เป้นไปในจิตต์ณะนี้ จักได้ชื่อว่ามีความเคารพในพระดัชธรรมได้ถ้ถาน
หนึ่ง “ขมุบปุชา มหาปณณวโนโต” ความเคารพบูชาในพระดัชธรรม
นี้ ย่อมให้เกิดปัญญาปรีชาญาณอันยิ่งใหญ่ไพศาลพิเศษควรที่เราท่าน
ทั้งปวงพึงตั้งใจเคารพนบอบพระดัชธรรม “ขมุบที่ปา ขมุบธรรนา”
ความที่เคารพพระดัชธรรมปฏิบัติธรรมนี้ เป้นเกาะเป้นฝั่งเป้นธรรณะที่
พำนักที่พึ่งอันเกษมใหญ่หลวง พระธรรมเป้นประทีปแก้วส่องสว่าง

กระจำจ้านในปริมณฑลแห่งไตรภพ พระพุทธรูปองค์เป็นเจ้าของพระ
ธรรม ยังเคารพพระดีทธรรมของพระองค์เอง เหตุดังนี้ ถ้าชนทั้ง-
ปวงอย่าดูหมิ่นดูต่ำ จงเคารพนบนอบยำเกรงในพระดีทธรรมอันเป็น
ของหายาก ๆ ที่จะได้ประสพแต่ละชาติ ๆ ค่ะเมื่อใดพระบรมโลกาจารย์
ประทานเทศนาไว้ จึงได้ฟังประสพพบเห็นเป็นบุญตาอันวิเศษ จะ
ปรากฏว่าสวรรค์สมบัติหรือจะปรากฏว่าความวิมุกติ และมรรคผลนิพ-
พานสมบัติ ก็สมควรความคิดด้วยสามารถนำจิตต์เคารพเทศนา จงให้
ปริทัยนึ้ตั้งคนเจริญใจ มีบุคคลยกหยิบเอาห่อทรัพย์พันตำดั่งมาวางให้
ในมือแห่งตน ฟังแล้วจงปฏิบัติตามอย่าให้คลาด จะปรากฏว่าสวรรค์
และนิพพานก็ได้ตั้งใจ.

“อัยย ตูคตสทุหมโม” พระดีทธรรมเทศนาของพระผู้มพระภาคเจ้า
บุคคลมีศรัทธาได้ตั้งฟังแล้ว จะยินดีนึ่งกดี จึงมีจิตต์ระลึกไว้
อุตสาหะตั้งดับครกว่าฟังคำนี้ถึงจะวิชยาบ่นว่าจำไว้ให้มั่นคง จะประ-
กอบด้วยอานิสงส์คุณบุญราศีอันยิ่งใหญ่ตามวิสัยสามารถ ทั้งจะเป็น
อุบนิสสัยว่าคำสาธุชประโยชน์ได้เกิดผลดลบันดาลให้บรรลุถึงเมืองแมน
แดนสวรรค์ และให้ได้ให้ถึงมรรคผลนิพพานเป็นผลสำเร็จโดยเที่ยงแท้
เรื่องราวอันแต่เป็นที่อ้างอิง จะสาธกมาให้เห็นเป็นนิทสันอุทาหรณ์
ให้สันวิมุกติถึงซาเคลือบแคลงระแวงจิตต์คิดสงสัย เพื่อชักจูงบำรุง
ศรัทธา.

เรื่องภิกษุเห็นไฟไหม้ป่า

“กั” ดังได้ดัดขึ้นมา เมื่อพระศาสดาจารย์ยังทรงพระชราภาพ มีพระชนมายุอยู่หนึ่ง มุกุตบุตรผู้หนึ่งอยู่ในเมืองสาวัตถี อยู่มาวันหนึ่ง มุกุตบุตรนั้นออกไปสู่วิหาร ได้ฟังเทศนาในสำนักของพระพุทธเจ้า บังเกิดศรัทธาปราณาจะบวชนำเพ็ญพรหมจรรย์ “ภิกษุณี ธนติเก ปพฺพ-ชิตฺวา” จึงอุปสมบทบวชในสำนักพระภิกษุสงฆ์สำเร็จแล้วอยู่ปฏิบัติ อาจารย์และพระอุปัชฌาย์ห้าพระวัดสา เรือนมาติกาได้ต้องมาติกา ขำนิขานาญ แล้วถามพิธีที่จะเจริญพระกรรมฐาน แล้วดาอาจารย์ และพระอุปัชฌาย์ไปเฝ้าพระพุทธเจ้าขอเรียนพระกรรมฐาน พระองค์ก็ ประทานแก่ภิกษุหนึ่ง ๆ เรียนกรรมฐานได้แล้วณมัตถการดาพระพุทธองค์ เข้าไปสู่ป่าใหญ่แห่งหนึ่ง เข้าอยู่ณภายใต้ต้นไม้ดงกายตรงปดงจิตต์ ณะเพาะต่อพระกรรมฐาน พระภิกษุหนึ่งไม่เกียจคร้านอุตธำหะพยายาม ดับต่อพระกรรมฐานมิได้ขาด จะได้สำเร็จมรรคและผลตามปราณาหา มิได้ ภิกษุหนึ่งจึงคิดว่าพระกรรมฐานนี้ไม่เป็นที่ชบใจแล้ว อาตมา อุตธำหะกระทำความเพียรอยู่นักหนา จะได้ปรากฏดวงแวงแต่โอภาส ก็หามิได้เคย พระกรรมฐานนี้ชะรอยจะไม่สู้ดี จำเราจะขอพระกรรม ฐานพระพุทธเจ้าใหม่เกิด พระภิกษุหนึ่งคิดแล้วก็ออกจากรุกขมุตที่ตน กระทำความเพียร เดินไปตามมรรคาปราณาจะไปเฝ้าพระพุทธเจ้า มาพบไฟไหม้ป่าเข้าในกตางทาง เลี้ยงไม้ไว้แตกโผงผางพิลึกพิ้งกตัว เปตวเพตงนั้นถูกรุ่งโรจน์โชตนากการท่วไปท่งป่า น้าชนพองตยอง เคียร เปตวควันวนเวียนอยู่รอบวนแปลบแปลบไปมา พระภิกษุหนึ่งครัน

เห็นให้ครั้นคร้ามไม่รู้ที่จะหัดเข้าไปได้ ภิกษุหนึ่งจึงหนีไฟขึ้นไปบน
ภูเขา ครั้นถึงยอดเขาแห่งหนึ่งแล้วพระผู้เป็นเจ้าก็นั่งดูไฟป่า จึงรำพึง
คำนึงคิดพิจารณาเทียบเข้ากับพระกรรมฐานว่า “ปาวคุติ” เพติงป่า
หย่อมเผาเดี่ยวซึ่งเครือหน้ำดะดาวัต นิบหายเป็นจฺรณวิจฺรณไปด้วย
อำนาจเพติงป่า อุปมาฉันใดอุปไมยเหมือนมรณะนักดำหาญนัก ย่อม
เผาผลาญเดี่ยวซึ่งสัตว์ที่มีชีวิตแต่บรรดามันในโคกนี้ อีกประการหนึ่ง
ธรรมด่าว่าเพติงนี้ ย่อมดังहारเผาผลาญเดี่ยวซึ่งเชือกน้อยและเชือกใหญ่
ให้เป็นจฺรณวิจฺรณดังสูญไปฉันใด อริยมรรคญาณคัคคิ เพติงกล่าว
คือ อริยมรรคญาณ ย่อมดังहारเดี่ยวซึ่งดั่งโยชน์น้อยใหญ่ให้นิบหาย
ประดัยสูญไปจากต้นตอพระอริยบุคคลทั้งปวง ความอันฉันใด
อุปไมยเหมือนเพติงดังहारป่าฉันนั้น.

“ตถัมมิ สัมเม” ครั้นนั้นสมเด็จพระลัทธิปัญญพุทธเจ้าได้ตั้งอยู่ใน
พระคันธกุฎี ในพระเชตวันมหาวิหาร พระพุทธองค์พิจารณาคุณกฐิน
ณาดิยของพระภิกษุ พระองค์ก็ทรงพระมหากรุณาแผ่พระรัศมีไปให้
ปรากฏแก่ภิกษุผู้หนึ่งนั่งอยู่ณะเพาะหน้า พระองค์ก็ดำวโสภาสกลา
โปรดพระภิกษุนั้นว่า—

ดูภิกษุทั้งหลายผู้กตัญญูในวิญญูสงสาร ท่านจงมนสิการกำ
หนดให้แน่ เพติงป่านี้ย่อมดังहारผลาญซึ่งเชือกน้อยใหญ่ดังสูญเป็น
จฺรณวิจฺรณไปฉันใด “อุปปมาทรโต” ตัวท่านยินดีในอุปปมาทธรรม
อุตสาหะกระทำตามคำสอนของนักปราชญ์อันประเสริฐเห็นปานดังตถา
คณ “ทหนโต” ก็จะได้เผาเดี่ยวซึ่งดั่งโยชน์ดัดประการ เพติงกล่าว

คือ พระอรหันตมรรคญาณอันวิเศษ อันคนได้เจริญพระอัปปมาทธรรม
เผ่าเดียวให้สิ้นจากสันดานเห็นปานนี้ ว่าเพลิงป่าอันดังหารพฤษาและ
ใบไม้ใหญ่น้อยให้ดับสูญไป.

เทศนาว่าเน ครันจบโอภาสคาถาพระพุทฺธเทคณา พระภิกษุหนึ่ง
นั่งอยู่บนยอดเขา พังพระพุทฺธเจ้าเทคณาต้องบัญญัติไปตามกระแสพระ
พุทฺธภูมิได้ดังดัย “ฉาเปตฺวา” ก็เผ่าเดียวได้ซึ่งตั้งโยชน์ตีบประการ
ให้ขาดสูญจากสันดานมิให้กลับคืนมา กล่าวคือ ดำริเจ้าพระอรหันตผล
พร้อมด้วยปฏิสัมภิทาญาณตีบประการ “อาภาเสนาคนฺตฺวา” พระผู้เป็น
เจ้าก็เดือนดอยมาในอากาศ งามดุจดังว่าพญาหงส์เหิมราช บินร่อน
มาในเวหน ครันถึงพระเชตุพนแล้วพระผู้เป็นเจ้าก็เข้าไปถวายอภิวาท
แทบฝ่าพระบาท แล้วจึงสรรเสริญพระเดชพระคุณว่า กอปรด้วยพระ
กรุณาแก่สัตว์โลก พระองค์อุตฺต่าหะชกนาคัตวให้พ้นจากโอฆ คือ
วัฏสงสาร ให้ถึงซึ่งพระนิพพานเป็นบรมสุข สันชาติทุกซ์ ชราทุกซ์
พยาธิทุกซ์ มรณทุกซ์ เกษมสุขในพระนครนิพพาน.

“ตถาคตสุตฺต ชมฺโม” นี่แดพระดีทธรรมเทคณาของพระพุทฺธเจ้า
บุคคลจงอุตฺต่าหะดังวิธยายทุกคำเข้า อย่าให้ขาดอิริยาบถ จะให้ผิด
เห็นประจักษ์ปรากฏแก่จักขุของอาตมา เหมือนพระภิกษุที่พรรณา
มาน.

“ตถาคตโอวาโท” แท้จริงคำดังสอนของพระพุทฺธเจ้า บุคคล
ได้สติบริบพั้งแล้ว จงกระทำตามอย่าได้ประมาท อุตฺต่าหะเจริญไป
ทั้งทวาราวรี ให้มีสติมนัสการกำหนด อุตฺต่าหะพิจารณาทุกอิริยาบถ

ยื่นคืนนั้นขอให้เนื่อง ๆ แล้ว ย่อมไม่แคล้วพระนิพพานเป็นอันขาด
เหมือนภิกษุรูปหนึ่งท่านเรียนพระกรรมฐาน จะชักนิกายมาให้เห็นเป็น
แบบอย่าง.

เรื่องภิกษุเห็นพระยับแฉกและฟองน้ำ

“กิริ” ดังได้ยินมา มีลูกชายตระกูลหนึ่ง มีศรัทธาหนักถือพระ
รัตนตรัย อุตสาหะไปฟังพระสังฆกรรมเทศนา ในสำนักพระพุทธเจ้า
มิได้ขาด ฟังแล้วพิจารณาไปตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ก็เห็นโทษ
ในมราวด่าว่าประกอบด้วยทุกข์ภัยระก้างวุ่นต่าง ๆ นานา ปรากฏจะ
ไคร่บวชบำเพ็ญสมณธรรม จึงละทิ้งซึ่งสมบัติทั้งปวง ไปขออุป
สมบทบวชในสำนักอาจารย์และพระอุปัชฌาย์ อุตสาหะกระทำวัตรปฏิ
บัติพระอุปัชฌาย์อาจารย์ห้าพระวิธิดา เรียนมาดึกาได้ต้องมาดึกา
ชำนาญใจ จึงถามพิธีที่เจริญพระกรรมฐานต่อไปเป็นทางภาวนา พระ
อุปัชฌาย์ก็แนะให้ จึงดาพระอุปัชฌาย์ไปเฝ้าพระพุทธเจ้าทูลขอพระ
กรรมฐาน พระองค์ก็โปรดประทานบอกให้ ภิกษุนั้นเรียนพระกรรม
ฐานได้แล้วก็ทูลดาไปสู้ว่า อาศัยรุกรมมุตคั่นหนึ่งคั่นหน้าเจริญพระกรรม
ฐาน เพียรพยายามทำไปเป็นช้านานจะได้พบพานมรรคผลแต่ดึกถึง
หนึ่งหามิได้ พระภิกษุนั้นจึงคิดว่า เหตุไฉนพระกรรมฐานจึงไม่มีผล
ปรากฏแก่อาตมาเลย โดยคำด่าไปแต่โอภาสและนิมิตต์ก็ไม่ปรากฏมี
พระกรรมฐานนั้นเห็นที่จะไม่ชอบกับอัธยาศัยเป็นมันคง จำอาตมาจะ
ไปเฝ้าพระพุทธองค์ขอเรียนพระกรรมฐานใหม่ พระภิกษุคิดดังนี้แล้ว

ออกจากอรัญราวป่า มาในเวลาดวงวัน เทศกาดนั้นเป็นคิมหันตฤดู
 เติ้นพลงแดงไปในเบื้องหน้าเห็นพระยัมแตกปรากฏอยู่ในที่ไกล ๆ หนึ่ง
 ว่าเป็นรูปเป็นกาย ครั้นภิกษุนั้นเข้ามาใกล้พระยัมแตกนั้นก็หายสูญไปมิ
 ได้ปรากฏ พระภิกษุนั้นจึงคิดว่า “อโย อตฺตภาโว” ร่างกายของสัตว์
 ทั้งหลายอันเกิดมาในโลกละ ปรากฏแล้วก็สูญหายไป อุปมาดังพระยัม
 แตก เกิดมาเป็นรูปกายนเปตาดันทนงน ไม่ม้ผลไม่ม้ประโยชน์อันทนง
 น พระภิกษุนั้นเดินไปตามมรรคาพิจารณาเอาพระยัมแตกนั้นเป็นกรรม
 ฐาน เดินไป ๆ มรรคาก็ไกลดำบากกายเป็นกำดั่ง พระภิกษุจึงแวะ
 ลงต้งน้ำในแม่น้ำอจิรวดี ค่อยหายร้อนระงับกระวนกระวายแล้ว พระ
 ผู้เป็นเจ้าก็เดินไปตามฝั่งแม่น้ำ เห็นต้นไม้ต้นหนึ่งร่มชดอยู่ริมฝั่งแม่น้ำ
 อจิรวดี ภายใต้อ้นไม้นั้นราบรื่นไม่ม้หญ้า พระภิกษุนั้นจึงเอาผ้าสังค
 ปลูกาดลงแล้วนั่งผินหน้าลงไปชะเพาะคอแม่น้ำ แม่น้ำตรงนั้นเป็นฉนวนใหญ่
 มีกระแสน้ำนั้นไหลเชี่ยวฟุ้งเป็นเกรียวกะทบกัน บังเกิดฟองชนแล้วก็
 บัววนปั่นผ่นเวียนไป แล้วก็แตกทำลายไปด้วยกำดั่งน้ำนั้น แล้วก็บังเกิด
 ชนใหม่แล้วทำลายเก่า พระผู้เป็นเจ้านั้นไป ๆ ก็เห็นเป็นอศักรรย์ มี
 จิตต์ผูกพันเอาฟองน้ำที่เกิดชนแล้วทำลายลง มีไต่คองยั้งยืนแท้จริง
 เกิดแล้วตาย ๆ แล้วเกิดเก่า ฟองน้ำอันบังเกิดชนด้วยกำดั่งน้ำแล้วก็ทำ
 ลายลงด้วยกำดั่งน้ำนั้นเอง พระภิกษุนั้นจึงพิจารณาฟองน้ำเป็นอา
 รมณอยู่ในที่นั้น.

“คตฺถิ มฺหะเร” ขณะนั้นสมเด็จพระพุทธเจ้าสถิตอยู่ในพระคันธกุฎี
 ในพระเชตวันมหาวิหาร พระองค์ทรงส่งพระญาณไป ญาณใจของ

ภิกษุอันพิจารณาพองน้ำอันหอมเขาเป็นอารมณ์ เป็นกรรมฐานภาวนา พระองค์จึงแผ่ซึ่งพระรัศมีให้ปรากฏ ดังว่าพระองค์เสด็จไปนั่งตะเพาหน้าถ้ำมีพระพุทธรูปกาตรัตวาคูกรภิกษุ ท่านเป็นคนคัมภีร์ปัญญา ท่านพิจารณาเห็นซึ่งรูปรุกขกายคล้ายกับพองน้ำ อันบังเกิดขึ้นแล้วทำลายไป อนึ่งท่านพิจารณาเห็นรูปรุกขกายคล้ายกับพระยัมแตก ดูหนึ่งว่าจะเป็นตัวเป็นคนปรากฏแก่บุคคลอันใด ครั้นดูไป ๆ ก็เปล่าสิ้น เมื่อมีปัญญาพิจารณาก็เหมือนรูปรุกขกายสรวัดตัว เกิดแล้วดับหายไปเหมือนซึ่งท่านพิจารณานี้ ท่านจะดับเสียได้ซึ่งบ่วงมารที่เคยผูกพันนาการตัวไว้ในภพก่อนให้ขาดหายไปจากสันดาน จะมีได้พบพานมัจจุราชต่อไปอีก จะหลีกเลี่ยงซึ่งมัจจุราช จะดำเนินไปสู่พระนิพพานดับชาติกันดาร ชรา กันดาร พยาธิกันดาร มรณกันดาร ตามอริยประเพณี.

“คาถาปริโยสานะ” ในขณะเมื่อจบโอภาสคาถาดัง พระภิกษุขึ้นกับบรรดาศักดิ์พระอรหันต์ พร้อมด้วยปฐิธัมมิกทายาณ พระภิกษุขึ้นก็เหาะมาสู่พระเชตวันวิหาร ถวายนมัสการดมเด็จพระพุทธรเจ้า แล้วสรวรเจริญพระเศษพระคุณโดยอเนกปริยาย.

“อิติ วิทิตวา” ดำรงตนทั้งปวงรู้แท่นั้นแล้ว จึงเร่งมณดีการกำหนดเอาคำสั่งสอนของพระพุทธรเจ้า ชูตดำหะเด้าตั้งวิรยายอย่าให้ขาดจักบังเกิดเป็นบุญวาสนาติดคนไปชาติหน้า กว่าเจ้าสำเร็จพระนิพพาน.

รัตนัตถยการวะ

เรื่องราวนี้ว่าด้วยบุคคลพึงธรรม ให้ตั้งใจเคารพบนอบในพระรัตนตรัยก่อนจึงจะประกอบด้วยศีลวิธวัชฌิมกต อานุภาพที่ตนเคารพพระรัตนตรัยนั้นจะป้องกันภัยซึ่งภัยอันตรายมีประการต่างๆ แล้วจะเป็นหนทางไปสู่สุคติภูมิ คือ สวรรค์และนิพพาน ข้อซึ่งจะเคารพพระรัตนตรัยนั้น พระอริยสงฆ์ท้าวพรธรรมาไว้ว่า ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งเมื่อพระองค์ยังมีพระชนม์อยู่นั้น มิได้ไปสู่สำนักพระองค์เพื่อกระทำวัตรปฏิบัติวันละตามเวลา ก็ชื่อว่าไม่เคารพต่อพระพุทธเจ้า อนึ่งถ้าพระพุทธเจ้าจงกรมไม่ได้รองเท้า ตัวได้รองเท้า พระพุทธเจ้าเด็ดจ้อยในที่ต่ำ ตัวอยู่ในที่สูง กระทำอย่างนั้นก็ชื่อว่าไม่เคารพพระองค์ อนึ่งห่มผ้าต้องบ่าต่อหน้าพระพุทธเจ้า กางร่มได้รองเท้า อาบน้ำชำระกายถ่ายอุจจาระปัสสาวะณะเพาะพระพักตร์พระพุทธเจ้า ก็ชื่อว่าไม่เคารพต่อพระพุทธเจ้า ครั้นพระพุทธเจ้าเข้าสู่พระนิพพานแล้ว เจตียฐานยังปรากฏอยู่ไม่กระทำสักการบูชา ก็ชื่อว่าไม่เคารพต่อพระพุทธเจ้า.

อนึ่งท่านปาวรังให้ไปฟังพระสัทธรรมเทศนา มิได้ไปโดยเคารพ ถ้ามีดั่งนั้นไปแล้วไม่ตั้งใจฟังโดยเคารพ พุดกันพดางฟังพดาง บางที่ฟังแล้วไม่จำเอาโดยเคารพ หรือจำไว้ได้แต่ยังไม่บอกกล่าวโดยเคารพ เมื่อกระทำดังนี้ชื่อว่าไม่เคารพต่อพระธรรม.

อนึ่งจะเดินนั่งก็เด็ดดีพระเถระ ยกมือต่อหน้าพระเถระ ห่มผ้าต้องบ่าในท่ามกตางสงฆ์ กางร่มได้รองเท้าในที่ประชุมสงฆ์ ก็ชื่อ

ว่าไม่เคารพต่อสงฆ์ เมื่อตัวไม่เคารพต่อพระเถระองค์ใดองค์หนึ่งแล้ว ก็ชื่อว่าไม่เคารพต่อพระสงฆ์ทั้งชั้น เหตุฉะนั้น ท่านทั้งหลายจงเร่ง จิตต์เคารพต่อพระพุทธเจ้า และพระธรรมเจ้า และพระสงฆ์เจ้า “ทุกขุตถันตํ กริถุสสํ” จักได้พ้นทุกข์จากอบายภูมิเป็นเที่ยงแท้ บุคคล ผู้ใดเห็นพระพุทธเจ้าแล้วมีจิตต์เคารพต่อพระองค์ ได้ไปสวรรค์และ นิพพาน เรื่องราวที่จะชักนำมานั้นมีมากกว่ามากจะนำมาให้เห็นเป็นตัว อย่าง มีฐฐุณทถมัจจิตต์เคารพต่อสมเด็จพระพุทธเจ้าอย่างเดียวกว่า นั้น ได้ไปสวรรค์และนิพพาน เรื่องพิสดารอยู่ในพระขัมมบท.

อนึ่งบุคคลเคารพในพระดีทธรรม ได้ไปสวรรค์และนิพพาน มี เป็นอันมากกว่ามากจะว่าไปไปถึงมนุษยชาติ แต่ตัวเดียวรณามัจจิตต์ เคารพในพระดีทธรรมได้ไปสวรรค์และนิพพาน เหมือนมณฑกเทวบุตร และค่างคาวถูกหนูห้ำร้ยนั้น จะชักมาแต่พอสังเขป ใจความว่า—

เรื่องมณฑกเทวบุตร

มณฑกเทวบุตร เดิมทีนั้นเป็นกบ อาศัยอยู่แถบขอบสระน้ำ วันหนึ่งพระภิกษุมารดั่งวิชยารธรรมในที่ใกล้สระน้ำ กบได้ยินดังวิชยาร ธรรมจะรู้ว่าเปนพระดีทธรรมหาได้ แต่ทว่าตั้งใจฟังกระแต่เสียง พระผู้เปนเจ้ดังวิชยารเพติดเพติดใจ ขณะนั้นนายโคบาลเที่ยวตามโค ครั้นมาถึงสระน้ำนั้น ก็แะดงประสังค์จะกินน้ำระงับซึ่งความกระวน กระวาย จึงเอาต้นปะฏักหยั่งลงไปยังหลังกบ นายโคบาลจะรู้ว่า ปะฏักถูกกบหาได้ กบนั้นก็กระทำกาตกริยาตายด้วยใจนั้นผูกพันอยู่

ในกระแฉะเลี้ยงของพระภิกษุที่ตั้งวิชายธรรม ตายแล้วขึ้นไปเกิดใน
สวรรค์ ชื่อว่ามณฑกเทวบุตร ภายหลังเทวบุตรนั้นได้ฟังพระดำริธรรม
ก็ได้สำเร็จพระโสดาปัตติผล.

เรื่องค้างคาถูกหนู

อนึ่งพวกค้างคาถูกหนูห้าวร้ายอาศัยอยู่ในถ้ำแห่งหนึ่ง ครั้น
คำสอนพระกัณโถป วันหนึ่งพระภิกษุสาวกของพระพุทธกัณโถปไปตั้ง-
วิชายพระอภิธรรมในถ้ำนั้น ค้างคาถูกหนูจะได้อะไรเข้าใจว่าเป็น
ธรรมก็หาไม่ได้ ค้างคาวนอนมีจิตคั่นอมไปตามกระแฉะเลี้ยงที่ตั้งวิชาย
เพติดเพตินเจริญใจว่างเท่าที่เกี้ยวเดี่ยตกลงมากระทำกาดกิริยาอันทั้ง-
ห้าวร้าย ได้ขึ้นไปบังเกิดในสวรรค์ชั้นกามข้านาน “อิมมัมมิ พุทฺธบุปฺปาเท”
ครั้นมาในคำสอนพระพุทธเจ้าของเรา จุตินิพพานบังเกิดในมนุษย์อันด้วย
กัน ครั้นโคใหญ่ก็บวชในสำนักพระธำมมบุตรเถระ ในขณะที่เมื่อพระพุทธ
องค์กระทำยมกปาฏิหาริย์เจ้าพระวัดสาในดาวดึงส์ เทศนาพระ
สัตตคปกรณานิคมโปรดพระพุทธมารดา ดั้นไตรมาสมิได้หยุดหย่อน
ครั้นถึงเวลาบิณฑบาตพระพุทธนิมิตต์เทศนาแทน พระองค์เสด็จไป
บิณฑบาตในอุตรกุรุทวีปได้จึงหันมานั้นในป่า พระหิมพานต์ทุกวันนี้ได้
ขาด พระธำมมบุตรเถระเจ้าไปปฏิบัติพระองค์ทุกวัน พระองค์จึงเทศนา
พระอภิธรรมให้พระธำมมบุตรฟังว่า ดูกรธำมมบุตร พระศาสดาตรัส
เทศนาวันหนึ่งได้เท่านี้ ๆ จนดั้นไตรมาศ พระธำมมบุตรก็นำมาแสดงให้
ภิกษุทั้งหลายฟังทุกวัน ๆ จนดั้นสามเดือน พระภิกษุทั้งหลาย

ก็ทรงไว้ซึ่งพระอภิธรรมทั้งเจ็ดคัมภีร์ได้ วิปดาศ ด้วยอำนาจที่ตนเคยฟังมาแต่ชาติก่อน เรื่องปรากฏอยู่ในพระธรรมบท บุคคลมีจิตต์เคารพในพระตัทธรรมแล้วจักได้ความสุขสวัสดิ์ในเบื้องหน้า “อนุมโธ” โดยต่ำลงไปที่สุดแต่สัตว์เดียรวานยังได้พ้นจากทุกข์ในอบายภูมิ ดังพรรณนามาแล้วแต่บัดนี้.

ถ้าคนนี้จะว่าด้วยบุคคลเคารพต่อพระสงฆ์ ให้บุคคลตั้งใจนิตปรีดาว่า “อโย สัตถมฺพโน” พระสงฆ์ท่านกอบปรด้วยคฤาจารย์วัดท่านเป็นทักษิณียบุคคล ผู้ควรของต้อนรับ ควรจะรับทักษิณาทานแห่งธรรมนิกรสัตวโลก เชื้อกรรมเชื้อผลแล้วให้ ท่านองค์นั้นพิเศษอย่างนั้นๆ ท่านองค์นั้นพิเศษอย่างนั้นๆ บุคคลเคารพบนอบในพระสงฆ์ไปสวรรค์และนิพพานมีเป็นอันมาก เหมือนทิศด้ามเงรอันเป็นศิษย์ของพระดำริบุตรเถระ วัดภูนิทานนี้มีพิสดารอยู่ในหม่มบท ตำรุสัปบุรุษพุทธบริษัททั้งหลายอย่าได้ส่อแตกตัวกินเหงังใจ เร่งเคารพพระรัตนตรัยเป็นประธาน แล้วจงตั้งจิตต์กระทำใจให้เบิกบาน เคารพรับสดับฟังพระตัทธรรมเทศนา อาณัติงัดนั้นจะเกิดขึ้นยังคนนาจะนับจะประมาณมิได้ ทั้งจักเป็นอุปนิสัยด้วยว่าสอนบรมจิตต์ต้นดาน เปนปัจจัยให้ตรัสรู้มคคญาณผลญาณ บรรลุพระอริยภูมิณภพเบื้องหน้า.

อัญญักขณะ

ดังจะให้พิสดารในตำนานเรื่องนั้นว่า สัตว์ทั้งหลายที่บังเกิดมาได้พบพระพุทธบาทคำสอนแล้ว เป่าปดอดเดี่ยวจากประโยชน์ ได้ชื่อ

ว่าเกิดมาไม่พบขณะ ไม่ประกาศสมัยที่เจริญพรหมจรรย์ และ
 คำสอนพรหมจรรย์นั้นไม่แปลจำพวก “เตนาห ภควา” เหตุดังนี้
 สมเด็จพระพุทธเจ้าจึงมีพระพุทธานุญาตไว้ที่เทศนาว่า คุณธรรมทั้งห้า
 สมเด็จพระพุทธเจ้าได้ตรัสในโลกัน ย่อมหักล้างทางถนอมเลี้ยงซึ่งกง
 กรรมแห่งสังสารจักร คือ กิเลส “สมมาสัมพุทโธ” ครั้นรู้ซึ่งเบญจ
 ธรรมทั้งปวง แล้วเทศนาโปรดสัตว์เพื่อจะให้กำจัดเลี้ยงซึ่งทุกข์ภัย
 ในวัฏสงสาร “อชฺชช พุคฺคโธ” บุคคลที่กระทำบาปอกุศลไป
 หมดทุกขเวทนาอยู่ในอบายภูมิทั้งสี่นั้นยกเป็นต้น “อกุชโล” ชื่อ
 ว่าไม่พบขณะกาลที่เจริญพรหมจรรย์ จักได้ชื่อว่าเกิดมาเปล่าไม่พบ
 ขณะจำพวกหนึ่ง สัตว์เดียรรณและเปรตอดูร่างกายเปล่า ก็ชื่อว่าเกิดมา
 เปล่าไม่พบขณะจะเจริญพรหมจรรย์จำพวกหนึ่ง อนึ่งบุคคลไปเกิดใน
 ชั้นเทวดามีอายุยืนนานจำพวกหนึ่ง บุคคลเกิดในปัจจุฉนตประเทศ
 จำพวกหนึ่ง อนึ่งเกิดในฆมิประเทศได้พบพระภิกษุภิกษุณีอุบาสก
 อุบาสิกาที่จริงแต่แต่ทว่าตนถือมิจฉาทิฐิมีความเห็นผิดตามก ที่ยก
 ขึ้นเป็นกรรมบถตามประการ คือ นัตถิกทิฐิหนึ่ง อเหตุกทิฐิหนึ่ง
 อกริยทิฐิหนึ่ง บุคคลตามจำพวกนี้ ชื่อว่าปราศจากขณะกาลจะ
 เจริญพรหมจรรย์จำพวกหนึ่ง อนึ่งเปล่าเกิดมาเป็นคนโสดเชลาตาบอด
 หูหนวกแต่กำเนิด เป็นบ้าเสียสติทำตายเลี้ยงซึ่งตั้งอันเป็นประโยชน์
 ตนประโยชน์ท่านจำพวกหนึ่ง บุคคลแปลจำพวกนี้แต่ “อกุชโล” เกิด
 มาพบคำสอนแต่แต่ทว่าหาขณะกาลที่จะเจริญพรหมจรรย์มิได้ นี้แต่
 เรียกว่าอัฐริกฐานะแปลประการ.

“ปุนจปร” อนึ่งเจ้าคุณทรงตั้งปวง ตถาคตได้ตรัสเทศนา
 ไปรตต์ตัวปราณาจะให้ปฏิบัติเอาพระนิพพาน อันระบับได้ซึ่ง
 ชาติชรา พยาธิ มรณ มิได้เวียนตายเวียนเกิดถือปฏิบัติกำหนดใน
 วิฆฏสงสาร “ออยญจ ปุคฺคโต” บุคคลที่เกิดมาในวัฏฏิมประเทศ ที่
 ประกอบด้วยปัญญาหาที่บริบูรณ์ไปไหนใคร่บุคคลอาจารย์ซึ่งประ-
 โยชน์ได้คิดผลว่าถึงนิตฺตังชวชา อาจารย์ซึ่งประโยชน์คนละประโยชน์
 แห่งบุคคลผู้อื่น “ออยญจ ปุคฺคโต” บุคคลจำพวกนี้แต่ชื่อว่าเกิดพบขณะ
 ในภพเมื่อพระพุทธเจ้ามาบังเกิด จะได้ก่อสร้างมรรคพรหมจรรย์และ
 ศาสนพรหมจรรย์ “พุทฺธรูปาเท ธนทท” บุคคลผู้ใดเกิดมากอบปร
 ด้วยพระพุทธรูปบาท คือ พบขณะพระพุทธเจ้ามาอุปบัติบังเกิดขึ้นในโลก
 ชื่อว่าเป็นตถาคตนิเคษยิ่งกว่าตถาคตปวง บุคคลผู้มีปัญญาอย่าประมาท
 ว่าจะได้พบพระพุทธรูปบาทง่าย ๆ เกิดมายากที่จะได้พบพระพุทธศาสดา
 บางทีเกิดมา พบแล้ว น้ำจิตคั่นให้ สอดคล้อง กันหนึ่งใน พระพุทธคุณ
 พระธรรมคุณ พระสงฆ์คุณ เกิดมาพบพระพุทธศาสดาเช่นนี้ เหมือน
 ไม่พบก็เหมือนกัน เราท่านทั้งปวงอุตสาหะพยายามกระทำความ
 เพียรปฏิบัติตามคำสั่งสอนของสมเด็จพระพุทธเจ้าโดยเคารพ จะเป็น
 อุปนิสัยติดต่อไปณภพเบื้องหน้า จะสำเร็จมโนรถความปราณา คือ
 พระนิพพาน ชื่อว่าบุคคลจะพึงเทศนา จงเร่งมณีการกำหนดในบท
 บาททั้งบาตและเนื้อความให้แน่นอน ด้วยน้ำจิตไอนอ่อนแล้วจึงพึงเกิด
 จักไพบราณะในพระตถธรรม อนึ่งเจ้าบาตคัมภีร์ใดตนได้เล่าเรียน
 ขำขันนาฏสังวริยายไปแต่ตามบาตคดองปาก จิตคั่นไม่กำหนด

ตั้งวิชายาเพื่อไป ที่ไหนจะรู้รศพระสัทธรรมเดา ให้เร่งตั้งใจกำหนด
เอาเนื้อความในขณะเมื่อตั้งวิชายาพระสัทธรรม เมื่อกระทำได้ดังนี้
แล้ว ชื่อว่าเสวยรสแห่งพระสัทธรรม “อตุล รตํ ปฏิดีเวเตหฺวา”
บุคคลได้รู้รสแห่งพระสัทธรรมแท้แล้ว พระสัทธรรมนั้นก็ตั้งอยู่ใน
กาย ความปิติและปราโมทย์ก็บังเกิดกต่าหาญ เมื่อปิติและปราโมทย์
บังเกิดแล้วความสงบกายและสงบจิตก็บังเกิดมีเจริญขึ้น เมื่อกาย
มีสัทธิตีคือ ระงับสงบกายบังเกิดแล้ว แต่นั้นความสับสนบายก็บังเกิดแก่
ตน เมื่อกายเป็นสุขแล้วสมาธิจิตก็บังเกิด ครั้นสมาธิจิตประพฤติ
เป็นไปเต็มอยู่ในพระสัทธรรมบังเกิดแล้ว แม้จักเจริญพระวิปัสสนาปัญญา
ไม่ช้านานก็จะสำเร็จพระอรียมรรคอรียผล ด้วยสามารถตนกำหนดใน
รสแห่งพระสัทธรรม เหมือนพระภิกษุทั้งสองสหายนั้น.

เรื่องภิกษุสองสหาย

“กิริ” ตั้งไคยนิมา พระภิกษุทั้งสองนั้นเมื่อเป็นฆราวาสนั้นรัก
ใคร่เป็นมิตรสหายกัน ครั้นบวชในศาสนาแล้วก็เข้าบวชในสำนักอาจารย์
และอุปัชฌาย์เดียวกัน ภิกษุทั้งสองนั้นอุตสาหะกระทำเพียรเดาเรียน
นิกายได้ชำนาญองค์ละสองนิกายสามนิกาย ตั้งวิชายาได้ขึ้นปากมิได้
ขัดข้อง ครั้นอยู่มาพระภิกษุทั้งสองปรึกษากันว่า เราจะไปจำพระ
วัดสำในป่าเถิด จะได้เจริญเพิ่มพูนสมณกิจกระทำกรรมฐาน พระ
ภิกษุทั้งสองปรึกษากันแล้วดาอาจารย์และพระอุปัชฌาย์ จัดแจงเก็บ
เสนาสนะไว้ให้ดีแล้ว ถือบาตรและจีวรพากันออกจากวิหาร เดินไป

ตามมรรคาคราวมาถึงวิหารแห่งหนึ่งมีอยู่ในพนาลัยประเทศ ภิกษุ
 ทั้งสองจึงเข้าไปสู่สำนักพระมหาเถระผู้เป็นเจ้าของวัด กราบกรานวัน
 ทาแล้วถามถึงทุกขภัยต่าง ๆ ต่างองค์ต่างได้ถามกัน พระภิกษุทั้ง
 สองดลหายว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าของเจ้า ๆ จงกรุณาเถิด ข้าพเจ้าจะขอเรียน
 พระกรรมฐาน พระมหาเถระเจ้าจึงว่า ดูกรอาตุโธ ท่านปรารถนาจะ
 เจริญพระกรรมฐานแล้ว จงเจริญอาการตามลำดับสองเถิด อย่าประ-
 มาทอสุด้าหะระทำความเพียร พระภิกษุทั้งสองดลหายนั้นทรงนิกาย
 องค์ที่สองนิกายตามนิยายขำนิขำนาย เมื่อพระมหาเถระเจ้าบอก
 ทวติตังการกรรมฐานให้มีได้ดูหมิ่นว่าง่ายนัก กรรมฐานนี้เรา
 แล้วจึงเอาพระกรรมฐานอื่นเถิด จะได้คิดตั้งขึ้นใหม่ได้ เมื่อพระมหา
 เถระท่านว่าดังนี้ก็ตั้งใจรับเอาพระกรรมฐาน พระมหาเถระผู้มีอายุ
 เมื่อจะแสดงพระบาติทวติตังการกรรมฐานนั้นจึงว่า “อญฺจิมมิมมิม
 กาเย ๑๓ ๓ มคฺคณฺณคฺค” ดูกรอาตุโธ ท่านจงเจริญพระกรรมฐาน
 นั้นเถิด จงมนสิการกำหนดกฏหมายดังวิชายาไปดังนี้ถึงเดือนนั้นเกิด
 พระภิกษุทั้งสองก็รับคำว่า ดาธุ แล้วก็รับเอาพระกรรมฐานแต่สำนัก
 พระมหาเถระไปตั้งใจเจริญ ครั้นเจริญไป ๆ ก็ได้พระโศตัพพะมาติน
 ทั้งสององค์ในดีเดือน จึงมาสู่สำนักพระมหาเถระเด้าถึงคุณวิเศษที่ตน
 ได้ให้พระมหาเถระฟัง ครั้นนั้นพระมหาเถระก็ให้ดาธุการว่า ดูกรท่าน
 ผู้เป็นดลปบุษ คัดแล้ว ท่านจงสุด้าหะพยายามเถิด อยู่มาภายหลัง
 พระภิกษุทั้งสองก็สุด้าหะเจริญพระวิปัสสนาคือไปก็ดำริว่าพระอรหันต์ค
 ผลิต พร้อมด้วยปฏิบัติมกิทาทั้งดีประการ เป็นองค์พระอรหันต์อันประ-

เดรัจฉานในพระศาสนา พระภิกษุทั้งสองนั้นชำนาญในนิกายองค์ละตอง
นิกายตมกัน นิกาย แต่ทว่าไม่รู้จักประกอบเข้าเป็นกรรมฐาน ครั้นพระ
มหาเถระท่านประกอบให้ จึงได้สำเร็จพระอริยมรรคอริยผลที่ตน
ปราถนา แม้จะอุปมาเหมือนพ้อคำเครื่องยา ขรรคมดาพ้อคำเครื่องยา
นั้นย่อมมีตำระพิศ พ้อคำเครื่องยานั้นเที่ยวขายไปในนิคมชนบทราช
ธานี ใครจะซื้อเครื่องยาก็ก็นำซื้อเถิด ฝ่ายชนทั้งหลายที่เขาเป็นหมอ
ต้องการเครื่องยาดังใดก็ซื้อเขาไป ดังตะอ้นพันตะน้อยประกอบเข้าเป็น
ยาดำหรับรักษาโรค พ้อคำเครื่องยานั้นบังเกิดโรคโรคาพยาธิเจ็บไข้
ตงเอง ก็ลำบากเวทนาหนักหนา เครื่องยาของตนมีจริงอยู่แต่ทว่าไม่รู้
ที่จะประกอบยาให้ชอบแก่โรคได้ จึงไปหาหมอปราถนาจะให้รักษา
ตน หมอนั้นเขาเรียกเอาเครื่องยาของพ้อคำนั้นแต่ดังตะอ้นพันตะน้อยมา
ประกอบเข้าเป็นยาแล้วให้พ้อคำนั้นบริโภคนั้นได้บริโภคนั้นเครื่อง
ยาของตนที่หมอเขาประกอบให้ชอบแก่โรค ๆ นั้นก็สูญหายไป พ้อคำ
นั้นก็สลายหายโรคโรคาพยาธิที่ตนทนลำบากมา มีอุปมานั้นใด พระ
ภิกษุทั้งสองที่เรียนพระกรรมฐาน ข้อที่เรียนพระดีทธรรมได้องค์ละ
ตองนิกายตมกันนั้น อุปมาเหมือนพ้อคำเครื่องยาที่มีตำระพิศ พระ
ดีทธรรมที่ตนเรียนนั้นอุปมาดังเครื่องยาที่หมอขาย พระธรรมกะถิก
ผู้ฉลาดชาญแจ้งแสดงธรรมอุปมาดังหมออันรักษาโรค และเกิดบาป
กรรมที่ระงับดับสูญไปอุปมาดังโรคที่หายไปนั้น.

“อิหฺม เจวํ วิทิตฺวา” บุคคลผู้มีปัญญาเมื่อรู้แจ้งว่าฟังธรรมใจไม่
กำหนดเอาธรรม และใจไม่แน่นอนไม่หวังเอาเป็นข้อวัตรปฏิบัติจึง

ไม่บังเกิดผลตามที่ตั้งใจ ท่านทั้งปวงจงตั้งโศกสดับเคารพรับเอาธรรมะ
ดีที่ธรรมเกิด.

“ธำชโ” คุณรดับปุรุขทั้งหลาย ผู้มีน้ำใจเคารพในพระพุทธคุณ
พระธรรมคุณ พระสงฆ์คุณ อุตสาหะประชุมกันเพื่อจะฟังเทศนา จง
ตั้งใจให้เป็นหนึ่งแน่นนอนในพระดีธรรมเทศนา ต้องปัญญาไปในพระ
พุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสงฆ์คุณ เศษคุณพระรัตนตรัยจะระงับ
เสียซึ่งทุกข์โศก และปริเทวโทมนัส อุปาญาติ คับแค้นเคืองใจ ทั้งปวงได้
เหมือนนางสุปวาสาและนางปฏิจฉราและนางกัธสาโคตมี นางทั้งสาม
นี้หายทุกข์โศกทั้งปวงด้วยอำนาจคุณพระรัตนตรัย จะชักอุทาหรณ์
มาให้เห็นในทันทีว่า—

เรื่องพระสวลี

“เอกธัมม สัมเม” ครั้งหนึ่งสมเด็จพระพุทธเจ้าทรงดำริว่าพระ
อิริยาบถในวิหารแห่งหนึ่งใกล้กันทคาม ใกล้โกตยนิคร ครั้งนั้นนาง
สุปวาสาธิดาพาญาติพี่น้อง ทรงแสดงธรรมช้านานประมาณเจ็ดปีเจ็ดเดือน
เจ็ดวัน เมื่อจะประสูตทารกนั้นลงมาชวางทวาร มารดาบังเกิดทุกข์
เวทนานักหนาเหลือที่จะอดทน นางสุปวาสาได้กล่าวทางพิลาป
ว่า อัจฉริยะใจ ทุกข์อะไรจึงมาเป็นเช่นนี้ ดักรัทั้งหลายเขามีกรรมดี
เดือนเท่านั้น ช้านะไรจึงช้านานถึงเจ็ดปีเจ็ดเดือนเจ็ดวัน คือใครจะ
เปิดองให้ขาดมาพ้นทุกข์ได้เว้นไว้แต่แก้วสามประการ นางสุปวาสาจึง
อดกลั้นเสียซึ่งทุกข์เวทนา อุตสาหะดำรงจิตคิดถึงคุณพระพุทธเจ้า

ว่า “พุทฺโธ อกุโ” สมเด็จพระพุทฺธเจ้าจอมประเสริฐเลิศโลก ถ่วง
 เตี้ยซึ่งมหาชนในมนุษย์กับเทวดา ไม่มีใครเสมอในไตรภพ พระอภัย-
 ธรรมของสมเด็จพระพุทฺธเจ้า “สนธิกิจโร” ย่อมตกแต่งนิพพานให้แก่
 เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย พระสงฆ์สาวกของสมเด็จพระพุทฺธเจ้านั้น
 ย่อมบังเกิดเป็นเณรานุญอนวิเศษแก่สัตว์โลก ให้ได้ผลประโยชน์คือ
 สวรรค์และนิพพาน “อิริยาละหิตี” นางสุปวาธ่าอุตสาหะระซึ่งทุกข
 เวทนา จึงว่าแก่สามีว่า ข้าแต่ท่านผู้เป็นภักดี ท่านจงออกไปสู่สำนัก
 พระพุทฺธเจ้า ครั้นถึงแล้วจงทูลบอกความดังนี้ว่า ข้าแต่สมเด็จพระพุทฺธ
 เจ้า บิดนางสุปวาธ่าบังเกิดเวทนาเหลือที่จะทน ถวายวันทามายังฝ่า
 พระบาทพระทศพลเจ้าในครั้นนี้ ฝ่ายว่าสามีก็ออกไปสู่สำนักพระพุทฺธ
 เจ้า กราบทูลความตามคำนางสุปวาธ่าตั้ง สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า
 ได้ทรงฟัง จึงมีพระพุทฺธอุกาทว่า “สุชนี โหตุ” นางสุปวาธ่าธิดา
 พญาโกธีย์ จงมีความสุขปราศจากทุกข์ภัยโรคาพยาธิทั้งหลายอย่าได้
 เบียดเบียน บุตรในอุทรนั้นจงประสูติจากครรภ์โดยสบาย อย่ามีโรค
 อันตรายถึงใดเลย ขณะเมื่อสมเด็จพระพุทฺธเจ้ามีพระพุทฺธอุกาทว่า
 ดังนี้ นางสุปวาธ่าก็ประสูติบุตรสะดวกตายไม่มีที่ช่องขั้ปราศจาก
 โรคอุบัตินานตราย อุปไมยดังน้ำออกจากกรรมกรกไม่มีอุบัติน
 มนทินันธราศี งามดุจดังแห่งทองในภาตครั้นนั้น “ธำ คัม ทิสฺวา”
 นางสุปวาธ่าได้เห็นทารกอันประสูติจากอุทร งามดังดังของธรรมชาติ
 นางยังมีจิตดีโลมณั้ดยิ่งนักหนา จึงมีวาจาณั้ดการพระรัตนตรัยว่า
 ควรที่ข้าจะไหว้ณั้ดการพระบาทบุคคล ของสมเด็จพระทศพลผู้มีมา

ดั้มพุทฺธเจ้า กับทั้งพระธัทธรรมและพระอริยสงฆ์ ข้าพเจ้าจะขอประ-
ณมน้อมนมัสการคุณพระรัตนตรัยแก้วทั้งสามประการ กว่ข้าพเจ้า
จะสัญญาตั้งชีวิตเป็นที่สุด พระพุทฺธเจ้าพระธรรมและพระสงฆ์ จงเป็น
ที่พึ่งของข้าตราบเท่าตั้งชีวิต นางสุปวาสากล่าวด้วยโศมนัด นั้
ถือพระไตรสรณคมณดังนี้ จึงให้นามพระกุมารนั้นว่าดีด้วยดี เหตุว่า
ประสูติจากครรภ์มารดาแล้ว ยังหัวใจแห่งญาติวงศ์ให้เย็นเป็นสุข
สบาย เหตุด้วยญาติทั้งหลายมาพยาบาลถึงเจ็ดวัน ทารกนั้นออก
มาอยู่ที่โอโรภาคมารดา ญาติวงศ์ไม่มีสบาย กัดนางสุปวาสาจะ
ตายเสียด้วยทารก ครันทารกออกจากครรภ์แล้ว หมู่ญาติก็ชวนกัน
ดีใจถ้วนทุกคน ดังว่าห้าฝนตกลงมาบังบร้อนกระวนกระวาย
เหตุฉะนั้นญาติทั้งหลายจึงให้นามทารกนั้นชื่อว่าดีด้วยดีกุมาร เรื่องราว
พิสดารอยู่ในพระธรรมบทโน้น ว่ามานี้แต่ย่อพอให้เข้าใจ ว่าพระ
รัตนตรัยแก้วสามประการ ถ้าบุคคลถือมั่นแล้ว ถึงจะบังเกิดทุกข์
ภัยก็จะสูญหายด้วยเดชพุทฺธราชาธิคุณ.

“อิติ ฃตฺวา” เมื่อบุคคลมีปัญญาพิจารณาเห็นดังนี้ จงเร่ง
มีจิตศเควพบนอบในพระพุทฺธเจ้า แล้วจึงตั้งใจฟังพระธัทธรรม
เทศนาดีต่อไป อนึ่งถ้าบุคคลบังเกิดทุกข์โศกปริเทวะรำไรต่าง ๆ
เหตุพิสดารจากลูกผัวอื่นเป็นที่ค้นหาเหมือนนางปฏิจฉราก็ดี และ
บุคคลทั้งหลายอื่น ๆ นั้นก็ดี ครันได้ฟังเทศนาแล้วโศกปริเทวะที่ลุ่ม
ให้เราร้อนกระวนกระวายก็สูญหายไปด้วยอำนาจฟังเทศนา เรื่องราว
นางปฏิจฉรามีปรากฏอยู่ในพระธรรมบทโน้นแล้วจะว่าแต่พอเข้าใจ ถึง

บุคคลจะโศกเศร้าโศกเสียใจได้เพราะฟังพระธรรมเทศนา บุคคลผู้มีปัญญาจงเร่งตั้งใจเคารพบนอบฟังพระธรรมเทศนา จักเป็นสุขคุณกว่ามานะนี้.

“หิ” ดังจะให้พิสดารในเรื่องราวอันนี้ “ตถาคตตฺทมโม” พระธรรมของสมเด็จพระพุทธเจ้า “ภาวิต” อันบุคคลเจริญเนื่อง ๆ “สวดคฤติ” ย่อมประพฤติกเป็นไปเพื่อจะให้ดับเสียซึ่งทุกข์ต่าง ๆ บรรดาบังเกิดมีในสันดานเห็นปานดังภิกษุองค์หนึ่ง จะชักนิทานมาให้ปรากฏ.

เรื่องภิกษุสามสีรูป

“กิริ” ดังได้ยินมา “คิสมคฺคา ภิกฺขุ” ยังมีภิกษุสามสีรูปเรียนพระกรรมฐานแต่สำนักพระพุทธเจ้า แล้วพากันไปเจริญสมณะธรรมในป่า ให้สัญญาแก่กันว่า ดูกรอาวุโส เราจักกระทำสมณะกรรมนครนให้สิ้นราตรีด้ามยาม อย่าเห็นแก่หัดบนอน อนึ่งต่างคนต่างอยู่อย่าไปมาหากัน พระภิกษุสามสีรูปสัญญากันแล้ว ต่างองค์ต่างหาที่สบายกระทำสมณะธรรมทุกคนมา ครั้นเพดาปัจจุตัมัยจะใกล้รุ่ง จึงเอนองค์ดงร่างบิกาย “เอโก พยคุโฆ” มีเดื่อโครงตัวหนึ่งเที่ยวแสวงหาอาหารมาเห็นพระภิกษุนอนหลับอยู่ จึงคาบเอาไปกินเสียองค์หนึ่ง ภิกษุทั้งหลายนั้นมิได้รู้เหตุ แต่เดื่อโครงมาพาเอาพระภิกษุไปกินเสียคืนละองค์ทุกคืน ๆ พระภิกษุตายด้วยเดื่อนั้นถึงสิบห้าองค์ พระภิกษุที่เหลืออยู่จะได้รู้ว่าเดื่อร้ายนำเอาเพื่อนกันไป

กินหามิได้ พระภิกษุสิบห้ารูปที่ยังเหลืออยู่นั้น ครั้นถึงวันอุโบสถก็มาประชุมกันจกกระทำสังฆกรรม เห็นแต่สิบห้าองค์จึงถามว่าภิกษุสิบห้ารูปนั้นไปไหน ต่างองค์ก็บอกว่าไม่รู้ไม่เห็น พระภิกษุสิบห้ารูปนั้นก็บังเกิดอัศจรรย์ใจ เห็นว่าภัยจะบังเกิดมี เราจะคอยดูจะเป็นดังอันใดมากระทำการร้าย ตัญญาณันตังนัตถังจึงกระทำสมณะกรรม เตื่อโครงใหญ่่นักมาคาบคนเอาพระภิกษุหนุ่มองค์หนึ่งดังหนหลัง พระภิกษุนั้นจึงร้องเรียกว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าทั้งหลาย เตื่อร้ายมาคาบข้าไป พระภิกษุทั้งหลายได้ยินภิกษุนั้นร้องบอกว่าเตื่อคาบไป บ้างก็ฉวยไม้เท้าและคบเพลิงได้ติดตามปราถนาจะให้เตื่อวางพระภิกษุนั้นเตื่อโครงนั้นครั้นเห็นพระภิกษุทั้งหลายได้ติดตาม จึงพาพระภิกษุนั้นผ่านชนบทเพียงผาแห่งหนึ่ง จึงกินภิกษุนั้นแต่ปลายเท้าขึ้นมา “อิตเร” พระภิกษุทั้งหลายที่ติดตามไปนั้น ครั้นจะตามขึ้นไปบนเพียงผาก็มิได้ จึงร้องขึ้นไปให้ภิกษุนั้นได้ยินว่า ดูกรอาวุโส อย่างน้อยเนื้อต่ำใจเราทั้งหลายเลย ไม่รู้จะทำประการใดได้ ท่านจงตั้งใจเจริญสมณะกรรม ตามที่เรียนมาแต่สำนักพระพุทธเจ้านั้นเถิด “พยคุสมุเช นิบุปนโนว” พระภิกษุนั้นนอนอยู่ในปากเตื่อ ได้ยินเสียงภิกษุทั้งหลายร้องบอกดังนั้น “วิกุสมุภิตวา” อุตุสาหะอดกถันเตยยังเวทนาที่เตื่อกักกินแต่ปลายเท้าขึ้นมา “วเฉตฺวา” จึงเจริญพระวิปัสสนาแน่นคง คงใจให้ตรงต่อพระกรรมฐาน ครั้นเตื่อกินเนื้อพระผู้เป็นเจ้าขึ้นมาถึงข้อเท้า พระผู้เป็นเจ้าก็ได้พระโศกประทับคตผด แล้วจงจิตต์เจริญต่อไป ครั้นเตื่อกินขึ้นมาถึงเข่า พระผู้เป็นเจ้าก็ได้สักทาคา อุตุสาหะเจริญต่อไป

ครั้นเมื่อถึงครานั้นมาถึงครั้นคือ พระผู้เป็นเจ้าก็ได้พระอนาคามีผล “หทย-
รูปะ ชาติเต” ครั้นเมื่อถึงครานั้นมาถึงเมื่อหัวใจ ภิกษุหนึ่งก็ได้พระอรหัตต
ผล พร้อมด้วยปฏิสัมภิทาญาณ พระภิกษุหนึ่งจึงกล่าวอุทานคาถาว่า
“โย อหิ” ตัวของเราได้ประกอบในดีด้าจรวัด และประกอบด้วย
ปัญญาเฉียดฉูด “สุตฺตมาหิโต” มีจิตตั้งอยู่ในอารมณ์อันเดียว
แน่นอนในพระธรรมดั่งนี้ “มุกฺคํ ปมาทมนุททย” อาศัยเราประมาณ
ไปหน่อยหนึ่งเท่านั้น เดือโครงจึงคาบคนมากินเป็นอาหาร เราประมาณ
เท่านั้นก็แล้วไปเกิด บัดนี้เรากลับได้พระกรรมฐานขึ้นมา จึงได้ด้วย
ผลอันดีดังอันเป็นที่สุด พระภิกษุกล่าวอุทานวาจาแล้วก็ดับเบญจันธ์
เข้าสู่พระนิพพาน.

“ตถาคตฺถุทฺธโม” อันพระธรรมของสมเด็จพระพุทธเจ้า
บุคคลอุทิศสาธุเจริญมิได้ขาดแล้วก็จะให้สำเร็จทุกขทั้งปวง บุคคล
ผู้ปรารถนาสิ่งนี้ จะมีจิตเคารพในพระธรรมเทศนา จักได้ด้วย
ผลอันดีแห่งพระธรรม จะยกตนให้พ้นจากทุกข์ในสังสารวัฏ จัก
ดำเนินเข้าสู่พระอมตมหานิพพาน.

พระอินทร์เห็นบุพพนิมิตต์ห้าประการ

พระธรรมเทศนาของสมเด็จพระพุทธเจ้า บุคคลมีจิตศรัทธา
ยินดีแล้ว ย่อมจะกำจัดเสียซึ่งโทษโศกอันชั่วร้าย อุปไมยดัง
อมรินทร์ราชราชบังเกิดดังพระทัยด้วยกลัวความตาย เหตุว่าเห็นบุพพ
นิมิตต์ห้าประการ ทำอวิชชาไม่มีสลายพระทัยเลย เธอจึงเล็ดจ

ครอบงำดวงจากดาวดั่งดี มีหมู่เทพนิกรสองชั้นฟ้าแห่ห้อมเป่นบริวาร มา
 ดั่งสำนักพระทศพตญาณเจ้า อันเสด็จอยู่ในอินทสาธคุดหาเวทียบรรพต
 ครั้นถึงจึงกราบนมัสการแล้วทูลพระพุทธองค์ว่า ข้าแต่พระสุคตทศ
 พตญาณ กระหม่อมฉันนมัสการพระพุทธองค์ อันเป่นโลกนายก
 ชักนำดีดัวให้พ้นจากดั่งด้าววิญญูได้เป่นเที่ยงแท้ ข้าพระพุทธเจ้าจัก
 ขอถามปริศนา ขอพระองค์จงทรงพระเมตตาในทรง^{๕๕} สมเด็จพระผู้
 ทรงบุญราดี จึงมีพระพุทธปฏิภาตรัสว่า “วาสว” คุณรอมรินทร์ผู้
 ทรงสวัสดิ์ ท่านปรารถนาจะถามปริศนา ข้อใดที่ท่านสงสัยสงสัยแห่ง
 ถาถามเกิด ตถาคคจะพยากรณ์กล่าวแก่ให้สิ้นวิมุติสงสัยในกาลบัดนี้
 “สุกโก” สมเด็จพระมรินทร์จึงทูลถามปริศนาสืบหัวข้อ ปราภฏแจ้ง
 อยู่ในลักกัณณเหตุตรนั้น สมเด็จพระพุทธเจ้ากล่าวกับปริศนาจบ
 ดงครัน^{๕๖} ท้าวมัชฌานก็ได้พระโศตากับทั้งเทวดาแปดหมื่นองค์
 สมเด็จพระมรินทร์ก็ทรงพระโสมนัส จุติปฏิสนธิเป่นพระอินทร์^{๕๗} ใน
 ขณะนั้น ท้าวเชอมพระทัยหรรษาเป่นที่สุด จึงมีเทวบัญชาปราถนียด้วย
 ความยินดีว่า คุณรเทวดาทงหลาย ท่านทงปวงจงเกิดตัวของเรา^{๕๘}
 เกิดใหม่จะได้ซึ่งรูปกายอันชรา บัดนี้เกิดเป่นพระอินทร์หนุ่ม^{๕๙} แล้ว
 ด้วยอำนาจพระรัตนตรัยแก้วด้ามประการ “อิติ วสุวา” ท้าวมัชฌาน
 เทวราชตรัส^{๖๐} แล้ว ยกพระหัตถ์^{๖๑} ชยชัยดีเหนือเศียร “ปทกฺขิน
 กคฺวา” จึงประทักษินด้ามรอบแล้วกราบทูลดาพาหมู่^{๖๒} นิกรเทวดาดีดาศ
 ไปสู่ทิพยปราสาทเวชยันต์ เทวดาทงหลายเหลืออกว่านั่นก็ไปสู่พิมาน
 แห่งตน ๆ.

“เอว วิทิตวา” บุคคลเป็นดีปบุษคร^๕รู้แจ้งว่าพระดัชธรรม
สมเด็จพระพุทธเจ้าท่านแต่ดงมีผลมีประโยชน์ จงอุทิศหาปฏิบัติตาม
เนื่อง ๆ อย่าให้ขาด จักมีคุณมากมายเหมือนท้าวหมัชวาน จงตั้งใจ
ให้ชนบานรับเอาคำเทศนาของพระดัสมมาดัสมพุทธเจ้า โดยเคารพนบ
นอบน้อมกายถวายอัญชลี.

พระดัชธรรมเทศนาสมเด็จพระพุทธเจ้า บุคคลได้ฟังแล้วจง
อุทิศหาเจริญเนื่อง ๆ กระทำให้มากไว้ในสันดาน อาจสามารถจะ
สังหารเสียซึ่งทุกข์และโทมนัสทั้งหลายให้สูญหายไปจากสันดาน ได้
เหมือนสุพรมเทวบุตรนั้น.

เรื่องสุพรมเทวบุตร

“กิริ” ดังได้ยินมา มีสุพรมเทวบุตรองค์หนึ่ง อยู่ในดาว
ดิงส์พิภพ อยู่มาวันหนึ่งเทวบุตรนั้นไปประกาศอุทยาน มีนางฟ้าพัน
หนึ่งห้อมล้อมเป็นบริวาร ครั้นถึงสวนอุทยานแล้วก็เป็นสุขแสนสบาย
ด้วยทิพย์ปัญจกามคุณ สุพรมเทวบุตรนั้นเห็นอรหันต์ดังกในส่วน
อุทยานดำราญใจ นางฟ้าทั้งหลายก็ปรี่ดาชวนกันเก็บบุบผาร้อยเป็น
พวงมาลัย แล้วก็นำร้อยด้วยกระแตเลี้ยงอันไพเราะฟังดังนั้นเดชะนำ
จะยินดี “ปุပ္ผานิ ปาเตนติ” นางฟ้าที่ไปเก็บดอกไม้เหล่านั้นร้อย อีก
ร้อยร้อยเก็บอยู่ไต่ต้น มาร้อยกรองประดับประดาสุพรมเทวบุตร
ผู้เป็นสามี นางฟ้าเหล่านั้นก็ตายจากสวรรค์ดังไปบังเกิด
ในนรกทนต์ทุกขเวทนา สุพรมเทวบุตรอยู่เห็นอรหันต์ดังกังฟักฟ

ดำเนียงเตี้ยนางฟ้าทั้งหลาย เก็บดอกไม้พัดทางซบร้องเพติดเพติน
 ใจ เมื่อนางทั้งหลายหำร้อยจุกีไปบังเกิดในนรกมิทันรู้ จึงพิจารณา
 ดูว่านางทั้งหลายที่ชนเก็บดอกไม้ไปไหน ไม่เก็บดอกไม้ทั้งลงมาทาง
 เตี้ยซบก็เงยไป ดูพรหมเทวบุตรพิจารณาเห็นว่านางทั้งหลาย
 จุกีตงไปบังเกิดในนรก เทวบุตรนั้นจึงวิตกต่อไป เออถ้าตามานี้แล้ว
 จะจุกีแล้วหรือยัง พิจารณาไป ๆ รู้ว่าอาตมาจะจุกี ถ้าอาตมาจุกี
 จะไปบังเกิดในนรกเหมือนนางทั้งหลาย “อติวิโยโทมนัสส์ ชาโต”
 ดูพรหมเทวบุตรรำพึงเห็นแล้วบังเกิดโทมนัสยิ่งนัก กัดจะจุกีแล้ว
 ไปบังเกิดในนรก จึงออกจากรู้ว่า บุคคลผู้ใดใครผู้หนึ่งแต่บรรดา
 ในมนุษย์และสัตว์จรกษัตริย์ที่ทรงศักดิ์มาช่วยบันเทา
 ทุกข์ของข้าใดครั้งหนึ่ง ถ้าเว้นไว้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
 องค์เดียว นอกนั้นไม่มีเลย อย่าเลยอาตมาจะลงไปสู่สำนักพระองค์
 เกิด ดูพรหมเทวบุตรจึงพานางฟ้าทั้งหลายที่ยังเหลืออยู่ไปเฝ้าพระ
 พุทธเจ้า ครั้นถึงประณมกรน้อมเศียรดีโรตม์ กราบทูลถามปริศนา
 ข้อสงสัย พระพุทธองค์เจ้าจึงแก้ไขอดีตปริศนาปรากฏอยู่ในเทวดา
 ดังยุคใดนั้น ในที่นั้นว่าแต่ดังเชป ครั้นจบตงดูพรหมเทวบุตรกับนางฟ้า
 ทั้งหลายก็ได้พระโศตัพพมาติน ดูพรหมเทวบุตรนั้นมาอายุนั่นต่อไป
 ก็ดีใจพื้นที่จะอุปมา จึงกราบทูลถามสมเด็จพระพุทธเจ้าพร้อมทั้งนาง
 ฟ้า ชวณกันประทักษิณดามรอบแล้วก็กลับสู่ทิพยพิมานแห่งตน “อิติ
 ฌตฺวา” ตำรุชฌนุชคณนั้นแล้ว จงเร่งเคารพในพระดัชธรรมเทศนาเกิด.
 สมเด็จพระพุทธเจ้านี้ พระองค์เป็นอัครบุคคลประเสริฐกว่าสัตว์

ในไตรภพ พระองค์เป็นลัทธิปัญญาเห็นซึ่งสรรพสิ่งทั้งปวงประกอบไปด้วย
พระมหากุณาแก้ตัว ถ้าแม้บุคคลจะตั้งตักโงะถึงพระพุทธรูป
ทุกซกัยทั้งปวงก็จะเสื่อมหาย เหมือนพระจันทร์เทวบุตรและสุริยเทว
บุตร ครอบงำตักโงะในเมื่ออรุณทราหุมาทำร้าย ระถึงถึงพระพุทธรูปเจ้า
ความตั้งตักโงะก็หายสูญ อรุณทราหุก็มีอาชอยู่ได้ หนีไปด้วย
อำนาจคุณลัทธิเจ้าพระพุทธรูปเจ้า.

“เฮว วิทิตวา” บุคคลมีปัญญาจึงพิจารณาตามซึ่งเรื่องราว
กล่าวมานั้น จึงมีจิตตักโงะของลัทธิเจ้าพระพุทธรูปเจ้า ก็จะไปปราศจาก
ทุกซกัยต่าง ๆ แต่บรรดาปรากฏแก่ตน “โศคพิโป” แล้วฟังชวน
ชวนฟังพระลัทธิธรรมลัทธิต่อไป.

“ลัทธิโว” บุคคลมีปัญญาทั้งหลายจึงชวนหาประโยชน์
อุทิศให้ซึ่งการงานของตน มาประชุมกันเพื่อจะฟังเทศนา จึงเร่ง
ตั้งใจฟังโดยเคารพ เหมือนลัทธิเจ้าบรมกษัตริย์ทรงพระนามว่าดิสต์
ด้วยลัทธิในเกาะดังกาหวิปี ท้าวเธอตั้งพระทัยฟังธรรมโดยเคารพ
จริง ๆ จะชักมาให้เห็นแจ้งในเรื่องอันนี้.

เรื่องพระเจ้าดิสต์

“กิริ” ดังได้ยินมา ยังมีพระมหาเถระองค์หนึ่งอยู่ในลังกา
หวิปี มีนามว่ากาฬพุทธรักขิตเถระ ท่านเป็นพระมหาชีนาฬแพกณ
ในพระปฏิธัมมิกา อยู่ในเจดีย์บรรพตวิหารกับด้วยภิกษุบริวารเป็น
อันมาก “ดลัทธิ กาลเต” ครั้นนั้นลัทธิเจ้าบรมกษัตริย์ทรงพระนามว่า

คิดดี เธอเข้ามาทูลอุบายถึงแล้วแต่ตั้งยับยั้งอยู่ในท่าเจตน์บรรพต เป็นที่รักษาอุบายแห่งบรมกษัตริย์ ท้าวเธอจึงตรัสแก่ภิกษุองค์หนึ่ง เป็นผู้ปฏิบัติพระกาฬพุทธบริษัทเถระว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ข้าพเจ้า จะตั้งใจ ถ้าว่าพระมหาเถระท่านแต่งตั้งธรรมเมื่อใด พระผู้เป็นเจ้า ช่วยบอกให้รู้ด้วยเถิด พระภิกษุนั้นรับคำแล้วเพลาพลบค่ำ พระภิกษุทั้งหลายชวนกันอาราธนาให้พระมหาเถระแต่งตั้งธรรม พระมหาเถระ จึงขณัตถ์ธรรมมาสน์แล้วถือเอาพัดวิชนีอันวิจิตร จึงแต่งตั้งธรรมเทศนา เรื่องกาถการามสูตรมีปรากฏอยู่ในจุตुकกนิบาตอังคุตร ขณะนั้น ภิกษุหนุ่มจึงทูลแก่บรมกษัตริย์ ท้าวเธอก็เสด็จมาโดยด่วน พอเสด็จมาถึงยังไม่ทันจะจบคาถาต้น ท้าวเธอจึงเสด็จนั่งอยู่ในที่สุคนธ์แห่งบริษัท ใครจะรู้ว่า เป็นพญามารได้ ตั้งใจฟังเทศนาตลอดด้ามยาม เมื่อพระมหาเถระจบลงจึงให้สาธุการว่า สาธุๆ “เถโร” พระกาฬพุทธบริษัทเถระได้ฟังแล้วย่อมว่าสาธุก็จำได้ ถ้ามบรมกษัตริย์ว่า “มหाराช” ดูกุรพระราชสมภารผู้ประเสริฐ พระองค์เสด็จมาเมื่อใด บรมกษัตริย์ตอบว่า ข้าพเจ้ามาในขณะที่เมื่อพระผู้เป็นเจ้ากล่าวพระคาถาต้นยังไม่ทันจะจบนั้น พระเถระทูลว่า ดูกุรมบพิตรพระราชสมภารผู้ประเสริฐ พระองค์อุตสาหะกระทำกรณียาทบบุคคลจะกระทำได้เป็นอัศจรรย์นักหนา สมเด็จพระบรมกษัตริย์ตรัสตอบว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ข้าพเจ้ากระทำดังนี้หรือว่ายาก ข้าพเจ้าตั้งใจฟังพระดีที่ธรรมจำเดิมแต่พระผู้เป็นเจ้า ประราธเทศนาตั้งใจทุกบทๆ ที่จะได้ตั้งใจไปก็ขึ้นหามิได้ ถ้าแม้ว่าไม่จริงดังคำข้าพเจ้าว่า ขออย่าให้ข้าพเจ้าได้เป็นใหญ่ในเกาะดังท่าน

เดย ที่สุดแต่แผ่นดินเท่าปดายเข้มจกอย่าให้แกข้าพเจ้า บรมกษัตริย์
 เรอดำบาดณะเพาะหน้าพระเถระ แล้วมีพระโองการตรัสว่า ข้าแต่
 พระผู้เป็นเจ้า ข้าพเจ้าจะขอถามพระพุทธรูปที่พระผู้เป็นเจ้าก่ด่า
 ในพระสูตรนั้นท่านหรือว่ายังมีอยู่อีก พระมหาเถระจึงถวายพระ
 พรว่า ดูกรบพิตรพระราชธมมการผู้ประเสริฐ พระพุทธรูปที่อาตมา
 ภาพแต่ดงนั้นน้อยนัก ที่ยังเหลืออยู่นั้นมากมายนักหนาจะนับจะประ-
 มาณมิได้ ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า จงอุปมาให้ข้าพเจ้าเข้าใจเถิด พระมหา
 เถระจึงกล่าวอุปมาว่า ดูกรบพิตรพระราชธมมการ ข้าวดำดีที่หว่านลงใน
 เนื้อนาว่างประมาณพันกรัด ข้าวดำดีนั้นมัวรดคายดาไปในนาพันกรัด
 บุคคลไปเด็ดเอาข้าวดำดีมารวงหนึ่งแล้ว พิจารณาข้าวดำดีที่เหลืออยู่
 ในนาหนึ่งร้อยนัก ที่บุคคลเด็ดเอาข้าวดำดีมารวงหนึ่งนั้นน้อยนิดเดียว น
 แดอุปมาเหมือนพระพุทธรูปที่อาตมาภาพแต่ดงดั่งว่าข้าวดำดีรวงเดียว
 ที่เด็ดเอามา พระพุทธรูปที่ยังเหลืออยู่นั้นมากอุปมาดั่งรวงข้าวดำดี
 ในเนื้อนาพันกรัด จงทราบในกาตบดิน ดมเด็จพระกษัตริย์จึงตรัสว่า
 ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าขออุปมาใหม่เถิด พระเถระจึงอุปมาต่อไปว่า ดูกร
 บพิตรพระราชธมมการผู้ประเสริฐ จงฟังอุปมา น้ำในมหาคงคาเต็ม
 บริบูรณ์เต็มฝั่ง มีบุคคลเอากันเข้มน้ำจุ่มลงในมหาคงคา น้ำที่เข้า
 ไปในรูเข็ม กับน้ำที่ยังเหลืออยู่ภายนอกน้อยมีประมาณเท่าใด
 น้ำที่รูเข้มนั้นอุปมาดังพุทธรูปที่อาตมาภาพแต่ดงในพระสูตรนี้ พระ
 พุทธรูปที่ยังไม่ได้แต่ดงนั้นยังอยู่อีกมากดังอุปมานี้ พระผู้เป็นเจ้าจง
 อุปมาใหม่ให้ข้าพเจ้าฟังให้แจ้ง ดูกรบพิตรพระราชธมมการ ขรรคมดา

นกแอ่นตมบินไปในอากาศ แผ่หางกางปีกบินร่อนในเวหา ปีกนก
 น้อยเท่ากางออกไปในอากาศ กับอากาศที่ยังเหล็ดอยู่ใครจะมากกว่า
 กัน บรมกษัตริย์ตรัสว่า แต่ข้าพระพุทธเจ้า ในเรื่องนี้^๕อากาศ
 วิถีโตใหญ่^๑นักปีกนกที่กางออกนิดเดียวเท่านั้น ดูกรบพิตรพระราช
 สัมภาร พระพุทธรูปที่อาตมาภาพแสดงอุปมาดังอากาศที่หนักกางปีก
 ออก พระพุทธรูปที่ยังมีได้แต่ตงนั้น อุปมาดังอากาศที่เหล็ดอยู่นอก
 ปีกนกแอ่นตม^๕ พระพุทธรูปมากจะนับจะประมาณมิได้ บุรุษมี
 ศรัทธาได้พหนึ่ง ศรัทธาหนึ่ง ๆ มีปากร่อยปาก แต่ตะปาก ๆ มี^๕ดิ
 ร้อยหนึ่ง เป็นบุรุษมีมหิทธิศักดิ์ มีอายุประมาณกับปีหนึ่ง ไม่พูด
 จาตั้งใดพรรณนาแต่พระพุทธรูปตั้งเดียว พระพุทธรูปก็ไม่ว^๕รู้ต้นสุด
 อายุบุรุษนั้นจะตั้งไปก่อน ถึงเต็มเด็จพระพุทธรเจ้าจักแสดงซึ่งคุณของ
 พระพุทธรเจ้าก็ดี ที่จะรู้หมดรู้ต้นหา^๕มิได้ บพิตรพระราชสัมภารจง
 ทราบเถิด ส้มเด็จพระกษัตริย์ได้ทรงฟังคำอุปไมยมีพระทัยโหม่นตั้ง
 ตอบว่า ข้าแต่พระพุทธเจ้า พระพุทธรูปนั้นมากนักจะคณานับมิได้
 พระผู้เป็นเจ้าชกอุปมามานข้างไฟระ^๕ ข้าพเจ้าตั้งสงสัยจะกระทำ
 ดักการบูชาให้สมควร ข้าพเจ้าจะยกสมบัติในเกาะตั้งกาทวปมีประ-
 มาณร้อยโยชน์ ถวายพระพุทธเจ้าเป็นเครื่องดักการบูชาของคน
 ธนาถาเชญใจในกาตครั้งนั้น พระเถระจึงถวายพระพรว่า ดูกรบพิตร
 พระราชสัมภารผู้ประเสริฐ พระองค์จะยกเกาะตั้งกาถวายแก่อาตมา
 เป็นเครื่องบรรณาการ อาตมาภาพขอถวายคืนแก่พระองค์ ๆ จงด้วย
 ราชสมบัติโดยยุติธรรม อย่าได้ดูอำนาจแก่คติทั้งดีประการ จงอุค-

ด่าหะสร้างกุศตมภารให้ภัยโยย้ง จงระงับเสียซึ่งโถกอันจะทำให้เนิ่น
เข้าไป จงเดยวตักตันทนทางเข้าให้โถกั้พระอมตมหานิพพานในภาค
ครึ่งน ^{๒๕}ตมได้จบมกษัตริย์ได้ทรงฟังพระเอระกั้ปรีดาในพระหฤทัย จึง
ดาพระเอระกั้ดบพระราชวัง จำเดิมแต่นั้นมาอุตด่าหะสร้างกุศตมิได้ขาด
ครันต้นพระชนม์แต่บังเกิดในสุคติภพโดยควรแก่กุศตกรรม “คิสุต-
มหาราเชน วิย” บุคคลนี้มีปัญญาพึ่งเทศนาจงตั้งใจสดับฟังอย่าประมาท
จงดูเยี่ยงอย่างพระเจ้าคิสุตมหาราชนเกิด.

“ยี่ ชาติขราพยาธิมรณคิ” บุคคลจะพึ่งเทศนานั้นให้ตั้งใจฟัง
ถึงมาตรว่าเขากถาวเพนขบร้งกั้ ถ้าประกอบไปด้วยขราโดยเคาพ
พยาธิมรณนับเข้าในธรรมแล้ว ควรที่บุคคลจะตั้งใจฟังเอาเป็นอารมณ์
โดยเคาพ ธรรมนั้นยอมให้สำเร็จมรรคผลด้วยได้ฟังเพลงขับเป็นธรรม
มีเยี่ยงอย่างมาแต่ก่อน—

เรื่องหญิงคำขาวเปลือก

“กิริ” ดังได้ยินมา มีบุรุษผู้หนึ่งพาตุกชายทั้งเจ็ดไปสู่ป่าเวดา
เข้ากระทำงานของตน เวดาเย็นจึงพาตุกชายทั้งเจ็ดกลับมาบ้าน พบ
หญิงคนหนึ่งคำขาวเปลือกอยู่ที่ประตูบ้าน หญิงนั้นคำขาวเปลือกแล้ว
ฝัดพลงขับเพลงขับว่า ข้าวเปลือกนยอมแตกแหกไปด้วยครกและ
สาก เปนข้าวดารแล้วเป็นอาหารของบุคคล ฉนใด “อิท รุป” รูป
กายแห่งสัตว์ทั้งหลายแต่บรรดาเกิดมาในโลกัน ความแก่ชรามาย้าย
ให้ลำบากกาย มรณมาทำลายให้หายสูญ “เฮต สัรวั” ร่างกายแห่ง

สัตว์ย่อมเป็นอาหารแห่งมัจจุราชตั้งทั้งนั้น ย่อมเป็นที่อยู่ของหมู่หนอน
ทั้งหลาย แต่ด้วยอาภุตไปด้วยทรากอศุภ พิจารณาตฺตฺวาทนโธอตุจิก
ปานกัน รูปกายนี้ไม่มีแก่นสารปานประหนึ่งว่าคั่นกด้วยหาแก่นภายใน
มิได้ หญิงนั้นผัดขาวผางร้องเพลงพาด “โศ อิมิ คีตํ ตฺตฺวา”
บุรุษกับตฺตฺวาทนเจ็ดคนนั้นได้ฟังเพลงขับของหญิงคำขาว จึงพิจารณา
ตฺตฺวาทน ด้วยกษณซึ่งปัญจกษณที่พระไตรตักขณ คือ อนิจจัง ทุกขัง
อนัตตา ก็ได้ดำริแจ้งแก่ปัจเจกโพธิญาณตั้งทั้งแปดคน เวลามาบ้าน
คนทั้งหลายเชื่อเชิญให้บริโภคาหาร จึงตอบว่า เราเป็นพระปัจเจก
โพธิแล้ว ไม่บริโภคาหารในเวทาวิกาส พวกที่เชิญให้บริโภคาหาร
จึงว่า อันกรรมดว่าพระปัจเจกโพธิจะได้เหมือนท่านหามิได้ อย่างไร
เล่าเป็นพระปัจเจกโพธิ ๆ นั้นอย่างไร พวกนั้นว่ากรรมดว่าพระปัจเจก
โพธิ ท่านโกนหนวดนุ่งผ้าข้อมผ้าด ท่านเทียบบินทบาทเตียงขวิด อย่าง
นั้นแต่ชื่อว่าพระปัจเจกโพธิ “ตฺตฺมิ ชเน” ขณะเมื่อพระปัจเจกโพธิ
ทั้งแปดองค์ได้ฟังถ้อยคำดังนี้ จึงยกมือชนตบศีรษะ ผมและหนวด
ก็อันตรธานหายไปขณะนั้น บริหารทั้งแปดก็มาดอดดมกายพระ
ผู้เป็นเจ้าทั้งแปดองค์ พระปัจเจกโพธิทั้งแปดนั้นก็เหาะเดือนตอเข้าไปใน
อากาศ “โธวาทํ ทตฺวา” จึงสอนมหาชนให้ตั้งอยู่ในอัปปมาทธรรม
แล้วก็เหาะไปสู่ป่าหิมพานต์ดำรงอายุใจ.

“เอวํ วิทิตฺวา” บุคคลผู้มีปัญญาพึงอุคสาหะกำหนดในพระสัท-
ธรรมถึงว่าเป็นเพลงขับร้องที่ดี ถ้าขอปรดด้วยชาติขราพยาธิมรณะเจือ
เข้าในพระไตรตักขณญาณ ควรที่เราท่านอันเป็นตปบุรุษจะพึงฟังเป็น

อารมณ์ ก็จะได้สำเร็จความสุขดังปรารถนา ดังพรรณนามาฉะนี้.

“ตาสว” ดูกรผู้ประเสริฐทั้งหลายจงชวนหาประโยชน์ อุด-
 ด้หาประชุมกันเพื่อฟังธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้า จงเข้าใจเกิดแต่
 ด้ตัวเดียวรณที่มีจิตต์เคารพต่อกันยังไปบังเกิดในสวรรค์ได้ จะชัก
 นิทานมาแต่พอถึงเขาว่า—

เรื่องตลกตลก

“อติเต” แต่กาลก่อนมีสัตว์ทั้งสาม คือ นกกระทา วานร ช้าง
 อาศัยอยู่ใต้ต้นไม้ใหญ่หนึ่ง ในประเทศป่าหิมพานต์ สัตว์ทั้งสามไม่
 เคารพยำเกรงแก่กัน สัตว์ทั้งสามจึงวิตกว่า “น ยุต” เราทั้งหลาย
 ไม่เคารพนบอบกันไม่เป็นสุข อย่ากระนั้นเลยใครแก่กว่าจะตั้งไว้เป็น
 ที่เคารพ เราทั้งหลายไม่รู้ใครจะแก่กว่าใคร อยู่มาวันหนึ่งสัตว์ทั้ง
 สามมาประชุมพร้อมกันที่ใต้ต้นไม้ใหญ่จึงปราดัยซึ่งกันและกัน สัตว์ทั้ง
 สามจึงถามซึ่งก่อนว่า “อติเต” ดูกรช้าง ท่านรู้หรือไม่ว่าใคร
 เกิดช้านานเท่าไร ช้างตอบว่า ดูกรท่านทั้งสอง เมื่อเรายังเป็นลูกช้าง
 น้อยอยู่นั้น เราเดินข้ามไม้ไทรต้นนี้ไปมาอดไทรระเท่าเราอยู่ เรา
 เห็นแต่เพียงเท่านั้น สัตว์ทั้งสองจึงถามวานรว่า ดูกรวานร ท่านรู้เห็น
 อย่างไรบ้างเล่า วานรบอกว่า เมื่อเรายังเป็นลิงน้อยอยู่นั้นเราไปกับ
 พันเอาปากกัทยอดไทรนั้นไปบ่อย เราเห็นต้นไม้ไทรแต่ยังเด็ก สัตว์
 ทั้งสองจึงถามนกกระทาว่า ท่านเห็นอย่างไรบ้าง นกกระทาบอกว่า
 ดูกรท่านทั้งสอง เราจะบอกให้แจ้งเดิมที่ต้นไม้ไทรหามี่ในต้นไม้ ต้นไทร

มีอยู่ในที่โน้นมีผดอันสุกห่าม เราได้กินผดไทรที่คันใหญ่คันโน้นแล้ว
เรามาถ่ายอุจจาระลงไว้ในที่นั้น ไทรคันนั้นเกิดขึ้นเพราะเราถ่ายอุจจาระ
ลงไว้ ท่านทั้งสองจงแจ้งเรารู้แต่แรกคันไทรนั้นยังไม่เกิด สัตว์ทั้งสอง
คือ วานรและช้าง ได้ฟังนกกะทาทว่าดังนั้นจึงว่า ดูกรสหาย ท่านแก่กว่า
เราทั้งสอง ตั้งแต่ฉันไปเรารู้จักให้รู้จักเคารพท่าน ๆ จงเป็นครูเป็น
อาจารย์สอนเราด้วยเถิด แต่นั้นมา นกกะทากัดสอนสัตว์ทั้งสองให้อยู่
ในค้ำห้ำประการ มีคารวะเคารพรักใคร่ซึ่งกันและกัน ครั้นกระทำกาด
กิริยาตายได้ไปบังเกิดในสวรรค์ด้วยสมบัติเป็นบรมสุข ด้วยสามารถ
ตั้งอยู่ในอุคมาบัจายนธรรม.

สมเด็จพระพุทธรเจ้า พระองค์อาศัยซึ่งเรื่องราวอันนี้ จึงมีพระ
พุทธรูปกากดำวเป็นคาถาว่า “เย นรา” นรชาติหญิงชายจำพวกใดมี
น้ำใจเป็นกุศตชวณชวายในสิ่งเป็นประโยชน์ จงเร่งเคารพในบุคคลผู้สูง
อายุ อุทิศหาเคารพนมัสการยำเกรงแล้ว จักมีบุคคลสรรเสริญเป็น
ยอในชวณ ครั้นกระทำกาดกิริยาตายแล้วจักไปบังเกิดในสวรรค์เทวโลก
ด้วยอำนาจเคารพนบนอบในผู้เฒ่า.

“เทตฺถนาถาเน” ครั้นจบเทศนาถง บุคคลผู้ได้ดำริแจ้งมรรคและ
ผลเป็นอันมาก “สโมทานะตฺวา” พระพุทธรูปองค์จึงประชุมชาติว่าช้าง
ตัวประเสริฐกตัญญูชาติมา คือ พระโมคคัลลานเถระ วานรนั้นกตัญญูชาติ
มา คือ พระสารีบุตรเถระ นกกะทานั้นกตัญญูชาติมา คือ องค์พระติ่มมา
ติ่มพุทธรเจ้า “ครุภิกฺกตฺวา” บุคคลผู้มีปัญญาแจ้งดังนี้ จงกระทำ
เคารพบุคคลควรที่จะเคารพเป็นต้นว่าพระติ่มมาติ่มพุทธรเจ้า และพระ

ธรรม และพระสงฆ์ และมารดาบิดา ครู อุปัชฌาย์ อาจารย์ที่เป็นผู้เฒ่า
ผู้แก่ อุดสาหะเคารพนบนอบสัณณะและพราหมณ์ผู้มั่งคั่ง ครนต้น
ชนมชีพแล้วจักบังเกิดในสวรรค์ บุคคลมีปัญญาปรีชาวิชุดิณห์แล้ว
จงเร่งกระทำตามพระสัทธรรมเทศนา จงอุดสาหะตั้งใจจำไว้เป็นพิธี
ธรรมทางปฏิบัติ จะบังเกิดสวัสดิ์ดีสถาพรในช้วนและช้วนหน้า ดังพรรณนา
มาแต่หนหลัง.

“สาธโว” ดูกรตปปุรุชทั้งหลาย ท่านจะเสียซึ่งการงานแห่งตน
มาประชุมเพื่อจะฟังพระธรรมเทศนาแห่งพระพุทธเจ้า ฟังเข้าใจเกิดว่า
บุคคลได้กระทำอกุศลไว้เป็นอันมาก เมื่อใดตายกรรมดังให้เห็นฟัง
กถา “จิตฺตปฺปสาทํ กตฺวา” ถ้ามีจิตต์เคารพเลื่อมใสในพระพุทธเจ้า
จักไปบังเกิดในสวรรค์ จะชักตัวอย่างมาให้เห็นใจความว่า—

เรื่องบิดาพระโสณเถระ

พระโสณเถระอยู่ในวิหารในเชิงเขาโสณคิริ บิดาของพระโสณ
เถระนั้นเป็นพราหมณ์ชื่อนามแต่หนุ่ม ๆ พระโสณะผู้เป็นลูกชายห้ามเนื่อง ๆ
บิดาจะได้ทั้งกรรมนั้นหามิได้ พระโสณะเห็นว่าบิดาชราแล้ว จึง
ปรึกษาว่าจะบวชให้ บิดาไม่เต็มใจบวช พระโสณะเถระจึงขึ้นบวชบิดา
เข้าไว้ในพระพุทธศาสนา ครนอยู่มาไม่ช้านานเท่าไร พระภิกษุผู้บิดา
เป็นไซ้หนักหนึ่งไปไม่ไหวจึงจะลุกจะนั่งก็มิได้ ขณะนั้นสัตว์ในนรกก็
มาปรากฏให้เห็นสุนัขทั้งหลายแต่นมาแต่เชิงเขาโสณคิริ มีอาการดังจะ
เข้าชบกัดกินเป็นภักษาหาร สุนัขทั้งหลายก็เข้าแวดล้อมพระมหาเถระ ๆ

เห็นก็ตกใจกลัวตัวด้วนร้องว่า ดูกรพ่อโศณะ ช่วยป้องกันด้วยอย่าให้
 ดุ^๕น^๕ช^๕ท^๕ง^๕ห^๕ด^๕ย^๕น^๕น^๕เ^๕า^๕มา^๕.

พระโศณะเถระจึงถามว่าอะไร.

พระมหาเถระบอกว่า ไม่เห็นหรือดู^๕น^๕ช^๕ม^๕น^๕เ^๕า^๕มา^๕ด^๕อ^๕ม^๕จะ^๕ก^๕ด^๕บ^๕ิ^๕ด^๕า^๕
 ไ^๕ด^๕เ^๕ด^๕ย^๕อ^๕ย^๕า^๕ห^๕ั^๕น^๕เ^๕า^๕มา^๕.

พระโศณะเถระจึงคิดว่า กรรมที่พระมหาเถระได้กระทำไว้มามาก
 ท^๕น^๕ ถ้า^๕บ^๕ิ^๕ด^๕า^๕ต^๕าย^๕ด^๕ง^๕ค^๕ง^๕ไป^๕เก^๕ด^๕ิ^๕น^๕ร^๕ก^๕เป^๕น^๕เ^๕ย^๕ง^๕เ^๕ก^๕ บ^๕ิ^๕ด^๕า^๕ช^๕อง^๕ภ^๕ิก^๕ษ^๕ุ^๕เ^๕น^๕ป^๕า^๕น^๕
 ด^๕ัง^๕ด^๕ั^๕ว^๕เ^๕ร^๕า^๕ ที่^๕ไ^๕น^๕จะ^๕ให้^๕ไป^๕บ^๕ัง^๕เก^๕ด^๕ิ^๕น^๕ร^๕ก^๕เ^๕ด^๕่า^๕ ก^๕ิ^๕ด^๕เ^๕ด^๕ว^๕จ^๕ึง^๕ร^๕ี^๕ย^๕ก^๕ด^๕ำ^๕เ^๕น^๕ร^๕มา^๕
 ให้^๕ไป^๕เ^๕ก^๕เ^๕บ^๕เ^๕า^๕ด^๕อ^๕ก^๕ไม^๕เ^๕ด^๕ำ^๕ ๆ^๕ มา^๕ป^๕ระ^๕ด^๕บ^๕ิ^๕ด^๕า^๕น^๕พ^๕ระ^๕เจ^๕ด^๕ิ^๕ย^๕ พ^๕ระ^๕ศ^๕ร^๕ี^๕ม^๕หา^๕โ^๕พิ^๕
 เป^๕น^๕พ^๕ระ^๕เ^๕ม^๕ย^๕บ^๕ร^๕ี^๕ย^๕บ^๕ร^๕อ^๕ย^๕เ^๕ด^๕ว^๕ให้^๕ป^๕ุ^๕อ^๕า^๕ด^๕น^๕ะ^๕ท^๕น^๕อ^๕น^๕ คร^๕น^๕เ^๕ด^๕เ^๕ร^๕ั^๕จ^๕เ^๕ด^๕ว^๕พ^๕ระ^๕โ^๕ศ^๕ณ^๕เ^๕เถ^๕ระ^๕
 จ^๕ึง^๕ให้^๕ด^๕ำ^๕เ^๕น^๕ร^๕เ^๕า^๕เ^๕ย^๕ง^๕ห^๕า^๕ม^๕บ^๕ิ^๕ด^๕า^๕ไป^๕ที่^๕ด^๕า^๕น^๕พ^๕ระ^๕เจ^๕ด^๕ิ^๕ย^๕ ให้^๕น^๕ั^๕ง^๕เ^๕น^๕อ^๕า^๕ด^๕น^๕
 เ^๕ด^๕ว^๕จ^๕ึง^๕บ^๕อ^๕ก^๕ว^๕า^๕ ช^๕ำ^๕เ^๕ด^๕ว^๕พ^๕ระ^๕ม^๕หา^๕เถ^๕ระ^๕ เ^๕ร^๕เ^๕อ^๕ง^๕ด^๕ั^๕ก^๕การ^๕บ^๕ู^๕ชา^๕ท^๕ง^๕น^๕ชา^๕พ^๕เจ^๕ำ^๕เ^๕ด^๕ำ^๕
 ไ^๕ว^๕ให้^๕ พ^๕ระ^๕ม^๕หา^๕เถ^๕ระ^๕จ^๕ึง^๕ดู^๕เ^๕ร^๕เ^๕อ^๕ง^๕ด^๕ั^๕ก^๕การ^๕บ^๕ู^๕ชา^๕ด^๕อ^๕ก^๕ไม^๕เ^๕ด^๕ำ^๕ ๆ^๕ มี^๕ด^๕ั^๕ด^๕ัน^๕พ^๕ร^๕ร^๕ณ^๕
 อ^๕ัน^๕ง^๕า^๕ม^๕ก^๕ด^๕ิ^๕น^๕ก^๕เ^๕ห^๕อ^๕ม^๕ช^๕ัน^๕ใจ^๕ ท^๕ง^๕ฉ^๕ิ^๕ด^๕ร^๕น^๕อ^๕ย^๕เ^๕ด^๕ะ^๕ไ^๕ห^๕เ^๕ย^๕ดู^๕ตะ^๕ด^๕า^๕น^๕ค^๕า^๕ ท^๕ง^๕ป^๕ระ^๕ที่^๕ป^๕
 ช^๕ว^๕า^๕ด^๕า^๕เ^๕ด^๕เ^๕ย^๕ร^๕ด^๕า^๕ษ^๕ พ^๕ระ^๕โ^๕ศ^๕ณ^๕เ^๕ห^๕บ^๕ิ^๕ด^๕า^๕เ^๕ด^๕ว^๕จ^๕ึง^๕ด^๕อ^๕น^๕ว^๕า^๕ ช^๕ำ^๕เ^๕ด^๕ว^๕พ^๕ระ^๕ม^๕หา^๕
 เ^๕เถ^๕ระ^๕ เ^๕ร^๕เ^๕อ^๕ง^๕บ^๕ู^๕ชา^๕ท^๕ง^๕น^๕ชา^๕พ^๕เจ^๕ำ^๕เ^๕ด^๕ำ^๕ให้^๕บ^๕ิ^๕ด^๕า^๕ ๆ^๕ จ^๕ึง^๕บ^๕ู^๕ชา^๕พ^๕ระ^๕พ^๕ุ^๕ท^๕ษ^๕เจ^๕ำ^๕ค^๕ำ^๕
 ช^๕ำ^๕พ^๕เจ^๕ำ^๕ว^๕า^๕ ช^๕ำ^๕เ^๕ด^๕ว^๕พ^๕ระ^๕ผู้^๕ม^๕พ^๕ระ^๕ภ^๕า^๕ค^๕เจ^๕ำ^๕ เ^๕ร^๕เ^๕อ^๕ง^๕ด^๕ั^๕ก^๕การ^๕บ^๕ู^๕ชา^๕น^๕เ^๕น^๕ช^๕อง^๕
 ค^๕น^๕เ^๕ห^๕ย^๕ไ^๕จ^๕ำ^๕พ^๕เจ^๕ำ^๕ช^๕อ^๕ถ^๕ว^๕ย^๕แ^๕ก^๕พ^๕ระ^๕พ^๕ุ^๕ท^๕ษ^๕เจ^๕ำ^๕เ^๕น^๕ท^๕ุ^๕ค^๕บ^๕ร^๕ร^๕ณ^๕า^๕การ^๕ เ^๕ด^๕ว^๕จ^๕ึง^๕
 ถ^๕ว^๕ย^๕อ^๕ภ^๕ิ^๕ว^๕า^๕ท^๕ร^๕า^๕บ^๕ก^๕ร^๕า^๕น^๕ ย^๕ัง^๕จ^๕ิ^๕ด^๕ั^๕ให้^๕เ^๕ด^๕เ^๕ม^๕ไ^๕ด^๕เ^๕ม^๕น^๕ด^๕เ^๕ก^๕ิ^๕ด^๕ ผ^๕ำ^๕ย^๕พ^๕ระ^๕ม^๕หา^๕
 เ^๕เถ^๕ระ^๕ผู้^๕บ^๕ิ^๕ด^๕า^๕เ^๕น^๕เ^๕ร^๕เ^๕อ^๕ง^๕ด^๕ั^๕ก^๕การ^๕บ^๕ู^๕ชา^๕น^๕น^๕ ก^๕ั^๕การ^๕ท^๕ำ^๕ตาม^๕พ^๕ระ^๕โ^๕ศ^๕ณ^๕เ^๕เถ^๕ระ^๕ด^๕อ^๕น^๕
 ช^๕ณะ^๕น^๕น^๕ด^๕ว^๕ร^๕ร^๕ค^๕ก^๕มา^๕ป^๕ร^๕าก^๕ฏ^๕ พ^๕ระ^๕ม^๕หา^๕เถ^๕ระ^๕เ^๕น^๕ท^๕ิ^๕พ^๕ย^๕อุ^๕ท^๕ย^๕า^๕น^๕ ค^๕ือ^๕ น^๕ั^๕น^๕ท^๕ว^๕น^๕

จิตรดาวัน มิสกวัน ปารุสกัน เห็นนางพ้ามมอถอยคนตรี
ต่าง ๆ มาแวดล้อม พระมหาเถระจึงว่าแก่ลูกชายว่า ดูรพ้อโศคน
ท่านจงหัดออกไปเสียให้พ้น พระโศคนเถระถามว่า อะไรบิดา ๆ
จึงว่ามารดาของท่านมาแล้ว ท่านจงหัดออกไปเสีย พระโศคนเถระ
ก็แจ้งว่าบัณฑิตสมควรมาปรากฏแก่บิดาแต่บัดนี้ขมยนิบัติ ฝ่ายพระมหา
เถระยนิบัติในพระพุทธบูชาอยู่ในขณะนั้นจึงขึ้นไปบังเกิดในสวรรค์.

สัตว์ทั้งหลายได้กระทำกุศลแล้ว เมื่อใกล้จะตาย ถ้ายังจิตต์
ให้เต็มมิได้ในพระพุทธเจ้าจะพ้นจากภัยในทุกข์คติถึงพระมหาเถระ “อิติ
มคฺคา” บุคคลมีปัญญาจึงยังจิตต์ให้เต็มมิได้ในพระพุทธเจ้า แล้วฟัง
พระธรรมโดยเคารพสืบต่อไป “อปฺปมมํ กตํ ปุณฺณํ” กุศลที่
บุคคลกระทำถึงว่าน้อยก็มีผลมากเหมือนพรวกตาที่บุคคลหว่านลงใน
เนืองอันอุดมจะมีมาก พืชน้อยได้ผลมาก บุคคลอันกระทำกุศล
นั้น จักได้ด้วยสวรรค์อันเปรมทิพย์สุขดำรงใจ ภายหลังก็จะได้
สำเร็จพระนิพพาน ด้วยอำนาจพุทธบูชาที่ตนกระทำด้วยศรัทธาอันดี
แม้พระพุทธเจ้านิพพานแล้ว ถ้าบุคคลมีศรัทธากระทำดีการบูชา
ผลนั้นก็มีเต็มอกัน เหตุดังนี้ พระอาจารย์จึงกล่าวคาถาว่า บุคคล
ผู้ใดได้บูชาสมเด็จพระพุทธเจ้าเมื่อยังมีพระชนมอยู่นั้น อันดีดังตั้งให้
สำเร็จสวรรค์และนิพพานเป็นอันมาก ครั้นเมื่อพระพุทธองค์เข้าพระ
นิพพานแล้วบุคคลมีศรัทธา ได้กระทำดีการบูชาพระเจดีย์ฐานที่บรรจุ
พระบรมสารีริกธาตุ พระปฏิมากร มีนาจิตต์เต็มอด้วยบูชาพระองค์
เมื่อยังมีพระชนม์ ผลนั้นก็มีมากเต็มอกัน จะได้ไปสวรรค์และพระ

นิพพาน บุคคลผู้มีปัญญารู้เท่าถึงนี้ จงเร่งตั้งใจฟังเทศนาเคารพนบนอบ
ในพระธรรมเทศนา.

“สาธโว” คุณรตูปบุรุษทั้งหลายผู้ชวนชวยในการกุศล มละ
เดี่ยซึ่งการงานของตนมาประชุมกันเพื่อจะฟังพระดีทธรรมเทศนา จง
เร่งตั้งใจฟังธรรมตามพระพุทธเจ้าเทศนาไว้ว่า “เยเกจิ ฐคฺคา” ด้ด้
ทั้งหลายเปนมมนุษย์แต่เดียรฉานก็ดี ถ้าบังเกิดระดังตกใจแล้วเร่งระดัง
ถึงคุณพระพุทธเจ้าโดยพระนาม คือ “อิติปิ โส ภควา ๑ ด ๑ ภควาติ”
เมื่อบุคคลมีดีระดังถึงพระพุทธคุณดังนี้ จักได้ชื่อว่าประเสริฐสา-
มารจะสำเร็จจตุรวิรคและนิพพานได้ บุคคลที่ระดังถึงพระพุทธคุณทั้ง
ดังนี้จะยกไว้ก่อน บุคคลเปนด้ปบุรุษอันมีดีคินอนอยู่ในปากแต่ือระดัง
ถึงพระพุทธคุณว่า นโม พุทธด้ด้ ห้าอักษรด้ด้วยกัน ครันด้บจิตด้ด้
ก็ได้ไปเกิดในด้วรค ด้ด้แควจะเปนอด้จรรยไฉนจัก จะชกนิทานมา
แต่ด้งเขปพอให้เห็นว่า—

เรื่องกนกเทวบุตร

“อด้เต” แต่กาดก่อนมีชายเขญใจผู้หนึ่ง เทียอเก็บผักหักพินมา
ชายเดียงบุตรและภริยา อยู่มาวันหนึ่งชายนั้นเข้าไปด้ป่าเก็บผักหักพิน
มีด้ือโครงด้วหนึ่งไดยินเดียงคดไม่จิงเขมนิหมายตามเดียงนั้นมา ครัน
เห็นจิงย่องเข้าไปไกดไจมจับบุรุษนั้นไปกินเปนภักษาหาร “โด้ มรณ-
ภักโต” ชายนั้นกด้วความตายยังนัก จิงระดังถึงคุณพระพุทธเจ้าว่า
นโม พุทธด้ด้ ดึงนี้ ครันด้ือกคตายด้วไปชนไปบังเกิดเปนเทวบุตร

ในสวรรค์มีวิมานทองสูงสิบสองโยชน์ เป็นที่สถิตนานกอบปรักด้วยอุทยานและสระโบกขรณี มีนางฟ้าพันหนึ่งเป็นบริวาร “มหิทธิโก” ปรากฏว่าเป็นเทวบุตรกอบปรักด้วยศักดิ์ดาเศษอยู่ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เทวบุตรนั้นครั้นเห็นสมบัติของคนจึงรำพึงว่า สัมบัติอันอาตมาได้ด้วยสิ่งไรหนอ พิจารณาครุ่นคิดว่าได้ด้วยอำนาจเรตถ์ถึงพระพุทธรูป ก็นั่งเกิดอัศจรรย์ใจว่าอาตมากระทำการกุศลเท่านั้น ยังได้เสวยสมบัติอันโอฬาร เทวบุตรนั้นจึงแสดง ซึ่งผลกุศล ที่ตนกระทำให้ปรากฏแก่หมู่เทวดาในเวลาที่ประชุมพร้อมกันว่า ดูกรเทวดาททั้งหลาย ตัวของเราเมื่ออยู่ในมนุษยโลกนั้นเป็นชายเชื่องใจ เทียบเก็บผักหักฟันขายเลี้ยงชีวิต วันหนึ่งเราไปตัดฟันในป่า เตื่อโครงคาบพาไปกินเป็นภักษา เรามั่นใจจิตได้สมันต์มัสการสมเด็จพระศาสดาว่า นโม พุทธสย ท่านนั้น ตายแล้วจึงขึ้นมาบังเกิดในสวรรค์ด้วยทิพยสมบัติในวิมานเห็นปานนี้ ดูกรเทพดาทั้งหลายผู้เจริญ จงพิจารณาพุทธานุภาพเกิดเป็นอัศจรรย์เป็นอจินไตย บุคคลอย่าพึงลำคัญสงสัย ผลนั้นจะสั่งให้เป็นบรมสุขสถาพรพิพัฒน์เห็นปานดังอาตมา เทวดาททั้งหลายได้ฟังคำเทวบุตรนั้นก็บังเกิดอัศจรรย์ในคุณพระพุทธรูป ต่างองค์ก็เคารพในคุณของพระพุทธรูป ตั้งแต่นั้นมาเทวดาททั้งหลายเหล่านั้นจึงให้นามว่ากนกเทวบุตรปรากฏในเทวโลกดังพรรณนามา.

“สารโว” ดูกรตปัสสุรุษทั้งหลายผู้มีปรีชาฟังธรรมแล้วจงอุทิศหาปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธรูป พระองค์ทรงพระมหากรุณาโปรดประทานไว้ หวังจะให้เป็นกุศลแก่หมู่ชนภายหลังที่มีได้พบพระ

องค์เมื่อยมีพระชนม์อยู่ ครั้นได้พบพระดัชชกรรมแล้ว ก็เหมือนได้พบ
พระองค์เมื่อยมีพระชนม์อยู่ ครั้นพระองค์นิพพานแล้วพระดัชชกรรม
ทั้งแปดหมื่นสี่พันพระธรรมชั้นตรี จักแทนองค์พระพุทธเจ้าสอนเราท่าน
ทั้งปวงต่อไป เราท่านได้พบพระธรรมชั้นแปดหมื่นสี่พันพระธรรมชั้น
ก็เหมือนได้พบพระพุทธเจ้าแปดหมื่นสี่พันพระองค์เหมือนกัน มีเนื้อ
ความในมหาณีพพานสูตรว่า—

พระอานนทเถระเจ้า ว่าร้องไห้รักพระพุทธเจ้าว่า อนิจจา เรา
อานนท์ได้รับประทานฟังพระธรรมเทศนาทุกเช้าค่ำ พระพุทธองค์จัก
เข้าสู่พระนิพพานเสียแล้วใครจะเป็นครูแนะนำสั่งสอนอานนท์เล่า พระ
อานนทเถระโศกเศร้าว่าไรดังนี้ สมเด็จพระชินสีห์ได้ทรงฟังจึงรับสั่งให้
หาพระอานนทเถระ มีพระพุทธปฏิมาครัดถาม พระอานนท์ก็ทูลความ
ตามจริง สมเด็จพระศาสดาจึงตรัสว่า ดูกรอานนท์ ท่านอย่าคิด
น้อยใจว่าตถาคตนิพพานแล้วอานนท์จะไม่มีครูอาจารย์สั่งสอน อา-
นนท์อย่าคิดดังนี้ ตถาคตมีพระชนม์อยู่ได้สั่งสอนอานนท์แต่องค์เดียว
ครั้นตถาคตนิพพานแล้ว อานนท์จะได้อาจารย์ถึงแปดหมื่นสี่พันพระองค์
ดูกรอานนท์ พระดัชชกรรมที่ตถาคตเทศนาไว้ทั้งสามปีอุก คือพระวินัย
พระสุตตร พระอภิธรรมนั้นแต่จะเป็นครูสั่งสอนท่านแทนตถาคต อานนท์
จะได้ครูแปดหมื่นสี่พัน อานนท์อย่าโศกศัลย์กรรแสงไปเลย.

เราท่านทั้งหลายพึงเข้าใจเถิด อย่าคิดตั้งต้นน้อยใจต่อใจว่าเกิด
มาเป็นคนบุญน้อยไม่ได้พบองค์พระพุทธเจ้า อย่าคิดน้อยใจฉะนี้เลย
ได้พบพระดัชชกรรมก็เหมือนได้พบพระพุทธองค์เหมือนกัน จงอุทิศหา

ตั้งใจฟังธรรมจำไว้เป็นข้อวัตรปฏิบัติ จะกำจัดเสียซึ่งทุกข์ในอบายภูมิ ด้วยเทศกุกุศลที่ตนปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า จะเป็นนิสัย บำจยต่อไปในภพเบื้องหน้า จงเร่งกระทำความดีการบูชาอย่าได้ขาด จะ ปราศจากภัยอันตรายต่าง ๆ แต่บรรดาจะบังเกิดมีในปัจจุบันนี้และอนาคต กุศลอันตนได้บูชาพระพุทธเจ้าจะเป็นบำจยให้สำเร็จพระอมต มหานิพพานสิ้นชาติกันดาร ชรากันดาร พยาธิกันดาร มรณกันดาร จะเป็นสุขดำรงนิราศภัยทั้งปวงดังพระอริยเจ้าที่ท่านดวงไปแล้วแต่หัง.

“ตำรับ” บุตรดีปบุรุษทั้งหลายแต่บรรดามาประชุมพร้อมกันใน โรงธรรมสภา เพื่อจะสดับรับรสพระดีที่ธรรมอันประเสริฐ เร่งตั้งใจ ฟังพระดีที่ธรรมเทศนา ชื่อว่ากิริยาอันบุคคลได้ประสพพบองค์พระ พุทธเจ้า มีผลถ้าเกิดประเสริฐสุดที่จะพรรณนา แล้วได้ฟังพระธรรม เทศนาก็ยังเกิดขึ้นไปร้อยเท่าพันทวี จักสำเร็จมรรคและผลก็อาศัย ได้ฟังพระดีที่ธรรมเทศนา เหตุฉะนั้น บุคคลได้พบพระพุทธเจ้าจักชื่อว่าเปนมงคลเหตุจะให้สำเร็จผลประโยชน์ คือ สวรรค์และนิพพาน จะ ชักนิทานมาให้เห็นว่า—

เรื่องหลานชายพระตำรับบุตรเถระ

ครั้งหนึ่ง สมเด็จพระผู้ทรงพระภาคเจ้าเสด็จอยู่ในเวฬุวนาราม อาศัยเมืองราชคฤห์เป็นที่โคจรบิณฑบาต เวลากลางวันหนึ่งพระตำรับบุตร ผู้มีอายุ ผลัดตบถรวงจั่ววโรโคจรบิณฑบาตไปถึงบ้านพราหมณ์ผู้ เปนหลานชาย จึงยืนอยู่แทบประตูบ้าน บริศชนจึงนำความไปแจ้ง

แก่พราหมณ์เหล่านั้นชายๆ จึงอาราธนาให้ขึ้นไปบนเรือนต้นทนาปราสัย
กับด้วยพระผู้เป็นเจ้า พระเถระเจ้าจึงถามว่า คุณพราหมณ์ บดินท่าน
มิได้ประมาทยังอุตสาหะกระทำกุศลอยู่หรือ.

เหล่านั้นตอบว่า ข้าพเจ้ามิได้ประมาทยังอุตสาหะกระทำกุศล
อยู่ ท่านกระทำกุศลอย่างไร ข้าพเจ้าได้ฆ่าสัตว์บูชาไฟทุกๆ เดือน
มิได้ขาด เออท่านกระทำดังนี้จะปรารถนาสิ่งใด ข้าพเจ้ากระทำดังนี้
ปรารถนาจะไปบังเกิดในพรหมโลก ใครบอกเล่าดังด่อนให้ท่านกระทำ
ทำ อาจารย์ของข้าพเจ้าสอนไว้ว่า บุคคลผู้ใดฆ่าสัตว์บูชาไฟทุกๆ เดือน
ในกองอัคคี เพลิงนั้นใช้ขึ้นไถดเป็นเทวดาอันศักดิ์สิทธิ์องค์ใดองค์หนึ่ง
ให้บุคคลเร่งบูชาเทวดาคือ อัคคี บุคคลกระทำอย่างนั้นชื่อว่ากระทำหน
ทางไปสู่พรหมโลก อาจารย์บอกเล่าดังนี้ข้าพเจ้าจึงได้กระทำมิได้ขาด.

พระเถระว่า คุณพราหมณ์ ตัวท่านจะได้รู้จักหนทางไปสู่
พรหมโลก ถึงอาจารย์ของท่านก็ได้รู้จักหนทางพรหมโลก ถ้าท่าน
ปรารถนาจะใคร่รู้ เราจะพาท่านไปเฝ้าสมเด็จพระบรมครูของเรา พระ
องค์จะบอกเล่าให้แจ้งใจ มาเถิดเราจะพาไป พระสาร์บุตรเถระเจ้าพา
เหล่านั้นไปเฝ้าพระพุทธองค์ กราบทูลเล่าประวัตินี้เหตุถวายแด่ต้นจน
อดด้านแล้วอาราธนาว่า ข้าแต่พระพุทธองค์ ขอจงทรงพระกรุณาบอก
หนทางพรหมโลกให้แก่พราหมณ์ผู้บังเกิด.

สมเด็จพระพุทธองค์ ได้ทรงฟังพระสาร์บุตรกราบทูลจึงมีพระ
ปฏิภาณตรัสถามว่า คุณพราหมณ์ ท่านกระทำดังนี้จริงหรือ พราหมณ์ก็
รับพระพุทธปฏิภาณว่ากระทำจริง จึงมีพระพุทธปฏิภาณตรัสว่า คุณ

พราหมณ์ แม้ว่าท่านกระทำต้งนั้ถึกร้อยปี่ก็มิได้ทำอาณิสต์ที่บุคคลผู้บูชาสาวกของตถาคตครุ่เดียว พระองค์ตรัสเท่านั้นแล้วจึงกล่าวพระคาถาว่า บุคคลผู้ใดฆ่าสัตว์บูชาญไปถึกร้อยปี่ด้วยดำคัญว่าเป็นประโยชน์ คึงใจบำรุงบำเรอไฟมิได้ขาด “เอกณฺเฏ ภาวิตฺตุนานํ” บุคคลในพระศาสนาของตถาคตเขามิ่ศรัทธาบูชาพระอริยสาวกคราวเดียว ได้อาณิสต์มากกว่าร้อยเท่าพันทวี.

“เทตฺถาวสาเน” ครั้นจบเทศนาถพราหมณ์นั้นได้โศดาบ้คติดลบุคคลนอกนั้กได้มรรคและผลเป็นอันมากในขณะเมื่อจบเทศนา.

“อิติ ฃตฺวา” หญิงชายกอบปรด้วยศรัทธาพิจารณาเห็นว่าได้พบพระพุทธเจ้าเป็นมกคแล้ว จึงคึงใจเคารพในพระพุทธเจ้าและพระธรรมเจ้า พระสงฆเจ้า จึงคึงใจฟังพระถั้ทธรรมเทศนาที่ถัมเด็จพระมหากรุณาโปรดประทานไว้.

“ถาธโว” คูกรถั้ปฐทงหลาย แต่บรรตามาถันนิบาตประชุมกัน จึงคึงจิตถั้ให้มอญแล้วแล้วจเร่จเร่เคารพคำสอนของพระพุทธเจ้า อนึ่งถ่าได้พบได้เห็นพระมหากรุณาถึเป็นบุญวาถนามากอยู่ถ่าแล้ว ซ้าได้ฟังพระถั้ทธรรมอีกถ่า ยังมีอาณิสต์ถ่าเกิดชนไปถ่าถ่านักหนา เหตุคึงนั้ กิริยาถึบุคคลได้ถั้ศนาถาเห็นพระรูปพระโฉมถัมเด็จพระพุททเจ้า ชื่อว่าเปนมกคถ่าเกิดประเสริฐนั้ก ชื่อว่าถั้ศถั้ศนาถุคตริยอนึ่งได้ฟังพระถั้ทธรรมเทศนาเรียกว่าประเสริฐ ชื่อว่าถั้ศถาถุคตริยเหตุได้ฟังถั้ยพระถั้ทธรรม จะนำมั้งประโยชน์ถ่าถาถมา เหมือนมหาพราหมณ์ผู้เปนถั้หายของพระตำรับบุกรเกระเจ้า.

เรื่องพราหมณ์สหายพระสารีบุตรเถระ

“สตฺถา” ครวงหนึ่งต้มเค็มพระพุทธเจ้าเสด็จอยู่ในเวฬุวนาราม
ใกล้เมืองราชคฤห์ “อายสุมะ สารีบุตรสตฺถาโร” วันหนึ่งพระสารีบุตร
เถระเจ้าผู้มั่งคั่ง เวลากลางวันวิณยาตในเมืองราชคฤห์ไปถึงบ้าน
พราหมณ์ผู้เป็นสหาย ครนถึงจึงยืนอยู่ที่ประตูเรือน พวกลูกพี่ลูกน้อง
ไปบอกแก่พราหมณ์ผู้เป็นสหาย พราหมณ์นั้นครนรู้ว่าพระสารีบุตร
เถระมายืนอยู่ที่ประตูบ้าน จึงออกมาอาราธนาให้เข้าไปในเรือน ครน
พระผู้เป็นเจ้านั่งแล้วจึงปราศรัยถามว่า คุณกรมหาพราหมณ์ ทุกวัน
ท่านกระทำกุศลสิ่งใดบ้าง.

พราหมณ์ตอบว่า ข้าพเจ้ากระทำอยู่มิได้ขาด เออพราหมณ์
ท่านกระทำอย่างไร ข้าพเจ้าบูชาบุญบริจาตทรัพย์สินให้ท่านเดือนละพัน ๆ
มิได้ขาด.

พระสารีบุตรถามว่า ท่านบริจาคให้แก่ผู้ใด.

พราหมณ์บอกว่าข้าพเจ้าให้แก่พวกนิครนถ์.

พระมหาเถระจึงถามว่า ท่านกระทำดังนี้จะปรารถนาสิ่งใด.

พราหมณ์บอกว่า ข้าพเจ้าปรารถนาจะไปบังเกิดเป็นพรหม.

คุณพราหมณ์ ใครเป็นครูเป็นอาจารย์บอกให้หรือว่าท่านเข้าใจเอง.

อาจารย์บอกให้กระทำ ข้าพเจ้าจึงได้กระทำด้วยเจตนาจะไป
บังเกิดในพรหมโลก.

พระสารีบุตรจึงว่า คุณกรมหาพราหมณ์ อาจารย์ของท่านจะได้รู้

ทางไปพรหมโลกหามิได้ มาเถิดเราจะพาท่านไปสู่สำนักพระบรมครู
ของเรา พระผู้เป็นเจ้าของเจ้าว่าแต่พวกพราหมณ์ไปสู่สำนักพระพุทธเจ้า
จึงกราบทูลแต่ประพฤติเหตุถวายแต่ต้นจนปลาย.

สมเด็จพระพุทธเจ้าจึงมีพระพุทธานุญาตว่า ดูกรพราหมณ์
ท่านกระทำดังนี้จริงหรือ พราหมณ์กับพระพุทธานุญาตว่าจริง จึงมีพระ
พุทธานุญาตว่า ดูกรพราหมณ์ แม้ท่านจะบูชาใหญ่บริจาคทรัพย์เดือน
ละพัน ๆ ถึงปีหนึ่งก็ดี กุศลนั้นจะได้เท่าบุคคลยกมือทั้งสองขึ้นไหว้
พระสาวกของตถาคตหามิได้ อานิสงส์ที่บุคคลไหว้พระสาวกนั้น มาก
กว่าที่ท่านให้ท่านปีหนึ่งถึงสองเท่า ท่านให้แก่โลกิยมหาชนผู้นั้นน้อยกว่า
ถึงดีเท่า ดูกรพราหมณ์ ท่านปรารถนาจะกระทำบุญและบริจาค
ทรัพย์ให้แก่โลกิยมหาชนในสังกตจักรวาลทั้งปวง ตลอดปีหนึ่งมิได้ว่าง
เว้นนั้น จะเปรียบกับบุคคลมีศรัทธาอันอภัยถวายอัญชลีกราบพระ
อริยบุคคลในพระศาสนา มีพระโศตบนั้นบุคคลเป็นที่สุดของคำ มี
พระรัตนดะเป็นที่สุดของบน กุศลเจตนาของบุคคลไหว้นั้นด้วยน้ำใจ
โสมนัสยินดีนั้น มีอานิสงส์ประเสริฐกว่าที่ท่านให้ท่านแก่โลกิยมหาชน
ทั่วทั้งจักรวาล.

“เทศนาว่า” ครั้นจบพระธรรมเทศนาดังทรงนั้น พราหมณ์
ก็ดำริว่าพระโศตบอัศจรรย์ กับด้วยหมั่นเป็นอันมาก แล้วอำมาตยา
พระพุทธเจ้ากลับมาสู่ที่อยู่ของตน ท่านอันใดที่เคยให้แก่ภิกษุมาช้านาน
ก็ให้เด็กท่านนั้นเลี้ยงดูมิได้กระทำให้ไป บริจาคท่านแต่ในพระพุท
ศาสนาด้วยจิตศรัทธาแท้.

“อิติ วิทิตวา” บุคคลทั้งหลายรู้งั้นแล้ว จงเร่งกระทำกุศล และกระทำเคารพพระสัตถธรรมเทศนาด้วยน้ำใจเคารพเป็นอย่างยิ่ง ที่จะ ได้ผลดังพรรณนามาแต่หลัง.

“สาธโว” ดูกรอัปสรทั้งหลายแต่บรรดาประชุมพร้อมกัน จง เร่งกำหนดไว้ทุกอิริยาบถว่า สัมเด็จพระสุคตทศพลญาณยอมฉลาด ในที่จะทรมานเวไนยสัตว์ให้สำเร็จพระอริยมรรคพระอริยผล ย่อม รู้จักอัชฌาตย์แห่งบุคคลอันควรและมีควรจะเทศนาโปรด จะชักเรื่อง มาพอเป็นที่ตั้งเกิดว่า—

เรื่องนายพรานเบ็ดช่ออริย

“เอกสมิ สัมเย” สัมยครั้งหนึ่งสมเด็จพระพุทธเจ้าเสด็จอยู่ใน พระเชตวันมหาวิหาร ใกล้เมืองสาวัตถี “โอสถเภโธ” เพดาใกล้ รุ่งพระองค์แดงอุปนิสัถย์สัตว์ เห็นว่าคนนายอริยพรานเบ็ดคนหนึ่ง ครั้นเพดารุ่งเข้าพระองค์ทรงบาตรและจั่วรเที่ยวโคจรบิณฑบาต กับ ด้วยพระสงฆ์เป็นบริวาร เพดาเข้าฉนั้นพรานเบ็ดไปเที่ยวตกปลาแต่ เข้า ขณะเมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จไปถึงปลาติดเบ็ดนายพรานตัวหนึ่งยังไม่ทันจะปลด พอนายพรานได้เห็นพระสุคตเสด็จประทับอยู่ณะเพาหน้า นายพรานเบ็ดก็ตะอวยใจจึงทิ้งคันเบ็ดลงไว้ฉนั้น นิ่งนั่งกระทำเปน ไม้รู่ไม่เห็น สัมเด็จพระพุทธเจ้าเสด็จยืนอยู่กับหมู่พระสงฆ์ทรงหน้านาย พรานเบ็ด จึงมีพระพุทธเจ้าตรัสถามสงฆ์ทั้งหลายว่า “กิญชาโม” ท่านชื่อไร พระสงฆ์ทั้งหลายกับพระพุทธเจ้าว่า กระหม่อมฉันชื่อ

“เอว วิทิตวา” บุคคลผู้มีปัญญาพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว จึง
อุทิศหะพังเทศนาโดยเคารพ.

เรื่องภิกษุหำร้อยรูป

“เอกธัมมึ ธมฺเย” ในสมัยครั้งหนึ่ง ธมฺมเจ้พระพุทฺธเจ้าได้ตั้ง
อยู่ในพระเชตวันาราม ใกล้เมืองสาวัตถี พระองค์ประทานพระธัม-
มเทศนามิได้ขาด “ตทา” ครั้นนั้นมุกุตตบุตรหำร้อยอยู่ในเมือง
สาวัตถี อยู่มาวันหนึ่งชวนกันไปฟังเทศนากับด้วยมหาชนชาวพระนคร
ครั้นถึงจึงชวนกันนั่งอยู่ในที่สุุดแห่งบริษัท ตั้งใจฟังพระธรรมเทศนา
ครั้นฟังไป ๆ คิดเห็นอยุหน่ายในฆราวาส ยิ่งพิจารณาไปก็เห็นโทษใน
กามคุณว่าหาผลหาประโยชน์มิได้ จึงชวนกันทะเล่ซึ่งธมฺมบัณฑิตถาน
ทั้งปวงเข้าบวชในสำนักพระสงฆ์ ได้อุปสมบทแล้วอยู่ในสำนักอา-
จารย์และพระอุปัชฌาย์หำพรรษา จึงเข้าไปเฝ้าพระพุทฺธเจ้าทูลขอพระ
กรรมฐาน พระองค์ประทานให้ ครั้นได้แล้วก็อำตพาภิกษุเข้าไปสู่
ป่าตงความเพียรทำธมฺมธรรมชั้นไตรงาม มีได้สำเร็จมรรคผลธรรม
วิเศษถึงใดถึงหนึ่ง ภิกษุทั้งหำร้อยนั้นจึงปรึกษากันว่า ดูกรอาวุโส
ทั้งหลาย เราตงความเพียรพยายามหนักหนา ไม่สำเร็จมรรคผลถึงใด
ถึงหนึ่ง อยุาเถย เราจะพากันไปเฝ้าพระพุทฺธเจ้าทูลขอพระกรรมฐาน
ให้วิเศษขึ้นไปกว่านี้เถิด “สํตถุ สันติกิ คนฺตวา” ปรึกษากันแล้ว
ก็กลับมาสู่สำนักพระพุทฺธของค์เจ้า จึงกราบทูลเล่าประพฤติเหตุแต่ต้น
จนจบถาน ธมฺมเจ้พระทศพตญาณจึงพิจารณาอุอนุธิดด้วยภิกษุทั้งหำ

ร้ยที่ได้ก่อสร้างมาแต่ชาติปางหลัง พระพุทธรูปองค์ที่เห็นแจ้งประจักษ์ ด้วยทิพยจักขุญาณว่าภิกษุทั้งห้าวร้ยนี้ แต่ครั้งคำสอนพระพุทธกัสสป โน้นเป็นสหายนัน ได้เจริญธรรมอยู่ในที่เดียวกันถึงสองหมื่นปี อนิจจา ดกขณะนั้นแลพระภิกษุเคยเจริญมา พระพุทธรูปองค์ทรงรูปร่างแล้ว จึงมี พระพุทธรูปีกาตรัสพระศาสดาว่า “สัพเพ สรรวา อนิจจา” อธิบาย ความว่า คุณภิกษุทั้งหลาย แต่บรรดาดังชาวธรรมทั้งหลายอันมี ในกามภพและรูปภพมิได้เที่ยงแท้ ย่อมปรวนแปรไปต่าง ๆ นานา “ยथाปณณาย ปตุตฺติ” เมื่อโยคาวจรพิจารณาเห็นซึ่งสังขารทั้งปวง ว่าเป็นอนิจจังแล้ว ก็จะเห็นอภัยหนายจากสังขารอันเป็นทุกข์เป็น อนิจจังเป็นอนัตตา “เอตํ มคฺโค” เมื่อโยคาวจรพิจารณาเห็นฉนั้นแล้ว เรียกว่าเห็นหนทางพระนิพพาน.

พระภิกษุทั้งหลายห้าวร้ยได้ฟังพระพุทธูปีกาตรัสเทศนา ก็ พิจารณาเห็นสังขารธรรมเป็นอนิจจัง ฟังไปพิจารณาไปพอจบเทศนา ก็ได้พระอรหัตตสันตงห้าวร้ย “ยัม ปุณฺณ” ฤๅคตสิ่งใด ๆ บุคคล ก่อสร้างไว้แต่ชาติก่อน สมเด็จพระพุทธรูปเจ้าย่อมพิจารณาเห็น นำมา แสดงให้แจ้งประจักษ์ในปัจจุบันนี้ บุคคลพึงดำคัญเข้าใจว่าพระองค์มี อุปการมาก.

“ตถาคโค” สมเด็จพระพุทธรูปเจ้าพระองค์ได้คจไปทีใด ๆ ย่อม มีอนุเคราะห์แก่เทพดาและมนุษย์ด้วยเหตุต้องประการ คือ พระองค์ รับอาหารบิณฑบาตหนึ่ง พระองค์คร้ตเทศนาโปรดหนึ่ง พระองค์ กรุณาดีด้วยเหตุต้องประการมิได้ขาด.

เรื่องมานพห้ำร้อย

“เอกธัมมิ์ สมนะ” สมนะครั้งหนึ่งพระผู้มีพระภาคได้เสด็จอยู่ในพระ
 เขตวันมหาวิหาร พระองค์ครีดีเทศนาในท่ามกลางบริษัทเปณอัครา มี
 มานพหนุ่มห้ำร้อยรักใคร่กันมาแต่年幼ๆ มานพทั้งหลายห้ำร้อยนั้น
 เทียบเด่นอยู่ในเมืองสาวัตถี อยู่มาวันหนึ่ง มานพห้ำร้อยเห็นมหาชน
 ชาวพระนครเขาเดินตามกันไปสู่วิหารเพนพอกๆ จึงถามว่า คุณรทำน
 ทงหลาย ท่านทงหลายจะไปไหน มหาชนชาวพระนครบอกว่า เรา
 ขวนกันไปฟังธรรมเทศนา มานพห้ำร้อยได้ฟังก็เดินตามชาวเมืองไป
 ปรากฏาจะฟังธรรมเทศนา ครั้นถึงจึงถวายนมัสการพระพุทธเจ้าแล้ว
 นั่งอยู่ในที่สุัดแห่งบริษัทเพื่อจะฟังธรรมเทศนา สมนะได้พระพุทธเจ้า
 จึงครีดีเทศนาตามอัธมาธัยธัตถ์ ครั้นจบเทศนา บ้างก็ได้ดำริ้พระเจ้า
 สรรณคมนั้นแะก็ดี บ้างก็ได้ดำริ้พระเจ้าโศดา พระสถิตาภา พระอนาคา
 พระอรหัตตผล บ้างก็บวชคนในพระศาสนาเปนอันมาก มานพห้ำร้อย
 จึงเข้าไปเฝ้าใกล้พระบาทยุคถวายนอภิวาทกราบทูลขอบรรพชา สมนะ
 ได้พระเจ้าศาตาก็อนุญาตให้พระสงฆ์บวชมานพห้ำร้อยๆ ดำริ้จุอุปสม
 บทดแล้วกระทำวัตรปฏิบัติอาจารย์แะพระอุปัชฌาย์ ครั้นอยู่มาจึงขอ
 พระกรรมฐานแต่สำนักพระพุทธเจ้าได้แล้ว เข้าไปสู่ป่าใหญ่อาศัยอยู่
 ใกล้เชิงภูเขา อันอยู่ใกล้กับปัจฉินตคามแห่งหนึ่ง ครั้นถึงเพดาเข้าไป
 บิณฑบาตในปัจฉินตคามนั้น กระทำภคตกิจดำริ้แล้วต่างองค์ก็เข้า
 ไปได้ร่มไม้เจริญสมณะธรรม บ้างก็ขึ้นไปเจริญสมณะธรรมบนภูเขา
 ตามสบายของพระผู้เปนเจ้า “เอวํ กโรนุโต” คึงใจกระทำสมณะ

ธรรมมาช้านาน วันหนึ่งมาประชุมกันในเพลาเย็น เห็นดอกไม้งาม
แต่เพลาเช้า ครั้นเย็นก็ห่อถ่วงเกตุอนกถาดปฐพี พระภิกษุหำร่ายจึง
ว่า เราทั้งหลายจงกระทำความเพียรให้ราคะ โทสะ โมหะ ปราศจาก
ต้นตอก่อนดอกไม้อ่อน ดั่งนี้แล้ว ก็ตั้งใจกระทำความเพียรเจริญพระ
กรรมฐานในกาลครั้งนั้น สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตั้งอยู่ในพระ
คันธกุฎีต้องทิพยจักขุไปก็รู้ว่า ภิกษุหำร่ายตั้งความเพียรพิจารณา
เอาดอกไม้งามเป็นอารมณ์ พระองค์ก็โปรดด้วยความกรุณาแผ่ไปถึงพระ
วิคัมปีให้ปรากฏ ดูหนึ่งประทับนั่งอยู่ณะเพาะหน้าพระภิกษุทั้งหลาย
แล้วตรัสคำกล่าว—

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ท่านจงตั้งใจละเสียซึ่งราคะ โทสะ โมหะ อัน
ข้องอยู่ในต้นตอให้ขาดเด็ดเป็นสมุจเฉตปหาน ท่านก็จะพ้นจากชาติ
ชราพยาธิมรณทุกข์ หลุดหล่นไปดังดอกไม้ที่หล่นจากขวมิอาจติด
เข้าได้ พระภิกษุทั้งหลายได้ฟังเทศนาต้องบัญญัติไปตามกระแสพระ
สัตถธรรมเทศนา ก็ดำริแก่พระอรหัตต์พร้อมด้วยพระปฏิบัติมภิทา
ญาณในขณะที่เมื่อจบพระธรรมเทศนานั้น “อาภาเสนาคนดูว่า” จึงพา
กันเหาะเลื่อนลอยขึ้นบนนภาดิยประเทศ ไปถวายอภิวาทพระมหา
กรุณาและธรรมเจริญพระคุณโดยอเนกปริยาย แล้วถวายนมัสการดา
กกลับมาสู่ที่อยู่แห่งคน ๆ.

“อิหฺม เจว วิทิตฺวา” บุคคลมีปัญญาเห็นว่าพระพุทธเจ้าก็อปร
ด้วยพระมหากรุณาแก่สัตว์แล้ว จงยังจิตให้เลื่อมใสในพระองค์ จง
เร่งฟังพระสัตถธรรมเทศนาสืบต่อไป.

ความงามของพระพุทธเจ้าหาสิ่งเปรียบมิได้

“หิ” ดังจะให้พิสดารในเรื่องราวนี้ว่า สมเด็จพระพุทธเจ้าพระองค์ดำราญพระทัยในบุพพาราม ใกล้พระนครด้าวดี ครึ่งหนึ่งเป็นวันเพ็ญเดือนดับเอ็ด มหาชนชาวพระนครเขาประดับประดากาย ทัดทรงดอกไม้อ่อนหอมชุ่มห่มผ้าไหม ประชุมกันเล่นนักษัตรฤกษ์ในวันปวารณาพระพรรษา.

ครั้นถึงเพลาเย็นวันนั้น พระพุทธรูปองค์ได้ตั้งออกจากพระคันธกุฎี ประทับนั่งเหนือธรรมาสน์อันวิจิตรห้อยย้อยไปด้วยพวงดอกไม้อ่อนหอมตระหลบอบอวนใจ แวดล้อมไปด้วยพระภิกษุสงฆ์.

“อายสุมา กาพุทธาย” ขณะนั้น พระกาพุทธายเถระผู้มั่งคั่งหนึ่ง เข้ามานมัสการยืนอยู่ที่ศดับวิสัย ประกอบด้วยอังกว้ายวรูปโฉมดีดั่งงามยิ่งนัก ด้วยอำนาจงามของพระผู้เป็นเจ้า.

ฝ่ายพระเจ้าปเสนทิโกศล มีหม่อมมาคยราชบุโรหิตพราหมณ์ศฤหบดีแวดล้อมเป็นยศบริวารได้เข้าไปสู่บุพพาราม ครั้นถึงแล้วจึงถวายอภิวัตพระพุทธองค์ กับทงสงฆ์สาวกกระทำสักการบูชาด้วยดอกไม้อ่อนหอมอันประณีตบรรจง แล้วประทับนั่งในที่ควรข้างหนึ่ง.

ขณะเพลาค่ำ พระจันทร์เทวบุตรก็ไขรัศมีขึ้นมาในอากาศ งามโอภาสด้วยรัศมีข้างทิศตะวันออก.

เพลาพระสุริยเทวบุตรจวนจะอัสดงคต ใกล้ดับเหลี่ยมเขาพระสุเมรุมาศ ข้างทิศภาคตะวันตกอยู่รอน ๆ รัศมีแห่งเทวบุตรทั้งสองอ่อนงามส่องได้ ไม่มีเมฆหมอกสิ่งใดจะเบียดเบียดพินาศรัศมี ก็ส่อง

ไต่บริสุทธฺ์ในเพตวันนั้น.

“อานนทฺุเถโร” ฝ่ายพระอานนทเถระผู้เป็นเจ้า แดดูรัศมีพระ
จันทรและพระอาทิตย์ แดวกก็แดดูพญาปลเณทิกอศล แดวกก็แดดูพระ
กาพูทายเถระ มีรัศมีตั้งามต่าง ๆ กัน พระอานนทเถระผินพักตร์แดดู
พระพุทธเจ้า งามบริสุทธฺ์ยิ่งนัก กอปรด้วยพระลักษณะน้อยใหญ่ และ
พุทฺธรังคีมีพรรณหกประการ เป็นที่เจริญตาแห่งเทวามนุษย์ งาม
บริสุทธฺ์หาสิ่งจะเล่มอมิได้ พระอานนทเถระแดดูแต่เบ้องบาทคดอจจน
พระเคียร แดดูแต่พระเคียรตรงมาถึงพระบาท แดดูแต่พระเคียรและปลาย
พระบาทมาประชุมกลางพระองค์ แดวกแดดูแต่กลางพระองค์ออกไป
คดอจจนถึงพระเคียรและปลายพระบาท ดูไป ๆ ยิ่งงามหาที่จะอุปมา
มิได้ พระอานนทเถระก็บังเกิดปีติยินดีซาบซ่านทั่วสรรพางค์กาย พระ
พุทฺธองค์เจ้าน ช่างงามนิกะไรไม้มั่งที่จะเล่มอ อาตมาได้เห็นองค์
พระพุทธเจ้าเป็นตาอันวิเศษ ควรจะเป็นมหัศจรรย์ใจประจักษ์ อาจ
ยังโตมาให้ชฺุชนได้ด้วยพระรูปพระโฉมแห่งพระองค์ พระอานนทเถระ
จึงยกชฺุชงอญฺุชดฺุทการประณมเหนือเคียร จึงกราบทูลว่า ข้าแต่พระ
พุทฺธองค์ผู้กอปรด้วยสิริสวัสดิศิวิตาธ ข้าพระบาทได้เห็นวันนี้เป็นอัค-
จรรย์ พระกาพูทายเถระพญาปลเณทิกอศลณนก็งามประหลาดมีโอภาธ
ต่าง ๆ ทั้งพระจันทรและพระอาทิตย์เฝ้าทั้งงามจริง ชนทั้งดื่กกอปรด้วย
รัศมีควรณเฝ้าได้ไม้มั่งระคิ แต่พระชนดฺุเห็นแดงงามดำเติด ถ่วงเล่ยชิ่ง
ชนทั้งดื่ พระองค์เจ้าช่างงามนิกะไรพันที่จะอุปมา.

ถ่มเต็จพระพุทธองค์ได้ทรงฟัง จึงมีพระพุทธปฏิภาตรัตพระคาถา

ความว่า คูกรอาณนท์ “อาทิจุโจ” พระสุริยเทวบุตรย่อมงามบริสุทธิ
 ในเวลากลางวัน “จันทิมา” รัศมีพระจันทร์เทวบุตรส่องใสในเพลา
 กลางคืน “ตันทุโธ” บรมกษัตริย์จักงามก็อาศัยทรงเครื่องประดับ
 ประดา “พราหมโณ” พระชีนาศวพราหมณ์จะงามก็งามในขณะเจริญ
 ฌาน “พุทุโธ” แต่องค์สมเด็จพระพุทเจ้า ย่อมรุ่งเรืองงามเป็นนิยต์
 ทั้งกลางวันและกลางคืน จะได้เด็กว่าเวลานั้นจึงจะงามหามิได้ งาม
 อยู่เป็นนิยต์ด้วยอำนาจศีลสมาธิปัญญา งามด้วยบุญญาธิการและ
 อำนาจพระดีธรรม งามยิ่งบุคคลแต่บรรดาเกิดมาในไตรภพ “เทตนา-
 วธานะ” ครั้นจบเทศนาตง บ้างก็ได้สำเร็จพระโสดา พระสกิทาคา
 พระอนาคา พระอรหัตต์ตามวาคันบาบมี.

มรรคกถา

“เอกธัมมัสมาเย” ครั้งหนึ่งสมเด็จพระพุทของค์พาพระสงฆ์เสด็จ
 ไปในคามนิคมราชธานี เพื่ออนุเคราะห์แก่มหาชนในบ้านน้อยและเมือง
 ใหญ่ ให้ได้ศรัทธาซึ่งน้อมมฤตสด คือ พระดีธรรมเทศนา แล้วพระ
 องค์เสด็จมาสู่พระเชตวัน ครั้นเพดาร์ุ่งเข้าพระสงฆ์ทงหลายเที่ยว
 บิณฑบาตได้จึงหันพอเป็นยาปมัต แล้วหัดถออกจากบิณฑบาต ต่าง
 องค์ไปกระทำภักตกิจ ครั้นเพดาศะวันบ่ายเย็นจึงมาพร้อมกัน
 ในโรงธรรมสภาดาดงัดสนทนากันว่า คูกรอาวุโส เราตามเสด็จพระ
 พุทเจ้าไปสู่ชนบทจากริกบ้านน้อยเมืองใหญ่ หนทางที่จะเดินเข้าไป
 บ้านนั้นเต็มอไม้ดุ่มไม้ดอน ทางจะเข้าไปสู่บ้านนั้นไม่เต็มอ ครานั้น

เป็นคตอง ทรงนบนเปนคตมหล่ม ทรงนบคตมทรายอ้อนนำเดินเที่ยวเดิน
เย็นสบาย พระสงฆ์ทั้งหลายตั้งต้นกนกกันดังนี้ สมเด็จพระชินสีห์ห่มมา
ดัมพุทเจ้า พระองค์เสด็จอยู่ในพระคันชกฏี ได้ทรงฟังเสียงพระสงฆ์
ต้นทนกกันด้วยมรรคกถา ด้วยพระโศตราชาคูหาหนึ่งว่าเพนทิพย์ จึง
เสด็จออกจากพระคันชกฏี เสด็จมาประทับนั่งเหนือบวรพุทชอาสน์
จึงตรัสถามว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ท่านประชุมต้นทนกกันด้วยเรื่อง
ราวใดใด พระภิกษุทั้งหลายก็กราบทูลตั้งต้นทนกนา จึงมีพระพุท
ชกฏีกาตรัสเทศนาด้วยพระคาถาว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ท่านตั้งต้นทนก
กันด้วยหนทางนั้นไม่เป็นประโยชน์ “อญฺสงฺกโก” พระอญฺสงฺก
กมรรคนั้นประเสริฐกว่าหนทางทั้งหลาย บุคคลที่ดำเนินตามมรรค
คือ อญฺสงฺกกมรรคย่อมประเสริฐ “จตุโรปทา” พระอริยสัจทั้งสี่
ประการ ย่อมประเสริฐกว่าสัจจะทั้งหลาย อนึ่งบุคคลเบื้อหน่ายจาก
กำหนดยินดีแล้ว ย่อมประเสริฐกว่าธรรมทั้งหลาย “จกฺขนา” สมเด็จพระ
พุทชเจ้ากอบปรด้วยญาณจักขุ ย่อมประเสริฐกว่าสัจจะทั้งหลาย
ทั้งปวงแต่บรรดามันในไตรภพ “เอเตว มกุโ” หนทาง คือ พระอญ
สงฺกกมรรคนั้นแต่มีใช่อื่นเคย บุคคลดำเนินไปเป็นเหตุจะให้ถึงซึ่งพระ
นิพพาน พระสงฆ์ทั้งปวงจงออกสู่ทางนี้ไปทางนี้แล้วจะคตาคคตั่วจาก
บ่วงมาร สมเด็จพระทศพลญาณตรัสเทศนาซึ่งตั้งตั้งที่ว่าประเสริฐ
คือ พระอญฺสงฺกกมรรค และพระจตุราริยสัจ นิพพานธรรม กับทั้ง
องค์สมเด็จพระพุทชเจ้า ว่าประเสริฐโดยอเนกประการต่าง ๆ ดังนี้
“เทตฺสนาวาเน” ครั้นจบเทศนาลงพระสงฆ์ทั้งหลายได้พระอรหัตคต

เป็นอริยบุคคลอันวิเศษในพระพุทธศาสนา.

“เอวํ พุทธคุณํ วิทิตฺวา” ฝ่ายบุคคลเป็นดัมมาทิฏฐิรู้แท้ใน
อานิสต์ธรรมทานว่า พระพุทธเจ้าทรงพระคุณเป็นอนเอกอนันต์ จง
ยังน้ำจิตต์ให้เต็มใส่ศรัทธาแล้วอุทิศหาพึ่งพระสัทธรรมโดยเคารพ.

ธรรมทาน

“เอกสฺมึ สมนฺเย” ครึ่งหนึ่งส่มเด็จพระพุทธเจ้า พระองค์ได้ตั้ง
อยู่ในพระเชตวันมหาวิหาร อาศัยเมืองดาวัตถ์เป็นที่โคจรบิณฑบาต
โปรดประทานพระธรรมเทศนาด้วยทาสองประการ คือ อามิสทาน
หนึ่ง ธรรมทานหนึ่ง แต่ว่าธรรมทานนั้นมั่งคั่งมาก ธรรมใน
๕๕
ทนต์เคราะห์เอาพระกรรมฐาน สติปัฏฐาน สัมมัปปธาน อิทธิบาท
อินทริย โพชฌงค์ อัฐสังคิมรรค วิปัสสนา มรรคผลและนิพพาน
๕๕
นี้แต่ชื่อว่าธรรม บุคคลทั้งหลายในโลกนี้ มีความปราถนาจะใคร่ได้
กุศฺลผลบุญ จงตั้งจิตต์อย่าเห็นแก่อามิสดินจ้าง จงแต่ตั้งพระธรรม
ให้เป็นทาน ชื่อว่าเป็นทานอันประเสริฐหาสิ่งจะเต็มมิได้ แม้บุคคล
จะนิมนต์พระพุทธเจ้า และพระปัจเจกโพธิ์ และพระชัณณาสพมานั่งเต็ม
ทั้งจักรวาล แล้วถวายผ้าเนื้อดีละเอียดดั่งยอดทองอ่อน แก่พระพุทธ
เจ้า และพระปัจเจกโพธิ์ และพระชัณณาสพทั้งหลาย แต่บรรดามานั่ง
เต็มทั้งจักรวาลนั้น อานิสต์ที่บุคคลถวายผ้าเนื้อดีเป็นทานนั้น จะได้
เต็มอด้วยอานิสต์ให้ธรรมเป็นทานหาได้ โดยที่สุดแต่จะเต็มอด้วย
อานิสต์อนุโมทนาภาดาดีบาทก็หาได้ อานิสต์ที่ให้ผ้าเป็นทานนั้น

ไม่เต็มอด้วยอนุโมทนาภาณดีบาท จะเอาอันสิ่งดีที่ถวายผ้าเป็นทาน
มาเปรียบแต่สักเดียวหนึ่งก็มิได้ อนึ่งเดาบุคคตจะให้โภชนะข้าวดำดี
กอบปรด้วยตู้ประพัญชนะให้เต็มบาตรพระพุทเจ้า เต็มทั้งจักรวาลก็ดี
แม้จะถวายสัปปิวนิตนาผางนาคาดเต็มบาตรแห่งพระพุทเจ้า และ
พระปัจเจกโพธิ์ และพระรัตนาทพิงหลาย เพื่อประโยชน์จะให้เป้นยา
ที่ดี อานิสั่งสั่งท่านทั้งนี้ จะได้เท่าให้ธรรมทาน โดยคำแต่คาถาดีบาท
เท่านั้นเปรียบเทียบได้ อนึ่งเดาจะสร้างวิหารใหญ่ ๆ ประมาณเท่ามหา
วิหาร และปราสาทประมาณเท่าโลหปราสาทดักหมื่นแสน อานิสั่งสั่ง
ก็ยังไม่ว่าให้ธรรมเพนทาน อนึ่งอนาถบิณฑิกมหาเศรษฐีผู้สร้างพระ
เชตะวันมหาวิหาร บริจาคทรัพย์มากมาย แต่ราคาซื้อที่ดินสิบแปดโกฏิ
กระทำกุฎีและเสนาสนะในพระเชตะวันสิบแปดโกฏิ สร้างสำเร็จแล้วฉลอง
ตั้งทรัพย์สินสิบแปดโกฏิ ถ้าจะประมวลเข้าทั้งดินเพนห้าสิบสี่โกฏิ เชต-
วันมหาวิหารจึงสำเร็จ อนึ่งนางวิสาขาสร้างบุพพารามนั้นเดา แต่ขอ
ที่ดินเก้าโกฏิ กระทำปราสาทที่เก้าโกฏิ ฉลองเก้าโกฏิ นางวิสาขา
สร้างบุพพารามบริจาคทรัพย์สินยี่สิบสี่โกฏิ แม้บุคคลสร้างพระวิหาร
ใหญ่ ๆ ดังพรรณนามานี้ จะมีอานิสั่งสั่งเท่ากรรมทานหาไม่ได้ เหตุใด
จึงว่ามีอานิสั่งสั่งน้อยกว่ากรรมทาน เหตุว่าทำวญญามาหากษัตริย์
พราหมณ์คบคิด เมื่อจะสร้างพระวิหารก็อาศัยได้ฟังธรรมก่อนจึงกระ
ทำได้ ถ้ามิได้ฟังธรรมที่ไหนจะอุทิศหากระทำได้ บุคคตให้กรรมประ-
เสริฐรู้ที่ท่านทั้งหลาย ด้วยประการดังกล่าวมานี้ บุคคตจะได้สำเร็จ
มรรคผลก็อาศัยได้ฟังพระดังกรรมก่อน จะป่วยกล่าวไปไปถึงผู้อื่น

แต่พระธรรม เสนาบดีดำรงบุทรเถระ อันกอบปรด้วยปัญญาสามารถ จะนับ
เมตต์ฝนอันตกนานประมาณกับปีหนึ่ง ว่าเป็นเมตต์ฝนเท่านั้น ๆ เว้น
ไว้แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์เดียว นอกถ้านั้นปัญญาใครไม่
เต็มพอพระธรรมเสนาบดีดำรงบุทร ๆ มีปัญญาถึงอย่างนี้ยังไม่ตรัสรู้ด้วย
กำลังปัญญาของตนได้ คือได้ฟังพระธรรมเทศนาแต่สำนักพระอัสสชิ
เถระ จึงได้ดำริเจ้าพระโศก ครั้นได้ฟังธรรมเทศนาในสำนักพระพุทธเจ้า
แล้วจึงได้ดำริเจ้าพระอรหัตต์เป็นองค์พระอัครสาวก สารชนพึงเข้าใจ
เกิดว่า ให้ธรรมเป็นทานประเสริฐกว่าให้จุตูปัจจัยเป็นทานดังแสดงมา.

พระอินทร์ทูลถามปัญหา

“ตักโก เทวชารา” สมัยครั้งหนึ่งสมเด็จพระอมรินทราธิราชเสด็จ
มาเฝ้าพระพุทธองค์ มีหมู่เทพดาหิมนจักรวาทแห่ห้อมมา ครั้นถึงจึง
นมัสการสมเด็จพระพุทธเจ้า แล้วกราบทูลถามปริศนาข้อว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้ทรงสัตติภาค เกตุอักระหม่อมฉันสงสัย ทานตั้งใดจะเป็น
ใหญ่กว่าประเสริฐกว่าทานทั้งปวง รสตั้งใดจะอร่อยกว่ารสทั้งปวง
ความยินดีตั้งใดจะยิ่งกว่ายินดีในสิ่งทั้งปวง ตั้งอันใดจะผจญเสียได้
ซึ่งทุกข์ทั้งปวง ขอพระองค์จงกรุณาโปรดให้แจ้งอรรถปัญหาดังข้อ
ซึ่งข้าพระพุทธเจ้าสงสัยในกาตบัตถ์เกิด.

สมเด็จพระบรมครู เมื่อจะทรงกล่าวถึงปัญหาดังสมเด็จพระอมรินทรา
ธิราชทรงถาม จึงมีพระพุทธปฏิภาตตรัสพระคาถาว่า—

สัพพทานํ ชมมทานํ ชินาติ

สัพพรตํ ชมมรโต ชินาติ

สัพพรตํ ชมมรติ ชินาติ

คณฺหกุชโย สัพพทฺกฺขํ ชินาติ

อธิบายในพระคาถาว่า คุณรตมได้จอมรินทราธิราช บุคคลให้พระ
 สัทธรรมเทศนาเป็นทาน ย่อมชนะเสียซึ่งทานทั้งหลายทั้งปวง อนึ่ง
 รตมได้ใจจะร่ายโอชะตบแต่งแห่งพระสัทธรรมหามิได้ รตมพระสัทธรรม
 ชนะเสียซึ่งรตมทั้งปวง อนึ่งแต่ความกำหนดคิดสิ่งใด ที่จะยิ่งกว่า
 ยินดีในพระสัทธรรมหามิได้ ความยินดีในพระสัทธรรมชนะเสียซึ่ง
 ความยินดีแต่บรรดาในไตรภพ ถ้าความปราณนามิได้แล้ว ก็ได้
 ชื่อว่าชนะความทุกขทั้งปวง.

“เทศนาว่า” ครั้นจบธรรมเทศนาลงเทวดาทรงถวายได้ศรัทธา
 มรรคและผลแปดหมื่นสี่พัน ต่างองค์ก็เกษมสันต์โสมนัสในพระสัทธรรม
 เทศนา สัมเด็จพระอินทราธิราชจึงยกพระหัตถ์ขึ้นเหนือเศียรเกล้าการ
 กราบทูลพระทศพลญาณว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาคกอบปรีย์พระมหา
 กรุณา พระองค์ตรัสเทศนาว่าให้ธรรมเป็นทานมีอานิสงส์มากดังนี้ เหตุ
 ไฉนพระองค์จึงไม่แบ่งส่วนบุญให้กระหม่อมฉันบ้างเล่า ขอพระพุทธองค์
 จงกรุณา ถ้าพระองค์ให้ธรรมเป็นทานแล้ว จงแบ่งส่วนบุญให้แก่กระ
 หม่อมฉันด้วยเถิด “อิติ วตฺวา” สัมเด็จพระอินทราธิราชกราบทูลดังนี้
 แล้ว จึงยกพระหัตถ์ประณมก้มพระกายถวายนมัสการ กระทำประทัก
 ษินدامรอบแล้วก็พาเทพบริษัทยักษ์ไปสู่สวรรค์ อันเป็นนิवासสถานของ
 พระองค์ สัมเด็จพระบรมครูเจ้าครุณเฑาะว์จึงให้ประมุขภิกษุทั้ง
 หายพร้อมแล้วมีพระพุทธเจ้าตรัสว่า “ภิกฺขเว” คุณภิกษุทั้งหลาย

ศกาศคชนุญาต จำเดิมแต่นั้น^๕ไปแม้ว่าท่านทั้งหลายจะแสดงธรรมที่ดี
จะพึงเทศนาและพูดจากันเป็นธรรมที่ดี โดยต่างต่างแต่อนุโมทนาทาน
ที่ดี ครั้นจบลงแล้ว จึงแบ่งส่วนบุญนั้นไปให้แก่สัตว์ทั้งปวงด้วยเถิด
พระภิกษุทั้งหลายรับพระพุทธเจ้าว่าสาธุ แล้วกระทำตามพระพุทธ
เจ้าที่ทรงอนุญาตไว้ “ยาวอชฌตคตนา” เราท่านทั้งหลายจึงได้แบ่ง
ส่วนบุญให้แก่สัตว์ปรากฏมาตราบเท่าทุกวันนี้ ก็อาศัยพระพุทธเจ้า
ทรงอนุญาต^{๕๕}ครั้นนั้น.

“เฮอ พุทธคุณ วิทิตวา” บุคคลถกอบรมด้วยศรัทธาเชื่อถือพระ
รัตนตรัย รู้แจ้งว่าพระพุทธเจ้าอบรมด้วยพุทธคุณเห็นปานดังนี้ จึงมี
จิตต์เลื่อมใสในพระคุณแล้วอุทิศสาธุใจพึงเทศนา ฟังแล้วจงอุทิศ
ส่วนบุญให้แก่สัตว์ทั้งหลาย เหมือนพระพุทธเจ้าตรัสอนุญาตไว้ ดัง
พรรณนามาแล้วแต่หลัง.

พระสารีบุตรเถระปรารภธรรม

“เอกธัมมัสมาเย” ครึ่งหนึ่งสมเด็จพระพุทธเจ้า พระองค์ดำรง
พระฤทัยในพระเชตวันมหาวิหาร ใกล้เมืองสาวัตถี ในกาลครั้งนั้น
พระสารีบุตรมหาเถระผู้มีอายุ เวลามาเข้ามณฑลตบแต่งจรเที่ยวโคจร
บิณฑบาตได้จึงหันพอเป็นยาปนมัตถ์แล้ว กลับจากบิณฑบาตมาสู่อาวาส
ที่อยู่ของพระผู้เป็นเจ้าของระบิกายในเวลาดกต่างวัน พระผู้เป็นเจ้าของระบิกาย
เมื่อคนยังบวชอยู่ในสำนักตั้งขบพิพพาสก อุทิศสาธุปฏิบัติข้อคตคต-
มณานุโยคเพื่อจะพ้นจากสังสาร พระผู้เป็นเจ้าของระบิกายจึงเที่ยวแสวงหาสมณะ

และพรหมณ์ที่มีปัญญา สามารถจะรู้ซึ่งโมกขธรรมอันพิเศษ จึงพบ
พระอัสสชิเถระผู้เป็นเจ้าก็เข้าไปไต่ถาม พระอัสสชิท่านจึงตั้งอธิบาย
ธรรมให้ฟังก็ได้พระโศคา แล้วมาสู่สำนักพระพุทธเจ้า พระองค์ตรัส
เทศนาให้ฟังก็สำเร็จพระอรหัตตผลและได้เป็นอัครสาวก พระสารีบุตร
เถระวิตกไปว่า คุณวิเศษทั้งนี้สำเร็จแก่เราที่อาศัยพระอัสสชิเถระผู้เป็น
อาจารย์เดิม เราควรสรรเสริญพระคุณอาจารย์ของเรามีมากนัก ถ้า
จะได้จักรวาล ๆ ก็ไม่พอ พรหมโลกก็ไม่สูงเท่าคุณพระอัสสชิเถระผู้
เป็นอาจารย์เรา จำเดิมแต่พระสารีบุตรเถระได้ฟังเทศนาได้พระโศคา
แต่สำนักพระอัสสชิเถระ พระสารีบุตรรับข่าวพระอัสสชิเถระอยู่ในทิศใด
ก็บ่ายหน้าไปละเพาะต่อทิศนั้นด้วยกษณซึ่งอนึ่งถึกรรมดีการ เมื่อจะ
นอนเล่าพระสารีบุตรเถระเจ้าก็บ่ายศีรษะละเพาะต่อทิศที่พระอัสสชิเถระ
อยู่แล้วจึงนอนกระทำเป็นนิรันดร์ทุกวันนี้ได้ขาด.

พระภิกษุทั้งหลายเห็นภิกษุที่พระมหาเถรกระทำนั้น ก็ตั้งสน-
ทนากันว่า ดูกรอาวุโส พระสารีบุตรเถระท่านเป็นมิจฉาทิฐิผู้ตั้งใจ
ไว้ทิศ น่าประหลาดใจนัก เป็นพระอัครสาวกในมากระทำดังนี้ พระ
ภิกษุทั้งหลายจึงนำเอาความกราบทูลพระพุทธเจ้า เมื่อได้ทรงฟังพระ
องค์กราบทูลจึงให้หาพระสารีบุตรเถระมา มีพระพุทธเจ้าตรัสถามว่า
ดูกรสารีบุตร ท่านนมัสการทิศจริงหรือ พระสารีบุตรเถระกราบทูลว่า
ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า เกิดการหม่อมฉันกระทำดังนี้ พระองค์
ย่อมทราบพระทัยอยู่แล้ว ได้ทรงฟังพระสารีบุตรกราบทูล จึงมีพระ
พุทธเจ้าตรัสแก่พระสงฆ์ทั้งหลายว่า ดูกรสงฆ์ทั้งหลาย สารีบุตรโอรส

ตกาศจะได้มีสักการะที่ค้ำท่านว่าหามิได้ ตำรับบุตรได้ฟังธรรมในสำนักอัสติเถระได้โดยตามคติผล ตำรับบุตรนมัสการอัสติเถระผู้เป็นอาจารย์ จะได้มีสักการะที่ค้ำหามิได้ ดูกรสงฆ์ทั้งหลาย อันบุคคลเคารพนับถือพระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆ์เจ้า ในด้านกับบุคคลผู้ใด ฟังเคารพบุคคลผู้นั้นเป็นอาจารย์ ๆ มีคุณูปการสั่งสอนให้ตั้งอยู่ในพระไตรสรณคมน์ ยากที่บุคคลผู้เป็นศิษย์จักแทนคุณได้ เร่งให้บุคคลผู้เป็นศิษย์กระทำอัญชัตถกรรม และถวายจตุปัจจัย คือ จักรบิณฑบาต เสนาสนะคิณานปัจจัยเภตัชชปริวาร อุคาสหะกระทำตอบแทนคุณอาจารย์ให้เป็นนิตยกาถ บุคคลผู้ใดอาศัยอาจารย์สั่งสอนให้ตั้งอยู่ในคัมภีร์คัมภีร์แปด บอกทางสวรรค์และนิพพาน อาจารย์ก็อุปถัมภ์อุปการแก่ศิษย์ ๆ จะตอบแทนคุณเป็นอันยากนัก ศิษย์ผู้มีปัญญาฟังอุคาสหะปฏิบัติกระทำสักการบูชาทุกเช้าค่ำ อนึ่งศิษย์ผู้ใดอาศัยท่านสั่งสอนให้มีปัญญาพิจารณาเห็นซึ่งทุกข์ต้ง ตมุทัยต้ง ทุกขนิโรธต้ง ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยต้ง อาจารย์โดยยังศิษย์ให้เห็นแจ้งในพระจตุราริยต้งดีประการ ศิษย์จะแทนคุณเป็นอันยาก ให้บูชาคุณอาจารย์ด้วยจักรบิณฑบาต เสนาสนะคิณานปัจจัยเภตัชชปริวาร และตั้งใจเคารพต่ออาจารย์ของตน มีพระพุทธปฏิมาต้งต้งนั้นแล้ว จึงกล่าวพระคาถาว่า ดูกรสงฆ์ทั้งหลาย บุคคลที่มีปัญญารู้พระสัทธรรมที่ตกาศเทศนาในด้านกับอาจารย์ใด เร่งให้ศิษย์เคารพอาจารย์นั้นจงหนัก เหมือนพราหมณ์ต้งจิตต์เคารพบูชาไฟ อันเป็นวิสัยคนที่มีปัญญาในพระศาสนา.

๕
เรื่องพระองค์ลิตมาตเถระ

ครองหน้^๕ง ^๕สมเด็จพระพุทธเจ้าตำราญพระทัยในพระเชตวันวิหาร
 โกตเมืองดำวตถ^๕ เวลาย่นวันน^๕พระดังษ์ประชุมพร้อมกันไนโรงธรรม
 ต่^๕ภาดังต้นทนกัณด้วยพระพุทธคุณว่า ^๕ดูกรอาวูได้ทั้งหลาย ต่^๕เด็จพระ
 พุทธเจ้าเป^๕นอัครบุคคลอันเจ็ดไนโลกน^๕ พระองค์มีอำนาจพามา
 ย่อมอนุเคราะห์แก่สัตว์โลก ^๕พิจารณาอูซึ่งสัตว์แล้วควรตั้งเทศนาบรรดา
 ชนทั้งหลายท^๕ได้ฟังก็ดำ^๕ริ่งพระนิพพาน ^๕ดูกรอาวูได้ ต่^๕สมเด็จพระทศพล
 ญาณมีคุณดงน^๕.

“ภควา” สมเด็จพระผู้มีพระภาคเสด็จอยู่ในพระคันชกฏี ได้ทรงฟังเสียงพระสงฆ์สนทนากันด้วยพระโสตดุจเป็นทิพย์ จึงเสด็จออกจากพระคันชกฏีมาประทับเหนืออาสน์ในท่ามกลางบริษัท ครั้นถามพระสงฆ์ว่า “ภิกษเว” ดูกรสงฆ์ทั้งหลาย ท่านสนทนากันด้วยเรื่องราวถึงใด พระสงฆ์จึงกราบทูลความตามสนทนา สมเด็จพระพุทธเจ้าได้ทรงฟังพระสงฆ์กราบทูล จึงกล่าวคาถาว่า สิ่งของในโลกละที่จะเสื่อมด้วยพระสังฆธรรมหาไม่ได้ แต่พระสังฆธรรมตั้งเดี๋ยวนี้แหละหาสิ่ง

จะเต็มอิมิได้ เทวดามนุษย์ทั้งหลาย ได้ประพฤติดุจจริตธรรมด้วยยอม
 ดำเริงแก่สิ่งที่ตนปรารถนา บุคคลผู้ใดจะปรารถนาเป็นบัจเจกภูมิและ
 อัครดาวภูมิดำเริงความปรารถนา อาศัยตนตั้งอยู่ในสุจริตธรรม ก็ถึง
 ซึ่งถิ่นฐานอันตนชอบใจ พระสถัทธิธรรมนี้ยอมให้ดำเริงความปรารถนาทั้ง
 ปวง สมเด็จพระพุทธเจ้าทั้งหลายที่ล่วงแล้วก็ดี ในอนาคตและปัจจุบันนี้
 ก็ดี ย่อมสรรเสริญทุกพระองค์ บุคคลผู้ใดให้ธรรมเป็นทานบุคคลผู้
 นั้นชื่อว่าให้พระนิพพานแก่คนทั้งหลาย บุคคลให้ธรรมเป็นทานไม่
 ปรารถนาตาถักการแล้ว พระพุทธเจ้ามาตรัสสรรเสริญว่ามีผลานิสงส์จะ
 กำหนดมิได้ อุปมาดังพืชข้าวกล้าทั้งหลายอันบุคคลหว่านลงในนา อนึ่ง
 เจ้าบุคคลผู้ใดฟังพระสถัทธิธรรมโดยเคารพ มิได้ตั้งสัยสงสัยในธรรม
 อุดมสำหรับปฏิบัติตามเทศนาของพระพุทธเจ้า อานิสงส์มีมากมาย พระ
 สถัทธิธรรมนี้มีศักดิ์านุภาพมากเป็นอจินไตย บุคคลอย่าพึงสงสัยสงสัยแท้
 แต่คงกุติมาตโง่โง่ใจบาปหยาบช้าช้าคนยังอีกคนหนึ่งจะถึงพัน ได้ฟัง
 พระธรรมเทศนาก็ดำเริงพระอริยมรรคพระอริยผล สมเด็จพระศาสดา
 จารย์แสดงอานุภาพแห่งพระสถัทธิธรรม แล้วจึงกล่าวพระคาถาพิสดาร
 ในพระธรรมบทว่า อกุศลกรรมบุคคลได้กระทำแล้วอุตสาหะสร้างสม
 กุศลให้มากในสันดานแล้ว จักปรากฏในโตกนี้ อุปมาดังรัศมีพระจันทร์
 อันปราศจากเมฆหมอกมิได้มีมืดมัวสว่างทั่วโลกทั้งหลาย.

“เทศนาวดำเน” ในขณะที่เมื่อจบเทศนาครั้งนั้น บุคคลได้ดำเริง
 มรรคผลเป็นอันมาก.

“เอว วิทิตฺวา” บุคคลผู้มปัญญาารู้เท่าว่าพระสถัทธิธรรมมีศักดิ์

นุภาพมากมาย ดังพรรณนามานี้ จะมีจิตต์เคารพในพระพุทฺชคุณแล้ว
จงอุทิศให้ดังใจเคารพรับเอาคำเทศน์าจะมีผลานิสงส์มาก.

พุทธกิจหนึ่ง

“หิ” ดังจะได้พิจารณาในเรื่องราวนี้ว่า พระดิถีธรรมแห่งสมเด็จพระพุฒาจารย์ ถ้าจะว่าโดยกิมมีกิมอันเดียว ถ้าจะว่าโดยธรรมมีต้องประการ ด้วยตำราปรปฐมพุทธวจนะ และมัชฌิมพุทธวจนะ และปัจฉิมพุทธวจนะ ถ้าจะว่าโดยนิกายมีห้า ถ้าจะว่าโดยองค์มีเก้า ถ้าจะว่าโดยธรรมแปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์.

“กถา ชานิตพฺพ” พระธรรมเทศนาแห่งสมเด็จพระพุฒาจารย์
 กิจอันเดียวนั้นจะพึงเข้าใจใน สมเด็จพระพุฒาจารย์จำเดิมแต่พระองค์
 ได้ตรัสแก่ พระปรมาภิเชกสมโพธิญาณ พระองค์ตั้งใจโปรดสัตว์ทุก
 ทิวาราตรี กราบเท้าพระองค์เข้าสู่พระนิพพาน ในภายในสี่สิบแปดพระ
 วัสส์นั้น พระองค์โปรดเทศนาแก่เทวามนุษย์นาคครุฑคนธรรพ์กุม
 ภัณฑ์ตะกัษ พระองค์โปรดตามอัธมัตถ์ กิจที่พระองค์กระทำ
 นั้น เป็นกิจอันเดียวเพื่อยังสัตว์ให้พ้นทุกข์เท่านั้น จะได้เป็นกิจอัน
 หามิได้ นั้แต่ธรรมแห่งสมเด็จพระพุฒาจารย์ที่ว่ามีกิจอันเดียว คือจะยัง
 สัตว์ให้พ้นจากทุกข์ในวิฆฏสงสารตั้งว่ามานะ

“ถ้า ฆมนุวินยวเตน ทูวิช” ธรรมมีต้องประการ ด้วยตำมารถ
ธรรมและวินัยเป็นไฉน พระธรรมเทศนาที่สมเด็จพระพุทธเจ้าเทศนามี
ต้องอย่างนั้น คือ พระวินัยปิฎกทั้งต้นนั้นแต่เรียกว่าวินัย พระพุทธ

วณะที่^๕เกิดจากวณนช^{๕๕}ว่า^{๕๕}กรรม^{๕๕}ทง^{๕๕}ต้น^{๕๕} น^{๕๕}แต่^{๕๕}กรรม^{๕๕}ม^{๕๕}ด^{๕๕}อง^{๕๕}ปร^{๕๕}การ^{๕๕}
ด้วย^{๕๕}ตาม^{๕๕}าร^{๕๕}ท^{๕๕}กรรม^{๕๕}และ^{๕๕}ว^{๕๕}ิน^{๕๕}ย^{๕๕}.

“กถิ^{๕๕} ทิ^{๕๕}ว^{๕๕}ิ^{๕๕}” พระ^{๕๕}ท^{๕๕}ร^{๕๕}ม^{๕๕}ว่า^{๕๕}มี^{๕๕}ตาม^{๕๕}ปร^{๕๕}การ^{๕๕}น^{๕๕}อ^{๕๕}ย^{๕๕}าง^{๕๕}ไร^{๕๕} พระ^{๕๕}ท^{๕๕}ร^{๕๕}ม^{๕๕}
เท^{๕๕}ศ^{๕๕}นา^{๕๕}ที่^{๕๕}พระ^{๕๕}อง^{๕๕}ค^{๕๕}ต^{๕๕}ร^{๕๕}ัด^{๕๕}เท^{๕๕}ศ^{๕๕}นา^{๕๕}ด^{๕๕}า^{๕๕}ม^{๕๕}อ^{๕๕}ย^{๕๕}าง^{๕๕} ค^{๕๕}ือ^{๕๕}ป^{๕๕}ฐ^{๕๕}ม^{๕๕}พ^{๕๕}ุ^{๕๕}ท^{๕๕}ท^{๕๕}ว^{๕๕}จ^{๕๕}ณะ^{๕๕}ห^{๕๕}ึ่ง^{๕๕} ม^{๕๕}ั^{๕๕}ช^{๕๕}ณ^{๕๕}ิ^{๕๕}
พ^{๕๕}ุ^{๕๕}ท^{๕๕}ท^{๕๕}ว^{๕๕}จ^{๕๕}ณะ^{๕๕}ห^{๕๕}ึ่ง^{๕๕} บ^{๕๕}ั^{๕๕}จ^{๕๕}ณ^{๕๕}ิ^{๕๕}พ^{๕๕}ุ^{๕๕}ท^{๕๕}ท^{๕๕}ว^{๕๕}จ^{๕๕}ณะ^{๕๕}ห^{๕๕}ึ่ง^{๕๕} ป^{๕๕}ฐ^{๕๕}ม^{๕๕}พ^{๕๕}ุ^{๕๕}ท^{๕๕}ท^{๕๕}ว^{๕๕}จ^{๕๕}ณะ^{๕๕}น^{๕๕}ั^{๕๕}ไ^{๕๕}ด้^{๕๕}เม^{๕๕}ือ^{๕๕}ด^{๕๕}ม^{๕๕}เด^{๕๕}็^{๕๕}
พระ^{๕๕}พ^{๕๕}ุ^{๕๕}ท^{๕๕}เจ้า^{๕๕}ไ^{๕๕}ด้^{๕๕}ร^{๕๕}ั^{๕๕}ร^{๕๕}ู้^{๕๕}า^{๕๕}ห^{๕๕}ม^{๕๕} ๆ^{๕๕} เ^{๕๕}ด^{๕๕}็^{๕๕}จ^{๕๕}น^{๕๕}้ง^{๕๕}บ^{๕๕}ร^{๕๕}ด^{๕๕}น^{๕๕}บ^{๕๕}ด^{๕๕}ง^{๕๕}ก^{๕๕}ภ^{๕๕}า^{๕๕}ย^{๕๕}ไ^{๕๕}ด้^{๕๕}พระ^{๕๕}ม^{๕๕}ห^{๕๕}a
โ^{๕๕}ฬ^{๕๕}ร^{๕๕}ิ^{๕๕}มี^{๕๕}พระ^{๕๕}พ^{๕๕}ุ^{๕๕}ท^{๕๕}ฐ^{๕๕}ี^{๕๕}กา^{๕๕}ร^{๕๕}ด^{๕๕}ว่า^{๕๕} อ^{๕๕}เน^{๕๕}ก^{๕๕}ชา^{๕๕}ค^{๕๕}ิ^{๕๕}ด^{๕๕}ั^{๕๕}ด^{๕๕}า^{๕๕}ร^{๕๕} เป^{๕๕}น^{๕๕}ต้น^{๕๕} ช^{๕๕}ื่อ^{๕๕}ว่า^{๕๕}ป^{๕๕}ฐ^{๕๕}ม^{๕๕}พ^{๕๕}ุ^{๕๕}ท^{๕๕}
ว^{๕๕}จ^{๕๕}ณะ^{๕๕} อ^{๕๕}ธิ^{๕๕}บาย^{๕๕}ว่า^{๕๕} ต^{๕๕}ู^{๕๕}ร^{๕๕}น^{๕๕}าย^{๕๕}ข^{๕๕}าง^{๕๕}เร^{๕๕}ือ^{๕๕}น^{๕๕} ค^{๕๕}ือ^{๕๕} ต^{๕๕}ณ^{๕๕}ห^{๕๕}a แต่^{๕๕}ต^{๕๕}ลา^{๕๕}ค^{๕๕}ค^{๕๕}อ^{๕๕}ย^{๕๕}จับ^{๕๕}ตัว^{๕๕}
ท^{๕๕}าน^{๕๕}จับ^{๕๕}ไ^{๕๕}ด้^{๕๕} ต^{๕๕}ลา^{๕๕}ค^{๕๕}ท^{๕๕}อ^{๕๕}ง^{๕๕}เท^{๕๕}ย^{๕๕}ว^{๕๕}ว^{๕๕}น^{๕๕}เว^{๕๕}ย^{๕๕}น^{๕๕}อ^{๕๕}ย^{๕๕}ใน^{๕๕}ว^{๕๕}ฏ^{๕๕}ฐ^{๕๕}ด^{๕๕}ง^{๕๕}ด^{๕๕}า^{๕๕}ร^{๕๕}ข^{๕๕}า^{๕๕}น^{๕๕}น^{๕๕}ก^{๕๕} จ^{๕๕}ะ^{๕๕}
ก^{๕๕}า^{๕๕}ห^{๕๕}น^{๕๕}ด^{๕๕}น^{๕๕}บ^{๕๕}ชา^{๕๕}ติ^{๕๕}ไ^{๕๕}ม่^{๕๕}ถ^{๕๕}ว^{๕๕}น^{๕๕} ก^{๕๕}ิ^{๕๕}ด^{๕๕}เ^{๕๕}ด^{๕๕}ว^{๕๕}ต^{๕๕}าย^{๕๕}ท^{๕๕}น^{๕๕}ท^{๕๕}ุ^{๕๕}ก^{๕๕}ข^{๕๕}เว^{๕๕}ท^{๕๕}นา^{๕๕}ไ^{๕๕}ม่^{๕๕}ร^{๕๕}ู้^{๕๕}เ^{๕๕}ด^{๕๕}ว^{๕๕} เ^{๕๕}ห^{๕๕}ตุ^{๕๕}ว่า^{๕๕}จับ^{๕๕}
ตัว^{๕๕}ท^{๕๕}าน^{๕๕}ไ^{๕๕}ด้^{๕๕} “ท^{๕๕}ิ^{๕๕}ฐ^{๕๕}โ^{๕๕}จ^{๕๕}เ^{๕๕}ดี^{๕๕}” มา^{๕๕}บ^{๕๕}ด^{๕๕}น^{๕๕}ต^{๕๕}ลา^{๕๕}ค^{๕๕}เ^{๕๕}เห็น^{๕๕}ตัว^{๕๕}ท^{๕๕}าน^{๕๕}เ^{๕๕}ด^{๕๕}ว^{๕๕} ด^{๕๕}ัง^{๕๕}เ^{๕๕}น^{๕๕}ไ^{๕๕}ไป^{๕๕}
น^{๕๕}าย^{๕๕}ข^{๕๕}าง^{๕๕}เร^{๕๕}ือ^{๕๕}น^{๕๕} ค^{๕๕}ือ^{๕๕} ต^{๕๕}ณ^{๕๕}ห^{๕๕}a จ^{๕๕}ัก^{๕๕}ห^{๕๕}aไ^{๕๕}ด้^{๕๕}ก^{๕๕}ะ^{๕๕}ท^{๕๕}aเร^{๕๕}ือ^{๕๕}น^{๕๕} ค^{๕๕}ือ^{๕๕} ร^{๕๕}าง^{๕๕}ก^{๕๕}าย^{๕๕}แ^{๕๕}ห^{๕๕}ง^{๕๕}ต^{๕๕}ลา^{๕๕}ค^{๕๕}
ไ^{๕๕}ห^{๕๕}เ^{๕๕}ก^{๕๕}ิ^{๕๕}ด^{๕๕}อ^{๕๕}ไป^{๕๕}ใน^{๕๕}ว^{๕๕}ฏ^{๕๕}ฐ^{๕๕}ด^{๕๕}ง^{๕๕}ด^{๕๕}า^{๕๕}ร^{๕๕}ไ^{๕๕}ม่^{๕๕} ข^{๕๕}าง^{๕๕}เร^{๕๕}ือ^{๕๕}น^{๕๕} ค^{๕๕}ือ^{๕๕} ก^{๕๕}ิ^{๕๕}เ^{๕๕}ด^{๕๕}ต^{๕๕}ลา^{๕๕}ค^{๕๕}ไ^{๕๕}ห^{๕๕}เ^{๕๕}ก^{๕๕}ะ^{๕๕}จ^{๕๕}ัด^{๕๕}
ก^{๕๕}ะ^{๕๕}จ^{๕๕}าย^{๕๕}มิ^{๕๕}ไ^{๕๕}ห^{๕๕}ก^{๕๕}ด^{๕๕}บ^{๕๕}ค^{๕๕}ุ^{๕๕}ม^{๕๕}ค^{๕๕}ิ^{๕๕}ด^{๕๕}ไ^{๕๕}ด้^{๕๕} ม^{๕๕}ณ^{๕๕}ท^{๕๕}ป^{๕๕}แ^{๕๕}ห^{๕๕}ง^{๕๕}ข^{๕๕}่อ^{๕๕}ฟ^{๕๕}้า^{๕๕}ไ^{๕๕}บ^{๕๕}ระ^{๕๕}กา^{๕๕} ต^{๕๕}ลา^{๕๕}ค^{๕๕}ด^{๕๕}ก^{๕๕}า^{๕๕}จ^{๕๕}ัด^{๕๕}
เ^{๕๕}ด^{๕๕}ย^{๕๕}เป^{๕๕}น^{๕๕}อ^{๕๕}ง^{๕๕}ด^{๕๕}ั^{๕๕}มิ^{๕๕}ไ^{๕๕}ห^{๕๕}ย^{๕๕}ง^{๕๕}เ^{๕๕}ก^{๕๕}ิ^{๕๕}ด^{๕๕}มี^{๕๕}ใน^{๕๕}จ^{๕๕}ิ^{๕๕}ด^{๕๕} น^{๕๕}าย^{๕๕}ข^{๕๕}าง^{๕๕}เร^{๕๕}ือ^{๕๕}น^{๕๕} ค^{๕๕}ือ^{๕๕} ต^{๕๕}ณ^{๕๕}ห^{๕๕}aอ^{๕๕}ย^{๕๕}า^{๕๕}ฟ^{๕๕}ัง^{๕๕}ค^{๕๕}ิ^{๕๕}
เ^{๕๕}ด^{๕๕}ย^{๕๕}ต^{๕๕}ลา^{๕๕}ค^{๕๕}ด^{๕๕}ะ^{๕๕}ท^{๕๕}าน^{๕๕}เ^{๕๕}ด^{๕๕}ย^{๕๕}เ^{๕๕}ด^{๕๕}ว^{๕๕} เม^{๕๕}ือ^{๕๕}ตัว^{๕๕}ท^{๕๕}าน^{๕๕}อ^{๕๕}ย^{๕๕}ู่^{๕๕}น^{๕๕}มี^{๕๕}ก^{๕๕}ป^{๕๕}รา^{๕๕}ถ^{๕๕}นา^{๕๕}จ^{๕๕}ะ^{๕๕}ไ^{๕๕}ห^{๕๕}บ^{๕๕}ริ^{๕๕}โ^{๕๕}ภ^{๕๕}ค^{๕๕}
ซ^{๕๕}ง^{๕๕}ว^{๕๕}ด^{๕๕}ถ^{๕๕}ก^{๕๕}า^{๕๕}ม^{๕๕}และ^{๕๕}ก^{๕๕}ิ^{๕๕}เ^{๕๕}ด^{๕๕}ถ^{๕๕}ก^{๕๕}า^{๕๕}ม^{๕๕} บ^{๕๕}ั^{๕๕}ด^{๕๕}น^{๕๕}ก^{๕๕}ิ^{๕๕}ด^{๕๕}น^{๕๕}ไป^{๕๕}จ^{๕๕}าก^{๕๕}ด^{๕๕}ั^{๕๕}น^{๕๕}ด^{๕๕}า^{๕๕}น^{๕๕}ชา^{๕๕}ด^{๕๕}เ^{๕๕}ด^{๕๕}ว^{๕๕} พระ^{๕๕}พ^{๕๕}ุ^{๕๕}ท^{๕๕}
ฐ^{๕๕}ี^{๕๕}ก^{๕๕}าน^{๕๕}ช^{๕๕}อ^{๕๕}ว่า^{๕๕}ป^{๕๕}ฐ^{๕๕}ม^{๕๕}พ^{๕๕}ุ^{๕๕}ท^{๕๕}ท^{๕๕}ว^{๕๕}จ^{๕๕}ณะ^{๕๕}.

“อุ^{๕๕}ภ^{๕๕}ิ^{๕๕}น^{๕๕}น^{๕๕}ค^{๕๕}ร^{๕๕}ิ^{๕๕}” แต่^{๕๕}บ^{๕๕}ร^{๕๕}ร^{๕๕}ด^{๕๕}aพระ^{๕๕}ด^{๕๕}ั^{๕๕}ท^{๕๕}ร^{๕๕}ม^{๕๕}เท^{๕๕}ศ^{๕๕}นา^{๕๕}ที่^{๕๕}พระ^{๕๕}พ^{๕๕}ุ^{๕๕}ท^{๕๕}เจ้า^{๕๕}เท^{๕๕}ศ^{๕๕}นา^{๕๕}
โ^{๕๕}ป^{๕๕}ร^{๕๕}ด^{๕๕}ั^{๕๕}ตัว^{๕๕}ใน^{๕๕}ระ^{๕๕}ว^{๕๕}าง^{๕๕}ด^{๕๕}ี^{๕๕}ด^{๕๕}ิ^{๕๕}บ^{๕๕}ห^{๕๕}้า^{๕๕}พระ^{๕๕}ว^{๕๕}ัด^{๕๕}ด^{๕๕}า^{๕๕}น^{๕๕}มี^{๕๕}น^{๕๕}าก^{๕๕}น^{๕๕}อ^{๕๕}ย^{๕๕}เท^{๕๕}า^{๕๕}ไ^{๕๕}ด^{๕๕} ช^{๕๕}ื่อ^{๕๕}ว่า^{๕๕}ม^{๕๕}ั^{๕๕}ช^{๕๕}ณ^{๕๕}ิ^{๕๕}
พ^{๕๕}ุ^{๕๕}ท^{๕๕}ท^{๕๕}ว^{๕๕}จ^{๕๕}ณะ^{๕๕}ด^{๕๕}ั^{๕๕}น^{๕๕}ท^{๕๕}ง^{๕๕}น^{๕๕}น^{๕๕}.

อนึ่งสมเด็จพระพุทธเจ้ามีพระพุทธรูปกาตรัดแก่งตั้ง เมื่อใกล้จะ
เข้าสู่พระนิพพานว่า “อามนุชยามิโว ภิกขเว ชยวชฺชมา อังคารา
อุปฺปมาเทน สมฺปาเทถ” ^{๕๕} หมายความว่าปัจฉิมพุทธรวณะ อธิบายว่า คุณรังษ
ทั้งหลาย ตถาคตจะขอาท่านทั้งหลายไปสู่พระนิพพานแล้ว ตั้งชาร
ธรรมทั้งหลายนี้มีสภาวะหาประโยชน์มิได้ มีแต่ฉิบหายไปด้วยไปเป็น
ธรรมดา ท่านทั้งหลายจงอุทิศหาอะไรรีบได้ประมาณ กิจแห่งบรรพชิตจัก
สำเร็จบริบูรณ์ก็อาศัยพระอุปฺปมาทธรรม คือ มีสติตั้งอยู่ในคำสอน
ของตถาคต พระพุทธรูปกาตรัดในที่สุดเมื่อพระองค์จะเข้าสู่พระนิพ-
พาน ชื่อว่าปัจฉิมพุทธรวณะ นี่แต่พระสัตถธรรมมีสามประการ ด้วย
สามารถปฐมวณะ มัชฌิมวณะ ปัจฉิมวณะ ดังนี้.

“กถํ ปิฏกนฺเตน” พระสัตถธรรมมีสามประการนี้ คือ วินัยปิฎก
หนึ่ง สุตตันตปิฎกหนึ่ง อภิธัมมปิฎกหนึ่ง เป็นสามปิฎกดังนี้ จัดเป็น
นิกายห้า คือ ทฬคินิกายหนึ่ง มัชฌมิกนิกายหนึ่ง สังยุตตนิกายหนึ่ง อัง-
คุตตรนิกายหนึ่ง ขุททกนิกายหนึ่ง เป็นห้านิกายดังนี้.

จัดเป็นองค์เก้า คือ สุตต เคยย เวชยาภรณ์ ศาสา อุทาน อิติ-
วุตตก ชาตก อปฺปภูตัมม เวทิตถ เป็นองค์เก้าดังนี้.

ถ้าจัดเป็นธรรมชั้น แปรหมั่นสัพพะธรรมชั้น.

“เยเกจิ สตุคา” สัตว์ทั้งหลายคือ มนุษย์และเทวดานาค ยักษ์
คนธรรพ์ สัมณะ พราหมณ์ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ตั้งใจ
มนสิการกำหนดพระสัตถธรรมตามที่พระองค์ตรัสเทศนาไว้ ได้สำเร็จ
มรรคและผลเป็นอเนกอนันต์ เหตุดังนี้ บุคคลมีปัญญาเร่งสั่งการบูชา

พระดีทธรรมของพระพุทธเจ้าให้จงดี้ จกมีอันดังด้มาก เหมือนด้วย
บุษของคัสมเด็จพระพุทธเจ้า เมื่อพระองค์ยังมีพระชนม์อยู่นั้น คำน
ปรากฏอยู่ในธรรมบท พระองค์ตรัสเทศนาแก่พระวักกถ์เถระว่า
“ยโตไซ วกถิ ชมมํ ปัสสตี” เปนอาทิ อธิบายความว่า ดูกรวักกถ์
บุคคลใดมีปัญญาพิจารณาเห็นซึ่งพระดีทธรรมของตถาคต บุคคลนั้นขอ
ว่าได้เห็นตถาคต ผู้ใดเห็นตถาคตผู้นั้นขอว่าได้เห็นพระดีทธรรม เห็น
ตถาคตก็เหมือนเห็นพระดีทธรรม กายของพระพุทธเจ้ามีต้องประการ
คือรูปกายหนึ่ง ชัมมกายหนึ่ง กายของพระองค์นั้นชื่อว่ารูปกาย พระ
ดีทธรรมที่พระองค์เทศนานั้นชื่อว่าธรรมกาย เหตุฉงนี้ ควรที่บุคคลจะ
ตั้งใจมนสิการกำหนดเคารพรับเอาคำดังสอนของคัสมเด็จพระพุทธเจ้า.

ธรรมกายที่หนึ่ง

“ชมมกายปจัม อิทํ ปจัม คาว พุทธชมมตัมเมตฺถ เอเตตฺถ รตเนตฺถ
จิตฺตปฺปสาทํ ปจฺจุปฺปชฺเชเตว ตถกฺกจายํ ตถชมฺโม โสตพฺโพติ” อธิ-
บายในเรื่องนี้ว่า บุคคลจะพึงธรรมเทศนานั้นให้มีจิตต์เคารพในพระ
รัตนตรัยก่อนแล้วพึงตั้งใจฟังพระดีทธรรมโดยเคารพ เหตุที่รตนาจิต
ใหม่นั้นอยู่ในอารมณ์อันเดียว อันธรรมดาจิตต์นั้นย่อมไปในที่ใด ๆ
ธรรมดาจิตต์แห่งโลกียมหาชนทั้งปวงนั้น ย่อมให้ระลึกตรึกไปในอา-
รมณ์หกประการ ถึงจะพึงเทศนาแต่ก็ไม่ตั้งอยู่ในธรรมได้ บางทีถือ
ผิดเอารูปเป็นอารมณ์ เอาธรรมพเคืองคัสมเด็จ เอาเหตุผลเป็นอารมณ์
มิได้ตั้งอยู่ในที่เดียวได้ อุปมาดังวานรป่าหาอยู่เป็นปกติไม่ มีฉะนั้น

ตั้งทรงกระดาษอันบุคคลกับบนยอดไม้มิได้นั่งอยู่เป็นปกติได้ กรรมดา
จิตนั้นเที่ยวไปในที่ใดที่ไม่มีเนื้อสัตว์ อุปไมยดังโคเกียดอันบุคคล
เทียมเข้าในเกวียนก็เวียนคดเคี้ยวเดียวออกนอกทาง เที่ยวไปตาม
อำเภอใจ จะใช้การก็มีได้ นายโคบาดปราณาจะทรมาณให้ห้ายพยษ
เอาเชือกผูกกรวากไว้กับหลักใหญ่ จะระจุมกร้อยตะพายผูกพันไว้
กับหลัก จะถอยหลังเชือกก็เหี่ยวไวย่น ๆ นอน ๆ อยู่ในที่ใดหลัก
นั้นไม่มีความส่าย ภายก็ซบผอมอด ๆ อยาก ๆ พยษนั้นน้อย นาย
โคบาดจึงเอาเทียมเกวียนไม่เกยจกร้านพอใช้การงานได้ฉันใด จิตต์
แห่งโลกิยมหาชนย่อมเที่ยวไปในอารมณ์ทั้งหกประการ มิได้ยึดหน่วง
เมื่อพระโยคาวจรทรมาณกายอย่าตามใจ คิดจะรักษาพระไตรสรณ-
คมนั้นเร่งถือเอาให้จงได้ ถึงที่จะรักษาคัดเร่งรักษาอย่าเกยจกร้าน จะ
รักษาอุโบสถก็รีบรักษา คิดจะกระทำการกุศลสิ่งใดก็เร่งกระทำให้
อย่าตามใจของตน ที่จะฟังธรรมเล่าก็ให้เร่งฟัง คิดว่าจะบรรพชาก็ให้
บรรพชาให้จงได้ คิดว่าจะบำเพ็ญสมณะธรรมเจริญณามสมาบัติให้
เกิดจงได้ เร่งตั้งใจเจริญพระวิปัสสนาขึ้นต่อไปให้สำเร็จตลอดพระ
อรหัตตผล นำจิตตนยากที่บุคคลจะทรมาณ เหตุดังนี้ สมเด็จพระ
ทศปตญาณจึงมีพระพุทธเจ้าตรัสเทศนาว่า อันกรรมดาจิตต์แห่งโลกิย
มหาชนทั้งปวง ยากที่บุคคลจะข่มไว้ให้อยู่ในอำนาจได้ ย่อมประ-
พฤติถลอกกลับเร็วพลัน ย่อมตกไปในอารมณ์ทั้งหกตามปราณา
บุคคลมีปัญญาทรมาณซึ่งจิตต์ให้อยู่ในอำนาจได้แล้ว ย่อมจะได้ความ
สุขและประโยชน์ตามปราณา บุคคลมีปัญญาพิจารณาเห็นตามคำดัง

สอนของพระพุทธเจ้า ดังกล่าวมาแล้วแต่หนหลัง จงเร่งตั้งจิตศรัทธา-
มาน้ำใจให้แน่นอน แล้วจึงน้อมโศกรับเอาคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า
โดยการระเคราพ บุคคลผู้ใดได้รับรสพระสัทธรรมแล้ว มีผดานดังดี
มากยิ่งขึ้นเข้าในบุญกิริยาวัตถุ อันชื่อว่า พังขรรมแล้วปรีตาในใจ
ยกมือขึ้นนมัสการแล้วเปล่งวาจาว่าสาธุ ดังนี้ มีผดานดังดีพิเศษนัก
จะชักชวนกันมาให้เห็นเป็นธรรมเนียบว่า—

อานิสงส์สาธารณเทศนา

“กิริ” ดังได้ยินมา มีภกฺขพผู้หนึ่งอยู่ในเมืองสาวัตถี ได้ฟัง
พระสัทธรรมเทศนาเห็นโทษในฆราวาส ปรารถนาจะบวชบำเพ็ญสมณ
ธรรม จึงทักภริยาไว้ไปบวชในสำนักพระมหาเถระอันถือบิณฑบาต
องค์หนึ่ง ตั้งใจบำเพ็ญสมณธรรมตามกิจที่ปรารถนา “ราชา” ฝ่ายพระ
เจ้าปเสนทิโกศลทราบประพฤติดังว่า ภกฺขพทั้งภริยาไว้ไปบวชเสียใน
พระศาสนา จึงมีรับสั่งให้ไปเอาหญิงนั้นมาไว้ในพระราชวัง ตั้งเป็น
นางสนม อยู่มาวันหนึ่งราชบุรุษเอาดอกบัวเขียวกำหนึ่งมาถวายจึง
ประทานแก่นางสนมคนตะคอก ๆ ฝ่ายสตรีที่เป็นภริยาของภิกษุนั้นครั้น
พระเจ้าปเสนทิโกศลประทานดอกนิลูปด ดมกดินิลูปดนั้นแล้วกดิน้ำ
คามิได้ก็ร้องไห้ต่อหน้ากษัตริย์ สมเด็จพระกษัตริย์องค์จรรยพระทัยเห็น
หญิงนั้นมียินดีปรีตาแล้วร้องไห้จึงตรัสถาม หญิงนั้นทูลว่า ข้าแต่
สมมติเทพราช ซึ่งข้าพระองค์ตั้งใจด้วยทรงพระกรุณาโปรดประทาน
ดอกนิลูปดให้กระหม่อมฉัน เมื่อกระหม่อมฉันได้แล้วดมกดินิลูปด

นิลุดบหอมเหมือนปากพระมหาเถระผู้เป็นด้ามี่ของกระหม่อมฉัน ๆ คิด
 ขนมาถึงด้ามี่จึงร้องให้ ขอพระองค์จงทรงทราบ ดมเด็จพระบรม
 กษัตริย์ไม่เชื่อ จึงให้ประทับพระราชวังด้วยเครื่องหอมและอาสนะน้อย
 ใหญ่ แล้วอาราธนาสมเด็จพระพุทธรเจ้ากับพระภิกษุสงฆ์ ให้มากระ
 ทำภักตกิจในพระราชฐานแล้วจึงมีโองการถามหญิงนั้นว่า พระมหา
 เถระองค์ไหนที่เธออ้างว่าเป็นด้ามี่ หญิงนั้นทูลพระมหาเถระ บรม
 กษัตริย์จึงกราบทูลพระมหากษัตริย์ว่า ขออาราธนาพระพุทธรองค์กับ
 พระภิกษุสงฆ์จงเสด็จกลับพระมหาวิหารเถิด แต่พระมหาเถระองค์นั้น
 จงอยู่นุโมทนา ดมเด็จพระทศพลญาณก็พาพระสงฆ์เสด็จไปสู่วิหาร
 พระมหาเถระที่จะให้นุโมทนานั้น ครั้นพระพุทธรเจ้าเสด็จไปแล้วพระผู้
 เป็นเจ้าจึงอนุโมทนาด้วยสุระเสียงอันไพเราะ แต่พอพระผู้เป็นเจ้าปรารภ
 อนุโมทนาก็ดันก็หอมพุ่งออกจากปากพระผู้เป็นเจ้า กดมเดียวซึ่งกดิน
 ดอกไม้ของหอม กดินปากพระผู้เป็นเจ้าหอมพุ่งไปทั่วทั้งพระราชวัง
 ดังว่ากดินการบูรและพิมเสนกฤษณา หอมยิ่งกว่าดอกนิลุดบปรากฏ
 แก่ชนทั้งหลายในพระราชวัง มีองค์สมเด็จพระมหากษัตริย์เป็นประธาน
 เห็นจริงดังคำหญิงนั้นกราบทูลก็โสมนัส ฝ่ายพระมหาเถระท่านให้นุ-
 โมทนาแล้วก็ไปสู่วิหาร ครั้นรุ่งเช้าสมเด็จพระบรมกษัตริย์จึงเสด็จไป
 สู่พระวิหาร ถวายนมัสการพระพุทธรเจ้าแล้วกราบทูลถามว่า ข้าแต่
 พระผู้ทรงสวัสดิภากย์ เหตุไฉนกดินปากพระมหาเถระจึงหอมนักหนา
 ท่านได้สร้างกุศลประการใด ดมเด็จพระชินดีห์จึงมีพระพุทธรูฏีกาตรัส
 ว่า คุณกรมหาบพิตรพระราชสมภารผู้ประเสริฐ แต่บุพพชาติปางก่อน

ภิกษุองค์หนึ่งไปฟังพระสังฆกรรมเทศนาไพเราะจับใจ เต็มไปด้วยปีติ
ยินดีปรีดา จึงออกวาทาว่าสาธุๆ เท่านั้น อานิสต์สาธุการแก่พระ
สังฆกรรมให้ผล จึงมีกลิ่นปากหอมเห็นปานนี้ ส้มเต๋จวบรมกษัตริย์ได้
ทรงฟังก็โสมนัส จึงนมัสการพระพุทธเจ้าได้ตั้งจิตกับพระราชา.

“สทฺธมฺโม” พระสังฆกรรมเทศนาของพระพุทธเจ้า บุคคลจงเคา-
รพบนอบนมัสการด้วยปีติยินดี จะมีผดานิสต์มากดังพรรณนามา.

เรื่องบุคคลเอก

“อิธ มหมุตฺตวณาย” บุคคลผู้เป็นดีปบุษชกชนกันมาแต่ทิศ
ต่าง ๆ ประชุมพร้อมกันในที่นี้เจตนาเพื่อจะฟังพระสังฆกรรม จึงมี
จิตศรัทธาพนมมือในคำตั้งส่อนของพระพุทธเจ้าตามประเพณี “มุนิส-
สโร” ครึ่งหนึ่งส้มเต๋จพระมุนีนาถผู้ประเสริฐกว่านักปราชญ์ทั้งหลาย
พระองค์ดำราญพระทัยในพระเชตวันวิหาร ไกลเมืองสาวัตถี “สาวัตถี-
วาสนโน” หมั่นกรรขายหญิงชาวนครสาวัตถีเข้ามาศรัทธาออกสู่หาไปสู่
วิหารวันตะสองหน ถูกชนแต่เวตาเข้าอาบน้ำชำระกายนุ่งขาวห่มขาว
มีมือถือดอกไม้วาดพากันไปสู่วิหาร กระทำดีการบูชาพระทศพตญาณ
กับทั้งพระสงฆ์แล้วจึงนั่งอยู่เพื่อจะฟังเทศนา ครั้นจบเทศนาแล้วต่าง
คนต่างไปสู่ที่อยู่แห่งตน ครั้นเวลาเย็นนุ่งขาวห่มขาวมีมือถือเกดัลช
อัญฐานไปสู่พระวิหาร เพื่อจะฟังพระสังฆกรรมเทศนา ครึ่งหนึ่งบริษัท
ทั้งหลายตั้งดูรูปทรงองค์สมเด็จพระพุทธเจ้า อันก่อปรด้วยทศทิศ-
มหาปฐักตขณะ พระรัศมีมีพรรณหกประการ ครึ่งหนึ่งส้มเต๋จพระ

คำดำใจทรงอาวธนาภาดพิจารณาตุฏฐิธรรมาตยัตถ์ทังปวง จังมี
พระพุทธานุการัตถ์ว่า ดูกรตังตังทงหลาย เอกบุคคลโต บุคคลผู้ประ-
เสริฐบังเกิดในโลกละจะได้มีแปดองหามิได้ บุคคลประเสริฐนั้น คือ
บุคคลอย่างไร บุคคลประเสริฐนั้น คือ สัมเด็จพระพุทเจ้า “อรห”
ไถดจากกิเลส “ตัมมาตมพุทโธ” ครัตถ์ซึ่งญะยธรรมด้วยพระองค์
เอง บุคคลผู้แปดประเสริฐไม่มีบุคคลจะเสมอ ย่อมประเสริฐกว่าสัตว์
แต่บรรดาที่มีในโลกธาตุ ตั้งแต่เวเจแปนแปดองต่ำตลอดชันไปถึงภวคค
พรหมแปนที่ลุด จะได้เสมอพระองค์หามิได้ พระองค์กอปรด้วยพระคุณ
คือ ตัธธิกคุณ ตัมมิกคุณ ปญญาคุณ กอปรด้วยพระคุณจะนับประมาณ
มิได้ เปนบุคคลประเสริฐเกิดโลกยิ่งกว่าพญามหากษัตริย์และเทวดา
อินทร์พรหม บรรดาเกิดมาแต่หิมนโลกธาตุ พระองค์กอปรด้วยสิริ
ลักษณะและพระวิศมัททประการ ย่อมรู้ซึ่งตรรพตังทงปวง คืออดีต
อนาคตและปัจจุบันนี้ มีพระญาณตัญจวไปหาตังใดจะกันกามิได้ เปน
ใหญ่กว่าสัตว์ตองเท่าตีเท่าและหาเท่ามิได้ บุคคลพึงเข้าใจในเอก
บุคคลตุดร ท่านตงดงในมิตินทปัญหา “ภควโต เทสน์ สุตวา” บริษัท
ทังหลายได้ฟังพระสัทธรรมเทศนามัจฉตยนิคตปรัดาหาที่ลุดมิได้ก็บังเกิด
อัคจรวัยใจ บ้างยกอัญชตถรรกระทำสาธุการตรรตริญว่า เราท่านได้
พบพระพุทธองค์แปนบุญตาภอันประเสริฐหาตังเสมอมิได้ ครันคิด
ไปใจก็ยังบังเกิดปิตินคตในเทศนา “วิภขมภควา” แต่วมปิติงไว้
พิจารณาเห็นชยะและวยะในอารมณ จังเจริญวิปัสสนาตอไปก็ได้อา-
เรจมรรคและผลมีพระโสดาแปนคณมีพระอรหัตตผลแปนที่ลุด ในขณะ

เมื่อจบพระศัทธิธรรมเทศนา บุคคลที่มีปัญญาพิจารณาเห็นตามคำสั่งสอนของสมเด็จพระพุทธเจ้าแล้ว จึงตั้งจิตศรัทธาในพระรัตนตรัย พึงเทศนาโดยเคารพ.

เรื่องรักษาสิกขาบท

“เอกธัมมัสมาเย สตุถา สวาคุถิยํ อุปนิสฺสํสาเย เขตฺตวเน วิหรณฺโต”
 ครึ่งหนึ่งสมเด็จพระพุทธเจ้าได้ดำริว่าอยู่ในพระเชตวันวิหาร ใกล้
 เมืองสาวัตถี ครึ่งหนึ่งมหาชนชาวเมืองสาวัตถีประชุมพร้อมกันในโรง
 ธรรมสภาในท่ามกลางพระนครเถียงกันว่า คัดทั้งหลายมีปาณาติบาต
 เป็นต้น คัดตัวใดจะรักษายากกว่ากัน คนหนึ่งตอบว่า ดูกรท่านทั้ง
 หลาย ปาณาติบาตนี้รักษายากกว่าอื่น คนที่รักษาทินนาทานว่า
 ปาณาติบาตที่ใหนจะรักษายากเท่าอทินนาทาน คนที่รักษากาเมสุมิ
 จฉารว่า กาเมสุมิจฉารรักษายากกว่า คนที่รักษามุสาว่าทว่า
 มุสาว่ารักษายากลำบาก คนที่รักษาสูราภีว่าสุรารักษายาก คน
 เหล่านั้นทุมเถียงไม่ตกลงกันจึงว่า ดูกรชาวเราจงพากันไปเฝ้าทูลถาม
 พระพุทธองค์เถิด พระองค์จะเทศนาให้เราท่านทั้งหลายตั้งสงสัย
 ทั้งหลายเห็นพร้อมกันแล้วจึงชวนกันไปสู่วิหาร นมัสการพระพุทธเจ้า
 แล้วทูลถามตามเรื่องที่ตนวิวาทกัน สมเด็จพระผู้มีพระภาคจึงมีพระ
 พุทธปฏิภาณตรัสว่ารักษายากเหมือนกัน แล้วตรัสพระคาถาว่า นรชนชาย
 หญิงทั้งหลายใดกอบปรด้วยโภภะ ย่อมดำรงผดายุซึ่งชีวิตสัตว์ให้ตกไป
 จากร่างกายมิได้ละอายแก่บาป ย่อมกระทำความบาปหยาบช้าช้าดีด้วยชีวิต

ถักรัพย์ตั้งของเงินทองที่เขาหวงแหนด้วยโภภจิตต์ มิได้คิดว่าจะเปน
 โทษ สุดท้ายจะได้เปนประโยชน์แก่อำตมา มักกระทำการเมตตุมิฉาจาร
 กับภริยาทำนุผู้อื่นตามอำเภอใจตน กล่าวคำหามูตจริงมิได้ ต้อง
 ให้ท่านเชื่อฟังแต่ยักรัพย์ตั้งของต่าง ๆ ย่อมกินสุราและเมรัย มักกระ-
 ทำจิตต์ให้มัวเมาประพฤติดังคี่ดห้ามี่ปาณาติบาตเป็นต้นดังนี้ ผู้
 ชั่วว่าชู้แต่ยั้งรากเง่าคือ กุศล เปนเหตุจะให้ไปทนทุกข์เวทนาอัน
 ช้านาน “โทษนางธำเน” เมื่อจบเทศน์นางครองน มหาวรรณทั้งหลาย
 บังเกิดตั้งเวรปดงบัญญัติลงสู่ครองพระรัทธรรวมเทศน์ ก็ได้ดำริ้พระ
 โสดาทั้งห้าร้อยในขณะเมื่อจบพระธรรมเทศน์.

“เอวี่ ตาคาคตุดู้ ทุดู้่น”^๕ นั้แนบुकคตได้พบเห็นองค์สมเด็จพระ
พุทธเจ้าแล้วได้กระทำตักการบูชาฟ้างเทศน์นานะเพาะพระพักตร์ นำมาซึ่ง
ความดุษะและประโยชน์เห็นปานดังพรรณนามานะ^๖ นั้เมอบุกคตมีปัญญา
พิจารณาเห็นตามคำสอนของสมเด็จพระพุทธเจ้าแล้ว จงเร่งเคารพใน
พระดีทธรรมเทศนาในกาตบดิน^๗

“สาธโว” คือการตีปฏฺรุษทั้งหฺดา ย ที่ชักชวนกันมาประชุมเพื่อจะ ฟังเทศนา จงเร่งอุตสาหะตั้งใจดับบริบฟังเกิด จะบังเกิดผดประโยชน์ ดั่งสมเด็จพระพุทฺธเจ้าครวัดเทศนา.

เรื่องพระธรรมิกเถระ

ครึ่งหนึ่งดื่มเต้าพระพุทธรเจ้าเตี้ยจ้อยในพระเชตุพนาราม ใก้
เมืองตัวคั้ ในกาตครงนนมูบาตักคนหนึ่ ใจกุศตประกอบปร

เดียงซัดเปนครรรม มิได้ส่อเสียดเบียดเบียนพัสต์วให้ลำบาก เปน
 คนมีศรัทธาพึ่งพิงศาสนาเนื่อง ๆ ถึงวันอุโบสถก็ตั้งมาทานศีลแปด เปน
 ตัปบุรุษประพาศิสุจริตธรรม ครั้นนานมาชายนั้นวิตกว่าฆราวาสผู้มี
 กิจธุระกังวลมาก จะประพฤติกพรหมจรรย์ที่ไหนได้ จำอาตมาจะบวช
 ในพระพุทธศาสนาจึงจะบำเพ็ญธรรมได้ ชายนั้นปราถนาจะบวชในพระ
 ศาสนา วันหนึ่งชายนั้นนั่งสนทนากับบุตรภริยาจึงกล่าวว่ ดูกรเจ้าผู้
 มีพักตร์อันเจริญ เรานึกจะใคร่บวชบำเพ็ญสมณะธรรม เจ้าจึงอยู่เกิด
 จะตาเจ้าบวชในพระศาสนา ภริยาได้ฟังจึงห้ามว่า ข้าแต่ท่านผู้เป
 นสามี ท่านรอก่อน บัดนี้ข้ามครรรคต่อเมื่อข้าคตอดบุตรแล้ว ท่านจึง
 บวชตามอชฌาตย์เกิด ชายนั้นได้ฟังภริยาห้ามก็ยังไม่ยอมจนทวารกนั้น
 คตอดจากครรภ์จนค่อยจำเริญรูปร่างรู้เดินได้ ที่หลังภริยามีครรภ์ใหม่
 อีก ชายนั้นตาภริยา ๆ ว่าให้รอก่อนเหมือนหนหลัง ชายนั้นคิดว่จะ
 ตาภริยาที่ไหนจะให้บวชง่าย เราจะประโยชน์อะไรด้วยภริยา เราจะ
 แรงแสวงหาซึ่งสิ่งอันเปประโยชน์ จะได้ยกคนให้พ้นจากทุกข์ในวัฏฏ
 ดงตาร จะมาเปห่วงด้วยบุตรภริยากี่จะเสียการไป ครั้นมีจตุราภย
 มาถึงเข้าที่ไหนตฤเมียจะช่วยได้ ถึงมีมิตรสหายวงศ์พันธุ์ก็ไปดำประ
 โยชน์นั้นไม่ช่วยได้ ชายนั้นคิดดังนี้แล้วจึงออกจากเคหามิได้ให้ภริยา
 รู้ ไปสู่สำนักพระภิกษุขออุปถัมภ์บวชอยู่ในสำนักอาจารย์และอุปัช
 ฌาย์ ขอเรียนพระกรรมฐานในสำนักพระอุปัชฌาย์แล้วจึงดาไปสู่บำ
 เจริญสมณะธรรม ตั้งเพียรพยายามสืบต่อพระกรรมฐานมิได้ขาด
 ไม่นานก็ได้สำเร็จพระอรหัตตผลภายในสี่เดือนเปกำหนด ก็ปรากฏ

เป็นพระอรหันต์องค์หนึ่งในพระศาสดา พระภิกษุเหล่านั้นดำริจะบรรพ-
 ชิตกิจแล้วจึงไปเฝ้าพระมหากุณดาถวายบังคมพระศาสดา แล้วไปเรือน
 ของภริยาเก่า เทศนาให้บุตรชายฟังแล้วกลับมาที่อยู่ของพระผู้เป็น
 เจ้า บุตรชายได้ฟังเทศนาของพระมหาเถระผู้เป็นบิดาแล้วละเคหสถาน
 ออกบวชในพระศาสดา เจริญพระกรรมฐานภายในสี่เดือนก็สำเร็จพระ
 อรหัตตผล ปรากฏในพระศาสดาตั้งว่าพระจันทรมณฑลในเวหา ฝ่าย
 ภริยาเก่าของพระมหาเถระปริวิตกโศกเศร้าไม่มีสุขสบาย ร่ำร้องไปว่า
 ธรรมดาหญิง ถ้าอุปด้วยลูกผัวอยู่พร้อมหน้าจึงจะนับว่ามีสุขสบาย
 ผัวของอาตมาก็ไปบวช บุตรชายเดาก็ไปบวชเสียแล้ว อาตมาจะเป็น
 หม้ายอยู่คนเดียวอะไรได้ เราจะบวชเดี่ยวบ้าง หญิงนั้นจึงตะเถียง
 ทรพียัธมบัตถะวาท ไปบวชในด้านกนางภิกษุณี ประกอบมนสิการ
 พระกรรมฐานเป็นเบืองหน้า อุคสาเหจริญพระวิปัสสนายกขึ้นสู่พระ
 ไตรตักขณ พิจารณาตั้งขารเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อุคสาเห
 พยายามไปก็ได้สำเร็จพระอรหัตตผลภายในสี่เดือน เหมือนพระมหา
 เถระผู้เป็นสามีของตนในกาลครั้งนั้น วันหนึ่งพระสงฆ์สันนิบาตประชุม
 กันในโรงธรรมอันเป็นที่ประชุมสนทนากันว่า ดูกรอาตุโธทั้งหลาย
 ธรรมิกอุบาสกคนนี้มีปัญญา อุคสาเหประพาศิธรรมอันประเสริฐ
 ไม่อาศัยในบุตรภริยา ตะทพียัธมบัตถ์ออกบวชในพระศาสดาก็สำเร็จ
 แก่ธรรมวิเศษสมควรความคิด มีหน้าซำกดับได้เป็นที่พึ่งแก่บุตรภริยาด้วย
 ทั้งนกอาศัยเขามีปัญญาจึงสำเร็จความปรารถนา ภิกษุทั้งหลายสนทนา
 กันดังนี้ ครั้นนั้นสมเด็จพระบรมครูเจ้าได้ตั้งอยู่ในพระคันธกุฎี ได้

ทรงฟังพระสงฆ์ตั้งสันทนาด้วยทิพยโสต ก็เสด็จออกจากพระคันธกุฏี มาประทับนั่งเหนือธรรมาสน์ในท่ามกลางบริษัทดี กอปรด้วยพระรัศมี ดั่งอรุณทัยเมื่อแรกไชยรัศมีขึ้นมาอ่อน ๆ จึงมีพระพุทธเจ้าตรัสถาม ว่า คุณภิกษุทั้งหลาย ท่านตั้งนิบาตประชุมสันทนากันด้วยตั้งอันใด พระสงฆ์ทั้งหลายจึงกราบทูลความตามที่สันทนา พระองค์จึงมีพระพุทธเจ้าตรัสว่า คุณภิกษุทั้งหลาย บุคคลมีปัญญาไม่กระทำความ อันตามกมาแต่ยังตนและผู้อื่น มิได้ปราถนารักใคร่ในบุตรภริยาและ ทรัพย์สิ่งของอันเป็นที่ชอบใจ ไม่ประกอบกรอกุศล ด้วยประโยชน์ จะเสวยสมบัติเป็นท้าวพญา แสวงหาแต่ตั้งอันเป็นประโยชน์แก่ตน และ ประโยชน์แก่บุคคลผู้อื่น ย่อมมีปัญญาพิจารณาเห็นคุณและโทษ อุค- ด่าหว่านเพี้ยทานรักษาศีลเจริญสมณะธรรม ก็ดำริ่ใจความปราถนา ในทางธรรมเห็นปานดังพระธรรมิกะเถระหนึ่ง “เทศนาว่า” ในขณะ เมื่อจบเทศนาครั้งนั้น จตุบรรพตซึ่งดำริ่ใจมรรคผลธรรมวิเศษมีพระ โสดาเป็นต้นมีพระอรหันต์เป็นที่สุด ในขณะที่เมื่อจบธรรมเทศนา.

“จิตตปฺปสาทํ ปติฏฺฐเปตฺวา” บุคคลเป็นปราชญ์ในพระคำสอน รู้แท้ตามเรื่องราวที่กล่าวมาตั้งแต่ จงตั้งจิตให้ผ่องใสในพระพุทธ คุณแล้วจงฟังเทศนาโดยเคารพตั้งต่อไป.

เรื่องภิกษุเจริญพระกรรมฐานอยู่ในป่า

“เอกธมฺมํ สมนเย” สมัยครั้งหนึ่งสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงตำราญพระทัยอยู่ในพระเชตวันมหาวิหาร อาศัยเมืองสาวัตถีเป็น

ที่โคจรบิณฑบาต ในกาลครั้งนั้นมฤตบุตรผู้หนึ่งพึ่งเทศนาเห็นโทษใน
 ฆราวาสออกบวชในพระศาสนา ไม่มักมากถือบิณฑบาตวัดตักอุดาหะ
 ปฏิบัติตามคำสั่งสอนสมควรแก่สมณะอยู่ในอริยญิกาวาส อยู่มาวัน
 หนึ่งไปเฝ้าสมเด็จพระพุทธเจ้าทูลขอพระกรรมฐาน พระพุทธองค์เจ้า
 ก็ประทานให้ จึงถวายอภิวัตตุดาไปเที่ยวหาที่สบายในราวป่าเจริญ
 พระกรรมฐาน เห็นสวนอุทยานแห่งหนึ่งกอปรด้วยद्रฤณพฤกษคณา
 ไม่ มีพณภูมิตาชดาไปด้วยหญ้าแพรกชนเสมอกัน ภายนอกนั้นมีต้นไม้
 ใหญ่ ๆ ถ่อมอยู่โดยรอบปริมณฑล ควรเป็นที่สำราญแห่งบรรพชิต
 อันแสวงหาจิตตวิเวก พระภิกษุนั้นครั้นเห็นที่สบายแล้ว ปราณจะ
 เจริญสมณะธรรมให้เป็นสุข จึงไปสู่สระโบกขรณชำระกายล้างบาป
 ทั้งสองให้สิ้นละอองธุลีแล้วกลับมาที่ต้นไม้ต้นหนึ่ง ปูอาสนะสำหรับที่
 จะนั่งเจริญพระกรรมฐาน จึงวางบาตรและจีวรไว้ในที่ควรแล้ว พระ
 ผู้เป็นเจ้านั่งสมาธิตั้งใจไว้ระเพาะหน้า มนสิการกำหนดเอาพระกรรม
 ฐานเป็นอารมณ์ กาลครั้งนั้นมฤตบุตรคนหนึ่งนัดไว้กับชายให้ไป
 พบกันในสวนอุทยานแล้วต่างคนต่างไป ครั้นถึงเพื่อกำหนดนัดหญิง
 แพศยาก็ตรงไปสู่สวนอุทยานตั้งใจคอยหา ชายนั้นจะได้มาตามนัดหา
 มิได้ หญิงนั้นคอยแกล้งตนทางตั้งใจคอยชายนั่น เมื่อมิได้เห็นก็กระสัน
 รั้นทลใจเที่ยวเดินไปในสวนอุทยาน เห็นพระภิกษุของคณนั้นนั่งสมาธิอยู่
 ใต้ต้นไม้ เมื่อไม่เห็นชายนนั้นมาก็คิดจะประโดมพระภิกษุนั้นให้หง
 ด้วยเดห์หักดมายา จึงเปิดผ้าห่มดยายผมยืนอยู่ตรงหน้าพระภิกษุนั้น
 แล้วกล่าววว่า ความยินดีอันใดแต่บรรดามิโนโลกนี้ ที่จะเต็มด้วยอ

ความยินดีในกามคุณ ๆ เป็นที่สุดของความยินดี พระภิกษุชั้นนั่งเจริญ
สมณะธรรมอยู่ ครั้นได้ยินเสียงหญิงมาพิโรธรเวณีถามบริโภคตั้ง
นั้น ก็บังเกิดชนดุกขนชันทั่วสัถกาย ตั้งเวทโง่งนที่จะประมาณ
“กิณฺหุโฆ” จึงตั้งคาตุดูเห็นกิริยาอาการของหญิงนั้นก็มีได้มีใจกำหนด
มัชฌิมาอยู่ ในพระกรรมฐานจึงกล่าวคาถาว่า ไครนกับบริโภคกาม
ย่อมได้ทุกข์ลำบากเหลือที่จะทนทาน ผู้ใดบริโภคกามคุณผู้นั้นจักมิได้
พ้นทุกข์เวทนา.

“ตตุถา” สมเด็จพระพุทธเจ้าได้ตั้งอยู่ในพระคันธกุฎี พิจารณา
ดูว่า ภิกษุที่เรียนกรรมฐานไปอยู่ที่ไหน พิจารณาไปก็เห็นหญิงนั้น
ประโดมอยู่ พระองค์ก็เบ่งพระรัศมีไปให้ปรากฏแล้วมีพระพุทธเจ้า
ตรัสพระคาถาว่า โลกียมหาชนทั้งหลายไม่ควรจะยินดีในราวป่าอัน
เป็นที่ตั้งนุกถนาคำราญ ของพระอริยเจ้าอันนับเท่าเดียวซึ่งราคคณหา
ราวป่านี้ จะได้เป็นที่ยินดีของบุคคลอันชวนชวายเป็นบริโภคซึ่งกามคุณ
ห้ามได้.

“เทธนาวดาเน” ครั้นจบโอภาสคาถาดัง พระภิกษุชั้นกับบรรดถึง
พระอรหันตผล พร้อมด้วยปฏิสัมภิทา “อาภาเตนาคนฺตฺวา” ก็เหาะ
มาโดยนภาดียประเทศถึงพระเชตวันเข้าไปเฝ้าพระพุทธองค์ ตรัสเจริญ
พระคุณโดยอเนกอนันต์แล้วถวายนมัสการลากตั้งที่อยู่ของตน.

“จิตฺตปฺปสาทํ กตฺวา” บุคคลพึงขรรคมตจิตต์เคารพในพระพุทธ
เจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆ์เจ้า จงอ่อนน้อมกายเคารพบนอบในเทศนา
ก็จะได้เป็นนิสสัยวาทิตตัวไปในปรโลกตลอดถึงพระนิพพาน.

เรื่องพราหมณ์คนหนึ่ง

“เอกสัมมัตถะ” ครึ่งหนึ่งสมเด็จพระธรรมเพชญ์พุทธเจ้า ดำรงอยู่ในพระเชตวันมหาวิหาร ใกล้เมืองสาวัตถีมหานคร “ศทา” ในกาลครั้งนั้น มีพราหมณ์คนหนึ่งปรวิติกว่า คนในโลกล้วนกันนับถือพระสมณะโคตมว่าประเสริฐเป็นลัทธิปัญญารุ่งเรือง พระสมณะโคตมเขารู้แต่สิ่งที่เป็ประโยชน์เท่านั้น หรือสิ่งที่ไม่ใช่ประโยชน์ด้วยประการใด อย่าเลยอาตมาจะไปถามพระสมณะให้รู้แท้พราหมณ์คิดแล้วจึงไปสู่สำนักพระพุทธเจ้าทูลถามว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์รู้แต่สิ่งที่เป็ประโยชน์อย่างเดียว สิ่งที่มิใช่ประโยชน์พระองค์ไม่รู้ดอกหรือ ครั้นว่า คุณพราหมณ์ ตถาคตย่อมรู้สิ่งที่เป็ประโยชน์และไม่เป็ประโยชน์ ถัดนั้น พระองค์จึงแสดงสิ่งที่มิใช่ประโยชน์เกิด สมเด็จพระพุทธองค์เมื่อจะแสดงสิ่งที่มิใช่ประโยชน์โปรดพราหมณ์แต่โดยย่อ จึงมีพระพุทธปฏิภาตรัสว่า คุณพราหมณ์ บุคคลเป็ฆราวาสนอนคั่นสายไม่ชวนชวายประกอบกรงาน เป็คนเกียจคร้านจะทำการก็ผัดเพี้ยนว่าเวลายังเข้านัก ยังไม่ทำงาน เพดานเย็นนักหยุดเดียวเกิด เพดานร้อนนักยังไม่ทำกราก่อน เมื่อผัดเพี้ยนการงานดังนี้ เป็เหตุไม่เป็ประโยชน์แก่อาตมา อนึ่งเด้ามักกินสุราและเมรัยเด้นหมากรุกดกา และคบหาดูด้วยภริยาทำนกระทำปรทารกรรม ประกอบการทั้งนเป็เหตุจะนำมาถึงความฉิบหาย คุณพราหมณ์ ทุกวันท่านประกอบการดังใดเดียงชีวิตเด้า พราหมณ์ทูลว่า ข้าพระองค์เดียงชีวิตด้วยเงินดกา คุณ

พราหมณ์ มีชัยชนะอยู่หรือ พราหมณ์ทูลว่า ข้าพเจ้าเด่นชนะ จึง
คิดว่า คุณพราหมณ์ ท่านชนะบุคคลผู้อื่นโดยทางดั่งนั้น จะได้
ประเสริฐดังบุคคลที่ชนะตนเองหามิได้ มีพระพุทธเจ้ามาตรัดเท่านั้น
แล้ว จึงกล่าวพระคาถาว่า คุณพราหมณ์ บุคคลผจญเดียซึ่งบุคคล
อื่นด้วยเหตุสิ่งใด ๆ ก็ดี จะได้ชื่อว่า มีชัยชนะ จะได้ประเสริฐเหมือน
บุคคลผจญตัวเองหามิได้ บุคคลผจญตัวเองนั้นแท้ ตถาคคว่าชนะ
เป็นอันดี.

“เทศนาวด่าน” ครั้นจบเทศน์นางครองหน พราหมณ์ก็ได้ดำริว่า
พระโศตัพพมาติน ชนทั้งหลายที่ได้ฟังเทศน์นั้นก็พลอยได้ผดประโยชน์
เป็นอันมากในขณะเมื่อจบเทศน์.

“จิตฺตปฺปดํ ทํ กตฺวา” บุคคลได้สดับตามเรื่องราวที่กล่าวมานี้
จึงมีจิตดีเต็มใจในพระรัตนตรัยทั้งสามประการ จึงเร่งเคารพรับเอา
คำสั่งสอนของสมเด็จพระพุทธเจ้าดังกล่าวมา.

เรื่องลึงพระสารีบุตรเถระ

“เอกธมฺมํ สมนฺเย” ครบหนึ่งสมเด็จพระพุทธเจ้า ทรงดำริว่าพระ
ทัยอยู่ในเวฬุวนาราม อาศัยเมืองราชคฤห์เป็นที่บรรณาท ในกาลครั้ง
นั้น พราหมณ์ผู้เป็นลึงพระสารีบุตร ไปดำเนินพระสารีบุตรเถระ ๆ ถาม
ว่า คุณพราหมณ์ บัดนี้ท่านยังกระทำกุศลสิ่งใดบ้าง พราหมณ์บอก
ว่า ข้าพเจ้ายังกระทำอยู่ พราหมณ์ ท่านกระทำกุศลสิ่งไร ข้าพเจ้า
บริจาคทรัพย์ให้ท่านเดือนละพัน ๆ มิได้ขาด พราหมณ์ ท่านบริจาค

ทรัพย์แก่ใคร ให้ท่านแก้พจนิกรณ์ ดูกรพราหมณ์ ท่านบริจาค
 ทรัพย์ทั้งนี้จะปราณาสังอินโด ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ข้าพเจ้าปราณา
 จะไปบังเกิดในพรหม ดูกรพราหมณ์ ท่านกระทำดังนี้ใครบอกให้
 อาจารย์ข้าพเจ้าบอกให้จึงได้กระทำ ดูกรพราหมณ์ อาจารย์ของ
 ท่านจะได้รู้ทางไปพรหมโลกหามิได้ คัวท่านหลงกระทำไปเปล่า ๆ
 พระบรมครูของเราเห็นแก่พระองค์แท้ แต่บรรดาสัตว์เกิดมาในโลกนี้ทั้ง
 มนุษย์และเทวดาอินทร์พรหมมียกยักดี ที่จะเสมอเหมือนพระบรมครู
 ของเราหามิได้ มาเกิดเราจะพาท่านไปจะได้รู้ทุกถามทางไปพรหมโลก
 พระดำริบุตรเถระจึงพาพราหมณ์ไปสู่สำนักพระพุทธเจ้า กราบทูลว่า
 ข้าแต่พระพุทธองค์เจ้า พราหมณ์คนไหนใครรู้จักทางไปพรหมโลก พระ
 ดำริบุตรเถระเจ้าทูลเล่าความถวายนัดนั้นจนจบด้าน ส้มเด็จพระศาสดา
 จารย์ จึงมีพระพุทธปฏิภาณตรัสถามว่า ดูกรพราหมณ์ ท่านกระทำดัง
 นี้จริงหรือ พราหมณ์ทูลว่า ข้าแต่พระสมณะโคดม ข้าพระองค์กระทำ
 จริง จึงมีพระพุทธปฏิภาณตรัสว่า ดูกรพราหมณ์ อินุบุคคลที่มีศรัทธา
 ในคำสอนตถาคต เขาได้ถวายทานข้าวยาคูกระบวยหนึ่ง แก่สาวกของ
 ตถาคตด้วยจิตดีเต็ม กุศลนั้นมากกว่าท่านกระทำเช่นนี้ร้อยปี “อิติ
 วตวา” ส้มเด็จพระชินสีห์จึงกล่าวพระคาถาว่า ดูกรพราหมณ์ บุคคล
 บริจาคทรัพย์เดือนละพัน ๆ ทุกเดือนไปถวายเท้านการกำหนดร้อยปีก็ดี
 “เอกณฺเญ ภาวิตฺตฺตานํ” บุคคลผู้ศรัทธาเต็มใจถวายข้าวยาคูกระบวย
 หนึ่ง แก่พระอริยสาวกของตถาคต กำหนดที่สุดเบองตำ คือ พระโสดา-
 บันนั้นบุคคลหนึ่งเดียวเท่านั้น “เดยฺโย” ประเสริฐเกิดกว่าบุคคลที่บริจาค

ทรัพย์แก่นิครนถ์เดือนฉะพณถึงร้อยปีเป็นกำหนด อันถวายแก่โศคัพพมัตถิ
บุคคลยังมีผดงานดังดังเพียงนี้ ถ้าบุคคลมีศรัทธาเห็นพระรัตนังพเจ้า
มาบิณฑบาตแทบประตูเรือนของคน แล้วนำอาหารได้บาตรพระรัตนัง-
พ โดยที่ตุดแต่ทัพพีเดียวเท่านั้น “มหัพผตริ” จะมีผดงานดังดังมาก
โดยวิเศษยิ่งกว่าถวายแก่พระโศคัพพมัตถิบุคคลดังดังมาแต่ต้นนี้.

“เทศนาวดาเน” ครนจบเทศนาดังครนนั้นพรหมณได้สำเร็จ
พระโศคัพพมัตถิ มีศรัทธาเชื่อถือในพระรัตนังพมิได้จางจืด เชื่อ
คุณพระพุทเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆเจ้า ว่าเป็นนิยานิกะจะนำ
สัตว์ออกจากสงสาร จึงกราบถามได้ใจพระพุทเจ้ากดับไปที่อยู่ของ
คน วัตถุทานที่ตนเคยให้แก่พวกนิครนถ์ คือบริจาททรัพย์เดือนฉะพณ
นั้นกิด และชวนำโภชนาหารผ่าน่งห่ม เคยให้แก่นิครนถ์แต่ก่อน
พรหมณกิดแต่เพียงนี้ ครนจบบริจาทว่านทรัพย์ดังของ ๆ คนดัง
ในพระพุทเจ้าสงคราบาเท่ากำหนดขึ้นอายุเป็นกำหนด.

“อติ วิทิตวา” บุคคลผู้มีปัญญาบรรดามาประชุมในสถานทั้ง
จึงพิจารณาว่าพระพุทเจ้าเป็นกัตถาณมิตรอันประเสริฐ ควรที่บุคคล
จะไปมาหาสู่เป็นเพื่อนนิตย์ จึงเร่งตั้งจิตศรัทธาในสงฆ์พระพุทเจ้า
แล้วพึงจำเอาคำสั่งสอนของพระองค์ และเคารพในพระพุท พระธรรม
พระสงฆ์ ด้วยประการดังนี้.

“สาธโว” ดูกรตปบุรุษทั้งหลาย ผู้มีจิตดีเยี่ยมได้ศรัทธาบริ-
บูรณ์ไปด้วยเคารพบนอบพระรัตนังพ ครนบรรดามาได้ธรรมอันนิ-
บาตประชุมกันทั้งในสถานทั้งนี้ จึงตั้งใจประสาธตตบิรรมพระรัตนังพ

เทศนาพระโสดกัพพมาตินี้ อันจะแสดงตถาคตอันตั้งแห่งบุคคลผู้มีอุตสาหะ
 ดับฟังพระดำริธรรมเทศนา อาตมาภาพจะแสดงไปตามสติปัญญา
 ให้เป็นธรรมดากัจฉาในครั้ง “กถ” พระอาจารย์เจ้าจึงตงเป็นปุจฉา
 ว่า พระดำริธรรมเทศนานั้นบุคคลผู้ใดได้ฟังแล้ว บุคคลผู้นั้นจะได้ด้า-
 เจริญตถาคตอันตั้งเป็นประการใด จึงวิธัชชานาว่า บุคคลผู้ใดได้ดับฟัง
 พระดำริธรรมเทศนานั้น มีตถาคตอันตั้งอันดำเกิดประเสริฐ อาจด้ามารภ
 จะให้ได้อริสมบัติในมนุษย์และสัตว์รคด้าเรียมโนรภปรากนา แม้ว่าด้า
 บารมีแก่กล้าก็อาจด้ามารภจะให้ด้าเรียมรรคผลและพระนิพพาน เรา
 ทำนทั้งหลายเกิดมาในวิฏฐตงตำรับตงทั้งปวง ถ้าหาไม่ได้ดับฟังพระ
 ดำริธรรมเทศนาแล้ว ไฉนจะรู้จักผิดและชอบคุณและโทษประโยชน์และ
 มิใช่ประโยชน์ เมื่อไม่รู้จักคุณและโทษบุญและบาปแล้ว ก็หยาบช้า
 ด้ามารภจะกระทำการทุจริตต่าง ๆ นานา เมื่อกระทำความผิดอันหยาบ
 ช้าตามอำเภอใจแห่งตนแล้ว ก็ด้าหรับที่จะให้ไปทนทุกข์เวทนาอยู่ใน
 จตุรกายตงกาดช้านาน ทงนอภัยอะไรเล่า อาศัยที่มิได้ดับฟัง
 พระดำริธรรมเทศนานั้นแต่เป็นเป็นคั่นเป็นเดิม “อโสดกัพ” ถ้าไม่ได้
 ดับฟังพระดำริธรรมเทศนาแล้ว ก็จักได้ชื่อว่าบุคคลผู้เกิดจาก
 มนุษย์สมบัติสัตว์รคสมบัตินิพพานสมบัติ อนึ่งว่าด้าบารมีแก่กล้าควร
 จะได้อ้าเรียมรรคผลก็ดี “อโสดกัพ” ถ้าแต่มิได้ดับฟังพระดำริธรรม
 เทศนา ก็ยังมีอาภที่จะได้อ้าเรียมรรคและผลก่อน ต่อเมื่อไรได้ดับ
 ฟังพระดำริธรรมเทศนาแล้ว จึงจะได้อ้าเรียมรรคและผลโดยอันควรแก่
 วาสนาบารมีแห่งตน ๆ ที่ได้ตั้งมอบบรมมา

คุณดังคำพระอริยสัทธา

จารย์กล่าวว่—

เรื่องเจ้าหัตถกราชกุมาร

“เอกธัมม สัมเม” ครึ่งหนึ่งสมเด็จพระชินสีห์หัตถกราชกุมารโคตมผู้
เป็นบรมครูอันประเสริฐกว่าเทวามนุษย์ หาผู้ใดจะเปรียบเทียบกับมิได้
พระองค์ได้ดำรงฐานะพระทัย อาศัยเมืองดาวัดถ์มหานครเป็นที่โคจร
บิณฑบาต พระองค์ได้ประทับอยู่ในพระเชดวนารามของอนาถบิณฑ-
กิกมหาเศรษฐีผู้สร้างถวาย “อโธ ภาควา ปจจุสสัมเม” ในกาล
เมื่อเวลาปัจจุสสัมเมจะใกล้รุ่งวันนั้น สมเด็จพระผู้ทรงสวัสดิโสภาคย์
เป็นอันงาม ได้ตั้งออกจากธัมมาบัติทรงพิจารณาตุด้านหนทางเวไนย
สัตว์พลัดวัน อันมีกฤดาภินิหารได้สร้างสมอบรมมา ในสำนักแห่ง
สมเด็จพระพุทธเจ้าทรงหลายแต่ปางก่อน “โอโธเกนโต” เมื่อทรงเดิน
แต่ดูอุปนิสัยปัจจัยแห่งเจ้าหัตถกราชกุมาร อันจะได้สำเร็จพระอนา-
คามิผล เพศเจ้าสมเด็จพระธัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ตั้งไปสู่ป่าไม้
ประคูดาย ใกล้เมืองอาพวัมมหานครแต่พระองค์เดียว มิได้มีพระภิกษุ
สงฆ์องค์ใดองค์หนึ่งตามเสด็จ ทรงวางซึ่งบาตรและจีวรไว้ในที่ควร
ข้างหนึ่ง “ธัมมิกา” กวาดใบไม้แห้ง ๆ ที่ห่อหุ้มจากคันเข้าเป็นกอง
แล้วทรงนิยตนาการบนกองใบไม้ในภายได้ร่มไม้ต้นหนึ่ง.

“หตุโกปิโซ ราชกุมารโ” ครึ่งหนึ่งเจ้าหัตถกราชกุมาร กับ
ด้วยบริวารห้าวร้อยได้ตั้งออกจากเมืองอาพวัมไปเที่ยวประพาดเด่นในป่า
ไม้ประคูดายตามอัธยาศัย “ภควนฺต อทุกฺธ” ได้ที่ศานการเห็นสมเด็จพระ

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประทับอยู่ภายใต้ร่มไม้ ทรงดำริว่ามีได้หัว
 ไหวด้วยโลกธรรมทั้งแปด รักษาพระอินทรีย์เป็นอันดี มีพระรัศมีพุ่ง
 ออกจากพระองค์เป็นข้อ ๆ เป็นคู่ ๆ แดงก็เวียนเป็นทักษิณาวรรต แวด
 ถ้อมพระองค์รุ่งเรืองอร่ามงาม มีรัศมีรุ่งเรืองเป็นขอบคันฉัตรใด เจ้า
 หัตถกราชกุมารนั้น แต่เดิมที่มีได้เห็นพระองค์ เห็นแต่รัศมีดำคัญว่า
 เพลิงป่า ครั้นพิจารณาไปเห็นต้นไม้ทั้งปวงนั้นไม่เหี่ยวแห้ง ไม่ยุบ
 ไม่ยวบ ก็เกิดความสงสัยว่าแสงอะไรนั้นหนอประหลาดนัก จงว่าเพลิง
 ป่าก็มีไ้ ถ้าเพลิงป่าแล้วไม่แฉะเครื่องติดากอหมื่นทั้งปวงจะมีไหม้
 หรือ อนึ่งต้นไม้เครื่องติดากอหมื่นทั้งปวงก็ดัดขึ้นเป็นปกติอยู่ ควร
 จะพิศวงนักหนา อนึ่งไม่เป็นแต่ดี ๆ เดียว มีทั้งดีชั่วดีชั่วดีเหลือ
 ดีแดงหงส์บาทเดือนปักษีสัตว์แกมกันถึงหกประการ รัศมีอะไรหนอ เจ้า
 หัตถกราชกุมารทอดพระเนตรไป ๆ มา ๆ จึงเห็นส้มเด็จพระพุทธรเจ้า
 ก็บังเกิดความปริดาปราโมทย์ยมแย้มว่า โอ อนิจจา เรานดำคัญว่า
 เป็นแสงอันอื่นเล่า มิรู้ว่าเป็นรัศมีสมเด็จพระพุทธรเจ้า เออ ก็เหตุไฉน
 หนอ พระองค์จึงเสด็จมาอยู่ในสถานนั้นแต่เพดาเข้า เจ้าหัตถกราช
 กุมารนั้นเข้าไปสู่สำนักพระพุทธองค์เจ้าถวายนมัสการแล้วก็กราบทูลว่า
 ข้าแต่สมเด็จพระผู้ทรงพระภาค พระองค์เสด็จมาอยู่ในสถานนั้นอยู่
 เป็นสุขหรือประการใด เออ ตถาคตอยู่เป็นสุข แต่บรรดาบุคคล
 ที่อยู่เป็นสุขในโลกนี้ ก็แต่ตถาคตองค์เดียว ตถาคตนั้นเข้าไปในพวก
 แห่งบุคคลที่อยู่เป็นสุขนั้น พระพุทธรเจ้าข้า เทศกาดนเป็นเหมือนนฤดู
 หน้าค่างคกหนกในราตรี ไปไม้ที่พระองค์ของนั่งเฝ้าก็บาง มีอาภัสระ

ปกปิดไฉนไว้ได้ ร่มไม้เงาไม้ไผ่อันห่าง มีอาจณีกำบังหน้าคาง
 ได้ ถมเงาที่พัดถ้ำ ผ่ากาฬาวัดที่พระองค์ทรงเสด็จเห็น เหตุไฉน
 พระองค์คิดว่าอยู่เป็นสุข สัมเด็จพระผู้ทรงพระภาคเจ้า จึงมีพระ
 พุทธปฏิภาณตรัสว่า ดูกรราชกุมาร ตถาคคจะถามท่าน ๆ จงวิดิษณา
 แก่ตถาคค คหบดีและบุตรคหบดีอันอยู่ในกฎการปราสาท อันมี
 ประคุดและบานหน้าต่างอันชนิด กอปรด้วยมัตถกอันประคุดด้วยผ้าโกสัลยและ
 พุกหมอน มีดวงตายอันวิจิตรบริบูรณ์ไปด้วยหมอนข้างวางไว้ในข้าง
 ทั้งสอง เบื้องบนงามด้วยประทีปชวาลา มีภริยาเป็นที่รักเป็นที่ชอบ
 ใจเจริญใจ แวดล้อมปฏิบัติรักษายู่ข้างซ้ายและขวา คนจำพวกนี้
 ท่านว่าอยู่เป็นสุขหรือประการใด พระพุทธเจ้าข้า กระหม่อมฉันเห็น
 ว่าคนจำพวกนี้อยู่เป็นสุข ดูกรราชกุมาร ขณะเมื่อเพลิงวาทบังเกิดใน
 ดันดานให้ร้อนร้อนให้มีความกำหนดด้วยสามารธราศดำฤชณา บุคคล
 บริบูรณ์ด้วยสมบัติพัสถาน บริบูรณ์ด้วยภริยาอันเป็นที่รักเห็นปาน
 ดังนี้ ยังจะเป็นผู้สุขอยู่ได้โดยธรรมตาของตน หรือประการใด พระ
 พุทธเจ้าข้า ขณะเมื่อราคะเข้าครอบงำอยู่นั้น บุคคลจำพวกนี้ที่ไหนจะ
 อยู่เป็นสุขโดยธรรมตาแห่งตนได้ ก็ย่อมชวนชววยแสวงหาซึ่งความ
 ยินดีอันหนึ่งเนื่องเข้าในบุคคลผู้อื่น ตามประเพณีโลก ดูอำนาจแก่
 ราคะ มีอาจณาร่างกายไว้ให้อยู่เป็นสุขโดยปกติได้ ดูกรราชกุมาร นั้น
 แดจึ่งนับว่าคหบดีและบุตรคหบดีอันบริบูรณ์ด้วยสมบัติพัสถาน บริบูรณ์
 ด้วยบุตรภริยาอันเป็นที่รัก และอยู่เช่นนั้นจะได้ชื่อว่าอยู่เป็นสุข ยัง
 ว่ามิได้ก่อน เขาก็ดูอำนาจแก่ราคะยังเดือดร้อนอยู่ด้วยราคะเห็นปาน

๕
ณนี้ จะได้ชื่อว่าอยู่เป็นสุขมาแต่ไหน นี่แนวราชกุมาร ตลาคคชอ
ถามท่านสืบไปอีกว่า บุคคลบริบูรณ์ด้วยสมบัติพัสถาน บริบูรณ์ด้วย
บุตรภริยาอันเป็นที่รักที่เจริญใจเห็นปานดั่งนั้น มีจิตพึงมุ่งพาด้านเดือด
ร้อนระตำระสาย ให้มีโหม่นสัดเคืองโกรธด้วยเหตุผลอันใดอันหนึ่ง
ก็ดี ขณะเมื่อโมโหบังเกิดขึ้นให้ถมทลงให้พันเพื่อน ให้เสียอารมณ์
นั้นเห็นผิดเห็นชอบ ให้เห็นที่ชอบเป็นผิดไปนั่นก็ ขณะเมื่อโทโสโมโห
เข้าครอบงำเขาย้าย จิตตสันดานเห็นปานฉะนี้ คหบดีและบุตรคหบดีนั้น
ท่านเห็นว่ายังอยู่เป็นสุขเป็นปกติได้หรือประการใด พระพุทธเจ้าข้า
ขณะที่เมื่อโทโสบังเกิดขึ้นโมโหเข้าครอบงำแล้ว คหบดีและบุตรคหบดี
นั้น ก็ย่อมดูอำนาจแก่โทโสโมโหถึงซึ่งอาการวิปริตต่าง ๆ นานา
มีอาชวะที่จะอยู่เป็นสุขโดยปกติแห่งตนได้ ดูกรราชกุมาร นั้นแต่ท่านพึง
เข้าใจเถิด ว่าบุคคลมีสันดานยังประกอบอยู่ด้วยราคะโทสะโมหะนั้น
ถึงจะมีสมบัติพัสถานศฤงคารบริวารบุตรภริยาบริบูรณ์ สันดานยังไม่
ปราศจากโทสะ จะได้ชื่อว่าอยู่เป็นสุขหามิได้ นี้แต่บุคคลที่ไม่มีโมหะ
เห็นปานดังตลาคคชนี้ ก็จัดได้ว่าอยู่เป็นสุขโดยแท้ บุคคลมีสันดาน
อันกอบปรด้วยราคะโทสะโมหะนั้น ก็ได้ชื่อว่ากองเพลิงดำมกองเผา
ผลาญอยู่ในภายในจิตตสันดานแห่งตน กองเพลิงกล่าวคือ ราคะ
โทสะโมหะนั้น ร้อนยิ่งกว่ากองเพลิงเป็นปกติ เหตุว่าเพลิงที่เป็นปกตินั้น
นั้น ถึงจะไหม้จะเผาก็แต่โลกนี้ จะติดตามไปไหม้ไปเผาในโลกลหน้า
หามิได้ อันเพลิงคือ ราคะโทสะโมหะนั้น เเผาให้เดือดร้อนให้ได้ความ
ลำบากเวทนาไม่ประการต่าง ๆ ให้ถึงความตายความฉิบหายในอิစ္ฌโลก

แต่ผู้มีหน้าซำติดตามไปในปรโลกอีกเล่า คิดตามเผ่าไปมากกว่าร้อย
ชาติพันชาติหมื่นชาติแสนชาติ ยังมีได้สำเร็จแก่พระนิพพานตราบไธ
ก็ตามไปเผาศราบหน ^๕ นแฉ่งว่าเพ็งกถ่าว คือ ราชะโทสะโมหะ เพ็ง
กองนรอนกว่าเพ็งปกติ เพ็งด้ามกองนี้ตลาคคเตเตยได้จากต้นดาน
แล้ว “อุจฉินนโมโต” รากเง้าแห่งราชะโทสะโมหะนั้นตลาคคตเตย
แล้ว จะได้บังเกิดสืบต่อไปในเบองหน้าหามีได้ อาศัยเหตุนี้ ตลาคค
จึงว่าอยู่เป็นสุข เมื่อมีพระพุทธรูปกาตรัสตระ ^๕ แล้ว จึงโปรดประทาน
พระสังฆกรรมเทศนาด้วยพระคาถา ใจความว่า บุคคลผู้ใดเป็นชัณ
ณะพรหมณ์ในโลกนี้ ตะเตยซึ่งบาปเกิดธรรมทั้งหลายมิได้มัจฉ
คิดแปดเบือนอยู่ด้วยความกำหนดในปัญญาญาณคุณ ระวังเตยได้ซึ่งอุป
กิเลสหาเศษมิได้ ต้นดานแห่งบุคคลผู้หนักเย็นปราศจากร้อนระด้า
ระด้าย มิได้ดุ่มหลงพันเพื่อนสติอารมณ์ในทีใดทีหนึ่ง ดับเตยได้ซึ่ง
กองเพ็งอันใหญ่ กถ่าว คือ ราชะโทสะโมหะ ต้นดานนั้นระวังดัดคัต
รอนเตยได้ซึ่งนิวรณธรรมทั้งปวง มิให้อับคบาปอันใดอันหนึ่งบังเกิด
ในกายทวารแฉงจัทวารได้ บุคคลผู้ระวังบิเกิดเตยได้เป็นสมุจเฉท
ปหานเห็นปานดังนั้นแล้ว ตลาคคร้องเรียกบุคคลผู้เห็นว่าอยู่เป็นสุขสัน
กาดทุกเมื่อ.

เมื่อจบพระธรรมเทศนาครั้งนั้น เจ้าหัตถถกราชกุมารได้ถึง
อนาคามีผล เป็นอริยบุคคลอันพิเศษในพระบวรพุทธศาสนา “เสด-
ปรีดา” บริษั ^๕ ทงหลายอันเศษ แต่บรรดาที่เป็นบริวารมีประมาณห้า
ร้อย ^๕ นกได้ตั้งอยู่ในพระโศกาศักดิ์ผล ฝ่ายเจ้าหัตถถกราชกุมารนั้นเมื่อ

ได้สำเร็จอนาคตแล้วก็มีจิตต์เต็มใจยินดีไฉนนั้น กระทำอันชดถ์กร
ประณมนมัสการสมเด็จพระพุทธรองค์เจ้า แล้วดักเตือนบริษัททั้งปวง
ให้ระลึกถึงพระพุทธรุคุณว่า “โหนโต” ดูกรชาวเรา พระคุณของพระ
พุทธรุองค์เจ้านี้ มากกว่าม่านกัณฑ์จะพรรณนา ความที่พระองค์
ทรงพระเมตตาแก่สัตว์เหล่าที่สุคติได้ เออเทศกาดนเป็นญานุหาน่า
คำนึงนัก ตมพดักดำเห็นปานฉะนี้ พระองค์ยังทรงอุตสาหะเสด็จ
มาโปรดเพื่อให้เป็นประโยชน์แก่เราท่านทั้งปวง มิได้คิดว่าจะลำบาก
พระกาย สมควรที่เราทั้งปวงจะถวายนมัสการ พระพุทธรุคุณของ
สมเด็จพระทศพรญาณ ควรจะกระทำเคารพนบนอบเชื้อฟังพระพุท
โธวาท สมควรที่เราจะสดับฟังพระธรรมเทศนาโดยตั้งใจเคารพ
เมื่อว่าแก่บริษัทนั้นแล้ว เจ้าหัตถกราชกุมารก็ดูจากที่นั่งถวาย
นมัสการสมเด็จพระพุทธรุเจ้า แล้วดับไปที่อยู่ใหนักาดครั้งนั้น เรื่อง
ราวพระอริยฐานจารย์นำมาสาธกไว้ หวังจะให้เห็นกระตุ้ความว่า
ผดานิดดังได้สดับฟังพระธรรมเทศนามีผดมาก เป็นเหตุเป็นปัจจัย
ที่จะให้ได้อำริยมรรคผลในอัครภาพชาตินี้ โดยสมควรแก่ว่าณา
บารมีของคน ๆ ที่ได้สร้างสมอบรม ถ้าว่าณายังอ่อนอยู่มิได้อำริ
ยมรรคผล ก็จะเป็นนิสสัยปัจจัยไปในอนาคตกาดนนี้เที่ยงแท้ ผดานิ
ดังได้ฟังพระธรรมเทศนานี้ ก็จักแต่งให้อำริยมุขย์สมบัติ
สุวรรณคัมภีตรามเท่าบัญญัติบารมีแก่กาดำควรแก่มรรคและผดนั้น ที่
นั้นจักแต่งให้อำริยพระนิพพานสมบัติในอดานที่สุคติ เหตุฉะนี้ท่าน
ผู้มีปัญญาอย่าประมาท ฟังอุตสาหะในกาดที่จะสดับฟังพระธรรม

เทศนา อย่าได้ละได้เมินเดียซึ่งกองการกุศล ฟังชวนชวายเป็นดวงหา
 ซึ่งพระนิพพานอันเป็นที่ระบับทุกขเป็นบรมสุขอันอุดม ชนชื่อว่าเกิดมา
 เป็นบุคคลเที่ยวท่องเที่ยวอยู่ในกระแสขาลโลกโสมดังสำรณ มากไปด้วย
 ความทุกข์ความยาก มากไปด้วยโรครภัยอันตรายต่าง ๆ เราท่านทั้ง
 หตายเกิดมาในโลกนี้ ชาติทุกข์ก็คิดตามดวงให้ลุ่มหลง ชราทุกข์นั้นรัด
 รึงตรึงตราไว้ให้ถึงวิปริต ตามืด หูหนวก ฟันหัก แก้มคอบ ตันหลังคด
 ค่อมผิวนั่งหัดหู่เป็นเกลียดชังคอยน้อยก้ำดังวิปริตไปต่าง ๆ พยาธิ
 ทุกขนั้น ก็ครอบงำให้ป่วยให้ไข้ลำบากเวทนาเจ็บปวดท้อสรรพางค์กาย
 มรณะนั้นเดาก็ครอบงำคอยด้างชีวิตอันทรียให้สิ้นสูญ อาศัยเหตุ
 สมเด็จ พระชินสีห์ จึงมีพระพุทธรูปโปรดประทาน พระสังฆกรรมเทศนา
 ด้วยบาทพระศาสดาว่า คุณธรรมทั้งปวง มีจตุราษจะได้อะวามบุคคล
 หามิได้ ย่อมครอบงำสรรพสัตว์ทั้งปวงทั่วทุกรูปทุกนาม จะได้เลือก
 ว่ากษัตริย์ พราหมณ์ พ่อค้า ชวนา พ่อครัว คนจันทา คนยาจก
 หามิได้ มีอุปมาฉันใด มีอุปมาดังภูเขามีสัตตาเป็นแท่งทับ เบื้องบน
 สูงจนภคตยประเทศ ภูเขานั่นถึงเข้ามาแต่ทิศทั้งสี่ บดซึ่งสรรพสัตว์
 ทั้งปวงจะได้เลือกหน้าหามิได้ อนึ่งมีจตุราษที่ย่อมย้ายสรรพสัตว์
 ทั้งปวงมิได้เลือกหน้า จะต่อสู้ด้วยมรณะสงครามนั้นสู้ไม่ได้ ถึงจะ
 มีแก้วแหวนเงินทองดักเท่าใด ๆ จะรู้เวชมนต์ก็มีอาจต่อสู้มีจตุราษ
 ได้ นักปราชญ์ฟังเข้าใจว่าเกิดมาแล้วมีแต่จะตายเป็นที่สุด อย่าได้
 ประมาทในการกุศลผลทาน ๆ จะพาอาตมาไปสวรรค์ ผลทานจะตก
 แต่งให้ถึงซึ่งความเป็นใหญ่ ผลทานเป็นหนทางที่จะให้ไปสู่สวรรค์

ผดทานเป็นที่เบียดออกซึ่งประตูแห่งกามาวจรเทวโลก ผดทานเป็นที่จะ
ปลดปล่อยอาตมาให้รอดพ้นจากนรก อุตสาห์หว่าเพี้ยทานแล้วอาจ
ยกตนให้พ้นจากนรกได้จุฬพรณนามาฉะนี้.

“ด้าวโ” ดุรตปบุรุษทั้งหลายบรรดาที่มีศรัทธาเต็มใจชัก
ชวนกันมาสโมสรประชุมกันในสถานนั้น ท่านทั้งปวงจงตั้งใจ
ประดำทเป็นภษณะของรองรับอมฤตรสไญยธรรมเทศนาเถิด จะเป็น
บุญโกฏฐาตอันดำเกิดประเสริฐให้ดำเร็จสมบัติทั้งดำมประการ จุฬ
พรณนามาแต่หัตถ์ โดยกำหนดที่สุคตบุคคลผู้ใดได้สดับฟังพระดำ-
ทธรรมเทศนา แล้วจำเอามาแต่ให้ผู้อื่นฟัง ด้วยความกรุณาปราณา
จะให้เปันทานแก่บุคคลผู้อื่น ก็จัดได้ชื่อว่าให้ธรรมเปันทาน มีผลดำ
เกิดประเสริฐดุจเดียวกัน แท้จริงบุคคลที่มีศรัทธาแดงธรรมให้ผู้อื่น
ฟังนั้น ตั้งจิตจะให้ธรรมเปันทานแล้ว สัมเด็จพระมหากุณาดัมมา
สัมพุทธเจ้าตรัสดำรดำริว่า เหมือนให้น้ำอมฤตเปันทานแก่คนทั้งปวง
ธรรมดำว่าน้ำอมฤตกอบรด้วยคุณมาก ผู้ใดดื่มกินแล้วผู้นั้นก็ปราศ-
จากโรคภัยไข้จะอยู่เย็นเป็นสุขดำบาย น้ำอมฤตนั้นคุณฉะนี้ใด พระ
ธรรมเปันทะรับดับเสียซึ่ง รากะโทษโมหะที่ก่เกิดกระทำให้เศร้าหมอง
ชุ่มฉะนั้น พระธรรมรับได้ทุกสิ่งทุกประการ กระทำด้านดานที่ร่มร้อน
อยู่ด้วยกิเลสให้เย็นเป็นบรมสุขมีคุณเหมือนน้ำอมฤตนั้นจริง เหตุฉะนี้
แต่บุคคลให้ธรรมเปันทาน จึงดำให้น้ำอมฤตเปันทาน พระอัญฐกกา
จารย์จึงนำเรื่องมาดำทกเพื่อให้เห็นว่าให้ธรรมเปันทาน ชื่อว่าให้น้ำ
อมฤตเปันทาน มีใจความดำ—

ให้น้ำอมฤตเปนทาน

“เอกธัมมิ์ สมนะ” ในสมัยครั้งหนึ่งสมเด็จพระพุทธรองค์อาศัยเมืองสาวัตถีเป็นที่โคจรบิณฑบาต เสด็จประทับอยู่ในพระเชตวันมหาวิหาร อันเป็นอารามของอนาถบิณฑิกมหาเศรษฐีผู้สร้างถวาย สมเด็จพระพุทธรองค์ทรงอนุเคราะห์ชวนถวายแต่ที่ให้เป็นประโยชน์ จะได้คิดว่าลำบากพระองค์หามิได้ ครั้นนั้นเทวดาองค์หนึ่งนามแตระโคตรมิได้ปรากฏ มีรัศมีรุ่งเรืองโอภาสสว่างทั่วพระเชตวันมหาวิหาร เมื่อราตรีगतอันดั่งปฐมยามแล้วย่างเข้าปัจฉิมยาม เทวดานั้นมาเฝ้าสมเด็จพระพุทธรองค์ ถวายนมัสการโดยสัจเคารพแล้วนั่งอยู่ณที่ควรข้างหนึ่ง จึงกราบทูลถามซึ่งอรรถปริศนาว่า พระพุทธรเจ้าข้า ให้ตั้งใดเปนทาน จึงชื่อว่าให้กำลังเปนทาน ให้ตั้งใดเปนทาน จึงชื่อว่าให้ตั้งดินพรรณเปนทาน ให้ตั้งใดเปนทาน จึงชื่อว่าให้ความสุขเปนทาน ให้ตั้งใดเปนทาน จึงชื่อว่าให้เกษมสุขเปนทาน ให้ตั้งใดเปนทาน จึงชื่อว่าให้สรรพสิ่งของทั้งปวงเปนทาน ให้ตั้งใดเปนทาน จึงชื่อว่าให้น้ำอมฤตเปนทาน ขอพระองค์จงวินิจฉัยอรรถปริศนาหกบทนี้ให้แจ้งในครั้น.

“คตทนต์ร” ถ้าตนนั้นสมเด็จพระมหากรุณาธิมมาธิ์พุทธรเจ้า จึงมีพระพุทธรูปภาครัตติวิชันนาว่า ตูกรเทวดา ให้ข้าวเปนทานแก่สมณะพรหมณาจารย์ ยากกวนิพคนกำพร้าอนาถาทั้งปวง ชื่อว่าให้กำลังเปนทาน เหตุกำลังจะบังเกิดมีก็อาศัยบริโภคน้ำข้าว.

ตูกกรเทวดา บุคคลที่ให้น้ำนุ่นน้ำห่มเปนทานนั้น ชื่อว่าให้ตั้งดินพรรณเปนทาน เหตุว่าน้ำนุ่นน้ำห่มเป็นต้นจะให้มั่งคั่งดินพรรณ เครื่อง

ระดับประกาศาภรณ์ดังอื่น ๆ นั้น จะเหมือนผ้าห่มผ้าห่มหามิได้ เมื่อไม่มีผ้าห่มห่มแล้ว ก็เป็นที่พึงเกิดยดพิงซึ่งหนักหนา เครื่องประดับอื่น ๆ นั้นมีอาจปกปิดซึ่งความตะอายเป็นได้ ถึงไม่มีเครื่องประดับเลย จะไปในสถานที่ใดก็ไม่เป็นที่เกิดยดซึ่งแก่คนทั้งปวง อาศัยเหตุนี้ จึงว่าให้น้ำเป็นทานจัดได้ชื่อว่าให้สัตว์สรรพเป็นทาน.

ศุกรเทวดา บุคคลให้ช้างม้า โค กระบือ ยวดยาน คานหาม รถม้า เรือเป็นทานนั้น ชื่อว่าให้ความสุขเป็นทาน.

ศุกรเทวดา บุคคลให้ประทับชวาทานนั้น ชื่อว่าให้จักขุเป็นทาน เหตุว่าเห็นซึ่งสิ่งของทั้งปวงในที่มืด ก็อาศัยมีเทียนมีประทับชวาทา ถ้าหาประทับชวาทามิได้แล้ว ก็มีไฟเห็นอันใดอันหนึ่ง เหตุฉะนั้นบุคคลที่ได้ให้เทียนให้ประทับชวาทาเป็นทาน ชื่อว่าให้ความสุขเป็นทาน.

ศุกรเทวดา บุคคลผู้ใดได้สร้างคันชกฏีและวิหารถวาย แก่สมณพราหมณาจารย์ ให้บ้านให้เรือนแก่บุคคลอันหาเยาเรือนมิได้นั้น ชื่อว่าให้สิ่งของทั้งปวงเป็นทาน เหตุว่ากุฏิวิหารบ้านเรือนที่อยู่ทักทอนนั้น เป็นที่จจะกันเสียดซึ่งแดดและฝน เป็นที่จจะบิณฑบองเสียดซึ่งอันตรายต่างๆ เป็นที่จจะไว้ซึ่งเครื่องอัฐบริขารและสิ่งของสรรพวัตถุทั้งปวง เหตุว่าเครื่องใช้สอยกินอยู่ เครื่องที่หลับที่นอน ผ้าผ่อนท่อนสະไบสรรพสิ่งของที่มีนอกล้น แต่ดวงเก็บในกุฏิวิหาร เก็บไว้ในบ้านในเรือนทุกสิ่ง นั้น ชื่อว่ากุฏิวิหารบ้านเรือนเป็นทรรักษาซึ่งสิ่งของทั้งปวง เหตุฉนั้น บุคคลให้กุฏิวิหารบ้านเรือนเป็นทาน ชื่อว่าให้สรรพสิ่งของทั้งปวงเป็นทาน โดยพิเศษถึงเพียงนี้ยังไม่เท่าให้ธรรมเป็นทาน เหตุไฉนเหตุว่าบุคคลให้ธรรมเป็นทาน เป็นที่แสดงให้รู้คุณและโทษบุญและบาป บุคคลจะละ

ไ้ซึ่งบาปก็อาศัยแก่การดับฟังพระสังฆกรรมเทศนา ถ้ามิได้ดับกรรม
 ฟังพระสังฆกรรมเทศนาแล้ว โดยกำหนดเป็นที่สุดแต่ชั้นข้าวยาคุกระบวย
 หนึ่ง จงหันด้วยทัพหนึ่ง ก็ไม่อาจหยิบยกออกให้เป็นทานได้ จง
 อุดสาเหาะบำเพ็ญทานแก่ สัมณะ พราหมณาจารย์ ยาจกฉนิกคนกำพร้า
 อนาถา อุดสาเหาะรักษาศีลห้าศีลแปดศีลสิบ และพระจุฬาริสุทธศีล
 อุดสาเหาะเจริญภาวนาเป็นต้นว่าพุทธานุสสติ ธัมมานุสสติ สังฆานุสสติ
 อุดสาเหาะสวดมนต์ไหว้พระ บูชาพระรัตนตรัยด้วยดอกไม้และของหอม
 รูปเทียนชวตา เห็นสิ่งใดเป็นกุศล ฟังอุดสาเหาะกระทำดังนี้ อุดสาเหาะ
 จำแนกแจกทรัพย์ข้าวของออกเป็นจืดรทานบ้าง ให้ทานอาหารบิณฑ-
 ชาติบ้าง เสนาสนะบ้าง คิถาณะเภตัชชบ้าง ตามสติกำลังของตนกระ-
 ทำทงนกิจอาศัยไ้ดับฟังพระสังฆกรรมเทศนา บางจำพวกไ้ฟังแต่
 ดำนักส้มเค็้จพระมหากรรณา บางจำพวกไ้ฟังแต่ดำนักพระสาวกพระ
 อรหันตานุสาถเจ้าทงปวง บางจำพวกไ้ฟังแต่ดำนักอุบาสกอุบา-
 ดิกา แต่บรรดาธรรมแต่ดงให้ฟังตามสติปัญญา ตามที่ตนไ้ดงเกิด
 จำไ้ได้ ครนไ้ฟังแล้วเข้าใจว่าดงนี้เป็นบุญดงนี้เป็นบาป กระทำ
 อย่างไ้บุญมาก ไ้บุญน้อย จะเป็นทุกข์ จะได้มนุษย์สมบัติ สวรรค์
 สมบัติ ค่อยรักค่อยเข้าใจฉะนี้แล้วจึงกระทำการกุศลสรวพดงทงปวง
 ได้ อาศัยเหตุที่ตนไ้ดับฟังพระสังฆกรรมเทศนา ฉะนี้จึงชื่อว่าบุคคล
 ให้ธรรมเป็นทานมีผลานิสงส์มากกว่าทานทงปวง.

คุกรเทวดา บุคคลผู้ใดอุปบัติด้วยสติปัญญา นำเอาพระธรรม
 ของศาสดาไปเทศนาสั่งสอนแก่บุคคลที่มิรู้ไ้รู้ ไม่เห็นชัดแจ้งแต่ดงให้
 เห็นแจ้งให้พระสังฆกรรมเป็นทานเห็นปานฉะนี้ ไ้ชื่อว่าให้ซึ่งนาอมฤต

เปนทาน เหตุว่าคนทั้งหลายจะดำริ้จรรคมผลและพระนิพพาน จะ
ถ่วงชาติกันดาร ชรากันดาร พยาธิกันดาร มรณกันดาร เดี่ยวได้ ก็
อาศัยได้ดับฟังพระสัทธรรมเทศนา ถึงมรรคมผลแล้วกาลใด ก็สิ้นทุกข์
ภัยอันตรายในวัฏฏสงสาร ย่างเข้าสู่เมืองแก้วอันถาวรแล้ว คือพระ
อมตมหานิพพาน เปนที่สุขเกษมมิได้รู้แก่ชรา มิได้รู้ป่วยไข้ มิได้รู้
เกิดรู้ตาย ถึงซึ่งเอกันตบรมสุขในกาลเมื่อนั้น ได้ดำริ้จรรจนิพพาน
มิได้รู้เกิดรู้ตายนั้น ก็อาศัยแก่ได้ดับฟังพระสัทธรรมเทศนา เหตุฉะนั้น
บุคคลที่ได้แสดงธรรมให้เปนนานนั้น จึงชื่อว่าให้น้ำอมฤตเปนทาน.

สมเด็จพระศาสดาจารย์ แสดงพระสัทธรรมเทศนาในครั้งนั้น
ดุจดั่งเทวดาอันมีมหิทธิฤทธิ์เปนมเหสีกษเทวราช นำดวงแก้วมณีโชติ
มาจากท่ามกตางเขาพระสุเมรุอันสูงได้แปดหมื่นสี่พันโยชน์ แล้วชูให้
สว่างในห้วงภาดัยประเทศเวหา เทวดานั้นครันได้รับทานฟังกับบรรดู
ถึงพระโสดาปัตติผล เปนขรียบุคคลอันวิเศษ เทวดาทองปวงที่มาด้วย
ก็พลอยได้ดำริ้จรรจนิพพานแล้ว เทวดาทั้งหลายนั้นก็มัจจุตชนนม
โสมนัสถวายนั่งคมตากลับไปสู่วิมานทองของตน ๆ.

พระอาจารย์ผู้แต่งคัมภีร์พระโสดาปัพพมัตถนี หวังจะให้เห็นความ
ว่า บุคคลให้ธรรมเปนนานชื่อว่าให้น้ำอมฤตเปนทาน ผู้ใดมีสติปัญญา
นำเอาธรรมของสมเด็จพระบรมโสดาญาณเจ้าไปแสดง ผู้นั้นชื่อว่าให้น้ำ
อมฤตเปนทาน ท่านทั้งหลายที่ดับฟังโดยสัจจเคารพแล้ว จงตรวจนำ
แม้กุศลให้แก่ญาติสาโสดาโศกมิตรสหายที่กระทำกาถกิริยาไปแล้ว ด้วย
ประการนั้น พระโสดาปัพพมัตถนีปกรณ กฤษฎีแต่เพียงนี้.

